

Umudun siyasetini birlikte büyütmek için...

Bu kitapçık geri dönüştürülmüş malzemeden üretilmiştir.

YESİLLER VE SOL GELECEK PARTİSİ

www.yesillervesolgecek.org

0212 244 33 73

0546 244 33 73

yesillersolgecek@gmail.com

Facebook: YesillerSol

Twitter: @YesillerSol

66

YESİLLER VE SOL
GELECEK PARTİSİ
KENDİNİ ANLATIYOR

444 SORU CEVAP

ÖNSÖZ

Merhaba,

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi siyasal hayatımızın genç partilerinden biri. Emekleme döneminde sayılırız. Türkiye sathına yayılmış bulunan ilişkilerimizi örgütsel bir yapılanmaya adım adım dönüştürüyoruz. Bir yandan da farkımızı ortaya koymaya çalışıyoruz. Partimizi tanıtmak, anlatmak, dünya ve ülkeye yönelik çözüm önerilerimizi duyurmak çabalarımızın önemli bir alanı. Ancak bunun birçok bakımdan kolay olmadığını, fikirleri insanlara ulaştırmanın yasal engel ve kısıtlarının çok olduğunu, parasız adım atmanın mümkün olmadığını, yazılı ve görsel medyada yer bulmanın beş kişilik işe elli kişinin başvurmasına benzediğini, gerilim ve siyasal kutuplaşma yüklü bu ortamda sesimizin pek duyulmadığını biliyoruz. Elbette varoluş nedenimizin bunlardan şikâyet etmek değil, değiştirmek olduğunun da farkındayız. Zaten bu satırlar da bir yakınma değil, durumumuz hakkında size samimiyetle bilgi vermek için yazıldı. Genellikle partiler liderleriyle, sembollerıyla, bazı politik söylem ve eylemleriyle tanınırlar. Onların dünya ve ülke meseleleriyle ilgili politikalarını bütünsel olarak görmek ve incelemek sınırlı sayıda uzmanın, araştırmacının ve bazı parti görevlilerinin işi gibi görülür daha çok. Biz bunu değiştirmek istedik. Elinizdeki bu kitapçıkla, her birinin ardında yıllar süren araştırmalar, incelemeler ve etkinlikler bulunan dünyaya ve ülkemize dair sorunları iki arkadaş, dost arasındaki sohbetin sıcaklığı, samimiyeti ve yalansızlığı içinde soru ve cevaplarla size aktarmaya çalıştık. Partimizin düşünce ve önerilerini bu soru ve cevaplar

içinde size yansıtmak istedik. Hiç şüphesiz bu sorunlar ve yanıtlar yeterli değildir. Bunun farkındayız ve bu çalışmayı sürekli kendini yenileyen, ilave sorular ve yanıtlar üreten bir anlayışla sürdürmek niyetindeyiz. Bu nedenle sorulmayan soruları, verilmeyen cevapları bize ulaştırmanızdan memnuniyet duyacağız. Bunu yaşayan ve sürekli paylaşılan ortak bir etkinlik olarak tasarlamamızın, zamanımızın olmazsa olmaz ilkesi olan katılımcılığın gereği olduğunu düşünüyoruz. Bunun için de eksiklerimiz, hatalarımız, yanlış ve dar bakışlarımız konusunda lütfen bizi uyarın. Birlikte yenilerini yazalım, söyleyelim. Doğrusu, olumlu bir adım atmış olduğumuzu düşünürseniz beğenilerinizi de arkadaşlarımız ve çevrenizle paylaşmanızı dileriz.

Bu çalışma çok sayıda partili arkadaşımızın ve dostlarımızın katkılarıyla ortaya çıktı. Alanlarıyla ilgili bölümleri düzelterken ve ilavelerde bulunan dostlarımıza, Danışma Kurulumuzun Koordinatörlerine, alanlarıyla ilgili katkıda bulunan PM üyelerimize, böyle bir çalışmanın yapılması için karar alan ve metninin bütünü yayın öncesi etraflıca inceleyip ilave öneriler getiren MYK üyelerine, metni hazırlayan MYK üyesi Atilla Aytumur'a, kendi katkılarının yanı sıra birçok uzmanın görüşünü alan MYK üyeleri Mahmut Boynudelik, Ferdan Ergut ve Ahmet Atıl Aşıcı'ya, redaksiyon yapan MYK üyesi Müge Karalom'a, metnin görsel bir zenginlik ve derinlik kazanmasını sağlayan MYK üyesi Cihat Demirtaş'a, illüstrasyonlar için parti üyemiz Gökalp Ceylan'a emek ve çabaları için teşekkür ediyoruz.

Sevgilerimizle,

Sevil Turan - Naci Sönmez

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Eş Sözcüleri

Mart 2014 - İstanbul

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	8
BİZ KİMİZ?	11
NASIL BİR PARTİYİZ?	12
POLİTİKALARIMIZ	21
Demokrasi ve özgürlük	23
Yaşanılabilir bir dünya	33
Eşitlik ve adalet	45
Kürt sorunu ve çözüm yolları	54
Tarihle yüzleşme	65
Azınlıklar	70
İnanç ve vicdan özgürlüğü	75
Anayasa, yasalar ve yargı	82
Yerinden yönetim ve özerklik	97
Uluslararası politika	109
Cinsiyet eşitliği	119
LGBTİ	134
İklim değişikliği	140
Enerji sorunu	147
Kent politikaları	158
Tarım, gıda ve su politikaları	171
Doğanın korunması ve ekoloji	177
Kırsal yaşam	185
Ekonomi	189
Emek, hakları ve örgütlenmesi	197
Sosyal politikalar	206
Gençlik	212
Çocuklar, hakları ve gelecekleri	218
Engelliler, sorunları ve hakları	225
Emekliler, yaşlılar ve hakları	230
Hayvan hakları ve toplumsal sorumluluk	234

Eğitim, sorunlar ve öneriler	240
Sağlık, sorunlar ve çözümler	248
Kültür, sanat, iktidar ve toplum	254
Korsan politikaları	260
Hangi turizm	265
Spor ve toplum	269
Göçmenler, sorunları ve çözüm yolları	274
BİR ÖNERİMİZ VAR	286
ADRES VE İLETİŞİM BİLGİLERİMİZ	289
PARTİ MECLİSİ ÜYELERİ	300

SUNUŞ

Elinizdeki çalışma Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'nin tanıtımını nasıl yapabiliriz, politikalarının biraz daha yakından öğrenilmesi için hangi yöntemleri uygulayabiliriz soruları etrafında Merkez Yürütme Kurulumuzda yapılan bir tartışma sonucu çıkan ortak fikrin ürünüdür.

Partilerin metinleri, eğer bazı somut olaylarla ilgili ve kısa değilse, onu çok yakından takip edenlerin dışında okunmaz. Parti politikalarının somut olaylara bağlı, kısa ve kestirme ifadelerle ortaya konulması, sembollerle ifade edilmesi yaygın olarak benimsenir.

Partilerin, özellikle de yeni kurulan partilerin kendilerini bırakın ayrıntılı politikalarıyla, isimlerini duyurmaları bile hiç kolay değildir. Hele biraz farklı ve muhalifsenez bu daha zor olacaktır.

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi de hem yeni kuruldu, hem geleneksel politik anlayışların epey dışında pek çok yeni şey söyleyen ama gerek medya ve gerek toplum açısından, belli bir tanınırlık düzeyine gelmesi için ciddi emek harcaması gereken bir noktada bulunuyor.

Yaklaşık bir yılı geride bıraktık. Kurucu organlarımızı kongrelerle yeniledik. Artık kendimizi ve politikalarımızı tanıtmaya zamanının geldiğini düşünüyoruz. İlk adımları Gezi Direnişi sırasında attık. Birçok konuda görüşlerimizi kısa metinlerde ve sorulara bağlı bir anlatımla sunma çabası içinde olduk.

Şimdi çok önemli temel konuları ayrı başlıklar olarak ele alıp, yine sorular ve cevapları şeklinde, ama bu kez bir kitap hacminde sunuyoruz.

Başlıkta yer alan konulara dair hiç şüphesiz çok fazla soru sorulabilir ve daha doyurucu cevaplar verilebilir. Size sunduklarımızı yeterli bulmamanız bize sadece mutlu eder. Hele eleştiri, soru, katkı ve yorumlarınızı iletişim adreslerimize ulaştırırsanız, bu kitabı belirli aralıklarla kendini yenileyen sizden gelenlerle de interaktif bir şekilde olgulaşan bir çalışma durumuna getirebiliriz.

Zaten partimizin örgütsel yapılanmasında ve çalışmalarında yurttaşla ilişki itibariyle oldukça geçişken bir model uygulamaktayız. Bu modeli elinizdeki partimizi ve politikaların anlatan kitabın yenilenme periyotlarında da hayata geçirmek istiyoruz.

Konuların sıralanmasında belli bir sistem olmakla beraber, okunmasının konu sırasıyla olması gerekmez.

Bu tür çalışmada kimi hatalı, eksik, zamanı geçmiş bilgiler yer olabilir, biz bu kusurları düzeltme çabası içinde olacağız.

Bu kitapta yer alanlar ağırlıkla parti temel belgeleri üzerinden üretilmiştir. Bunun dışında, ele alınan konuda partiyle fikri ortaklıkları bulunan kimi bilim insanlarının, kurumların, sivil toplum örgütlerinin belgelerinin kamuoyuna yansıyan belge ve görüşlerinden de yardımcı kaynak olarak yararlanılmıştır. Ancak, atıfta bulunmanın bu tür bir yayında teknik olarak mümkün olamayacağı için dipnot olarak verilmemiştir.

Çalışmada çok sayıda soru ve yanıt bulunmasına karşın, konuların kapsamı ve uygulama sahalarının genişliği dikkate alındığında çok sınırlı kaldığı, yine de güncelliğin içine çok fazla giremediği, ayrıntılardan ister istemez uzak durduğu görülecektir. Tabii ki, konuların ve soruların her biri tek başına alındığında ve tamamen ona odak-

lanıldığında çok geniş değerlendirmeleri ve çalışmalarını hak eden önemdedir.

Biz Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi olarak bu çalışmayla bir başlangıç yapmak istedik. Umut ediyoruz ki sizlerden de bu tür çalışmalarını devam ettirmemiz yönünde teşvik, destek ve katılım göreceğiz.

BİZ KİMİZ?

Partimiz 25 Aralık 2012 tarihinde Ankara'da 60'ın üzerinde ilden gelen 609 kadın ve erkekle kuruldu. Kuruluşunda Yeşiller Partisi ile Eşitlik ve Demokrasi Partisi'nin yanı sıra ciddi bir katılımıla bağımsız bireylerin katkısı oldu. Partinin kuruluş hazırlıkları bir yıl sürdü. Kuruluş kongresinde Sevil Turan ve Av. Arif Ali Cangı kurucu eş sözcüler olarak seçildi. Bugün bu görevi, 30 Kasım 2013 tarihinde yapılan 1. Büyük Kongreden itibaren Naci Sönmez ve yeniden seçilen Sevil Turan sürdürüyorlar. Partimizin karar organı toplam 95 üyeden oluşmaktadır. Parti Genel Merkezi Ankara'da olup, çok sayıda il ve ilçede örgütlerimiz bulunmaktadır. Partimizin amblemi "Bilge güneş/Bilge ağaç/Bilge insan"dır. Yeşil ve sol düşünce ve mücadele mirasının en önemli hedeflerinden olan ekolojiyi ve özgürleşme idealini gerçekleştireceği dünya ve toplum özlemini ve bunun yaşam bulacağı değişim ve dönüşüm döngüsünü stilize bir çizimle anlatır. Renklerimiz ise yeşil, sarı ve mor.

YEŞİLLER VE SOL
GELECEK PARTİSİ

NASIL BİR PARTİYİZ?

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'ni nasıl tanımlıyorsunuz?

Partimiz, sürdürülebilir bir yaşam ve gelecek için, ekolojik, özgürlükçü, eşitlikçi ve dayanışmacı bir toplumun kurulmasını hedefleyen bir partidir. Bunun için, çoğulcu ve katılımcı bir mücadele anlayışını esas alan bir politik sorumluluk üstlenmiştir. Bu doğrultuda insan haklarını hiçbir ayrımcılığa yer vermeyecek şekilde savunur, doğanın ve tüm canlıların haklarını gözetir. Militarizme karşı, emekten ve toplumsal adaletten yana mücadele yürüten ekolojist, barışçı ve demokratik bir siyasi partidir.

Amacınız nedir, diğer partilerden farkınız ne?

İnsanın, emeğin ve doğanın sömürülmediği ve tüm insanların onurlu, özgür ve mutlu bir hayat kurabilecekleri bir toplumsal düzeni ve gelecek kuşaklara yaşanabilir bir dünya bırakmayı amaçlıyoruz. Farkımız buradan başlıyor.

Hayalini kurduğunuz ve mücadelesini verdiğiniz dünya nasıl bir şey?

Kendi kaderine ve geleceğine sahip çıkan insanların demokrasi ve sosyal haklar için mücadele vererek dünyayı değiştirdiği, emeğine, diline, kimliğine, kültürüne, inancına ve ekosisteme sahip çıktığı, hayatın her alanındaki şiddetin ortadan kaldırıldığı, barış içinde bir dünya özlemi içindeyiz ve bunun için mücadele ediyoruz.

Herkes demokrasi diyor, sizin yaklaşımınız ne?

Partimiz, bu konuya da farklı yaklaşıyor. İnsanların hayatlarıyla ilgili kararlara her düzeyde katılımını mümkün kılan, doğrudan demokrasi idealine sahip çıkan, yerel politikanın ve yerel düzeyde kararlara katılımın belirleyici olduğu katılımcı ve kapsayıcı bir demokrasi kurmayı amaçlıyoruz.

İki cümleyle kurmak istediğiniz düzeni özetlemeniz mümkün mü?

Eşitlikçi, özgürlükçü, barışçı, ekolojik ve doğayla uyumlu, sürdürülebilir bir düzen kurmak için çalışıyoruz. Erkek egemenliğini reddeden, toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştiren bir düzen için mücadele ediyoruz.

Özlediğiniz düzeni kiminle gerçekleştireceksiniz?

Kurmayı amaçladığımız düzen tek başına bir partinin elinde hayat bulamaz. Bu bakımdan çoğulcudur ve çeşitliliği zenginlik sayar. Her zaman farklı görüş ve geleceklerin katkısını almayı benimser. İdeolojik ve politik şekillenmesinde yeşil hareketin ve özgürlükçü solun fikir ve mücadele mirası tayin edici rol oynar. Benimsediği doğrultuda gerçekleştirdiği mücadele yürüyüşünde emek hareketinin, inançları, etnik kimlikler ve kültürleri nedeniyle baskı ve ayrımcılığa uğrayanların, kadın özgürleşme hareketinin ve feminizmin, LGBTİ hareketinin, insan hakları, düşünce özgürlüğü ve barış savunucularının, gençlik

hareketlerinin, çocuk hareketlerinin, engelli hakları hareketlerinin, nükleer karşıtı hareketlerin ve hayvan hakları savunucularının düşünce ve önerilerine, birikimlerine, mücadelelerine sahip çıkar, birlikte hareket etmeye özen gösterir ve bu anlayışını dikkatle sürdürür. Çünkü, böyle büyük bir hedefe ancak bütün toplumu ve düzen mağduru güçleri kucaklayan anlayışla varılabileceğini görür.

Demokrasi anlayışı konusunda farkınız ne?

Biz Yeşiller ve Sol Gelecek olarak doğrudan demokrasi idealine sahip çıkıyoruz. Partimizin ilkelerini benimseyen her yurttaşın katılımına açık bir örgütsel yapılanmayı savunuyoruz. Partimizin politik mücadelesini her üyenin, her yerel örgütün, her çalışma grubunun eşit düzeyde katılımıyla gerçekleştirmeye önem veriyor ve özen gösteriyoruz. Katılımcılığı hem örgütsel, hem de siyasi çalışmalarımızda vazgeçilmez bir demokrasi ilkesi olarak ele alıyoruz. Mevcut geleneksel toplumsal yapıyı ve düzeni değiştirme hedefi bakımından da, bunu hayatın her alanında uygulamayı öngördüğümüz kapsayıcı, katılımcı ve doğrudan demokrasinin en önemli rehber ilkesi olarak değerlendiriyoruz.

Adınızda “Yeşiller” geçiyor, doğaya nasıl bakıyorsunuz?

Partimiz doğanın vazgeçilmez haklara sahip olduğunu, insanların doğanın ve diğer canlıların haklarını ve yaşam ortamını koruma sorumluluğuna sahip olduğunu savunur. İnsanı doğanın bir parçası olarak kabul eder. Bu

nedence partimiz sağ, muhafazakâr, geleneksel, kalkınma ve büyüme kavramlarını kâr ve yıkımın gerekçesi yapan ve doğayı sonsuz bir kaynak deposu olarak gören düzen partilerinden farklıdır. Yeşiller ve Sol Gelecek, doğayla uyumlu bir yaşam ve yeşil bir gelecek kurmayı hedefler.

Çok sol parti var, onlardan farkınız ne?

Partimiz, hayata ve dünyaya soldan bakar. Geçtiğimiz yüzyılın sol ve sosyalist değerlerinin ve uygulamalarının ortaya çıkardığı sonuçları değerlendirip eleştiren ve önemli dersler çıkaran özgürlükçü sol düşünceden beslenmektedir. Geleneksel ve muhafazakâr soldan bu yönüyle farklıdır. Solun eşitlik, özgürlük, adalet, barış ve dayanışma gibi evrensel değerlerine, dünyayı değiştirmek, demokrasiyi geliştirmek, barış içinde eşit ve özgür yaşamak için verdiği tarihsel mücadele birikimine sahip çıkar ve sürdürür.

Politika ve şiddet karşısında partinizin pozisyonu nedir?

Partimiz, şiddete karşıdır. Savaşa, militarizme ve devlet şiddetine karşı mücadele eder. Erkeklerin kadınlara, insanın diğer canlılara yönelik şiddetine ve toplumsal hayata sinmiş her türlü şiddete karşı mücadele eder. Politikada şiddeti bir araç olarak görmez ve şiddetsiz bir politik dili ve mücadeleyi savunur. Bireysel ve topluluk olarak ortaya konulan barışçı sivil itaatsizlik politika ve eylemlerine önem ve değer verir.

Kapitalizm konusunda ne diyorsunuz?

Partimiz, doğayı tahrip eden, bize ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmayan, eşitsizliğin, sömürünün ve savaşların kaynağı olan kapitalizme ve endüstriyalizme karşı verilen küresel mücadelenin bir parçasıdır. Emperyal saldırganlığı, işgal ve savaşları, neoliberal politikaları, sosyal hakların tahrip edilmesini, ekonomik büyüme saplantısını ve tüketim toplumu anlayışını reddeder. Başka bir dünyanın mümkün olduğu anlayışıyla hareket eder.

Toplumsal adalet kavramını kullanıyorsunuz, nedir bu?

Bu kavram Türkiye'nin en önemli sorunlarına parmak basıyor. Partimiz bu nedenle, toplumsal adalet ilkesini, tüm toplumsal konularda yön verici ve düzenleyici başat bir ilke olarak kabul eder. Etnik kimlik, kültür, dil, din, cinsel yönelim ve cinsiyetiyle çoğulcu, farklılıkların eşit beraberliğine dayalı bir toplumsal yaşam hedefini savunur. Tanınma adaletini toplumsal adaletin önemli bir özelliği olarak görür.

Türkiye'deki köklü kimlik sorunları konusunda bakışınız nasıl?

Kimlik sorunları büyük acıların yaşandığı ve ağır bedellerin ödendiği bir alandır. Halen demokratik, eşitlikçi ve adil bir çözüme kavuşmamıştır. Anayasal, yasal ve kurumsal bir reform yapılmamıştır. Partimiz, Kürt sorunu, Alevi sorunu ve tüm etnik, dini ve kültürel kimlik sorunlarının barış içinde kalıcı çözümünün mümkün olduğuna ve bu sorunların eşit yurttaşlık ilkesi ve kolektif haklarla çözülebileceğine inanır.

Demokrasiye çok vurgu yapıyorsunuz, parti içi işleyişte de bu geçerli mi?

Partinin iç işleyişinde demokrasi esastır. Partide yönetim ve sözcülük görevlerine seçimle gelinir. Hiçbir görev hiyerarşi, lider hegemonyası, parti içi bürokrasi, erkek egemenliği ve her türden ayrımcılık yaratacak şekilde tanımlanamaz. Seçimle gelinen görevlerde tüzükte belirtildiği şekilde kota ve rotasyon uygulanır.

Bazı üye gruplarına pozitif ayrımcılık uygulanıyor mu?

Gerek sistemden, gerekse yerleşik toplumsal zihniyetten kaynaklanan ayrımcılık, yurttaşlar arasında derin eşitsizliklere yol açıyor. Partimiz iç yaşamının demokrasinin ve katılımın adil ve eşit düzeyde gerçekleşmesi için tüzüğünde önemli yenilikler getirmiştir. Partimizin seçimli organlarının teşkilinde kadınlar, gençler, engelliler ve LGBTİ bireyler için pozitif ayrımcılık uygulanmaktadır. Ayrıca, yasaların partilere resmen üye olması yasakladığı toplum kesimleri için fahri olarak üye olma, organlarda fahri danışman olarak görev alma imkânı bulunmaktadır.

Üyelerin partide özgürlüğü kısıtlanmıyor mu?

Genel merkez organları karşısında yerel örgütlerimizin, örgütlerimiz karşısında ise üyelerimizin konumunu güçlendirmeye ağırlık vermek, parti içi demokrasi anlayışımızın gereğidir. Bu bakımdan, parti üyelerinin söz ve çalışma hakkı kısıtlanamaz. Partide çalışmalar gönüllülüğü esas

alır. Üyeler, elbette üzerlerine aldıkları görev ve sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür.

Sizinle ortak hedeflere sahip sivil girişimlerle ilişkiyi nasıl ele alıyorsunuz?

Partimiz, ortak platformlar yoluyla partinin amaçlarına uygun çalışmalar yapan tüm diğer toplumsal hareketlerle dayanışma içinde olur, destek verir ve bu hareketlerin politik temsili için çalışır.

Partinize üye olmak zor mu, şartlarınız nedir?

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'ne üye olmak kolay. Parti programı ve tüzüğünü, siyasal anlayış ve politik doğrultusunu kabul edip, imkânlar ölçüsünde çalışmalara katılmayı benimsemek, partiye giriş ödentisi ve aylık aidat ödemeyi taahhüt etmek yeterlidir. Üyelik giriş fişini doldurup imzaladığınızda artık bizimle ortak idealleri paylaşan partimizin bir üyesi oluyorsunuz. Siyasi Partiler Yasası ve diğer bazı yasalarda siyasal parti üyesi olamayacakları belirtilen kişiler hariç, üyelik için hiçbir ayırım gözetilmez ve yukarıdaki anlayışları paylaşan herkes başvuru yapılabilir.

Her başvuran üye mi oluyor?

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi bir dünya görüşü, idealleri ve ilkeleri olan bir parti. Üyelerinin de bunları paylaşmasını ister. Bu bakımdan ırk, dil, din, cinsiyet alanlarında

ayrımcılık yapan kişilerle, mesleki zorunluluklar dışında silah taşıyanlar ile doğayı ve çevreyi ciddi biçimde kirleten ve tahrip eden işler yapan ve sendikal ve sosyal hakların kullanılmasına engel olan işletmelerin sahiplerinin üyelik başvurusu kabul edilmez.

POLİTİKALARIMIZ

1

DEMOKRASİ VE ÖZGÜRLÜK

Demokrasi dediğiniz nedir?

Seçimlerden, oy kullanmaktan ve partilerin rekabetinden ibaret bir şey değil. İçinde yaşadığımız topluma dair her sorunu, eşit ve özgür bireyler olarak birlikte tartışıp, ortak görüş ve irade oluşturmak, yani ortak çözümleri bu şekilde elde etmek üzere gösterdiğimiz çabaları bir sistem içinde sürekli kılan anlayış ve yaşam tarzıdır. Hiç şüphesiz demokrasi aynı zamanda bir ahlaktr.

Demokrasinin ahlaki çerçevesi nedir?

Demokrasiye inanan bir insan gerçeğin apaçık olacağını, insanların eşit yaratıldıklarını kabul eder. Doğuştan gelen yaşam, özgürlük, mülkiyet vb. hakları olduğunu, devletin insanlar için olduğunu, devletin tepeden verebileceği kendisine özgü bir hak olmadığını görür. İnsanların onurlu yaşam hakkına saygı duyar. Bütün bunları kuşatan çerçeveyi demokrasi ahlaki diye tanımlayabiliriz. Elbette, demokrasinin var olduğu ileri sürülen her siyasal sistemin böyle bir ahlaki çerçeveye sahip olduğunu söyleyemeyiz?

İyi de demokrasi bizde yok mu?

Türkiye ciddi olarak bir demokrasi krizi yaşıyor ve hemen bütün problemlerin altında bu var. Demokrasinin kalbi olması gereken TBMM'nin komisyon ve Genel Kurul çalışmalarına bakarsak, daha çok yol almamız gerektiği belli değil mi? Kavgasız, gürültüsüz günü yok. Herkes birbirine bağırıyor, herkes birbirini susturma ve sindirme peşinde. Sorunlar bir türlü sükûnetle ve barışçı bir ortamda tartışarak çözülmüyor, çözülemiyor. Aslında yaşadığımız bu

ciddi demokrasi krizini, bir yönüyle demokrasi ahlakını içselleştirerek, derinleştirerek adım atılabilir. Bunun nasıl yaşama geçeceği henüz belirsiz. Anlayacağınız daha gidecek çok yolumuz var.

Demokrasi seçmekten ibaret değil mi diyorsunuz?

Demokrasi bizde seçimler yoluyla iktidarları değiştirme imkânı olarak görülüyor. Halbuki en önemli boyutu karar verme hususudur. Bizde demokrasi kararı kimin vereceğini seçmek olarak görülüyor. Mesele fikir özgürlüğünün sağlanması ve karar verme süreçlerinin demokratikleştirilmesidir. Bu konuda demokrasimiz halen kaplumbağa adımlarıyla ilerliyor. Hatta, Türkiye'nin çok önemli sosyal değişim sürecinden geçtiğini, fakat devlet yapılanması, kurumları ve sistemi itibariyle büyük ölçüde 1930'lar da inşa edilenin devam ettiğini söyleyebiliriz.

Bizdeki demokrasi epey arızalı diyorsunuz?

Özellikle son yıllarda, AB sürecinde bazı önemli adımlar atıldı ama antidemokratik temel yapılanmanın ve buna bağlı iktidar uygulamalarının temel özelliği halen değişmedi. Bu tablo iktidarların bol popülizmiyle gizlenmeye çalışılıyor. Devleti yönetenler, örneğin AKP, iktidara geldiği günden itibaren büyük ölçüde sanki devlete karşıymış gibi bir söylem tutturuyor. Aslında devleti ve kurumlarını pekâlâ kendi temsil ettiği çevrelerin iktisadi ve siyasi konumunu güçlendirme yönünde yönetiyor ve bunu sürdürmek için oldukça popülist politika ve söylemlerle

seçmenden iktidarına rıza istiyor. Hatta bu bakımdan sandıktan çıkmayı ve kitlesel oy desteğini demokrasinin tek ve yegâne hali olarak görüyor ve topluma böyle sunuyor.

Seçimi kazananların bazı düzenlemeler yapması demokrasiye aykırı mı?

Seçimi kazanmış olmak, her şeyi yapabilirim anlamına gelemez. Seçimden alınan meşruiyeti böyle yorumlamak, demokrasiyi seçimle sınırlı görmek anlamına gelir. Aynı yaklaşımla, kuralları istediği zaman değiştirmeyi de demokrasinin gereği olarak takdim ederek toplumdaki aldıkları rızayla uyumlu olduğunu ileri süren durumlarla sık karşılaşırız. Böylece kapalı devlet ilişkilerinde kurallarla oynaması, yolsuzluklara gerekçe bulunması, bunları iktidar çekirdeği ve yakın çevresi arasında sık ve yaygın bir uygulama haline getirilmesi mümkün olabiliyor. Bütün bunlar, demokrasinin sandıktan ibaret olmadığını; halkın kendine ait kararları özgürce tartıştığı ve doğrudan katılımıyla aldığı, uygulamasına dahil olduğu bütün süreçlerin açık, denetlenebilir ve şeffaf olması gerektiğini; tüm bunları dinamik ve gelişebilen bir süreç olarak görmenin, bu doğrultuda hareket etmenin önemini gösteriyor.

Peki, demokratikleşme dediğiniz ne?

Hedef demokrasi ise, hedefe giden yol ve yöntem demokratikleşmedir. Önümüze çıkan her toplumsal sorunun çözümünde, her düzeyde ve bütün ortak yaşam alanlarında, sistemli açık ve özgür bir tartışma ortamının oluşturulmasına demokratikleşme diyebiliriz. Yani mesele kararın

verilmesi sürecinin demokratikleştirilmesidir. Yani, karar verme yetkisiyle donatılmış olan kişinin seçilme biçimiyle ve seçilme çoğunluğuyla değil, toplumu ilgilendiren kararların üretilme süreciyle ilgili bir şeydir demokratikleşme. Özetle demokrasiyi sürekli olarak yenilenen, gelişen, derinleşen ve oldukça dinamik bir toplumsal süreç olarak ele almak doğru olur.

Ortak görüş ile demokratikleşme arasında bağ var mı?

Elbette var. Kamusal özne olma, kendi sorunlarına sahip çıkma ve karar verebilme yolunun toplumu oluşturan bireylere açık olması gerekir. Baskının, zorbalığın, tehdidin, manipülasyonun hâkim olduğu bir ortamda oluşan karar, ortak fikrin ürünü sayılamaz. Çünkü, o kararın oluştuğu süreçte açık ve özgür katılım gerçekleşmemiştir. Katılım adaleti zedelenmiştir. Söz konusu karar, ortak değil, baskı ve zorbalığı uygulayıp demokratik ortamı yok edenlerin dayatması sonucu ortaya çıkmış ve onların çıkarını ifade eden bir fikirdir.

Çoğunluğun fikriyle demokratikleşme arasındaki ilişkiye nasıl bakıyorsunuz?

Sayısal fazlalık bir fikrin doğruluğunun da, demokratik bir süreçte ortaya çıktığının da doğrudan kanıtı sayılmaz. Baskıyla, zorbalıkla ve başka yollarla bir fikir, yasa, proje, politika çoğunluğun oyuna ve desteğine dayandırılabilir. Ama demokrasinin böyle işlediği, bu sürecin sonunda ortaya çıkanların demokratik bir meşruiyete sahip olduğu

ileri sürülemez. Örneğin, evrensel ilkeler ve değerler referandum konusu yapılamaz. Yapıldığı takdirde ortaya çıkacak muhtelif hak ihlalleri, karar çoğunluğa dayanıyor denilerek savunulamaz. Demokrasinin bu darlıkta ifade edilmesi doğru olmaz. Kararın çoğunluğa dayanması karar, karar sürecinin demokratik olarak işletilip işletilmediği de aynı derecede önem taşır.

Seçilmiş, bilgili ve yetenekli insanların karar alması niye kötü olsun?

Mesele yetenekle filan ilgili değil. Demokrasi aynı zamanda kararın verilme süreciyle ilgili bir şeydir. Karar verme yetkisiyle donatılmış olan kişinin seçilme biçimiyle ve seçilme çoğunluğuyla ilgili değildir. Toplum ilgilendiren kararların üretilme süreciyle ilgili bir şeydir. Bu da şeffaf, kamu alanında müzakereye açık bir karar verme biçiminin, bütün katılım kanallarının açık olmasının ve bunların bütünsel ve eksiksiz varlığının bir arada olduğu sürecinin bizatihi kendisidir.

Katılım adaleti, demokratikleşme ve ortak fikir nasıl bir araya geliyor?

Açık, özgür, akılcı, eşit, ekonomik ve siyasal baskılardan uzak, şiddetten arınmış, manipülasyonun işlemediği, her düzeyde katılım adaletinin sağlandığı tartışma süreçleriyle sağlanabilir. Ve bu şekilde ortaya çıkan fikir güçlü bir meşruiyete ve geniş bir toplumsal iradeye dayanır.

Devlet mi toplumu yönetmeli, toplum mu devleti?

Sorusu bile saçma. Elbette normal bir demokraside toplumun muhtelif kurum ve katılım mekanizmalarıyla devleti yönetmesi beklenir. Ancak, devlet sisteminin çıkar, inanç ve ideolojik toplulukların güç elde etmek için oluşturdukları otorite ve sermaye biriktirme aracı olduğu da gerçeğin diğer önemli yüzüdür. Oysa devlet, bütün toplumun kendi kendini yönetmesinin bir ifadesi olmalıdır. Ama ne yazık ki, Türkiye’de devlet toplumun büyük bir kesimini kendine yabancılaştıran, dışlayan, baskılayan ve sindiren bir yapılanma sergilemiş, vatandaş değil kul konumuna sokmak istemiş ve vesayet yanlısı güçler ve bürokrasi aracılığıyla onu yönetmiştir. Birçok dünya ülkesinde de kimi farklılıklar olsa bile devlet yapılanmalarının temel özellikleri büyük benzerlik taşımaktadır. Bununla beraber, günümüzde toplum çok değişti, ama devletin kurumları ciddi değişim geçirmiş olsa bile, uygulamaları ve idari zihniyet değişimi çok yavaş geliyor.

Kamu devlet midir, yoksa toplum mu?

Kamu toplumdur, hatta yeryüzünü paylaştığımız tüm varlıklardır. Dolayısıyla kamu yararı da insanların ve diğer varlıkların oluşturduğu ekolojik bütünün yararını temsil eder. Kamuoyu, toplumun mevcut durumu ve tercihlerinin ifadesi olan yönelimdir. Bu yönelimi anlatır. Devlet bu topluma muhtelif hizmetleri vermek üzere oluşturulmuş mekanizmalar, kurumlar ve kuralları ifade eder. Bunların toplumu yönetmesi değil, toplumun bunlar aracılığıyla kendi hizmet ihtiyaçlarını karşılaması beklenir.

Kamu yöneticisi ile seçilmiş arasında ne fark var?

Toplum, yani kamu belli aralıklarla vekillerini seçerek onların oluşturacağı hükümet aracılığıyla devlet kurumlarının yönetilmesini ister. Hükümet ise bu kurumları yönetecek kişileri belirleyerek atar. Kamunun kurumlarındaki idareciler adil, açık ve özgür seçimlerle belirlenen siyasetçilere karşı sorumludur. Siyasetçiler de açık, saydam yollarla ve hesap verilebilir usullerle kendilerini seçen bütün topluma sorumludur. Aynı coğrafyayı paylaşan, eşit ve özgür insanlar arasında açık ve demokratik bir ortamda oluşan görüş ve irade temel yön gösterici olarak kabul edilir.

Şeffaflık ve hesap verme nasıl sağlanır?

Bir kere vatandaşın karar süreçlerinde yer alması için katılım adaleti sağlanmalıdır. Özgür ve açık bir tartışma ortamı sağlanmalıdır. Bunlar yetmez, sözünü söyleyecek ve tercihini belirtecek insanlara evrensel insan hak ve özgürlüklerine dayanan bir hukuk güvencesi ve sistemi vermek gerekir. Ayrıca, medyanın ve gazetecilerin bağımsızlığının garanti altına alınması bu bakımdan özellikle önemlidir. Bunların olmadığı yerde, şiddet, zor, baskı, adam kayırma, istismar, yanlış ve eksik bilgi verme, özgürlüklere ipotek koyma yaşanacaktır. Şimdiye kadar hep böyle oldu.

Kontrolsüz ve denetimsiz devlet gücü bir tehdit midir?

Bu gücü suiistimal edenler hem birey, hem grup, hem de top yekûn bir iktidar olarak karşımıza çıkabilir. Devletin

araç ve olanaklarını topluma, bir toplum kesimine veya bir bölgeye yönelik olarak kural dışı olarak bazen veya sürekli kullanabilirler. Tarihimiz ve günümüz bunun örnekleriyle doludur. Bu yöndeki toplumsal ve bireysel kaygılar haklıdır. Bu tür gelişmeler konusunda susmamak da hem bireysel, grupsal ve toplumsal haktır. Sormak, eleştirmek, örgütlenmek, mücadele yürütmek bir bu bakımdan vazgeçilmez haklar arasında yer alır.

Devlete pek güvenmiyorsunuz galiba?

Sorun güven değildir. Güçlüyü değil zayıfı, devleti değil insanı ve yeryüzü topluluklarını, yeryüzünü paylaştığımız bütün varlıkları, hayvanları, nehirleri, denizleri, ormanları, dağları, vadileri ve diğer varlıkları öne alıyoruz. Devlet karşısında toplumu güçlendiren, örgütleyen ve tüm varlıkları özgürleştiren bir anlayışa sahibiz. İnsan ve doğadaki diğer varlıkların hak ve özgürlüklerinin anayasa ve yasalarla hukuki güvenceye kavuşması için uğraşıyoruz. Polis uygulamaları ve mahkeme kararlarının bunlara uygun olmasını istiyoruz. Devleti değil, bireyi ve toplumu, doğanın haklarını kollayan bir hukuk düzenini savunuyoruz. “Gezi” sürecinde muktedir ve istediğini yapma gücüyle donatılmış olanların neler yaptığını gördük.

Katılım adaleti diyorsunuz da engelleyen mi var?

Olmaz mı! Hem yasalar, hem uygulamalar kadınların, gençlerin, engellilerin, LGBTİ bireylerin, azınlıkların, aykırı ve muhalif olanların, kimlik ve inançları fark-

lı olanların ortak yaşamı ilgilendiren konulara görüş ve tercihleriyle katılmalarını engelliyor. Akıl dışı emrivakiler yapıyor. Cezaevleri buna itiraz eden insanlarla dolu. Seçim ve siyasi partiler yasalarında eşit katılım ve rekabet söz konusu değil. Düzenin bildik partileri bundan çok hoşnut. Bunları baştan aşağı değiştirmek istiyoruz. Katılım adaletini gerçekleştirmek toplumsal bir erdemdir.

2

YAŞANILABİLİR BİR DÜNYA

Dünyayı umursamayan bir siyaset mümkün mü?

O günler geride kaldı. Bugün dünyada 7 milyarın üzerinde insan ve milyonlarca tür yaşıyor. Artık kutupta kopan bir buz kütlesi etkisini dünyanın her köşesinde gösteriyor. Dünyayı dikkate almadan sadece kendi yaşadığımız ülkeyle/coğrafyayla sınırlı düşünmek, davranmak ve politikalar uygulamak mümkün değil. Bunda ısrar etmek, kuyunun dibinden gökyüzüne bakmak gibi bir şeydir. O nedenle, eşitlik ve adalet için verilen bir mücadeleyi ekoloji mücadelesinden ayıramayız. Bugün toprak ana ve üzerindeki varlıkların hakları, çevre ve iklim adaleti, sağlıklı suya ve gıdaya erişim, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, gelecek nesiller ve doğanın hakları için verilen mücadele yaşanılabilir bir dünya özlemimizin ayrılmaz parçalarıdır. An itibariyle tüketim düzeyimizi 1,5 dünya karşılayabilmekte. Bu demektir ki epey zamandır cepten yiyoruz ve bunu anlamaz, farkına varmazsak yakın gelecekte yaşanılabilir bir dünya kalmayacak.

Gerçekten iklim değişiyor mu?

Hem de büyük bir hızla. Kuraklık, seller, fırtınalar, sıcak dalgaları ve diğer iklimsel oluşumlar süreklilik, yaygınlık ve genişlik kazanmaya başladı. Yakından bakıldığında bu durumun insan kaynaklı olduğu görülüyor. Petrol, kömür ve doğal gaz gibi fosil yakıtların kullanılması ve önü alınamaz bir tüketim furyasına dayanan üretim zihniyetinin bütün dünyada hâkim olması bu durumu hazırlıyor. Doğayla uyumlu bir uygarlık adımı atmaya ve yaşam tarzını buna göre düzenlemeye yönelmedikçe de kuraklık, susuzluk, gıda krizi, açlık, sel ve deniz seviyelerindeki yükselmelere bağlı ölümler, evlerinden ve yurtlarından olan tüm canlılar, halklar ve ik-

lim mültecileri önümüzdeki yılların olağan sahneleri haline gelecek.

Doğayı ve ekosistemi neler tahrip ediyor?

Kâr hırsıyla ormanlar yok edildi ve bu halen sürüyor. Doğal yaşam alanları insan yerleşimleri açmak, yerleşimlerin yollarını yapmak, sanayi alanları oluşturmak, enerji yatırımlarına girmek, madencilik ve turizm işletmeleri gerçekleştirmek için talan ediliyor. Nükleer kazalar çevrelerini radyasyona boğdu. Fabrika ve endüstriyel tarımın sentetik ilaç ve gübre atıkları toprakları ve gıdamızı zehirledi. Sulak alanlar, denizler ve atmosfer hızla kirleniyor. Açgözlü aşırı avlanma denizlerdeki canlı yaşamının kökünü kazıyor. Canlı türleri azalıyor ve tükeniyor. Biyolojik çeşitlilikteki azalma ve yok oluş alarm veriyor. Yani, bu ekolojik kriz sadece bugünü değil, geleceğimizi ve çocuklarımızın geleceğini de tehdit ediyor.

Her şeyin sebebi kirlenme ve aşırı tüketim mi?

Kimyasal ve radyoaktif kirlenme her yerde. Doğanın kendini bunlardan arındırması yüzyıllar geçse bile neredeyse imkânsız. Tüketim toplumu alışkanlığı ve ideolojisi dünyanın büyük bölümünü esir almış durumda. Sağlıksız gıdalar ve hızlı beslenme geleneksel gıda ve beslenme alışkanlığının yerini aldı. Kanseri, alerji, astım gibi hastalıklar süratle yayılıyor. Toprağa dayalı kırsal yaşam, üretim ve üretim ilişkileri tehdit altında. Enerji, maden ve diğer sanayi sektörlerinden kaynaklanan baskı ve yatırımlar nedeniyle topraklar elden çıkıyor.

Bu tür üretim ve tüketim sistemi sürdürülebilir mi?

Bu sistem ekonomik, siyasi ve ekolojik zihniyet ve uygulamalarıyla değişmezse insanlığın ve diğer tüm varlıkların hem bugünü, hem de geleceği karanlık. Aslında gecikmeden bugün yaşanan krize ekolojik bir toplum hedefiyle çözüm aranmalıdır. Siyasi ve ekonomik mücadele ile ekolojik mücadeleyi birbirinden ayrı ele alan anlayışla gidişatı değiştirmek mümkün değildir. Ancak birbiriyle organik olarak bütünleştirilmiş tek bir politik vizyon, yani ekonomi ve siyasete ekolojik kriterler ve politikalarla yaklaşan çözüm ve eylem dili bu sorunların üstesinden gelebilir. Mevcut kapitalist sistemin bütün dünyaya dayattığı ekonomik, sosyal ve ekolojik açmazdan çıkmak için birini diğerine tercih etmeden, sorunlar arasında hiyerarşik öncelik belirlemeden top yekun ve birlikte ekolojik toplumsal hedefi gözeterek tavır almalıyız. Hükümetler şirketlerin güdümünde, gelecek kaygısı ve ahlaki sorumluluk duymadan kriz yaratan bu sistemi sürdürmek istiyorlar. Bu sonsuz bir döngü değil. Dünya büyük bir hızla sınırlarına doğru gidiyor. Dolayısıyla bu böyle sürdürülemez.

Bu büyüme ve tüketim tutkusunu nasıl önlenecek, umut var mı?

Kolay değil. Bir kere fosil yakıtlara bağımlılık oluşmuş. Niteliğin yerini nicelik almış. İhtiyaçları karşılama ve insanın kendini gerçekleştirme bir yana bırakılmış, tüketim tutkusunun tatmin edilmesi ur gibi bütün dünyayı sarmış. Dünya üzerindeki yaşamın korunması ve geliştirilmesi sorumluluğu bir yana bırakılmış. Kâr, doğayı ve insanı sömürme asıl hedef olmuş. Bu baştan sona deği-

şebilir. Bu vahim tabloyu yaratan endüstriyel kapitalizmin açgözlü sistemi yerine eşitlikçi, sosyal, özgürlükçü, adil ve ekolojik sistem için hem ülkede, hem dünyada gösterilecek çabalarla sürdürülebilir, hakkaniyetli, daha fazla değil, yeterliliğe dayalı yeni ve başka bir dünya mümkün. Ama bunu gerçekleştirebilmemiz için önce niyetimizi sonra alışkanlıklarımızı ve politikalarımızı değiştirmemiz gerekir.

AKP iktidarı böyle bir dünya mı özlüyor?

Asla. Krizi derinleştiren, doğayı bedelsiz sermaye gibi görüp tahrip eden ve emeğin hakkını vermekten sakınan bütün uygulamaları sergiliyor. Kalkınma diye, her ne pahasına olursa olsun ekonomik olarak büyümeliyiz, diyorlar. Toplumun ve doğanın yararı, yapısı, kapasitesi, bugünü ve geleceği umurlarında bile değil. AKP şimdiye kadar gördüğümüz kalkınmacı ve büyümeci iktidarların en hoyratı, saldırganı, yırtıcısı ve ihtiraslısı. Doğayı tüketme pahasına enerji, madencilik, sanayi ve inşaat sektörüne yükleniyor.

Türkiye'nin kalkınmaya ihtiyacı yok mu?

İnşaata dayalı bir kalkınma anlayışı sürdürülüyor. Dağ taş beton oldu. Ormanlar, dereler, vadiler, göller, sulak alanlar, meralar, tarım toprakları, atalık tohumlarımız ciddi bir tehdit altında. Büyüme için her yol mübah sayılıyor. ÇED süreçleri sorun mu çıkarıyor, hemen yönetmelik değiştiriyor; her büyük ihalede ihale yasasını değiştirilmesi gibi. Bugüne kadar 165 defa değiştirdiler. Bu kör inat, ülkenin yetersiz de olsa zorlukla oluşturulabilmiş kurumsal yapı-

sını gündend güne eritiyor. Nükleer felakete davetiye çıkarıyorlar. Son sürat termik santraller kurmaya devam edip iklim değişikliğini ve kirliliği artırmaktan hiç mi hiç kaçınmıyorlar. İktidarın rüyaları bile betonların arasında geçiyor. Kalkınma sihirli bir sözcük gibi bütün sağ iktidarların ve hatta kendi solda tarif eden kimi merkez partilerinin sloganı olmuş. Bunun esası rant paylaşımıdır. Toplumsal gelişmelerle toplumsal ihtiyaçlar arasında, ekolojik bir vizyonla denge ve uyum arayan, tüketim ideolojisinin ve sisteminin girdabına kendini kaptırmamış bir yönelimi hakim kılmadan, ülkede ve dünyada dar bir zümrenin çıkarını gözeten bir ekonomi anlayışıdır.

AKP su damlalarını para banknotları olarak mı görüyor?

Derelerle yaşam arasında kopmaz bağ var. AKP bu bağı her tarafta kesip HES'ler kurmak istiyor. Derelerin suyunu kâr arsız şirketlerin kasalarına akıtmanın peşinde. Yaptıkları, yüz binlerce insanın ve canlının yaşam kaynağı ve ortak malı olan çayların, derelerin, ırmakların şirketlere tahsis edilmesi, her türlü akli ölçünün ve vicdani değer dısına çıkan vahşi bir özelleştirme. Suyu paraya bağlamak, bir insan hakkının, temel bir hakkın, açık ve gaddar bir şekilde ihlalidir. Bölgedeki canlı yaşamını ve yerleşik sosyal hayatı yok etmeyi amaçlamaktır.

Temiz, adil, sağlıklı ve yeterli gıdaya ulaşmak mümkün olacak mı?

Böyle giderse zor. Ama bu durumu değiştirebiliriz. Normal şartlarda bir devlet yurttaşlarının eşit, sağlıklı ve yeterli gıdaya ulaşması için gerekli bütün şartları hazırlamak ve dü-

zenlemekle sorumludur. Bu sosyal devlet olmanın getirdiği bir yükümlülüktür. Ama olan biten, AKP'nin gıda, tarım ve hayvancılık politikalarının ters yönde olduğunu gösteriyor. Bütün düzenlemeler bu alanlardaki büyük şirketlerin çıkarlarına göre düzenleniyor. Tarım ilaçları ve hormonlarla zehirlenmiş ürünlerden oluşan gıdalar hayatımızın olağan gerçekliği haline geldi. GDO'lu, yani hücre yapısıyla oynanmış besinler bütün uyarı ve tepkilere rağmen vatandaşın tüketimine sunuluyor. Tarım arazileri inşaat, sanayi ve enerji sektörünün tehdidi altında. Hayvancılık dersiniz, büyük ölçüde dünya tekellerine muhtaç hale geldik. Saman ve diğer hayvan yemlerini bile ithal ediyoruz. Üstelik bu yemlerin büyük kısmı GDO'lu. Gıda hem bu ülke yurttaşları için, hem de bütün insanlığın geleceği için stratejik bir konudur ama ne yazık ki, kâr için yanıp tutuşan şirketlerin insafına terk edilmiştir. Yanlış tarım politikaları sonucu küçük çiftçi insanca bir geçim sayılamadığı için üretimden vazgeçiyor. Topraklarını elden çıkarıyor. Kendi topraklarını işleyemeyen devlet Sudan'dan 5 milyon dönüm arazi kiralama yoluna gidiyor. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu.

Gıda konusunda köklü ve kalıcı çözüm nedir?

Bugün dünyada var olan gıda ve açlık sorunu, tarım topraklarının ve gıdanın yetersiz olmasından çok, tarım yapılabilen toprakların ve gıdanın adil dağıtılmamasından kaynaklanıyor. Tarım toprakları eğer kirletilmeden doğa dostu yöntemlerle sürdürülebilir bir şekilde kullanılır, GDO tamamen yasaklanır, tarım topraklarında yapılaşmaya izin verilmez, üretici-aracı-tüketici zincirleri yerine yerel üreticiyi destekleyen tüketici modeller hayata geçirilir, hastalıklara ve iklim değişikliklerine dayanıklı atalık tohumlarımız

yaygınlaştırılır, gıda bağımsızlığı tesis edilirse, ucuz, sağlıklı, adil ve yeterli gıdaya ulaşmak mümkün olabilir.

Doğa ve çevre yıkımı yaşanırken kamuoyu ve yargı olanlara seyirci mi kalıyor?

Bir kere AKP iktidarı yasaları değiştirip, doğa koruma alanlarını iyice daraltıyor; enerji, madencilik, inşaat gibi yatırımları yargı denetiminden kaçırıyor; kendi hayatını ve geleceğini ilgilendiren bu konularda halkın söz ve karar hakkını çiğniyor. Bu açıkça çevre düşmanı bir politikadır. Sonucu da zaten çevresel yıkım oluyor. Katılımı engelleyerek, düşünce ve ifade özgürlüğünü ortadan kaldırarak, demokrasiyi kenara iterek, baskıcı ve merkeziyetçi bir yönetimi hâkim kılıyor. Mahkemeden olumlu karar mı çıktı, hemen başka yollarla kararı etkisiz hale getiriyor. İtiraz mı var, protesto mu var, bir belde veya mahalle meclisi çevresine sahip mi çıktı, gelsin polis, gelsin jandarma. Biber gazı, tomalardan tazyikli su, cop, olmadı plastik mermi, sıkı bir saldırı ve dayak. Ölümler ve yaralanmalar, ardından gözaltılar, tutuklanmalar, mahkûmiyetler. Direnenlerin karşılaştıkları davranışın özeti bu. Yine de birçok dere özgürlüğüne kavuştu, doğa parçaları talan edilmekten kurtarıldı. Bu nedenle, kendi geleceğini ilgilendiren kararlarda halka söz hakkı verilmeli, merkeziyetçi değil yerel çözümler üretebilecek yapılar tesis edilmeli ve yargı bağımsızlığı sağlanmalı.

Bu tahribat ve yıkım neden önlenemiyor?

Ekoloji ve çevre sorununun önemi son 50 yılda anlaşıl-maya başladı. Öyle “Her sorunun çözümü bizim politi-

kalarımızda var” gibi kolaycı ve geleneksel yaklaşımlarla tahribat ve yıkım önlenemez. Ekoloji ve çevre mücadelesini, demokrasi ve özgürlük mücadelesinin ayrılmaz ve önemli parçalarından biri haline getirmek gerekir. Bu alan uzmanlık ve teknik bir bilgi gerektiren özel alan değildir. Tamamen politikayla ve tercihlerle ilgilidir. Sistem ve iktidara karşı yürütülecek muhalefetin yeşil ve sol olması kaçınılmazdır.

Yeşil ve sol alternatiftir mi demek istiyorsunuz?

Elbette. Yeşilin ve solun ayrı yollarda yürümesiyle sonuç elde edilemez. Bunu geçtiğimiz on yıllarda defalarca gördük. Şimdi bu iki büyük ideal günümüzde iç içe geçerek, yeni bir dünya özleminin yegâne değerler ve politikalar bütünü ve sentezi olmuştur. Bu nedenle, vadilerde, köylerde, kıyılarda, meydanlarda, kentlerde, fabrikalarda, kırlarda, gençlik, kadın, işçi, esnaf ve emekli, herkes eşitlik, özgürlük ve adalet mücadelesiyle ekoloji ve çevre mücadelesini iç içe ve birlikte sürdürmelidir. Yeşiller Ve Sol Gelecek bu anlayışın partisi olarak doğdu.

Yeşil ve sol alternatifin ilkeleri nelerdir?

Öncelikli olanlarını sıralayalım: Dünyanın sınırsız bir kaynak deposu olarak görülmesinden vazgeçilmelidir. Dünya tükenmez değildir. Şu anda insanla doğa arasındaki bozulan ilişkiyi onarmak gerekir. Bunun yolu da üretim ve tüketim sistemini değiştirmeyi göze almaktan geçer. İnsan doğanın bir parçasıdır, efendisi veya patronu değil.

İnsanı doğadan ayırmayan, insanın sürdürülebilirliğinin ancak doğanın sürdürülebilirliği ile mümkün olduğundan hareket eden ve doğayla uyumlu bir yaşam anlayışı hâkim kılınmalıdır. Bu bir ekolojik haktır ve kalıcı olmalıdır. İnsanların olduğu gibi, doğanın ve diğer tüm canlıların da vazgeçilmez hakları vardır ve olmalıdır. Anayasa ve yasalar onları da toplum sözleşmemizin vazgeçilmezleri arasına almalıdır. Doğayla uyumlu bir ekonomik ve toplumsal düzen için bu yaşamsaldır. Bunun için de mevcut sistemin DNA'sı değişmelidir. Bu da ancak bireysel, yerel, ulusal ve küresel düzlemlerde yapılacak mücadeleyle mümkündür.

Yani ne pahasına olursa olsun büyüme dünyayı da bizi de tüketir!

Özellikle AKP dahil, sağ ve muhafazakâr iktidarlar ile yıllarca solda olduğunu iddia eden bütün iktidarların saplantısı ve tek hedefi büyümedir. Bu devam ederse, kaybedilen değerlerimizin yeniden kazanılması ve mevcutların korunması mümkün olmayacak. Halbuki, yaşanılır bir dünya büyümeyi değil insanların ve diğer canlıların birlikte yaşamını, mutluluğunu ve refahını anlatır. Ekolojik dengeyi bozmadan, doğayı tahrip etmeden, kirlilik yaratmadan, dünyayı geri dönülemez bir eşige getirmeden daha sade, daha küçük, herkese yeten, daha yavaş ve sürdürülebilir bir yaşam modeli mümkündür.

Az, sade, küçük ve yavaş olan bir hayat, öyle mi?

Evet, enerjiyi etkin kullanalım ve daha az tüketelim. Bu enerjiyi elde etmek için ekolojik dengeyi daha az zorlaya-

lım. Güneş, rüzgâr, dalga gibi imkânlar var. Temiz ve yenilenebilir. Tüketim ideolojisinin esiri haline gelmiş toplumu, gerçek ihtiyaçlar konusunda uyaralım. Ekolojik tarımı benimseyelim ve yerel ürünü destekleyelim. Böylece tarım ve gıdadaki zehirlenmenin bertaraf edilmesini önerelim. Atalık tohumlarımızı yaygınlaştıralım, biyolojik çeşitliliğimizi koruyalım. Tekelleri besleyen endüstriyel tarım yerine toprağın korunması için çaba gösterelim ve küçük çiftçiyi destekleyelim. O zaman yaşamın değiştiğini, gerçek bereket ve zenginliğin geleceğini daha iyi göreceğiz.

Koca metropoller var, kentler var, bir de kentsel dönüşüm var!

Mesele eski binaların güçlendirilmesi, altyapının yenilenmesi ve kente yaşam kalitesinin yükseltilmesi yönünde ilave hizmetler sunulması olsaydı, problem olmazdı. Ama kentsel dönüşüm denilerek, yıllar içinde oluşmuş kentlerin ve mahallelerin kimlikleri yok edilip tek tipleştiriliyor. Şehir merkezleri uluslararası sermayenin finans ve turizm sektörüne sunuluyor. Sözüm ona “soylulaştırılan” mahalleler yılda birkaç hafta tatil için gelen bol paralı yabancılara peşeş çekiliyor. Bunun için inşaat lobilerinin baskısıyla Mütakabiliyet Yasası TBMM’den kolayca geçiriliyor. Sonuçta bölge insanının barınma ve konut hakkı ihlal ediliyor. Kültürel ve tarihi doku yok ediliyor. İnsanlar doğup büyüdükleri evlerinden ve mahallelerinden uzaklaştırılıyor. Orada yaşayanlara fikirleri sorulmuyor ve kararlara katılmalarının önüne geçiliyor. Komşuluk kültürü ve mahalle dayanışması tarihe gömülüyor. Tarihi ve sosyolojik gerçeklik olan mahalle yaşamının bir parçası olan kediler, köpekler, kuşlar hayat alanlarından sürülüyor. İnşaatlar ihtiyaçtan çok çıkar sağlamak için yapılıyor;

ormanları ve oradaki canlı yaşamı, su kaynaklarını yok eden ulaşıma çözüm olmaktan uzak yollar, havaalanları inşa ediliyor. Bunun adı kentsel dönüşüm. Biz böyle bir dönüşümde yer almak istemiyoruz.

Yaşanılabilir bir dünya için çıkış yolu nedir?

Öncelikle mevcut durum tek ve zorunlu seçenek değil. Bu bir yanılsamadır. Eşitlikçi, özgürlükçü, adil, sürdürülebilir, temiz ve yeşil başka bir dünya mümkündür ve ona ulaşabiliriz. Bunun için ekonomik tercihimiz sürdürülebilir ve yeşil bir ekonomi olmalıdır. Bu ekonomik ve toplumsal sistem gelecek kuşakların ve doğanın haklarını gözetmelidir. İnsandan ve doğadan yana olmalıdır. Enerji, tarım ve ekonomi politikaları buna göre oluşturulmalıdır. Bunun için bugünden harekete geçmeli, büyük küçük demeden her yerde olumlu örnekler yaratarak yaşanılabilir bir dünyayı bugünden kurmalıyız.

Bizim düzenimizde eşitlik ve adalet var mı?

Hemen her yerde aradık ama biz de bulamadık. Yıllar boyu bu ülkede yurttaşlara ne eşit davranıldı, ne de adalet sağlandı. Bu nedenle hepimiz çoğu zaman ikisini aynı anlamda kullanırız. Türkiye bu kavramlara ekonomik, siyasi ve kültürel bakımdan çok uzak bir ülke. Adalet kavramını isim olarak alıp da, uzun iktidarları döneminde bunun zerresini bile uygulamalarında göstermeyen nice partiler gördük. Adalet kavramı çok değerli ama dünya ülkeleriyle aramızda uçurumlar yaratan sağ, milliyetçi, muhafazakâr iktidarlar bu kavramın içini boşalttılar.

Peki, sizin adaletiniz nasıl bir şey olacak?

Adalet evrensel bir değerler sistemidir. Binlerce yıllık mücadeleler içinde oluşmuştur. Gelişen ve değişen dinamik toplumsal süreçler bu değerlere yenilerini katar. Biz parti olarak eşitlikçi, adaletli, özgür, demokratik bir Türkiye kurmak için yola çıktık. Bu işin hiç de kolay olmadığını baştan biliyoruz. Ama hareket noktamız, geleneksel olandan epey farklı ve özgün bir adalet anlayışıyla davranmak olacak. Bu ülke liberallerin, devletçilerin, milliyetçilerin, muhafazakârların, cemaatçilerin iktidarlarında yaşadı ve çözüm diye, adalet diye yaptıklarını yeterince gördü. Biz, toplumsal adalet dediğimiz, her alana nüfuz eden bir adalet ve eşitlik anlayışının hâkim olması için çaba gösteren özgürlükçü, eşitlikçi, ekolojist ve demokrat bir siyasi partiyiz.

Küreselleşme filan deniyor, bu devirde adalet uygulamak zor değil mi?

Evet sermaye küreselleşti ve dünya üzerinde elini kolunu uzatmadığı konu ve yer kalmadı. Ama insanlığın eşitlik, adalet, barış, ekoloji gibi değer ve özlemleri de gün geçtikçe küreselleşiyor. Bu bakımdan sermayenin yarattığı sosyal ve ekolojik tahribat, adaletsizlik gün geçtikçe güçlü itiraz ve tepkilere yol açıyor. Özgürlük ve eşitliğin adalet ilkesiyle tamamlanan gücü, demokratik bir toplumsal özlemin taşıyıcısı oluyor. İnsanlığın önünü açıyor ve küresel sermayenin meydanı boş bulmasına izin vermiyor. Bunu dünyanın en ücra köşesinde de, mega metropollerde de görüyoruz. Umutlu olmak için çok şey var.

Hangi alanda adaleti sağlayacaksın, say say bitmez?

Abartmayalım. Toplumsal adaleti dört temel alanda ele alırsak işin üstesinden gelmemiz kolaylaşır. Birincisi sömürü, yoksulluk, gelir eşitsizliği, işsizlik ve bölgesel eşitsizlik diye sıralayacağımız iktisadi adalet alanı olabilir. İkincisi etnik, dinsel, kültürel ve cinsel farklı kimliklerin dışlanmaması ve kabulüyle ilgili tanınma adaleti alanını söyleyebiliriz. Üçüncüsü siyasal hayatımızın çoğulcu bir karakter kazanmasının önündeki yasal, fiili ve kültürel engelleri kaldırmayı amaçlayan, katılım eşitliği sağlamayı hedefleyen katılım adaleti alanı diyebiliriz. Sonuncusu ise kapitalist kalkınma ve büyüme anlayışının yarattığı doğa ve canlı yaşamının tahribatına, küresel iklim değişikliğine ve ekosistemlerdeki yıkımlara karşı mücadele

sergileyebileceğimiz çevre ve iklim adaletidir. Adaletin anahtarı bu dörtlüdür; bugünümüz ve geleceğimiz için ona sıkı sarılmamızdır.

Ekonomide adalet var mı, nerede?

Türkiye’de ekonomi hem bütün ülke sathında, hem de bölgeler arasında derin uçurumları ve eşitliklessnessikleri barındırıyor. İktidarların birbirine devrettiği ve taşlaşmış yapısal sorunları var. Gelir adaletsizliği ve uçurumu hemen hiçbir dönemde ortadan kaldırılamadı. Önceki yıllarda olduğu gibi, bazı dönemsel toparlanmalar yaşansa bile, düzen köklü bir değişim geçirmediği, ekonomide mevcut sistem terk edilmediği için sorunlar yaşanmaya devam ediyor. Bu kez de öyle oldu. Bütün geçmiş iktidarlar gibi AKP’de, sınırlı bir toparlanma dönemini göstererek, ekonomide işlerin tıkırında olduğunu söylüyor. Hal böyleyken, günde 1 dolar bile bulamayan yüz binler var. En yüksek gelir grubuyla, en düşük gelir grubu arasındaki uçurum gün geçtikçe artıyor. Sayıları 50 bini geçmeyen aile toplam gelirin önemli bir bölümünü elinde tutuyor.

AKP’nin büyüme ve kalkınma politikası istihdam yaratıyor mu?

Sözü edilen büyüme nedense bir türlü istihdam yaratmıyor. Genç işsizlerin sayısı artmaya devam ediyor. Yüksek eğitimlisi de eğitimsizi de işsizlikle boğuşuyor. Kadınlara hak ettikleri eşit ücreti alamıyorlar. Çocuk işçiler birçok işletmenin kayıt dışı gelir kapısı olmuş. Türkiye kalkınmıyor, iyi büyüyor deniliyor ama toplumsal kalkınma endeksinde her gün biraz daha geriliyoruz. Çalışanlara, emeklilere insani şartlarda yeterince güvenceli bir yaşam

standardı sağlanmış değil. Küçük esnaf ve üreticiler tekel-ler karşısında korunmuyor. Türkiye ihtiraslı bir sermaye grubu ve onların destekçisi hükümetin, köklü bir iktisadi yeniden yapılanma ihtiyacına sırtını dönen, dar görüşlü ve ekolojik yıkıma meyilli politikaları doğrultusunda bir açmaza doğru ilerliyor.

Ekonomide durumu değiştirmek için bir şey yapılamaz mı?

Her zaman yapacak bir şey vardır. Kendi hayatımızla ilgili kararları verebilecek bir düzen oluşturma önemli bir adım olur. Yoksa mevcut toplumsal eşitsizlikler ve ağırlıklı kapitalizmin dur durak bilmeyen girişimleri her gün kendini yeniden üretir. Bir yerden başlamak lazım. Katılımcı bir ekonomi yaratılabilir ve kimi ortak mülkiyet alanları oluşturulabilir. Ödediğimiz vergilerle yapılan kamu harcamalarının gerçek esenliğimizi artırıyor olması gerekir. Aksi takdirde, yapılan iş birkaç müteahhidin cebini doldurmaktan öte bir şey olmaz.

Farklı bir ekonomi mi öneriyorsunuz?

Eğer önerdiğimiz bir farkı varsa, onu birlikte görmek istiyoruz. Adının hiç önemi yok. Şimdi hizmeti parası olan alıyor. Diğerleri seyrediyor. Kapitalizmin katı kurallarının işlemediği bazı kamu alanları oluşturulabilir. Bazı kamu hizmetlerinde para devre dışı bırakılabilir. Burada yurttaşların sivil girişimleri, yerel yönetimler ve kamu kurumlarının yer aldığı platformlar yoluyla adımlar atılabilir. Kooperatif tipi üretici ve tüketicilerin örgütsel modeli yenilenerek çok etkili hale getirilebilir. Asgari gelir hakkı bütün yurttaşlar için sağlanabilir. Emek alanının serma-

yenin keyfine terk edilmesine son verilebilir. Zaten sermayenin ekonomideki mevcut hegemonyasının kırılması, eşitsizliklerin giderilmesi ve katılımcı bir ekonominin yollarının açılması bakımından ciddi imkânlar yaratabilir. Ayrıca, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi olarak farklı bir ekonomi önerimizin çok önemli ve vazgeçilmez bir boyutu da ekolojik bir ekonomi olmasıdır.

Ekolojik bir ekonomi nasıl bir şey?

Gerçekleştirilecek her türlü ekonomik girişim, yatırım, enerji üretimi, ulaşım, sanayi üretimi, kimyasal kullanımı, bugün ve gelecek için bazı kriterler gözetilerek ele alınmalıdır. Bunların başta gelenleri de enerji etkinliği, geri dönüşüm, insan ve diğer canlılar için toksik olup olmadığı, iklim değişikliğine neden olup olmadığı, biyolojik çeşitliliğe, su döngüsüne ve diğer ekolojik döngülere zarar verip vermediği yönünden değerlendirilmesidir. Böylelikle hem bugün için, hem de gelecek için insan ve doğa uyumunu gözeten, temel motivasyonu kâr olmayan bir alternatif ekonominin yolu açılabilir.

Ekonomik eşitsizliklerde kimliklerin rolü var mı?

Çok eskiden beri böyle bir durum var. Etnik kökeni ya da inancından dolayı kamusal hayattan ve toplumdandan dışlanan milyonlar var. Kürtler, Aleviler ve Müslüman olmayan azınlıklar bunların başında geliyor. Halbuki bu durum temel insan haklarına aykırı. İnsanların kendi kimliği ve kültürünü yaşayarak ve geliştirerek toplumsal hayatın çeşitli alanlarında var olma hakkı, yasal kısıtlamalarla, inkârlarla ve iktidarların uygulamalarıyla alenen

çiğnendi. Bunun yarattığı eşitsizlik başkalarına fırsat ve kâr olarak aktı. Devlet, yerel yönetimler ve diğer kamu kurumları farklı olanları sürekli iktisaden mağdur etti.

Ekonomideki bu tür eşitsizlik nasıl ortadan kaldırılacak?

Kolay değil. Çok köklü adımların atılması lazım. Farklı halkların ve kültürlerin baskı görmesi, asimilasyonu, inkârı ve dışlanmaları son bulmalıdır. Anayasal yurttaşlık çerçevesinin yasal olarak kabul edilmesi iyi bir başlangıç olur. Kimlik ve kültürleri, eşit yurttaşlık temelinde yasal güvenceye kavuşur. Haklarındaki aşağılayıcı ve ötekileştirici davranışlara son verilmesi sağlanır. Yoğun olarak yaşadıkları yerlerde, ademi merkezîyet ilkesinden hareketle, özerk ve demokratik yerinden yönetim anlayışıyla, mevcut ekonomik eşitsizlik ve ondan doğan adaletsizliğin ortadan kaldırılması yönünde adım atılabilir.

Beş yılda bir yapılan seçimle böyle bir değişiklik gerçekleşir mi?

Zaten önemli bir problem de halkın kendi kaderiyle ilgili konulara dahil olamaması. Her şeyin merkezden belirlendiği, yerel yönetimlerin merkezi vesayetinin altında bulunduğu, seçimden seçime halkın devreye sokulduğu bir sistem demokrasi ölçüleri bakımından yeterli değildir. Yani, ülkemizde gelişkin ve yeterli katılım adaleti yok. Her şeyin temsili demokrasiyle, irademizi bazı temsilcilere terk ederek çözüleceğini sanıyoruz. Oy verdiklerimiz bir süre sonra kaskatı merkezi ve otoriter anlayışlarla karşımıza geliyor. Son zamanlarda olanlar böyle değil mi? Bunun

önüne geçmenin yolu yerel ve sivil yurttaş girişimi ve inisiyatiflerinin oluşması ve geliştirilmesidir. Sendikalar, meslek birlikleri, mahalle meclisleri, dernekler, platformlar gibi canlı ve son derece çeşitli örgütlülüklerle toplumsal ve siyasal sorunların çözüm sürecine müdahil olmak, katılım adaletini gerçekleştirebilir. Bu durum da çarkların tersine dönmesi demektir.

Evde ve işyerindeki kadın için katılım adaleti var mı?

Katılım adaletsizliği en çok kadınları vuruyor. Her yerde hükümler olan erkekler ve onların sözü. İş yerinde erkek patron ve çalışan, evde baba, kardeş, koca ve erkek çocuk bu tablonun temsilcisi. Toplumsal cinsiyet rolleri dayatılıyor ve bu durum ekonomik ve siyasal hayatta hem kadın katılımını engelliyor, hem de eşitliği ulaşılmaz hale getiriyor. Sonuç olarak sadece kadınlar değil, erkekler de kendi istek ve tercihleri doğrultusunda özgürce gelişme imkânı bulamıyorlar. Toplumdaki egemen cinsiyet rolleri ve bunun yarattığı olumsuz sonuçlar özellikle kadınları kendi geleceklerini ellerine alma imkânından mahrum bırakan katılım adaletsizliğinin de önemli bir nedeni. Yaratıcılık ve özgürlükleri kısıtlanarak erkek egemen düzenin devamını garanti altına alıyor.

Katılım adaleti ve kadın-erkek eşitliği bir arada olamaz mı?

Kadınlar ve partimiz bunun için uğraşıyoruz. Yaşamın her alanında bunun sağlanması gerekir. Ama ciddi engeller var. Yasalar, kurallar, alışkanlıklar, örf ve âdetler, yaygın

zihniyet erkek egemenliğini hem sürekli üretiyor, hem de pekiştiriyor. Toplumsal ve siyasal yaşamda pozitif ayrımcılığı uygulayarak, yani kadınların aleyhine olan mevcut durumu büyük ölçüde değiştirmek üzere her konuda kadınlara pozitif ayrımcılık tanıyan adımlar ve düzenlemelerle sonuç alınması için mücadele ediyoruz. Partimizde de bu konuda çok sayıda adım attık. Özlemimiz kadın-erkek eşitliğinin her düzeyde yaşandığı ve bütün bireylerin mutluluğunun hedeflendiği bir dünyayı gerçekleştirmek.

Memlekette yalnız Kürt mü var, neden ötekiler sorun değil?

Olur mu! Türkiye’de çok sayıda farklı etnik kimliğe sahip vatandaş var. Kürtler bu kesimler içinde nüfusu en kalabalık ve bazı kentlerde çoğunluk durumunda olanıdır. Mevcut anayasa, yasalar, kurumlar ve devletin geleneksel yönetim anlayışı nedeniyle aslında Türklük ve Sünni Müslümanlık kapsamı dışında kalanların hepsinin cumhuriyetle çok ciddi sorunu var. Bu toplum kesimleri hiçbir zaman eşit yurttaş olarak görülmediler, kimlik ve kültürleri yok sayılmaya, asimilasyona, inkâra, sürgüne ve çoğu kez de yok edilmeye çalışıldılar. Kürtlerin farkı 1984 yılından beri bu sorun nedeniyle çok kanlı ve binlerce insanın yaşamını kaybetmesine yol açan savaşın güçlü bir tarafı olmalarıdır. Bu sorunun çözümü, Türkiye’nin yüzyıllık bir dönemi kapatık köklü biçimde demokratikleşmesinin anahtarı konumundadır. Diğer kesimlerin yaşadıklarının önemsiz olduğu sonucu çıkarılmaz. Bu bakımdan, açıkçası Ermenilerin, Ezidilerin, Lazların, Yahudilerin, Romanların, Alevilerin, Rumların, Çerkezlerin ve Arapların, Süryanileri ve ayrımcılığa uğrayan diğer bütün kesimlerin sorunu da Kürtlerin sorunu kadar önemli ve ihmal edilemez bir noktadadır.

Devlet şimdi “terör örgütü” dediği PKK ve lideri Öcalan’la görüşüyor, buna ne diyorsunuz?

Savaşların tarihine bakın, insanlar ve devletler kiminle savaşılırsa, barış ve çözüm için onunla görüşürler. Aksi davranışlar zaten barış getirmez. İrlanda’da İRA’yla,

İspanya'da ETA'yla, Güney Afrika'da Mandela ve Güney Afrika Kongresi'yle barış görüşmeleri yapıldı. Bizde de devletin resmi ve sivil güçleri ile PKK'nın silahlı güçleri arasında neredeyse 30 yıl süren bu savaştan sonra, 21 Mart 2013 Newroz Bayramı'ndan beri eylemsizlik, 'Barış ve Çözüm Süreci' diye adlandırılan görüşmeler başladı. Artık cenaze gelmiyor. Daha fazla insan kaybı ve toplumsal tahribatın önlenmesi bakımından bu müzakere süreci hayati bir öneme sahip. Devlet ilk kez savaştığı güçle görüşüyor, TBMM'yi bu sürece dahil ediyor ve toplumun bu barışa hazırlanması için, yetersiz de olsa kimi adımlar atıyor. Sürecin anayasal ve yasal hazırlığı henüz beklenen hızda sürmüyor. KCK davası tutukluları sorunu çözüme kavuşmadı. Bütün güçlüklerine ve ağır seyretmesine rağmen bu barış, müzakere ve çözüm süreci hayati bir öneme sahiptir. Ona değer verilmeli ve sonuç alınması için sürekli desteklenmelidir.

Çatışmalar durunca Kürt Sorunu çözülmüş olur mu?

Böyle bir adım çok önemli ama yeterli değil. Keşke o kadar kolay bir çözüm olsa. Önemli olan Kürtlerin haklarının görüşülebileceği bir demokratik zemin yaratmak ve gerekli olan bütün anayasal ve yasal değişiklikleri yapabilmektir. Farklı dilleri, kültürleri, inançları, kimlikleri eşit yurttaşlık hakkına kavuşturacak yasal adımlar atılmadan "gönüllü yurttaşlık" sağlanamaz. Bu nedenle, çatışmanın durması çok iyi, ama ardından yapılacak çok şey var. Karşılıklı güvenin sarsılmasına yol açacak davranışlardan kaçınılarak, sürecin çürümemesine ve kopmasına yol neden olacak ertelemeçilik, zaman kazanma ve oyalama, idare etme gibi yollara girilmemesi gerekir. Cumhuriyet

öncesinden başlayan ve bugüne kadar süren, milyonlarca insanı ilgilendiren, yaklaşık 150 yıllık ve kana bulanmış bir sorunun kısa sürede ve duraksamalar yaşanmadan çözülmesi tabii beklenemez. Süreci tersine çevirmek isteyen, çatışmayı körükleyen, asla Kürtlerle eşit şartlarda yaşamayı kabullenmeyen ve yeniden eski baskıcı ve asimilasyoncu rejim günlerine dönülmesini hedefleyen, devletin içinde ve siyasal zeminde bazı güçler bulunduğunu da biliyoruz. Ama kitlelerin umudunun kırılmasına ve sıcak çatışma şartlarına dönülmesine de asla seyirci kalınmamalı. Partimiz bu konuda gereken mücadele ve dayanışmayı her zaman sergiliyor ve sergileyecek.

Kürtleri rahatsız eden yasalar ve yasaklar hangileri?

Diyalog ve tarafların hukuki güvenceye alınmış bir zeminde müzakereleri iyi bir ortam yaratabilir. Ama iş onunla bitmez. Kürtlerin isyanına neden olan çok şey var ve değişmesi gerekir. Bölgede halen büyük bir askeri güç var, artık bunun azaltılması, sınır güçleri dışında kalanların bölgeden ayrılması gerekiyor. Koruculuk epey zamandır hem sorun, hem de suç kaynağı. Korucuların silahları toplanmalı ve bir bölümü emekliye ayrılmalı, yaşı uygun olanlar ise başka alanlarda istihdam edilmeliler. Anayasanın girişinde ve diğer muhtelif maddelerinde, Siyasi Partiler Yasası'nda, özellikle 81. maddede düşünce özgürlüğü, çoğulcu toplum yapısı ve farklı kimliklerin tanınmasını engelleyen hükümler yer alıyor. Bunlar değişmeden çözüme ulaşmak zor. Özgürlükçü, eşitlikçi, demokratik ve ekolojik yeni bir anayasanın mutlaka yapılması gerekiyor. Anadilinde eğitim ve kamuda anadilinde hizmet verilmesi sorun olmaya devam ediyor. TMK ve TCK bu bakımdan

epey sorunlu maddeler içeriyor. İsmi değiştirilen yerleşim yerleri eski isimlerine yeni kavuşmaya başladılar. Bölgede binlerce faili meçhul cinayet yaşandı. Halen çocuklarını, eşlerini arayanlar var. Bir çok insanın mezar yeri bile belli değil. Bütün bunların aydınlatılması, resmi ve sivil cinayet çetelerinin hesap vermesinin sağlanması son derece önemlidir. TBMM, Hakikat Komisyonları kurarak bölge halkının mağduriyetine yol açan olayları ve sorumluları gün yüzüne çıkarmalıdır.

Bu devlet yapısıyla eşit yurttaşlık sağlanabilir mi?

Mümkün olsaydı şimdiye kadar görürdük. Hep tersi oldu ve binlerce insan hayatını yitirdi. Türkiye'de bürokratik ve zorba bir devlet yapılanması ve ona cevaz veren anayasal ve yasal bir yapılanma var. Bu yapılanma Türk ve Sünni kimliği dışında kalan ve inanç, etnik kimlik, dil ve kültür gibi alanlarda farklılıklar gösteren oldukça geniş toplum kesimlerine karşı cumhuriyetin başından beri ayrımcılık, baskı, asimilasyon ve kapsamlı devlet şiddetinin uygulanmasına yol açtı. Bu nedenle yurttaşların önemli bir bölümü yıllardır demokratik, katılımcı ve kapsayıcı, sosyal, etkin kamu hizmeti veren, sınıfsal ve sosyal eşitsizliklerin bertaraf edildiği bir düzen ve yerel yönetimler istiyor. Bu amaca ulaşmak için milliyetçi, militarist ve baskıcı devlet anlayışıyla mücadele ediyorlar. Bu kökleşmiş zihniyetin toplumdaki ve rejimin kurumlarındaki etkisini ortadan kaldırmak için çaba gösteriyorlar. Bu çalışmaları amacına ulaştıracak model yerinden yerel yönetim ve özerklik ilkesidir. O yönde yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi adımlarının atılması gerekir. Bu, merkezi yönetimin vesayetine son

verecek ve yerel yönetimleri merkezi yönetim karşısında güçlendirecektir. Yerel yönetimlerde çok dilli hizmet verilmesi de siyasal katılımı ve kapsayıcılığı yaygınlaştıracaktır. Böylece eşit yurttaşlık sorununun çözümüne giden yolda geleneksel yapılanmanın yarattığı güçlükler aşılabılır. Avrupa yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na Türkiye'nin koyduğu şerhin kaldırılması bu bakımdan hayati öneme sahiptir.

Eşit yurttaşlık konusunda engellenen haklar nelerdir?

Siyasal, demokratik ve kültürel haklar, farklı kimliklerin kendilerini geliştirmeleri için başta gelen alanlara işaret eder. Bunların herkes için eşit ve eksiksiz düzeyde olması gerekir. Anadilinde eğitim-öğretim ve kamu hizmeti olanaklarının sunulması sorunun aşılmasında çok önemli bir talep ve haktır. Genel af demokratikleşme bakımından toplumsal iklimin değişmesinde anahtar niteliğindedir. Bütün alanlardaki engellenen hakların cesaretle yerine getirilmesi bir arada yaşama imkânlarını artıracak ve ortamı güçlendirecektir. Birbirini anlayan ve saygı duyan bir söylem, kaybedilenlere duyulan ortak acı, sadece siyasi değil, insani bir gerekliliktir. Güvensizlikler, gerginlikler ve önyargılar bu engellerin kaldırılmasıyla aşılabilecektir. Kürt sorunu etrafında hakikatlerin araştırılması, yüzleşmelerin gerçekleşmesi, mağduriyetlerin bütün boyutlarıyla tazmin edilmesi, bölgesel dengesizliğin ekonomik, ekolojik, sosyal ve kültürel bakımdan çok özel ve etkin programlarla, bölge yerel yönetimlerinin ve halkın doğrudan katılım ve kararlarıyla ortadan kaldırılması acilen hedeflenmelidir.

Kürt bölgelerinde başka eşitsizlik yok mu?

Ekonomik ve sosyal eşitsizlik had safhada. Hem bilinçli ihmal politikaları hem de yıllardır süren savaş, çatışma ve gerginlik bölgeyi perişan etti. Yoğun bir işsizlik yaşanıyor. Doğa ciddi bir yıkıma uğramış ve kendini toparlaması için yoğun çaba, yatırım ve zaman gerekiyor. Dağlar, yaylalar, meralar, ovalar, vadiler, ormanlar, tarlalar ve köyler yandı, yakıldı, mayımlandı ve bombardıman altında kaldı, sulak alanlar onarılması zor yaralar aldı. Ekosistem büyük zarar gördü. Bütün bölgenin toparlanması, temizlenmesi, yeniden canlandırılması ve ekolojik tarıma hazırlanması gerekiyor. Köylere dönüşün ciddi bir sosyal ve ekonomik canlandırma programı olarak devreye sokulması bölgedeki eşitsizliği bir nebze olsun azaltabilir. Yerinden edilenlerin kayıplarının tazmin edilmesi de bu kapsamda ele alınmalıdır. Savaş ve çatışma döneminde ağır tahribat gören ve ciddi kayıplara uğrayan tarım, hayvancılık ve diğer geleneksel geçim yollarının yeniden canlandırılması da bir başka adım olacaktır.

Son dönemde yapılan yatırımlar etkili değil mi?

Ağırlıkla yanlış enerji yatırımları yapıldı. Bu nedenle de insanlar göçe zorlandı. Kültürleri yok eden, doğayı tahrip eden büyük baraj projeleri bunlar. Ekolojiye de barışa da hizmet etmiyorlar. Munzur tehdit altında. Hasankeyf tarihi gömülmek üzere. Bu tip yatırımlar doğal, tarihi ve sosyal dokuyu yok ediyor. Bölge halkının tercihi, ekolojik gereklilikler, yerel ölçek ve kamusal anlayış yol göstermedikçe, yapılan yatırımlar bölgeyi insanıyla, doğasıyla

ayağa kaldırmıyor. Yerel yönetimlerinin elini kolunu bağlayıp, bütün planların merkezi idare, yani bakanlıklarca yapılması uygulamasına mutlaka son verilmelidir. Bölge Kalkınma Ajanslarının bu bakımdan da işlevsiz kaldığı devletin kendi hazırladığı raporlarda yer almaktadır.

Yaşananlardan en çok kadınların etkilendiği doğru mu?

Savaş ve çatışmalar en çok kadınlara zarar verdi. Şiddet, baskı, taciz, tecavüz kadınların hayatını dayanılmaz hale getirdi. Bölgenin geleneksel yoksulluğu, konut sorunu, işsizlik ve yoğun nüfus kadınları çok etkiledi. Bu durumun tersine çevrilmesi lazım. Kadınlar için ekonomik imkânlar, politik ve sosyal alanlardaki iş, barınma, hukuk, dil, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçları karşılayacak yerinde düzenleme ve hizmet sağlanırsa önemli bir adım atılmış olacak.

Çocukların durumu nasıl?

Çok sayıda çocuk TMK'dan dolayı uzun süre mağdur oldu. Eskisi kadar olmasa da halen benzer durumlar oluyor. Savaş, yoksulluk, baskı, şiddet ve göçün en travmatik etkisi çocuklarda görülüyor. Başka bir hayat düşünemez durumdalar. Savaşı sürekli içinde yaşanması normal bir durum gibi algılıyorlar. Ölümü oyun gibi görüyorlar. Dağa çıkmak onlar için bir dönem masalımsı bir macera gibi anlaşılıyordu. Bütün bu çocuklara yönelik bölge çapında sosyal çalışma ve sosyal hizmet alanları yaratılması gerekiyor. Sayıları olağanüstü artan sokak çocuklarına yönelik eğitim ve rehabilitasyon çalışmalarına hız verilmesi de başka bir gereklilik.

Türkiye'nin önümüzdeki yıllarında Kürtlerin rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kürt özgürlük hareketinin uzun zamandır kamuoyuna açıkladığı politikaları, Kürtlerin haklarına dair sorunlarını demokratik özerklik ve eşit yurttaşlık temelinde çözmüş bir cumhuriyetin yurttaşları olarak birlikte yaşama iradesini ifade ediyor. Barış ve Çözüm sürecinde sergiledikleri bütün yaklaşımlar da bunu pekiştiriyor. Kürt hareketinin iradesini yansıtan odaklar olarak Abdullah Öcalan, Kandil, Brüksel ve Türkiye'de BDP, çeşitli vesilelerle demokratik bir cumhuriyet için, savaşın geride bırakılması için, Türkiye'nin demokratik, ekolojik, özerk ve eşitlikçi bir zeminde yeniden inşası yönünde bütün ezilen, mağdur, düzenle problemi olan halklar ve toplum kesimleriyle birlikte yürümeye hazır olduklarını ifade ediyorlar. Halkların Demokratik Kongresi, bu fikri paylaşan, içinde partimizin de bulunduğu geniş bir toplumsal muhalefet örgütleri, partiler, bireyler ve kurumlar tarafından böyle bir amaca yönelik olarak oluşturuldu.

Eski ve yeni statüko güçlerinin dışında bir halklar koalisyonu mu doğuyor?

Evet, böyle bir gelişme başladı. Türkiye'nin geleneksel statüko güçlerinin arsından sıyrılıp, bütün siyasal denklemlerin değişmesine neden olacak gelişmelerin hemen sonuç vermesini beklemek doğru olmaz. Ama bu süreç başlamıştır ve demokrasi, ekoloji, barış ve özgürlük güçleri tarafından dikkatle ele alınması ve izlenmesi gerekir.

Bugün, bir yandan Kürt sorununun eşitlik ve barışçı bir çözüme kavuşması için çaba gösterilirken, diğer yandan Türkiye'yi sürekli olarak kamplaşmaya zorlayan, mevcut rejimi kendilerine göre dizayn edip, restore edip düzeni esas itibarıyla sürdürmeye çalışan, bir yanda AKP'nin diğer yanda merkezinde CHP'nin olduğu iki gerilim odağının dışında üçüncü kurucu bir iktidar seçeneğinin oluşmasına çaba gösteriliyor.

Kürt özgürlük hareketinin rolü nedir ?

Bu platformda önemli bir role sahip olan ve BDP'nin şahsında temsil edilen Kürt hareketi hiç şüphesiz önümüzdeki yıllarda da Türkiye'nin temel siyasal yönelimini belirleyen aktörlerinden biri olacaktır. Artık onların hesaba katılmadığı siyasal denklemlerin kabul görmesi kolay olmayacak. Türkiye'deki mevcut düzenden hoşnutsuzluğu olan bütün demokrasi ve emek güçlerinin, geleceğin şekillenmesinde Kürt demokrasi güçleriyle birlikte yürümelemlerinin ve ortak politik hedeflerde buluşmalarının imkanı önceki yıllara göre oldukça artmıştır. Bu Türkiye'nin köklü değişimi ve dönüşümü için büyük bir imkan sunmaktadır. HDK ve onun sunduğu ortak platformlarda yer alan bütün güçler yaşadığımız sorunlara bu açıdan bakarak çözüm üretebilir ve mücadele sürdürebilir.

30 Mart 2014 Yerel Seçimleri'nde nasıl bir adım atılıyor?

Bu seçim ortak platformun sunduğu modelin kapasitesini, sınırlarını ve güçlüklerini görmek bakımından önemli bir sınav olacak. Halkların Demokratik Kongresi sunduğu siyasal platformda buluşup barışın, ekolojinin, özgürlüğün,

kardeşliğin, emeğin ve demokrasinin programını savunan toplumsal güçler, seçmenleri eski ve yeni statükonun güçlerine mahkum etmeyen yeni bir alternatif ortaya koyuyorlar. Barajın hüküm sürdüğü, Hazine yardımının düzen partilerine akıtıldığı, partiler arası ittifakın yasayla yasaklandığı bu şartlarda, uygun ve yaratıcı platformlar üye ve taraftarlarımızı seçim sathında sözümüzü ortaya koymak bakımından bize ciddi imkan sunuyor. Yıllardır seçim istatistiklerinin ihmal edilebilir rakamlarına mahkum edilmiş demokrasi ve barış güçleri, ırkçı ve milliyetçi saldırganlığın sık yaşandığı bölge ve kentlerde, Kürt özgürlük ve demokrasi güçleriyle birlik varoluş biçimlerini sergileyerek barış, eşitlik ve özgürlük içinde bir ortak yaşam tahayyüllerine olan inanç ve kararlılıklarını gösteriyorlar. Bu güç yeni Türkiye'nin siyasal denkleminde artık tayin edici aktörlerden biri olarak yerini alacak olan halkların koalisyonudur. Bunun hemen ve çığış bir gelişmeyle gerçekleşeceğini beklemek doğru olmaz. Ciddi zorluklar yaşanacağı ve geniş kesimlerin ikna edilmesi ve kazanılmasının zaman alacağı hesaba katılmalıdır. Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi olarak bunu çok önemli ve değerli buluyor, gelişmesi ve güçlenmesi için çaba gösteriyoruz.

Ne demek tarihle yüzleşme, tarihimizden şüpheniz mi var?

Öyle. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde yaşananlar hakkında hem fazla bir şey bilmiyoruz, hem de bildiklerimiz galiba yaşananlardan epey farklı. Tarihimizle yüzleşelim derken, daha iyi bir gelecek inşa etmek için, bizi yanlış yönlendiren tarihsel hataları ortaya çıkaralım istiyoruz. Çünkü, yıllardan beri yaşadığımız bütün önemli sorunların kaynağında o dönemlerde yaşananlar yatıyor! Geçmişteki yanlışlar ve haksızlıklarla yüzleşmek, gelecekte bunlardan uzak durmayı sağlayacak yasal düzenlemeleri yapmamıza ve bununla uyumlu bir toplumsallığı oluşturmamıza yardım edecek.

Yıllar öncesinde yaşananlar nasıl bugünü belirler?

Belirliyor. Cumhuriyetin kuruluşuyla bir dönüşüm yaşadık. Dikkatlice planlanmış nüfus mühendisliği, kaba ve şiddetle sürdürülen etnik temizlik, aleni katliam, soykırım metotları tek tip toplum yaratmak uğruna yönetim güçleri tarafından yukarıdan aşağı yıllarca uygulandı. Buna uygun bir resmi ideoloji topluma dayatıldı. Eğitim, dil, inanç, kültür ve yaşam tarzı buna göre sil baştan düzenlendi. Toplumsal hafıza neredeyse yeniden formatlandı. Bu nedenle nice nesiller bu toprakların tarihinden ve gerçeklerinden koştular.

Peki, biz nelerle yüzleşmeliyiz?

1915 Ermeni Soykırımı, 1938 Dersim Katliamı, Cumhuriyet dönemi boyunca Müslüman olmayanlara uygulanan sür-

gün, pogrom, mülklerine el koyma ve haksız vergiler (1934 Trakya Yahudi Pogromu, 1941 Yirmi Kura Askerliği, 1942 Varlık Vergisi, 6-7 Eylül 1955 Pogromu ve 1964 Rum Sürgünü), Süryani Soykırımı, Alevilerin uğradığı haksızlıklar ve katliamlar, Kürtlere yıllarca uygulanan katliam, sürgün ve zorunlu göçler. Bunlar ve daha niceleri bizim yüzleşmemiz gereken olaylar.

Tamam yüzleşelim de, bu iş kimlerle ve nasıl olacak?

Devlet acıları yaşayanlar, onların kurumları ve temsilcileri ile karşı karşıya gelip özür dileyecek ve böylece yüzleşme gerçekleşmiş olacak. Hayır! Böyle olmayacak. Çünkü, yüzleşme sadece devlet ve onun mağdur ettikleri arasında gerçekleşen, bir defaya mahsus basit bir özür dilemeden daha karmaşık bir süreç. Uzun, zor ve incelik gerektiren bu sürece bütün toplum katılmalı. Yüzleşme gerektiren olayların bazılarında toplum kısmi ya da bütünsel olarak katılmış, katılmaya zorlanmış ya da sessiz biçimde izlemiş/izlemeye zorlanmış olabilir. Her durumda toplumun tamamı yüzleşme süreçlerinin bir unsurudur. Dolayısıyla yüzleşme sürecinin bütün unsurları her şeyi, her tür sorumluluğu açıkça konuşur hale gelmelidir. Tabii bu konuşma bir diyalog biçiminde yürümeli, var olan gerginliklere yenilerini eklemekten kaçınarak, anlayışla ve ötekine öncelik tanıyarak ilerlemelidir. Bir diyalogda söylenen sözün yarısı söyleyene, diğer yarısı da dinleyene aittir. Bu ilkeyi unutmadan hareket ettiğimizde, zorlu yüzleşme süreçleri geleceğin olumlu toplumuna katkıda bulunacaktır.

Her 24 Nisan'da Ermeniler hatırlanıyor, işin aslı nedir?

24 Nisan 1915 ve hatta çok daha öncesinden başlayarak saldırı, öldürme, toprak gaspı ve yağmalama olayları birçok kez yaşanmıştı. Türklerin dışında, kimi Türkmen gruplar ve muhacirler ile bazı Kürt ağalarının da bu saldırılarda yer aldığı biliniyor. Ama asıl üzerinde durmak istenilen, Ermenilere karşı, Osmanlı İttihat Terakki yönetiminin Ermeni vatandaşlara sürgünle başlayıp kitlesel kıyımlarla devam eden ve nihayetinde büyük bir Ermeni nüfusunun, soykırımı uğratarak, yüz binlerce kadın erkek, genç yaşlı, zengin yoksul, eğitilmiş eğitimsiz Ermenilerin binlerce yıllık vatanları Anadolu topraklarından silinmesi olayıdır. Sınırlı bir bölümü canlarını kurtarmıştır. Sonunda kadim yurtları Anadolu'da bu insanların kendilerinden ve medeniyetlerinden eser kalmamıştır.

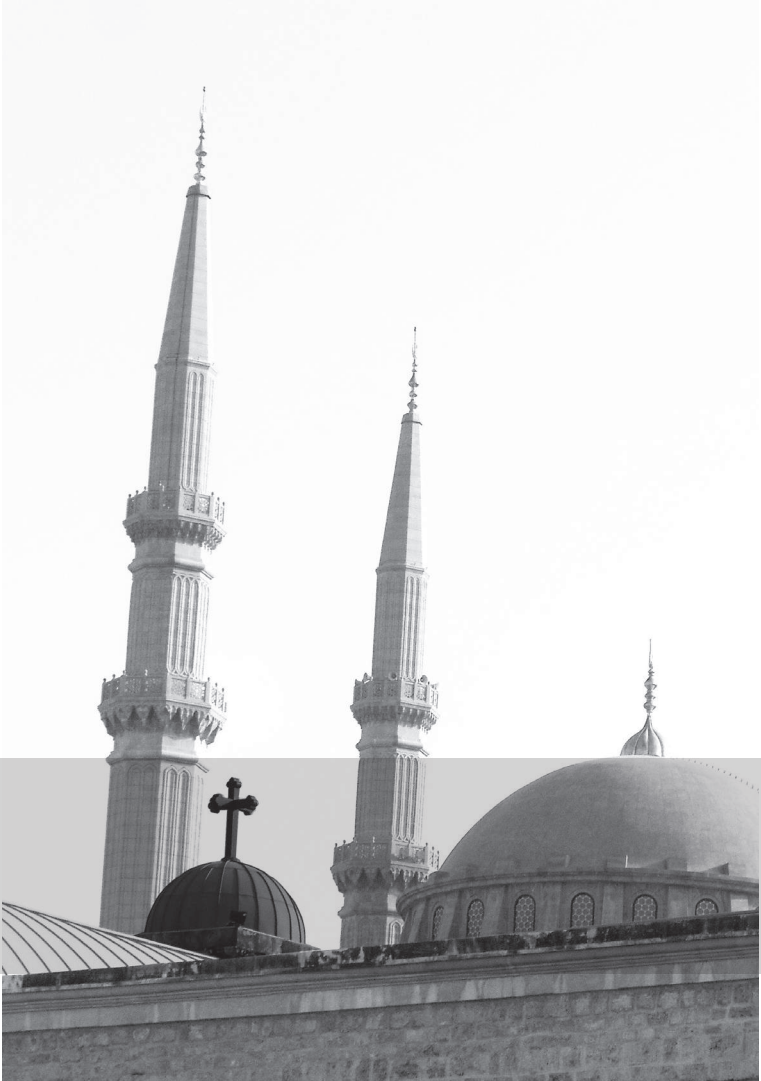
Soykırımın üzerinden 100 yıl geçmiş, yapacak bir şey var mı?

Yapacak çok şey var, yeter ki niyet olsun. Biz durumun ne kadar vahim ne olduğunu söyledik. Yüzleşmemek sorun yaratıyor. Tedavi için de önerilerimiz var. Ermeni halkına yönelik soykırımı devlet ve toplum olarak kabul etmeliyiz. Yurt dışına sürülmüş ya da bu topraklarda yaşayan mağdur edilmiş Ermenilerin bütün mağduriyetlerinin giderilmesi için birçok şey yapmalıyız. Onlara yurttaşlık da dahil olmak üzere bütün haklarını iade etmeliyiz. Ermenistan'la artık sınırları açmalı ve dostane ilişkiler geliştirmeliyiz.

Diğer mağdurların durumu ne olacak?

Benzeri bir yaklaşım onlar için de ortaya konulmalı. Cumhuriyet bu bakımdan kendi yurttaşlarıyla barışmayı bilmeli. Kürtler, Aleviler, Rumlar, Yahudiler, Süryaniler, Çerkesler, Zazalar, Türkmenler, Ezidiler, Tatarlar, Araplar, Pomaklar, Romanlar eşit yurttaş konumuna getirilmelidir. Bunun yolu hem yüzleşme, hem de güçlü bir demokratikleşmedir. Eşit vatandaşlık yasal düzeyde sağlanmadan ve her alanda uygulama imkânı bulmadan bu toplulukların rahat yüzü görmesi mümkün olmayacak. Sorunları halının altına süpürmekten vazgeçelim.

Türk ve Müslüman olmanın bu ülkeye ne zararı var?

Elbette bir zararı yok. Sorun, insanların çeşitli biçimlerde Türk ve Müslüman olmaya zorlanmasından kaynaklandı. Zira, bu ülkede yaşayanların hepsi Türk ve Sünni Müslüman değil. Osmanlıda da böyle değildi, daha önce de... Bu sonradan icat edildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takiben Türk ve Sünni olan tek tip nüfus yaratılmak istendi. Böyle olmayanların başına gelmeyen kalmadı. Ya asimile edildiler, ya çeşitli şekillerde tasfiye edildiler. Bunu yapanların kafalarında bir toplum modeli vardı: Tek tip, yani Türk ve Sünni Müslüman bir Türkiye toplumu. Bunu gerçekleştirmek için her şeyi göze aldılar ve yaptılar. Sonuç meydanda.

Türk ve Müslümanlar çoğunluk değil mi?

Bir inancın ve etnik kimliğin çoğunlukta olması, toplumda her şeyin efendisi olmasını mı getirmeli? Böyle bir arada ve kardeşçe yaşama kültürü olur mu? Türkiye'de 39 dil konuşuluyor. Çok sayıda farklı etnik kimlik ve inanç grubu var. Bunları biz tarihten miras olarak aldık. Bu topraklar onlara vatan olmuş. Yaşadığımız topluma her yönüyle değer katmışlar. Herkesin kendi rengiyle dahil olduğu bir toplumsal zenginlik çıkmış ortaya. İnsan olmanın azı çoğu olur mu? Onların hepsini devlet şiddeti yoluyla Türk ve Sünni olmaya zorlamanın insanlığa ve bize ne faydası var? Neysek oyuz, zoraki kimliklerle bir ortak gelecek kuramayız.

Türkiye Cumhuriyeti bir ulus devlet mi?

Evet, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü üzerine, onun bir bakiyesi olarak 20. Yüzyılın başlarında kurulan ulus devletlerden biri. Kapitalizmin belli bir gelişme evresinde, ağırlıklı da 19. Ve 20. Yüzyıllarda yaygın olarak ortaya çıkan devlet modeli, ulus devlet olmuştur. Belli bir coğrafi ve siyasi bütünlük içinde, ortak dil kullanabilenlerin kendi pazarını yaratma ve koruma ihtiyacı temel itici etkenlerden biriydi. Şimdi küreselleşme dönemi yaşanmasına, sınırların epey geçirgen bir hal almasına, ulus üstü modellerin giderek etkili olmaya başlamasına rağmen, ulus devletlerin döneminin kolayca kapanmayacağı, gelişmelere ve dönemlere göre kimi yapısal değişikliklere uğrayarak ömrünü uzatacağı da görülüyor.

Yeşiller ve Sol Gelecek galiba ulus devlete karşı?

Hepsi aynı olmamakla beraber, ulus devletlerin kuruluşu genellikle sorunlu, çatışmalı ve çok kanlı olmuştur. Yine her ulus devlette öyle olmamasına karşın, Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu andan başlayan politikalarla, tarihten devraldığı çoğulcu toplum yapısını tek kimlik altında, yani Türk ve Sünni kimliği altında toplamaya zorlamıştır. Nüfusun önemli bir bölümünü, farklı inanç, etnisite, dil ve kültür gruplarını oluşturan kesimler olağanüstü baskılar ve yıkıcı uygulamalarla karşılaştılar. Sorunların ana kaynağı burasıdır. Osmanlı'nın son yönetimi olan İttihat Terakki'nin ve Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak Kemalizm kavramında içeriğine kavuşan ideolojiyi benimseyen ilk kurucu iktidarların tercihi ve takip edenlerin uygulamaları Türkiye'yi bu modele mahkum etmiştir.

Farklı bir model mümkün müydü?

Çağdaş örneklerine bakıldığında, en yakınımızdaki Avrupa ülkelerinden bazıları gibi, daha çoğulcu ve demokratik tercihlerin yaşama geçirilmesi ve sürdürülmesi de peki la mümkündü. Buna karşılık, çoğulcu ve demokratik bir yapılanmaya kapılar kapatılarak, milyonlarca insanı Türk ve Sünni olarak yaşamaya zorlayan türden bir ulus devlet politikası toplumumuzu kronik hale gelen ve bu günümü zü de ipotek alan büyük kaosa sürüklemiştir. YSGP olarak, tek kimlik dayatması üzerinde yükselen bu anlayışın, artık yürüyemeyeceğini ve terk edilmesi gerektiğini düşünüyor ve her konuda çok köklü bir demokratikleşme öneriyoruz. Bırakalım herkes kendi kimliğini, inancını, kültürünü, dilini demokratik bir siyasal yapılanma içinde, eşir ve özgürce yaşasın. Bugüne kadar yaşanan ağır tahribat ancak böyle giderilebilir. Buna uygun bütün anayasal ve yasal adımlar atılarak barış ve demokrasi içinde kardeşçe yaşanabilecek bir toplumsal ve siyasal düzen böyle inşa edilebilir.

Ulus devlet zihniyetinden kurtuluş için reçeteniz nedir?

Biz doktor değiliz. Reçeteyi toplumla beraber bulacağız. Bir kere AKP'nin üç dönemdir izlediği politikalarla bazı adımlar atmış olsa da, esasen ulus devlet zihniyetinin dışına çıkmadığı ve benzeri uygulamaları sürdürdüğü görülüyor. Ulus devlet anlayışı 19. yüzyılın anlayışı olup ve genel olarak dönemi geçmiş gibi görünmesine karşın, henüz bu devlet tipinin sonunu geldiğini söylemek için erkendir. Ancak, çağımızda kimliklerin, kültürlerin, inançların ve etnisitelerin baskılardan ve bağımlılık iliş-

kilerinden kurtulduğu ve özgürleştiği bir dönemde başladı ve geliştiği aşıkâr. Bunları görmezden gelmek, çıkış yolu değildir.

Azınlıklar ne bekliyor?

Eşit ve özgür vatandaş olmanın karşılığını bekliyorlar. Bu nedenle “ev sahipliği”, “aslı unsur olma”, “hepimiz Müslümanız”, “bu memleketin % 99,9’u Müslümandır”, “Türklük üst kimliktir, biz herkesin alt kimliğine saygılıyız” türünden tek tipleştirici söylemleri hemen terk etmek gerekir. Azınlıkların inkâr edilen bütün hakları yasal olarak kabul edilmelidir. Ademi merkezîyetçilik bu alanlarda, her düzeyde ve demokratik katılım süreçlerinin her aşamasında kullanılabilir. Özcü yaklaşımlardan, cemaatçi anlayışlardan uzak durarak, birey ve bireysel haklar teminat altına alınmalıdır. Azınlık hakları her şeyden önce insan ve vatandaşlık haklarıdır. Bireyleri toplumsal ve yasal olarak özgürleşmiş etnik, inançsal ve cinsel grupların barış ve dayanışma içinde bir arada yaşayabilen bir siyasal sistemin gerçekleşmesi Yeşiller ve Sol Gelecek’in hedefidir. Çünkü biz, azınlıkları mutsuz olan bir ülkede çoğunlukların da mutlu olamayacağını biliyoruz.

7

İNANÇ VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ

Herkes istediği inancı seçiyor bu ülkede, engelleyen mi var?

Türkiye’de farklı inançlar eskiden de vardı, şimdi de var. Ama mevcut anayasal, yasal ve idari yapı, toplumda görülen bazı anlayışlar, farklı inanç ve kültür gruplarına eşit ve saygılı davranmıyor. İnançlarını özgür bir şekilde yaşama konusunda çok zorluk çekiyorlar. Değişik zamanlarda ciddi saldırılara uğrayıp hayatlarını kaybediyorlar. Bu nedenle, Türkiye’de inanç özgürlüğünün sağlandığı söylenemez. Müslüman, Hıristiyan, Musevi, ve ateist bütün yurttaşlar, yıllardır inanma ya da inanmama özgürlüğünü evrensel insan hakları ve demokratik ölçüler içinde yaşamadılar. Farklı dönemlerde farklı kesimler devlet baskı ve zorunun hedefi oldular. Toplumdan dışlandılar ve ayrımcılığa uğradılar. İnanma ve inanmama temel insan hak ve özgürlüklerindedir. Devletin bunlardan her hangi birinin yanında yer alması, diğerlerine ayrımcı davranması, demokratik normlara sahip ülkelerde kabul edilemez. Türkiye’de de yıllardır yaşananlar böyleydi. Devletin ideolojik olarak içerik ve biçimini verdiği resmi bir inanç türü, yani Sünni hanefi inancı, devlet organları eliyle topluma dayatıldı. Diğer kesimlerin inanma ve inanmama özgürlüğünü, bütün ritüelleri ve ibadet sistemleriyle yaşama geçirmeleri engellendi.

Cumhuriyetin en önemli ilkesi laiklik, bu yetmiyor mu?

Yetmesi bir yana, bu ilkenin mevcut uygulaması hiç de özgürlükçü değil. Azınlıkta olan din, inanç ve kültür grupları bastırma, sindirme, dışlama ve asimilasyona maruz kalmaktadır. Devlet bu alandaki farklı kümelere eşit

mesafede durmayıp, kendi tercihi olan resmi bir inanç, kimlik, kültür ve ideolojiyi bütün imkân ve baskı gücünü kullanarak empoze etmektedir. Bu da topluma laiklik diye sunuluyor. Biz özgürlükçü, insan olmaktan kaynaklanan, topluluk olmaktan kaynaklanan hak ve özgürlüklerle korumaya altına alınmış gerçek ve özgürlükçü bir laikliğin asıl ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz.

Devlet her inanç ve kültüre nasıl eşit davranacak?

Öncelikle anayasal ve yasal açıdan farklı inanç ve kültür grupları arasındaki farklılık giderilerek herkesin bu bakımdan eşit olması sağlanmalıdır. Bugün böyle bir durum yok. Ayrıca, uygulamada sayısız hak ihlali ve eşitsizlik söz konusu. Hangi inanç ve kültür grubu içinde olursa olsun bütün yurttaşların hiçbir baskıya maruz kalmadan yaşamalarını sağlamak ancak demokratik düzen ve özgürlükçü laikliğin hüküm sürdüğü bir siyasal sistemle mümkün olur. Devlet o zaman bütün yurttaşlara eşit mesafeden bakar.

Nedir Özgürlükçü Laiklik?

Tek tip yurttaş yaratma projesi peşinde koşan ulus devletin laikliği ortada. Özgürlükçü laiklik insan uygarlığının değerlerine ve evrensel insan haklarına aykırı olmayacak her tür inanç, vicdan ve inanmama özgürlüğünün kayıtsız şartsız güvence altına alındığı bir laiklik anlayışı ve sistemidir. İnsanlar bu sistemde ibadet, inanış, giyim kuşam ve yaşam tarzlarında serbestliğe sahiptirler. Hiç kimse, farklılığından ötürü ayrıma uğramaz ve aşağılayıcı muameleye tabi tutulmaz. Devlet de bütün dinlere, mezheple-

re ve inançlara eşit uzaklıkta durur ve kendisini onlardan ayırır. Halkın vergilerinden onlara dönük eşitsiz ve özel teşvikte bulunamaz. Devletin işlerini dinden tamamen ayırır. Aileler ve sivil girişimler isterlerse çocukların dini eğitimini sağlayabilir. Zaten devlet inanç ve ibadet konularına girmeye kalktığında laik özelliğini kaybedecektir. Okullarda da bu konuda zorlama olamaz. Bir kültür konusu olarak dinler tarihi, felsefe, etik gibi kavramlar üzerinde duran dersler eğitimin belli seviyesinde isteğe, tercihe bağlı olarak verilebilir.

Devlet kurumlarında çalışanlar inançlarını saklayacak mı?

İnanç ve kültürel kimlik bir insan hakkı olduğuna göre kamu kurumlarında çalışanların bunları gizlemeye zorlanması doğru olmaz. Elbette kimse kamudan hizmet alırken inancı ve kültürü nedeniyle bir baskı, zorlama ya da ayırimcılık da görmek istemez. Dolayısıyla kamuda görev yapanların işleri ve kararlarında inanç ve kültürel kimliklerinin hiçbir etkisinin olmaması gerekir. Üniforma giyme zorunluluğu bulunan sayıları sınırlı bazı meslekler grupları hariç, kamuda görev yapanların giyim kuşamına devlet müdahale etmemelidir. Kamudan hizmet alan yurttaşların giyim kuşam tercihine ise kimse karışmamalıdır.

Bakanlıklardan bile büyük Diyanet İşleri Başkanlığı var, bu durumda o ne olacak?

Bugünkü yapısıyla asla olmaz. Kaynağını bütün yurttaşların vergileriyle oluşan bütçeden alıyor ama hizmeti Türk,

Sünni ve Hanefi mezhebine veriyor. Bunun laiklikle filan ilgisi yok. Mevcut yapısı ve işleyişine son vermek en iyisi. Çünkü böylelikle devletin bütün din ve inançlara eşit mesafede olması için iyi bir başlangıç yapılmış olur.

Aklına esen ibadethane mi açacak?

İhtiyacı olan yurttaşlar uygun yerde ibadethanelerini açabilmelidir. Hangi din ve inanç grubuna ait olursa olsun bütün ibadethanelere, devlet tarafından ayrımsız hukuki güvence sağlanmalıdır. Bir yerin ibadethane veya kutsal mekân olduğuna devletin idari veya dini görevlileri değil, o inanç grubu karar vermelidir. Cem evini ibadethane olarak gören Alevilere, “hayır ibadetinizi camide yapacaksınız” dayatması terk edilmelidir. Cami dışındaki ibadethanelerin yapımına çıkarılan zorluklara son verilmelidir. Türkiye’de Aleviler eşit yurttaşlık hakkından hiçbir dönemde yararlanamadılar. Gündelik yaşamda sürekli ayrımcılığa uğradılar ve bu sürüyor. Son olarak Suriye’de başlayan iç savaş nedeniyle sürekli ötekileştiriliyorlar. Sadece Alevilerin değil, Hıristiyan inancından çeşitli yurttaşların da kiliseleri yeniden kullanma talepleri zorluklarla yüz yüze. İbadet özgürlüğü hem bir insan hakkıdır, hem de anayasal bir haktır. Bu taleplerin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Devlet kimsenin ibadet biçimini, mekânını belirleyemez.

Din ve inanç anlaşmazlıkları nasıl biter?

Herkesin kendini güven içinde hissedeceği, din, inanç, etnik kimlik ve kültürü, cinsiyet kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğramayacağı bir demokratik ortam yaratılma-

lıdır. Anayasa ve yasalarda, gizli ve açık yönetmeliklerde, kurumlarda ve uygulamalarında bulunan ayrımcılık tamamen kaldırılmalıdır. İnanç tercihleri bakımından azınlıkta olan yurttaşlara yönelik saldırılara, aşağılamalara, ötekileştirmeler karşı, bunların teşvik edilmesinin engellenmesine yönelik sert tedbirler alınmalıdır. Eğitim müfredatı ve ders kitapları bu gözle yeniden değerlendirilmeli ve ayrımcılıktan arındırılmalıdır. Bir arada yaşama kültürü ve anlayışı daha ve eşitlik kültürü ilköğretimden başlayarak anlatılmalıdır. Bu düşünce ve davranış biçimi toplumun her tarafına yayılmalı ve bu amaçla özel programlar devreye sokulmalıdır.

Devletin görünürdeki inanç anlaşmazlıklarında rolü var mı?

Türkiye farklı kimliklerin yüz yıllardır bir arada yaşadığı bir tarihsel miras üzerine inşa edildi. İnanç farklılıklarının sorun olarak ileri sürüldüğü olayların hemen tamamında, devletin, iktidarların ve onlarla ilişki içerisinde olan çevre ve kurumların rolü bulunmaktadır. Arka planda daima başka politik hesaplar ve projeler söz konusudur. Bazen bir toplum mühendisliği devreye sokularak, inanç ve kimlik anlaşmazlığı görünümünde çatışmalar, katliamlar, suikastlar, vb ortaya konulmuştur. Aslında yaşananlar inanç anlaşmazlığı değil, farklı inançlara gösterilen ayrımcı tahammülsüz ve muhtelif politik niyetlerle bazı kesimlere yönelik baskı politikaları ve tertiplerdir. Alevilere yönelik Maraş Katliamı, Madımak Katliamı, rahip cinayetleri, Malatya Zirve Kitabevi cinayetleri ve Hrant Dink cinayeti bu çerçevede ele almak gerekir. Bu olayları azmettirenlerin ortaya çıkarılması konusunda senelerdir aşama kaydedilememesi devlet ve iktidar güçlerinin poli-

tik hedefleriyle son derece yakından ilgilidir. Özgürlükçü laiklik devletin inanç alanından elini çekmesini öngörür. Bu gerçekleştiğinde yurttaşların inanç farklılıklarının bir sorun olmadığı görülecektir. Devletin bütün inançlara aynı mesafede durması gerekir.

Türkiye'nin en temel sorunu nedir?

Türkiye'de sistem köhnemiştir ve her cephesinde tıkanmıştır. Köklü bir demokratikleşmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Yapılan sayısız değişikliğe rağmen, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin yasakçı, baskıcı ve otoriter Anayasası halen varlığını sürdürüyor. Sayısız yasa, yönetmelik ve kurum tarafından toplumu kısıpaca alan bu düzen devam ediyor. Özgürlükçü, eşitlikçi, ekolojik, sosyal ve demokratik bir anayasa ve düzene ihtiyaç var. 2011 Milletvekili Genel Seçimlerinde AKP dahil düzen partileri yeni bir anayasa yapma sözünü seçmenlere vermiş olmalarına rağmen, geleneksel rejimi ayakta tutan ve demokrasinin önündeki başta gelen engellerden olan anayasa maddelerini muhafaza etmek istedikleri için bu gerçekleşmemiştir.

Sivil bir anayasa fırsatı heba mı edildi?

Türkiye'de sivil anayasalar döneminin başlaması, demokrasinin sağlam, tutarlı ve kalıcı bir zemin üzerinde gerçekleşmesi TBMM'nin bu döneminde mümkün olabilirdi. Toplum yeni bir anayasanın toplumsal katılımlarla gerçekleşmesi yönünde bu dönem parlamentosuna önemli bir kredi tanımıştı. Bu fırsat şimdilik değerlendirilemedi. İktidar partisi ve geleneksel iki muhalefet partisi, çok sayıda maddede uzlaşma sağlanmasına karşın, rejime demokratik niteliğini kazandıracak kritik maddelerde anlaşmaya varamayınca görüşmeler tılandı. Bu partiler topluma verdikleri sözü tutmadılar. 12 Eylül Darbe Anayasası'nın ve düzeninin ömrünün uzamasına seyirci kaldılar. Partimiz bu konuyu çok önemli görmekte, eşitlikçi ve özgürlükçü yeni bir anayasa yapılması için çaba göstermektedir.

Anayasa yapımında toplumun katılımı nasıl olmalı?

Anayasanın hangi maddelerden oluşacağından çok nasıl yapılacağı önemli. Demokratik, şeffaf ve sürekli katılıma açık bir yöntemle yazılmayan, bu doğrultuda herkes için ifade özgürlüğünü güvence altına alacak yasal düzenlemeleri yapmadan hazırlanacak bir anayasa toplumda ihtiyaç duyulan katılımcılığa yine cevap vermiş olmayacaktır. TBMM çatısı altında kurulan Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarına bu bağlamda çok sayıda sivil girişim anayasa raporları, önerileri, toplantıları, anketleri ve somut madde önerileriyle toplumsal katılımı gerçekleştirmeye çalıştılar. Bunun daha geniş kapsamı olarak meclis ve diğer kamu kurumlarının desteğiyle yapılması, yurttaş katılımının gerçekleşmesi bakımından zorunludur. Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi olarak, TBMM'nin bu dönemi sona erinceye kadar yeni bir anayasanın katılımcı bir mantıkla gerçekleşebileceği fikrinde ısrar ediyoruz. Özellikle İktidar partisi AKP ile muhalefet partisi CHP'nin toplumu kutuplaştırma ve uzlaşma iklimini yok etme politikalarından vazgeçmeleri gerektiğini söylüyoruz.

Yeni anayasanın temeli ne olmalıdır?

Yeni anayasanın temeli eşitlik, özgürlük ve doğayla uyum olmalıdır. Toplumun tüm kesimlerinin ve bireylerin temel hak ve özgürlükleri tanınmalı, bireyler ve topluluklar arasında eşitlik sağlanmalıdır. Hak ve özgürlükler "genel ahlak, milli güvenlik ve milli değerler" gibi muğlak ve müphem kavramlarla sınırlanmamalıdır. Ülkenin siyasal sorunlarının çözümü, Kürt sorununun demokratik ve

barışçı yollardan, eşitlik ve özgürlük temelinde sonuca bağlanması, Sünni-Alevi, Hıristiyan, Musevi, ateist tüm yurttaşların kendilerinin özgürce ifade edebilecekleri ve güven içinde hissedebilecekleri bir demokratik rejimin anayasal ve yasal düzlemde tesisi için gerekli bütün unsurları içermelidir. 12 Eylül Darbe rejiminden, yasalarında, kurum ve uygulamalarından kurtulmak için yeni ve sivil bir anayasa gerekir.

Yeni anayasa hangi uluslararası hukuk temeline sahip olmalı?

Yeni anayasa, evrensel olarak kabul edilmiş insan haklarını ve uluslararası anlaşmalarla teminat altına alınmış bireysel hakları ve emeğin haklarını çekincesiz içermelidir. Yasalar ve anayasa ile ilgili bütün düzenlemeler sırasında Paris Şartı, AGİT ilke ve kararları, CEDAW, Pekin Dördüncü Kadın Konferansı Sonuç Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi, AİHS, ILO standartları, Aarhus Konvansiyonu ve Avrupa Konseyi ilke ve kararları ile elde edilmiş olan demokratik ve sosyal kazanımlar asgari standart kabul edilmelidir.

Yeni anayasada doğa nasıl yer almalı?

Yeni anayasada doğa bir hak öznesi olarak yer almalıdır. İnsanın doğanın efendisi değil, onun uyumlu bir parçası olduğu anlayışıyla dünya üzerindeki yaşamın bir bütün olarak algılandığı belirtilmeli, doğanın bir hammadde kaynağı olarak görülmesine son verilmeli ve hayvan hakları tam olarak tanınmalıdır. Bu bağlamda ekolojik yıkım yaratan endüstriyel faaliyetin engellenmesi için gerekli

tedbirler yeni anayasaya yerleştirilmeli, ekonomik kararlar doğanın dengesi gözetilerek ve insanın gelecek kuşakların emanetçisi olduğu anlayışı çerçevesinde ele alınmalıdır.

Ademi merkeziyeti savunuyor musunuz?

Türkiye’de idari yapı olağanüstü merkezi bir karakterdedir. Yerel yönetimler onun şubesi gibi tasarlanmıştır. Yurttaşın kendi yaşam alanında kendi kaderiyle ilgili kararlara katılım hakkı ise neredeyse hiç yoktur. Bu yapılanma artık sonuna gelmiştir. Türkiye bununla bir adım daha atamaz. Merkezin yetkileri yerel yönetimlere önemli ölçüde kaydırılmalıdır. Yurttaşın katılımı için mekanizmalar oluşturulmalıdır. Yaşam alanlarıyla ilgili olarak halkın, yerel karar alma mekanizmalarına katılımının güçlendirilmesi için yeni anayasa ademi merkeziyetçi bir yönetim anlayışını benimsemeli ve anayasada yurttaşların karar alma mekanizmalarına doğrudan ve etkin katılımını sağlayacak yöntemler/kurumlar geliştirilmelidir.

Mevcut siyasi partiler ve seçim yasalarıyla çoğulcu bir demokrasi mümkün mü?

Mevcut haliyle Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Kanunu da Türkiye’de demokrasinin önündeki ciddi engellerdendir. Politik sistemin sağlıklı bir şekilde işlemlenmesini imkânsız kılan hukuksal düzenlemelerdir. Halkın iradesinin ortaya çıkmasını yıllardır bu yasalar engellemiştir. Geleneksel düzen partileri, iktidarlarını bu yasaların ortaya çıkardığı adaletsiz ve eşitsiz zemin üzerine oturtmuşlar ve asla de-

ğıştırmeye yanaşmamışlardır. Bu bakımdan Siyasal Partiler Yasası ve Seçim Yasası değiştirilmeli, demokratik siyasal faaliyetleri kısıtlayan, siyasal partileri tek tipleştiren ve bürokratlaştıran yasak ve kısıtlamalar kaldırılmalıdır.

Yüzde 10 barajı uygulayan ülke var mı?

Ne yazık ki Türkiye dışında böyle bir ülke yok. Kendi iktidarlarına yaradığı müddetçe geleneksel düzen partileri bu barajdan şikâyetçi olmadılar. AKP ise kendi iktidarından önce barajın getirildiğini söyleyerek, mecliste başkalarının oyları üzerinden oluşturduğu çoğunluğu savunmaya çalışıyor. Parlatonun gerçekten bütün seçmenlerin iradelerinin yansıdığı, siyasal meşruiyetin tartışmasız asli mekânı ve yürütmeyi denetleme olanağına gerçekten sahip olabilmesi için yüzde 10 barajının kaldırılması elzendir. Böyle bir barajın varlığına dayanan bir seçim sistemine Türkiye milletvekilliği vb. biçimlerde yamalar yapmak yasak sarmaktan öte bir anlam taşımayacaktır. TBMM'nin gerçekten halkın egemenliğini temsil etmesinin sağlanması, seçim sisteminin yönetimde istikrar adına temsilde adaleti yok etmesine son verilmesi şartına bağlıdır. Yasada partilerin seçim öncesi siyasi ittifak yapmalarına imkân tanınmalı, Hazine yardımı esasları "adil yararlanma" ilkesi ile düzenlenmelidir.

Anayasa'da ırkçı, milliyetçi ve ayrımcı hükümler var mı?

12 Eylül Darbesi'nin bütün ideolojik ve siyasi zihniyeti anayasaya yansımıştır. Bundan hareketle hazırlanan yasalar, yönetmelikler, kurumlar ve ortaya konulan uygulamalar,

lar Türkiye'yi bu demokrasi ve insanlık dışı zihniyet ve politikaların boğucu atmosferine mahkûm etmiştir. Binlerce insan bu maddelerin ve onlardan kaynaklanan şiddetin mağduru olmuştur. Türkiye'de demokrasi ve çoğulculuk içinde yaşama imkânı ortadan kaldırılmıştır. Yeni anayasa yapımında ortaya çıkan tıkanmanın çok önemli ve esas nedeni, iktidarı ve muhalefetiyle geleneksel düzen partilerinin bu maddelerin devamı yönündeki üstü örtülü ya da açık ısrarlarıdır. Bunların mutlaka değişmesi ve tamamen terk edilmesi gerekir. Anayasa değişikliğinin yanında kanun, kararname ve yönetmeliklerden milliyetçi, ırkçı ve ayrımcı düzenlemeler hızla ayıklanmalıdır. Türkiye toplumunu kuşatan güvenlik devleti ideolojisinin etkisiz kılınması demokratikleşmenin olmazsa olmaz koşuludur.

Kamu çalışanlarına siyaset hakkı için ne düşünüyorsunuz?

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi olarak, siyasete getirilen kısıtlamalara karşıyız. Parti olarak anayasa ve yasalardan dolayı siyasete katılımı engellenen bütün yurttaşlara bu hakların tanınması gerektiği fikrindeyiz. Bunun başta gelen temel hak ve özgürlüklerden olduğunu biliyoruz. Partimiz uyguladığı fahri üyelik sistemiyle bugüne kadar, hakları kısıtlanmış seçmen yurttaşların siyasete bir biçimde katkılarını sunabilmeleri için özel bir model geliştirmiştir. Ancak, birçok ülkede bu sorun aşılmış ve bu haklar tanınmıştır. Bu baskımdan, toplumsal her alanda, örgütlenmenin önündeki tüm yasal ve bürokratik engeller kaldırılmalı, uygulamada standartlaşma sağlanmalıdır. Kamu çalışanlarına siyasal yaşama aktif katılım hakkı tanınmalıdır.

Kadınların yaşadığı eşitsizlik anayasal ve yasal düzeyde nasıl giderilir?

Toplumsal ve siyasal eşitsizliği en derin ve sarsıcı biçimde yaşayanlar kadınlardır. Toplumsal ve siyasal yapılanma bu eşitsizliği hem kalıcı kılmakta, hem de her alanda yeniden üretmektedir. Siyaset alanı da bunların en önemli olanıdır. Bu bakımdan, kadınlar lehine pozitif ayrımcılık ilkesi Anayasa, Siyasi Partiler Yasası ve ilgili tüm yasalarda yer almalıdır. Siyasi partilerde yüzde 50 kota zorunluluğu olmalı, yasalardaki cinsiyetçi bakış açısı ve cezalandırma mantığı değiştirilmeli, değişen yasaların uygulanmasını denetleyecek bağımsız mekanizmalar kurulmalıdır. Partimizin tüzüğünde seçimli bütün kurullar için % 50 kadın kotası uygulanmaktadır.

Cumhuriyetin birlik harcı ne olmalı?

Ne olamayacağını cumhuriyetin 90 yılı göstermiştir. Çok dilli, çok inançlı, çok kültürlü ve çok etnisiteli Türkiye, ulus devlet zihniyetinin tek kimlik ve tek inanç zorlaması, baskısı ve şiddetiyle yıllar geçirmiş, savaşlar yaşamış, katliamlar, sürgünler, asimilasyon ve kıyımlar derin yaralar açmıştır. Farklı olanlar, yani Türk, Sünni ve Hanefi olmayanlar her alandan dışlanmış ve ötekileştirilmiştir. Son otuz yılımıza Kürtlere karşı yapılan savaş damgasını vurmuştur. Bir arada yaşamının, devletin, siyasal rejimin birliğinin, toplumsal beraberliğin harcının böyle olamayacağı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının siyasal birliği ve toplumsal beraberliğinin harcı etnik veya bölgesel kimliğe, dile veya dine indirgenmemelidir.

Vesayetçi yapılanma nasıl sona erer?

Askeri ve bürokratik vesayetın Türkiye'deki tarihi ve kurumlaşması epey eskiye dayanıyor. Bununla beraber, darbeler bu yapılanmayı pekiştirmiştir. Özellikle 12 Eylül 1980 Darbesi bu doğrultuda getirdiği anayasal, yasal ve kurumsal dayatmalarıyla vesayet sistemini toplumun ve siyasal sistemin bütün alanlarına derinlemesine yaymış, kökleştirmiştir. Aradan geçen onca zamana ve anayasal, yasal ve fiili sayısız değişikliğe rağmen halen kuvvetli bir şekilde etkisi görülmektedir. Bunun için, Milli Güvenlik Kurulu gibi vesayet rejimi kalıntısı kuruluşlar lağvedilmeli, Genel Kurmay Başkanlığı Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmalıdır. Orduya iç güvenlikle ilgili herhangi bir görev verilmesi yasal ve idari düzenlemelerle önlenmelidir. Askerlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde ahlaki ve vicdani normlar gözetilmeli, "vicdani red"de hukuksal statü kazandırılmalıdır.

Askeri harcamaların denetlenmesi hakkında ne diyorsunuz?

Askeri vesayetın sarsılmadığı yıllarda askeri harcamalar TBMM'de incelenemezdi. Milletvekilleri harcamaların üzerine gidemezdi. Şeffaflık ve hesap verme söz konusu değildi. Şimdi de çok fazla şeyin değiştiği söylenemez. Bütçeden çok önemli miktarda pay o alana ayrılıyor. Denetlenmesi yönünde, bilgisinin kamuoyuna açıklandığı demokratik bir sistem oluşturulmamıştır. Militarist politikalara kaynaklık eden bu alanın kapalı devre bir sistemle sürdürülmesi hem kamusal kaynakların yerinde ve yararlı kullanımı konusunda kuşkulara yol açıyor, hem de vesayetçi zihniyetin kendini yeniden üretmesine zemin

sunuyor. Bu yüzden, askeri harcamalar başta olmak üzere tüm kamu harcamaları üzerinde Sayıştay denetiminin etkin biçimde gerçekleşmesi şarttır. Kamu alanında şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesini gerçekten ve etkin biçimde hayata geçirecek, sivil toplum kuruluşlarının parlamento denetimi güçlendirilerek, denetimde toplumsal katılımın gerçekleştirilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

Askeri harcamaların azaltılmasından yana mısınız?

Türkiye çok büyük bir orduya sahip ve 12 Eylül Darbe Rejimi dönemi kadar olmasa bile, halen bütçesinden çok büyük bir payı askeri harcamalara ayıran bir ülke. Silahlanma konusunda dünyanın ilk dört-beş ülkesi arasında. Partimiz bu kadar büyük bir askeri gücün bulundurulmasını ve böylesi silahlanmayı, siyasi ve iktisadi olarak doğru bulmamaktadır. Asker sayısı süratle azaltılmalı ve savunma ölçeğinin dışına taşan silahlanmaya son verilmelidir. Yapılan çalışmalara göre, 12,5 milyon vatandaşın GSS priminin devlet tarafından ödenmesi ve 1 milyon yoksul haneye ayda 295 TL düzenli gelir verilmesi durumunda ortaya çıkan ek kaynak ihtiyacı 1,3 milyar TL civarında olup, askeri harcamalardan % 5 azaltılmasıyla bu kaynak yaratılabilecektir.

Türkiye'nin hukuk sistemi böyle gider mi?

Zor gider. Hukuk ve yargı sistemi her tarafından arıza işareti veriyor. 12 Eylül 2010'da yapılan Kısmi Anayasa Değişikliği Referandumu'yla getirilen bazı değişikliklerin orta-

ya çıkardığı fiili sonuçların 17 Aralık Rüşvet ve Yolsuzluk Operasyonu sonrasında, Hükümet kanadında yeni bir değerlendirme ve davranışa yol açtığı görülüyor. Özellikle yargının ve polisin, uzun süredir hükümeti destekleyen Nurcu Hizmet Cemaati'ne bağlı bir yapılanmanın kontrolüne girdiğini ileri süren iktidarın Milli Görüş kanadı, yaptıkları inanılmaz uygulamalarla ve getirdikleri yasa değişiklikleriyle, özellikle de HSYK'yı hedef alan önerileriyle, yargıyı yürütmeye bağlayacak ve dolayısıyla rejimin kökten değişikliği anlamına gelecek adımlar attı. Ciddi ve köklü bir hukuk ve yargı reformuna ihtiyaç varken, iktidarın bugüne kadar kendini destekleyen Cemaat'le girdiği savaştan galip(!) ayrılmak için ters yönde ve kabulü mümkün olmayan önerileri siyaset alanına sürdüğü görülüyor. Eski düzen zor giderdi, AKP'nin öne sürdüğü düzen hiç gitmez.

Hukuk ve yargı reformu mu öneriyorsunuz?

Evet. Hukuk sisteminde köklü bir reform yapılmalı, yargı bağımsızlığı sağlanmalıdır. Yargı bağımsızlığı kendi başına bir amaç değil, yargının tarafsızlığını sağlamaya yönelik bir araçtır. Bağımsızlık tek başına tarafsızlığın yeter şartı olmadığı gibi, tarafsızlığı da kendiliğinden sağlamaz. Yargının kamusal denetimini mümkün kılacak, böylece yargıyı topluma hesap verebilir hale getirecek demokratik yöntem ve mekanizmalar oluşturulmalıdır. Askeri ve sivil yargı ikiliği ortadan kaldırılmalı, disiplin suçları dışında asker kişiler de yerel ve tabii mahkemelerde yargılanabilmelidir. Askeri mahkemelerin disiplin suçlarına ilişkin kararlarının temyiz mercii Yargıtay, Danıştay olmalıdır.

MİT ve diğer istihbarat birimleri nasıl ele alınmalı?

Türkiye'nin istihbarat birimlerinin faaliyetleri her zaman sorunlu olmuştur. Dış dünyaya dönük istihbari faaliyet yapması yasayla hüküm altına alınanlar bile işi gücü bırakıp muhalif yurttaşların peşinden koşmuş, onların hayatını karartmış ve olmadık karanlık olaylarda rol almışlardır. Hatta Türkiye'nin tarihi, istihbarat örgütlerinin karanlık faaliyetlerinin tarihi gibidir. Halen aydınlatılmamış onlarca, yüzlerce fiilleri bulunmaktadır. Önemli cinayetler, kanlı büyük provokasyonlar, rotasından çıkarılan kitle eylemleri, darbe maşalığı, sabotajlar, etnik kıyım hazırlayıcılığı, vb. hafızalarda yer etmiştir. Hatta ülkenin politik yönlendirmesini çoğu zaman iktidarların elinden almayı hedefleyen girişimleri olmuş veya bu girişimlerin parçası haline gelmişlerdir. Türkiye'nin demokratikleşmesinin gerçekleşmesi bu alanın denetiminin TBMM'ye açılmasından geçeceği aşikârdır. Son yıllarda istihbarat örgütlerinin farklı siyasal projelerin parçası haline gelmelerinin yarattığı tartışmalar şimdilerde daha fazla gün yüzüne çıkmaktadır. Bu alanın baştan sona demokratikleşme ve saydamlaşmaya ihtiyacı varken, AKP iktidarının, başka konularda olduğu gibi, bu alanı da kendi ihtiyacına göre dizayn etmeye çalışması, kendi kontrolüne sokması ve denetimden kaçırması, önceki çizginin devamıdır. Kendi iktidarını güçlendirme hamlesidir ve çıkış yolu değildir. Yeşiller ve Sol Gelecek olarak mevcut yapılanmanın sonlandırılması gerektiğini ama yenisinin iktidarın arka bahçesi olarak düzenlenmesinin doğru olmadığını düşünüyoruz.

İstihbarat ve güvenlik yapılanması hakkında köklü değişiklik öneriniz mi var?

Köklü değişiklik öneriyoruz. Devlet içindeki örtülü, yasama denetimi dışına kaydırılmış olan tüm birimler lağvedilmeli, MİT ve benzeri istihbarat birimlerinin faaliyetleri Meclis denetimine açılmalıdır. Bunların iktidarların arka bahçesi haline getirilmelerine karşı çıkılmalıdır. Örtülü ödenek kaldırılmalıdır. Demokratik parlamenter rejimi lağvetmeye veya askıya almaya yönelik tüm darbeci teşebbüsler, sorumluları kim olursa olsun cezalandırılmalıdır. Çeşitli davalarda gözlemlenen ve hukuk sistemine hâkim olan hukuksuzluğun bir parçası olan hukuk ihlallerini teşhir etmek ve eleştirmek, bu davalara konu olan son derece ağır suçların üzerini örtmenin bahanesi olamaz. Bu çerçevede adil yargılama ilkelere ve evrensel demokratik hukuk ilkelerine titizlikle riayet edilmelidir.

Vatandaşlık anlayışınız nedir?

Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre, her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı eşit siyasal ve toplumsal haklara sahiptir. Ancak her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının kâğıt üzerinde sahip olduğu yurttaşlık haklarından cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet, din, etnisite, ırk ve sınıf bağlamında eşit ölçüde ve fiilen yararlanabildiğini söylemek mümkün değildir. Özellikle Türk, Sünni, erkek, heteroseksüel kimliğin kendisini diğer kimlikler karşısında ayrıcalıklı ve üstün konumlandırma çabası ve bu çabanın milliyetçi militarist yasalar ve fiili uygulamalarla desteklenmesi Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları arasında büyük bir eşitsizliğe ve adaletsizliğe yol açıyor. Yeni yurttaşlık yaklaşımımızın temelin-

de yatan anlayışa göre siyasal toplum, ortak bir zamanda, ortak bir mekânda, ortak bir yaşamı paylaşan eşit ve özgür insanların gönüllü birlikteliğidir. Siyasal toplumun her bir üyesi bu ortak yaşamın düzenlenmesinde cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet, din, etnisite, ırk ve sınıf ayrımı gözetilmeksizin eşit söz ve sorumluluk sahibi olmalıdır. Bu ilke ancak, tüm vatandaşlar ekonomik, kültürel, politik ve sosyal haklardan fiilen ve eşit olarak yararlanabildikleri ölçüde ve sürece geçerlilik kazanabilir.

Yurttaşların ortak görüş ve irade oluşturması nasıl sağlanacak?

Yurttaşlık, ortak görüş ve irade oluşturmaya yönelik siyasal süreçlere katılımı kurulan ve bu süreçlerde bizzat katılımcılar tarafından şekillendirilecek yaşayan bir pratiktir. Farklılıkların birbirleriyle konuşması için gerekli ortak siyasal dili eşit ve özgür yurttaşlar birlikte kurar. Dolayısıyla, yurttaşların eşit siyasal haklardan yararlanabilmesi için ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yararlanabilmesi; ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yararlanabilmesi için de eşit siyasal haklardan yararlanabilmesi esastır.

12 Eylül 1980 Darbecilerinin yargılanması hakkında ne düşünüyorsunuz?

12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa Değişikliği Referandumu'nda Geçici 15. Maddenin kaldırılması, darbeci generallerin üzerindeki koruma zırhını kaldırdı ve yargılanarak hukuken mahkum edilme imkanı doğ-

du. Hayatta kalan generallerden Kenan evren ve Tahsin Şahinkaya'nın ömür boyu hapis ve rütbelerinin geri alınması yönünde ceza isteniyor. Ayrıca, darbenin diğer iştirakçileri hakkında ve darbe döneminde işlenen insanlığa karşı suçlara dair soruşturmalarda devam ediyor. Bu davayı 12 Eylül düzeninden kurtulmanın önemli bir adımı olarak görmemize karşın, darbeciler ve rejimleri Türkiye halklarının vicdanında çoktan mahkum oldular. Hukuken mahkumiyetleri ise hukuki ve siyasi tarihimiz bakımından önemli bir dönüm noktası olacaktır. O dönemin haksız ve hukuksuz yargılamaların yenilenmesi, mağduriyetlerin kısmen de olsa giderilmesi imkanı doğabilecektir. Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi davanın baştan itibaren takipçisi olmuş ve halen de bunu sürdürmektedir.

Memlekette demokrasi olması için belediye nasıl olmalı?

Merkezi idarenin mahalli idareler üzerindeki vesayet rejimi kalkmalı. Yerel yönetimler kendileri karar alıp uygulayabilmeli. Bu kararlar seçilmiş yerel organlar tarafından alınmalı. Bu belediyelerin yerel gelir kaynakları olmalı ve harcamalarını bunlardan yapmalılar. Merkezle koordinasyon ayrı bir konu ama birçok konuda merkeze muhtaç olmamalılar. Belediyeler o yerel yerleşim biriminde yaşayan halkların evleridir. Eğer yerel yönetimler kendi alanlarıyla sınırlı konularda, buralardaki kamu işlerini o beldede yaşayanların çıkarları doğrultusunda düzenler ve yaparlarsa, yöre halkının çıkarına çalıştıkları görülür.

Yerinden yönetimin güçlendirilmesine neden kafayı taktık?

Her şeye Ankara karar veriyor. Kent halkının kararda ve uygulamada sözü yok. Demokrasi insanlar nerede yaşıyorsa oradan, kentlerden, kasabalardan, köylerden yükseilir. Demokratik bir ülke olmak istiyorsak, yerel yönetimler ve kent halkı katılım, karar ve yönetim süreçlerinde güçlü olmalı. Böyle olsaydı Gezi olayları, 3. köprü gibi projeler yaşanır mıydı?

Yerinden yönetim memleketi bölmez mi?

Niye bölsün? Böyle kalırsa bir gün bölünür. Halbuki belde halkı kendi kimliği, kültürü, inancı ve diliyle, bütün demokratik katılım yollarını her sorun ortaya çıktığında

kullanarak rahatlıkla barışçı bir şekilde çözer ve beldesini yönetir. Bunun için beldede, mahallede meclisler kurabilir ve kendine uyan kararı alır. Kürt meselesini sıkı merkezi yönetimle çözmeye çalıştık da ne oldu? Neredeyse bölünmenin eşiğine geldik.

Ne yani valiler, kaymakamlar olmasın mı? Bu memleketi kim idare edecek?

Vali ve kaymakamların bir amacı vardır: Merkezin vesayetini belediyeler üzerinde sürdürmek. Bizim sorunumuz tam da merkezi vesayetin katlanılmaz hale gelen ağırlığı değil mi? Ayrıca bu yöneticiler memur. Belli dönem için ilçe ve illere atanıyorlar ve sonra da gidiyorlar. Yerel yöneticiler oranın insanı. Seçimle geliyor ve seçimle gidiyorlar. Bölge halkı onları tanıyor. Benimsemezse seçmiyor. Vali ve kaymakamlar merkezi idareye bağlı ve onun talimatıyla hareket ediyor. Bazı alanlar hariç yerinden yönetimlerin merkezi idareye bu şekilde bağlanmasına demokrasi denemez. Belediye hizmetlerinin hızla ve bölgenin ihtiyaçlarına uygun şekilde yapılması ancak bölge halkının katılımı ve kararıyla gerçekleşir. Yerel yönetimleri merkezi idarenin şubesi gibi görmek doğru değildir. Yerel yöneticiler de merkezi idarenin memuru olamaz.

Güçlü merkezi idareden niye rahatsız oluyorsunuz ki!

Osmanlı dahil 200 yıldır yönetimimiz merkezi. Bölgesel eşitsizlik, inanç, kültür ve kimlik çatışmaları yaşanmadı mı? Hem de nasıl, binlerce insanın ocağına ateş düştü ve

hayatı söndü. Bu koca ülkenin doğası talan edilmedi mi? Dereler kurumadı mı? Çöken tarım köylüyü çiftçiyi kıvrandırmıyor mu? Yıllar boyu yolsuzluklar birbirini izledi. Bugün, aman bizi merkezi idareyle pek güzel yönetiyorlar diyebilir miyiz? Bir halk en güzel kendi kendini yönetir. Bıraksınlar, yerel ve yerinden yönetim modeliyle ve demokratik katılımı halk yaşadığı kentleri yönetsin. O zaman demokrasi neymiş görelim.

Yerinden yönetimin daha iyi ve demokratik olacağını garantisi ne?

Halk kendini yönetecekleri kendi belirliyor ve seçiyor. Sorunları, ihtiyaçlarını, çözüm yollarını tartışarak buluyor. Kararını yine tartışarak alıyor. Beldenin parasını çarçur etmeden kullanıyor. İş denetliyor. Hesapları halka açık hale getiriyor. Beğenmediğini demokratik yollardan değiştiriyor. Kâr ve çıkarın belirleyici olmasına göz yumulmuyor. Daha ne olsun!

Nedir bu merkezi idareyle alıp veremediğiniz anlamadım!

Kocaman bir ülkeyiz. Nüfus almış başını gitmiş. Dil, inanç, etnik kimlik dersiniz Birleşmiş Milletler gibiyiz. Tarihi mirasımız kolay bulunmaz. Bu topraklar ve surlardaki biyolojik çeşitlilik çok az ülkede var. Binlerce köyü, sayısız ilçesi ve çok sayıda kenti olan Türkiye'yi Ankara'dan idare etmek ancak bu kadar olur ve buraya kadar olur. Bürokrasiyi büyütürsen, demokrasiyi küçültürsün. Küçük bir hizmetin gerçekleşmesi bile aylar alır, o da nasıl bir şey olur, Allah bilir. Halk işin içine katılmaz

ise, sonuç bizdeki gibi üçüncü sınıf olur. Niyet halkın gelirlerinden oluşan bütçeyi, tek parti ya da fazla partili bir koalisyonun emrine vererek, onlara menfaat sağlama olunca, bu merkezîyetin varacağı yer, hem her türlü otoriterleşme, hem de halkı yoksul ve yoksun bırakmadır. Ne kadar merkezîleşme, o kadar yozlaşma, o kadar otoriterleşme. Artık yeter!

Yerel idareler bir şeyler yapıyor da engelleyen mi var?

Olmaz mı! Belde için plan proje yaparlar, merkezi idare yok sayar. Kendi karar alır ve zorla o kararı uygular. Kuzey Marmara Otoyolu, 3. Köprü böyle oldu. İstanbul Belediyesi'nin üst ölçek planlarını yok saydılar. İşî kitabına uydurdular. Yerel yönetimler merkezi idareye bağlanıp, onun şubesi haline getirilince başka bir sonuç beklenemez. HES'ler, limanlar, kentsel dönüşümler hep bu merkezi idarenin vesayeti sonucu oluyor. Türkiye'nin öteki ucundaki bir kentin meydanı için Ankara'da karar veriliyor. Yerel yönetimlerin eli kolu bağlanmış.

Yerinden yönetim aslında yerel yönetim değil mi?

Epey farklı. Her şeyin merkezi yönetim tarafından belirlendiği, yerel yönetime de sınırlı bir alanın bırakıldığı geleneksel belediye modelinden, kendi kendini yönetme, katılımcı demokrasi ve özerk karakteri nedeniyle çok farklı. Aslında dünyanın birçok yerinde uygulanıyor ve bir kere deneyen bir daha bırakmıyor. Bir kentteki, beldedeki kamu hizmetlerinin önemli bölümünün merkezi

idareden bağımsız olarak o yerel yönetim bünyesinde gerçekleştirilmesidir. Bunlar idari, iktisadi, teknik hizmet alanlarıdır. Merkezi idarenin sisteminin ve hiyerarşisinin dışındadır. Bütçesi ağırlıkla o belde gelirlerinden oluşur. Merkezden de bazı kaynaklar sağlanır. Faaliyetleri demokratik usullerle halkın katılımına ve denetimine açıktır. Her şeyin kaymakam, vali, bakan ve başbakanın iki dudağının arasında olduğu merkezi modelden bıktık illallah!

Türkiye'nin yerinden yönetime ihtiyacı var diyorsunuz öyle mi?

Her şeyi Ankara'nın belirlediği bir hayattan kurtulmanın başka türlü imkânı yok. Halk yönetime katılmadan, yerel ihtiyaçlarla hizmetler arasında birbirini besleyen bir sistem kurmadan işin içinden çıkamayız. Üstelik kent ve beldelere verimli ve etkin hizmette her halde yerel idare yoluyla olabilir. Halkın doğrudan veya dolaylı yollardan karar ve yönetim sürecine dahil olması da faaliyetlerin kalitesini, şeffaflığını, maliyetin düşürülmesini sağlar. Daha ne olsun!

Mevcut mahalli idareler kanunu yetmiyor mu?

O kanunlar çok geride kalmış. Hepsi de merkezi vesayeti güçlendirmiş. Bunlar kalkmalı artık. Yetmez, Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı üzerindeki çekince-ler de kalkmalıdır. Merkezilik bırakılıp, ademi merkeziyete geçilmelidir. Yurttaşa daha yakın olan yerel yönetimleri böyle güçlendirerek demokrasi geliştirilmelidir. Yurttaşın hizmet ihtiyaçları böylece daha hızlı, kaliteli, katılımcı

ve kesintisiz sağlanacaktır. Hatta ademi merkeziyet ilkesini bölgesel yönetimlerle birlikte ele almamız gerekiyor. Yurttaşların, yönetenleri rahatlıkla denetleyebileceği, hesap soracağı, bütçelerini katılımcı bir biçimde hazırlayacakları yönetim kademelerinin kendilerine yakın yerlerde kurulması doğru olmalıdır. Küçük yerel birimlerin gerçek özerklikleri ancak bölgesel yönetimlerin kurucu unsurları olmasıyla mümkün olacak.

Büyükşehir uygulamasının sayısı artırıldı, nasıl karşılıyorsunuz?

İstanbul'da başlayıp geliştirilen bir model. AKP ve Başbakan Erdoğan bu modele sıkı sıkıya sarıldılar ve şimdi sayıları 30'u buldu. Hatta onları Türkiye'nin merkezi siyasal iktidarına taşıyan şeyin bu model olduğunu düşünüyorlar. Bu 12 Eylül 1980 Askeri Darbe zihniyetinin ortaya çıkardığı bir modeldir. Büyük metropollerin zengin çoğul etnik, kültürel, inançsal, ekonomik yapısını ve bunlardan kaynaklanan dinamik siyasal çelişmelerini kontrol altına almak amacıyla geliştirildi.

Büyükşehir modelinin nesi sorunlu?

Etkin kamu yönetimi gerçekleşmeli denilerek, kente dair bütün karar mekanizmaları olağanüstü merkezileştirildi ve katılım kanalları mümkün olduğu kadar kapatıldı. Böylelikle kenti yönetmek adına, demokrasi ve katılımı yok etmek için çok sayıda belediyenin varlığına son verildi ve yetkiler tek belediyede toplandı. Yetkiler büyük şehir ile ilçe belediyeleri arasında paylaşıldı gibi görünse de aslında il düzeyinde merkezileşti. Zayıf meclis ve çok güçlü belediye başkanı modeli olarak devreye girdi. İmar

yetkisi de devralındı. İmar yetkisi aslında rantın nasıl dağıtılacağı ve nasıl yoğunlaşacağıyla ilgili son derece önemli bir yetkidir. Nitekim sonuçları özelleştirmeler ve kentsel dönüşüm faaliyetlerinde açıkça görüldü.

Çılgın Projelerin büyükşehir modeliyle ilgisi var mı?

Elbette var, nitekim hem Gezi Parkı olayında, hem de 17 Aralık 2013'te patlayan Yolsuzluk ve Rüşvet Skandalı'nda bu gerçeğin ortaya çıkması tesadüf değildir. Belediye başkanı ve etrafındaki küçük bir grubun büyük projeler, çılgın projeler hakkında karar verme yetkisine sahip olmasına imkân veren bu modelden başkasını beklemek zor olur. AB'nin yerel yönetimlere dair neredeyse bütün ilkelerine aykırı bir modeldir. Gezi Parkı, 3. köprü, 3. havaalanı, Kanal İstanbul gibi projeler bu modelin neleri getireceğini gösteriyor. Yeşiller ve Sol Gelecek olarak yerel yönetim anlayışımız bu modelin terk edilmesi ve yerinden, özerk ve demokratik yerel yönetimler modeline geçilmesidir.

Nüfusun büyük bölümü bu modelin yönetimine mi girecek?

Türkiye nüfusunun % 75'i, toprakların % 50'si İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde sembolleşen modelin yönetimi altında artık. Binlerce köy ve belde belediyesi kaldırıldı. Köylerin muhtariyeti son buldu ve mahalle haline getirildiler. İl düzeyinde merkezileşildi. Bunlar yapılırken kimseye sorulmadı. Köylülerin kendi haklarında alınan karardan haberleri bile olmadı. Şimdi, 1982

Anayasası'nda açıkça yazıldığı gibi, merkezin mahalli idareler üzerindeki vesayet hakkının gelişmiş örneği olan İstanbul modelinin ortaya çıkardığı zihniyet ülke nüfusu ve toprağının büyük bir bölümünde hükmünü sürdürecektir. Bu tür merkezi idare modellerine geçmenin nedeni hiçbir zaman ve hiçbir dönemde insanlara daha iyi düzeyde hizmet götürmek değil, tersine onları daha güçlü ve etkili bir şekilde yöneterek kontrol altında tutma istek ve ihtirasıdır.

Bir de bölgesel yönetim konusu var, bu ne işe yarayacak?

Bizdeki idari bölünme sistemi 19. yüzyıldan kalma. Vilayet bazında liva (sancak) sistemi üzerine yapılmış. Fransa'dan alınan bu idari yapılanma yerleşimler arası seyahatin atla yapıldığı dönemlerden kalma. Yani bir merkezi yönetim ve bugün sayıları 81'e çıkan vilayet bazında mahalli idarelerle yönetiliyoruz. Üstelik merkezle yerel arasındaki ilişki de oldukça güçlü bir vesayet ilişkisi. Bu vesayet kalkıp, yerel yönetimlerin kendi kararlarını o yerelin sakinlerinin katılımıyla verebileceği ve kaynaklarının kullanımıyla ilgili söz sahibi olacakları bir özerkliğin elde edebilmeleri için, merkezin yetkilerinin önemli bölümünü yerellere devretmesi gerekir. Bu noktada ara bir ölçek birim olarak merkezin bazı yetkilerinin toplumsal, ekonomik, kültürel, ekolojik vb. değer ve kıstaslara göre düzenlenmiş bölgelere devredilmesi isabetli olacaktır. Bu bölgeleme sistemi merkezden yerle yetki devrinin hem birçok gerçekliğe uygun olmasını, hem de toplumsal beklentilere yanıt vermesini sağlayabilir.

Yıllar önce kurulan Bölge Kalkınma Ajansları var, onlar yetmiyor mu?

Hayır. Kalkınma Ajanslarının rolü kentlerin yatırım planlarının bölgesel ölçekte düzenlenmesinden ibaret. Devlet Denetleme Kurulu'nun son raporu ajansların tı-kandığını açıkladı. Kalkınma ajansları modelinin işlevli olmadığı devlet kurumlarınca açıklandığına göre, bunlarda ısrar etmenin anlamı yok. Yerine, çağımızın demokratik, katılımcı, denetlenebilir, özerk bölgesel yönetimleri kurulmalıdır. Bu özgürlükçü ve demokratik anlayışla oluşturulacak bölge meclisleri ile yerel halkın kendi kararlarını kendileri almalarının önündeki gele-neksel merkezi devlet yapılanmasının ve halkı dışlayan merkez politikalarını dayatan yerel yönetim kaynaklı en-gellerin kalkmasını sağlayacaktır.

Merkez yetki devretsın de hangilerini?

Adliye, İçişleri, Dışişleri, Savunma ve Maliye dışındaki bakanlıkların yetkileri yerinden yönetimlere devre-dilebilir. Misal, belediyelerin yaptığı asfaltlama hizmetini düşünelim. Altyapı alanındaki yetkilerin bazıları bakanlıkta olduğu için belediyeler bütüncül ve uzun erimli planlama yapamıyorlar. Her yıl bu yollar neden kazılıyor, su boruları döşenirken elektrik tellerini döşemek neden akıllarına gelmedi diye sormanızın nedeni merkezi idarenin yerel üzerindeki vesayetinden kaynaklı. Çünkü her bakanlık kendi planını kendisi yapıyor ve belediyenin yolunu da istediği gibi kazıyor, çünkü yetki ve güç onlarda.

Belediyelerin yapısı hep böyle mi kalacak?

Elbette kalamaz, demokratikleşmeli. Meclislerin üye sayısı nüfusla uyumlu değil ve temsil gücü zayıf. Mahallelerin belediyelerle yönetim bağı kurulmalı. Bu ihtiyaç muhtarlarla karşılanamaz. Katılım kapasitesi yüksek ve sürekliliği olan kurumsallaşmalara gidilmelidir. Yani, tepeden tırnağa belediyelerin yapısı değişmeli, katılım mekanizmaları, kurumları ve platformları artırılmalıdır.

Özyönetim, katılım deniyor, nasıl olacak bu?

Bölge ölçeğinde bir yönetim birimi nasıl o bölgedeki yerellerin katılım ve karar süreçlerinin güçlü bir demokratik işleyiş olarak hayata geçirebilecek ise, mahalle ölçeğinde bir yönetim modeli oluşturmak da yerellerin işleyişini hem demokratikleştirecek, hem de güçlendirecek. Mahallelerde şu anda muhtarlıklar bulunuyor. Muhtarlar seçildikten sonra da esas itibarıyla merkezi idareye bağlı bir işleyiş söz konusu. Aslında temel ihtiyaç muhtarların merkezden yönetimi modelini değiştirip yerel yönetimlerle ilişkilmesini sağlamaktır. Bunun yolu da mahallede yaşayanların doğrudan katılacakları sandık bazında seçimlerle Mahalle Meclislerinin oluşmasıdır. Böylelikle bütün mahalle meclisinden seçilen temsilcilerle o yerelde kent konseyi veya diğer adıyla kent parlamentosu oluşabilir. Özü itibarıyla mahalle meclisleri özyönetim birimleridir. Bu meclisler vasıtasıyla yerel yönetimlerin karar süreçlerine demokratik ve eşitlikçi bir katılımı mümkün olabilir.

Her vatandaş belediye işlerinden anlar mı?

Belediyelerin yaptığı işler ve verdikleri hizmetler aslında tamamen vatandaşın temel yaşamına dair işlerdir. Kimse o işlerin yabancıları değildir. Doğum, temizlik, imar, eğitim, sağlık, enerji, ölüm, altyapı, su vs. Tüm bu konularda neyin nasıl yapılması gerektiğinde o beldenin insanları söz sahibi olmalı, tercih hakkını kullanabilmelidir. Kentsel tasarım ve hizmetlere dair tüm uzmanlık bilgileri de yurttaşın tercihlerini demokratik şekilde yapması için yardımcı olmalıdır. Herkesin yaşadığı kenti, mahallesini yönetmeye hakkı vardır. Dünyanın ilk gelişen bölgelerindeki idari sistem yerel idaredir. Bütün modeller gelip geçmiştir ama halkın doğrudan katılımına açık yerel yönetimler daima kalıcı olmuştur. Avrupa'nın temel idare biçimi yerinden yönetimdir. Kent paydaşları kalıcıdır ve kendi sorunlarının hangi yollardan nasıl çözüleceğini, en iyi onlar bilir.

Türkiye'nin dış politika stratejisi emperyal mi?

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerine kurulmuş bir ülke. İmparatorluğun bünyesinden çıkan çok sayıda ülkeyle ve bu ülkelerde yaşayan topluluklarla ister istemez tarihi ve kültürel bağları var. Bu durumu uluslararası politikada birçok şeyi yapmaya yarayacak bir avantaj olarak gören iktidardaki güçlerin zaman zaman, özellikle Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'nun odak teşkil ettiği bölgede, düzeni belirleyen ve sürdüren ve çıkar paylaşımında sözü baskın bir güç olma isteğiyle emperyal politikalara yöneldikleri görülüyor. AKP iktidarının özellikle son dönemlerinde emperyal kibrin nelere mal olduğunu gördük. Türkiye tarihinde hiç olmadığı kadar Ortadoğu'da yalnız bir ülke haline geldi, ama onlara sorarsanız bu değerli bir yalnızlık.

Akdeniz, Kafkasya ve Ortadoğu'nun özelliği nedir?

Burası dünya petrol ve doğalgaz kaynaklarının yoğunlaştığı en önemli bölgelerden biri. Bu nedenle yıllar boyu süren uluslararası ve bölgesel savaşlara, mezhep kavgalarına ve iktidar oyunlarına alan olmuştur. İstikrarsızlık bölgenin temel karakteristiği haline gelmiştir. Nice nesiller savaş ve çatışma içinde doğmuş ve yine o savaşların içinde dünyadan göçüp gitmiştir. Bölgenin enerji kaynaklarının Batının sanayileşmiş ülkelerine aktarılması sorunu, yaşanan çatışma ve çekişmelerin en önemli nedenidir.

Türkiye bölgede ne yapmak istiyor?

Batı ülkelerinin önemli taleplerinden biri olan bölge kaynaklarının enerji nakil hatları vasıtasıyla güvenli bir şekilde

Batı'ya aktarılması, bunun bu işi yapacak ülkeye getireceği politik konum ve çıkar, Türkiye'nin emperyal stratejisiyle uyumlu görünüyor. Dünya muktedirlerinin, örneğin ABD ve bazı Batılı güçlerin bunu uygun bulmakla beraber bazı sınırlar çizmeleri Türkiye'nin çok da hoşnut olmadığı sonuçlar doğuruyor. Bu yönelimin bölge halklarıyla ilişkide yarattığı yeni yükler ve tehditler nedeniyle sorunlar üreterek, gerilim ve çatışma dinamiklerinin yeniden etkin olduğu bazı ilave mecralar yarattığı da görülüyor.

Türkiye bölgede bir barış adası olamaz mı?

Uluslararası saygınlık bölgesel askeri güç olmakla sağlanamaz. Hiç saygınlığı olmayan böyle güçler çok var. Saygınlığı ancak barış ve demokrasi odağı olmak getirebilir. Aralarındaki tarihi ve kültürel bağlar ne olursa olsun, hiçbir ülke kendine vasi, hamî ve himayeci güç istemez. Bu tür bölgesel güç projelerinin parçası olmayı kabul edenlerin, bölge halklarının haklı talep ve mücadelelerinin hedefi olmaları kaçınılmazdır. İnsan hakları, demokrasi ve ekoloji konularında duyarlı bir dış politika Türkiye'yi daha olumlu bir konuma taşıyacaktır. Bu çerçevede izlenecek aktif, yapıcı ve çok boyutlu dış politika ve işbirliği saygınlığa ve bölgesel barışa giden yolu açar.

Arap Baharı konusuna dair yaklaşımınız nedir?

Tunus'tan başlayarak gelişen halk hareketleri ve çatışmalar Mısır, Libya ve Suriye'ye uzandı. Bu ülkeler ve bölgenin diğer devletlerinde toplumların alttan alta biriken tepkileri sonucunda gelişen demokrasi ve özgürlük arayışı

ve mücadeleleri olduğu aşikar. Ortaya çıkış gerekçeleriyle, şimdi vardıkları sonuçları bir arada değerlendirmenin son derece önemli olduğu gelişmeler bunlar. Kiminde yasal sorunlar, despotik devlet yapısı, kiminde artan yoksulluk ve yolsuzluk, vb nedenlerle su yüzüne çıktı ve sert iç savaflara yol açtı. Meydanlara dökülen kitlelerin yekpare olmayıp farklı toplumsal tahayyüllere sahip oldukları sonraki gelişmeler bize gösterdi. Bunlardan en karmaşık olanının sınırımızdaki Suriye olduğu görülüyor. Her ülkenin kendi özgün koşullarında, tarihen ve sosyolojik olarak politik dizilişler çok farklılık gösterse de, partimiz dünya barışı ve halkların kendi kaderlerine sahip çıkma ilkesine saygı çerçevesinde, halk ayaklanmaları ve demokrasi arayışları karşısındaki emperyal müdahalelere olumlu bakmaz ve karşı durur.

Suriye yaşananlar farklı bir noktaya gelmedi mi?

Evet, çok sayıda insan öldü. Yüz binlerce insan Türkiye dahil komsu ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Daha fazlası kendi toprakların da sürgün oldu, yerini yurdunu terk etti. Köktendinci El Nusra ve El Kaide gibi cihatçı örgütler, kendi küresel vizyonlarına bağlı olarak bu ülkeyi yeni mevzilenme alanı olarak görüyorlar. Bu bağlamda, Suriye toplumunu farklı inançların, kültürlerin, dillerin ve kimliklerin var olduğu bir yapı olarak değerlendiriyor ve bu ülkede demokrasinin ancak bu çoğulculuk üzerinde kurulup sürdürülebileceğini düşünüyoruz. Bu ülke Kürtlerinin etkin oldukları bölgelerde(Rojova) ilan ettikleri özerk yönetimler olumlu bir gelişme olarak görülmeli ve desteklenmelidir.

Türkiye'nin önünde hangi seçenekler var?

Milliyetçi, otoriter ve bütün toplumsal süreçlere müdahale etme gücünü ve alışkanlığını anayasa ve yasalardan alan bürokratik güçlerin temel yönelimi olan dış dünyaya kapalı uluslararası hat, seçeneklerden biridir. İçeride köklü bir demokratikleşme ve yenilenme hamlesine girişmeksizin mevcut yapılanmanın üzerine ideolojik ve kültürel olarak dokusu İslami ve muhafazakâr bir otoriter anlayışı oturtup iktisadi olarak da kapitalist küreselleşmenin neoliberal tercihlerini benimseyerek dünyaya açılmak bir diğer bir seçenek. Ancak, Türkiye'nin bunların dışında bir yol oluşturması mümkün ve gereklidir.

Türkiye'nin üçüncü seçeneği nedir?

Çok zengin ve farklılıklar gösteren bir tarihsel mirasa ve yapılanmaya sahibiz. Bunların demokrasi ve eşit yurttaşlık sağlayan bir siyasal düzen içinde kaynaşmaları önemli bir hedefimizdir. Uluslararası sorunlarda çatışmacı yöntemlere, özellikle de savaşa karşıyız. Sorunların barışçı yöntemler ve sonuna kadar diyalogla aşılması tercihimizdir. Çok yönlü ticari ve kültürel ilişkilerden ve işbirliğinden yanayız. Bloklaşma ve kutuplaşmanın gerilim, çatışma ve sorunları barışçı olmayan yollardan çözme eğilimini beslediğini görüyoruz. Dünya kaynaklarının kullanımının güçlü olana, bloklarda yer alanlara göre değil, adil bir paylaşıma dayanması gerektiğini düşünüyoruz.

Avrupa Birliği bu seçeneğin neresinde yer alıyor?

AB'nin şu anda 27 üyesi var. Türkiye'nin de bu üyeler gibi eşit bir üye olmasını istiyoruz. Avrupa İnsan Hakları

Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içerik ve uygulamalarının iç hukuk haline getirilmesi gerektiğini savunuyoruz. Zaten Türkiye'nin taahhütleri de bu yönde. Taşındığı yapısal problemler ve aksi yöndeki kimi özelliklerine karşın, demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi bakımından ve ulus devlet sınırlarının olmadığı bir dünya ideali açısından AB önemli bir örnektir. Türkiye'nin gelecek vizyonunda bu yönüyle AB vazgeçilmez bir köşe taşıdır.

AB nasıl bir yapısal özelliğe sahip?

AB'yi yekpare bir yapı olarak görmemek gerekir. Ultra liberalinden ekolojistine, solcusuna, milliyetçisine birçok görüşün bir arada yer aldığı bir yapıdan söz ediyoruz. Ekonomik ve sosyal bakımdan büyük ölçüde liberal ve teknokratlar tarafından yönetiliyor. Mevcut yapısı elitist ve sermaye hâkimiyetinin belirlediği bir yapı. Bununla beraber özgürlükçü, eşitlikçi ve ekolojist bir hareketin Avrupa'da yapacağı çok şey var. Dayanışmanın egemen olduğu, sosyal ve ekolojik bir Avrupa için mücadele edilmesi hem mümkün, hem de gerekli. Böylelikle yeşil ideallerin ve emeğin Avrupa'sına giden yol açılabilir. Bu amaç için mücadele yürütenlerin uluslararası işbirliği sağlanabilir. Bu nedenle Türkiye'nin AB'ye üyelik hedefiyle Akdeniz, Ortadoğu ve Kafkaslara yönelik barış ve istikrar politikaları birbirinin tamamlayıcısıdır.

Kıbrıs Sorunu'nda şimdi durum nedir?

Son elli yılın temel dış politika sorunlarından biri de Kıbrıs. Annan Planı'nın referanduma sunulması sonrasında kayda değer bir gelişme yaşanmadı. Kuzeyde ve güneyde değişen yönetimlerin dönemlerinde de bazı ikili görüşmeler olsa bile

mesafe alınamadı. Partimiz eşit haklara sahip iki kesimli, iki toplumlu bir federasyon olarak askerden arınmış tek bir Kıbrıs'ın en uygun çözüm modeli olduğuna inanmaktadır. Partimiz, uzun süren tıkanmanın ardından iki toplum arasında başlayan görüşmelerin bu doğrultuda sürdürülerek sonuçlanması umudunu taşımakta ve desteklemektedir.

Komşularla Sıfır Sorun politikası ne oldu?

Mazi oldu dersek, abartmış olmayız. AKP'nin bir yandan sıfır sorun demesi, diğer yandan eski Osmanlı toprakları üzerinde kurulmuş bölge ülkelerine, büyük devletlerin bölge politikaları üzerinden rol ve görev alarak hamî pozisyonu elde etmek istemesi kendi içinde çelişkili bir politikaydı ve başarısız oldu. Çok sayıda komşu ülkeyle ilişkiler eskisinden daha sorunlu hale geldi. Suriye'de iç savaş yaşanıyor ve İslami fundamentalistlerin (köktenci) küresel örgütü El Kaide sınırlarımızda çok etkin duruma geldi. İran'la, Irak'la, Mısır'la halen ilişkiler epey gerilimli. İsrail'le ilişkilerin ne zaman normalleşeceği ise meçhul. Bölgesel rol almak hevesiyle ve günümüz dünyasında karşılığı olmayan tarihsel güdülerle, gerçekliğimize ve bölge barışına hizmet etmeyen politikalar ister istemez Bağdat'tan döndü.

Ermenistan'la ilişkilere nasıl bakıyorsunuz?

Türkiye'nin Ermenistan'la ilişkisi iki önemli konunun etkisi altında. Bunlardan biri, 1915'te Osmanlı İttihat ve Terakki yönetiminin Ermenilere karşı uyguladığı, yüz binlercesinin yaşamını yitirdiği ve bir o kadarının da yerinden yurdundan edildiği tehcir ve soykırımdır. Diğ-

ri ise Ermenistan'la Azerbaycan arasında Dağlık Karabağ anlaşmazlığı nedeniyle yaşanan gerilim ve çatışmaların Türkiye'nin Ermenistan'la ilişkilerinde oynadığı olumsuz rol. Bunların aşılması Türkiye'nin soykırım gerçeğiyle yüzleşmesiyle daha rahat mümkün olabilecektir. Ancak, öncesinde de iyi ilişkiler geliştirmek üzere yapılacak çok şey bulunuyor. Türkiye'nin Ermenistan'la ilişkilerinin Azerbaycan'ın ipoteğinden kurtarılması başlangıç olabilir. Sınır kapılarının açılması, geçişlerin kolaylaştırılması, ticari ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi gibi adımlar atılabilir. Bu ülkeyle ilişkilerimizin düzelmesi bölge halkları ve ülkeleri için son derece önemli olduğu kadar her iki ülkenin insanlarına vicdani bir borçtur.

Dış politikada önerdiğiniz ilkeler nedir?

Öncelikle karşılıklı işbirliği ve barışçı dostluk politikaları ilişkilerin temeli olmalıdır. Muhtelif gerekçelere ve konjonktürel fırsatlara dayanarak emperyal politikalara yönelmek tercih edilmemelidir. Etnisite, inanç, mezhep, kültürel ortaklık gibi zeminlerden hareketle müdahaleci ve nüfuz artırıcı tutumlardan kaçınılmalıdır. Sorunların diyalog ve barışçı usullerle çözülmesi gerekir. Askeri müdahale yollarından sakınılmalıdır. BM'nin zamanın gerçekliğine uygun yeni bir yapılanmaya ve işleyişe kavuşturulması hedeflenmelidir.

Ortadoğu'da Kürtlerin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Ortadoğu'nun siyasi haritası yeni bir siyasal dinamiğin ortaya çıkmakta olduğunu gösteriyor. Bunun ardındaki dinamik bölge ülkelerine yayılmış bir şekilde yaşayan Kürt-

lerdir. Irak'ın kuzeyinde ortaya çıkan, Kürdistan Bölgesel Yönetimi adıyla ifade edilen ve büyük ölçüde devletleşmiş Kürtlerdir. Saddam sonrası Irak'ında önemli bir güç olarak yeni yapılanmada yer alan Kürtler, sadece orayla sınırlı kalmayıp, buldukları diğer ülkelerde de süreci etkileyen güçlü bir dinamik olarak, siyasal ortamı belirleyen güçlerin arasına girdiler. Suriye'de başlayan iç savaş sürecine bambaşka, demokratik ve çoğulcu bir program ve hazırlıkla giren Kürtler Rojova bölgesinin üç vilayetinde ilan ettikleri özerklikle Irak'ta başlayan atılımı Suriye'de devam ettirdiler. Türkiye'de güçlülere rağmen devam eden Barış ve Çözüm Süreci de dikkate alındığında, Ortadoğu'da Kürtleri hesaba katmayan hiçbir politika ve projenin başarı şansının olmayacağını ileri sürmek abartı olmayacaktır.

Filistin barışı ve bağımsız devleti ne zaman görecek?

Aslında BM'ye gözlemci üye olarak kabulü önemli bir adım oldu. Ancak, İsrail'in ırkçı ve Siyonist politikaları sürecin uzamasına neden oluyor. Çok kan dökülen ve acıların bir türlü dinmediği bu topraklar aslında barışı ve dostluk içinde bir arada yaşamayı çoktan hak ediyor. Ancak hem başta ABD olmak üzere büyük devletlerin çelişkili politikaları, hem de İsrail'in gücü bu sürecin tıkanmasına yol açıyor. Halkların eşit ve ortak geleceğini hazırlayacak politikaların temel alınması sorunun anahtarıdır. Yeşiller ve Sol Gelecek olara, tarihi çok eskilere dayanan Filistin halkının haklı ve meşru mücadelesi ve taleplerinin yanında yer alıyoruz.

Barış ve Türkiye size neyi anlatıyor?

Ülkede de, dünyada da barışçı bir politikamız olmalı ve ısrarla bunu sürdürmeliyiz. Türkiye çatışmalı sorunları

barışçı yaklaşımıyla ele almalıdır. Kendi topraklarındaki askeri üslere, çok uluslu güçlere ve anlaşmalara karşı mücadele yürütmelidir.

Cinsiyetli olma ve o role hazırlanma ne zaman başlıyor?

Her insan anne karnından ve doğumdan başlayarak kendini cinsiyet ilişkilerinin içinde bulur ve toplumsal ilişkiler içinde cinsiyet rollerini öğreneceği yollardan geçer. Dışiler için kız ve kadın olmak, eriller için oğlan ve erkek olmak bu şekilde öğrenilir. Bu süreç içinde cinsiyetler arasında hiyerarşi olması da hem öğrenilir, hem de bu olağan karşılanacak ölçüde içselleştirilir. Erkekler güç, akıl, kültür ve kamusallıkla özdeşleştirilirken, kadınlar zayıflık, duygusallık, doğa ve özel alanla özdeşleştirilerek, hiyerarşide ikinci sraya ve ikinci sınıf konumuna yerleştirilir. Aslında yaşamın her alanı böyle bir anlayışla cinsiyetli ve erkek egemen zihniyetle kategorilere ayrılır ve günlük hayat içinde yeniden üretilir. Özetle toplumsal cinsiyet içinde bulunduğumuz toplum tarafından belirlenen kadınlık ve erkeklik rollerini içerir. Toplumsal hayatımızda kadınlar için ayrı, erkekler için ayrı görevler biçilir. Ancak bu görevlerde erkekler kadınlara göre ayrıcalıklı bir yere konulur. Bu durum toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kurumlaşmasına neden olur.

Erkek egemen anlayışın etkileri nelerdir?

Bu anlayışın etki ve baskısını yalnız kadınlar hissetmiyor. Bu etki erkekler üzerinde de kendini gösteriyor. Kadınların birbirleriyle ilişkilerinde erkek egemen söylemin eşitsiz ve negatif etkisi sık görülüyor. Aslında erkeklik ya da erkek egemen anlayış kadınları toplumsal yaşamda kendi eşiti göremeyen anlayıştır. Tarihsel olarak da erkeklik bütün siyasi, dini ve ekonomik kamusal yaşamı bunun

üzerinden kurmuştur. Kadınlar ikinci sınıf kabul edilmiştir. Bugün de hem siyasette hem de ekonomide erkeklerin, sistemin bütün imkânlarını kullanarak kadınların konumunun değişerek eşit düzeye gelmesini engellemeye çalıştıklarını görüyoruz. Genel tabloyu anlamak için TBMM'ne bakmak yeterli.

Cinsiyet, toplumsal yaşam ve devlet ilişkisi nedir?

Cinsiyet sadece kadın ve erkek olma halleri değildir. Cinsiyet insanlığı ikiye bölen ve böldüğü şeyin bir parçasını diğerinden üstün tutan siyasal iktidar biçimidir. Cinsiyete verilen rol bununla sınırlı kalmaz, aynı zamanda ilk işbölümü olan kadın ile erkek arasındaki işbölümünün de ekonomik ifadesi halini alır. Bu hal de yine erkeklik tarafından belirlenmiş tek yanlı bir sözleşme üzerine kurulmuştur. Medeni hukuk bu sözleşmenin devlet bağlamındaki öteki adıdır. Ayrıca cinsiyet, muhtelif yaşam alanlarında yasak olanı ifade eder. Çünkü, kimlik tanımlamanın bir parçası olmaktan öte cinselliğe ve üremeye dair de bir anlam içeriyor. Milliyetçi devlet zihniyetinde, disiplini bir yönetim imkânı olarak gören otoriter modellerde hep erkek egemen bir hiyerarşi topluma dayatılıyor. Bu bağlamda gelişen cinsiyet ilişkileriyle devlet kadın ve erkekleri öngördüğü alanlara yönlendiriyor ve politikalarını dayatabiliyor.

Aile reissiz olmuyor mu?

Gerçi yasada bazı değişiklikler olsa da “aile reisliği” erkeklerin toplumsal konumunu tartışmasız hale getirmek için sadece fiilen değil, yakın zamanlara kadar yasalarda

da yer almıştı. Böylelikle erkek devlet yöneticisi ve militarizmin asıl dayanağı haline getirilirken, kadın neslin devamı için doğurma ve annelik rolüne mahkûm ediliyor. Yani, bu heteroseksist siyaset üreme ve üreyeni yönetmeyi böyle bir döngüye oturtuyor. İnsanı doğanın efendisi olarak görüyor. Kapitalizmin neoliberal küreselleşmeci döneminde de bu anlayış gömlek değiştirip, kadın erkek ilişkilerinin esasını değiştirmeden sadece tüketim toplumunun ihtiyacına uygun hale getiriyor.

Cumhuriyet kadınlara hak tanımadı mı?

Osmanlı'nın son döneminde gelişen kadın hareketinin etkisi Cumhuriyet'in ilk yıllarında kendini gösterdi. Siyasi ve kamusal bazı haklar konusunda olumlu gelişmeler yaşandı. Cumhuriyet ile kadın-erkek eşitliği konusundaki yasal reformlar, Osmanlı dönemine oranla (ve aynı zamanda bölge ülkeleri ile karşılaştırıldığında) hiç de yadsınamayacak ciddi bir ilerlemeydi. Özellikle yasal haklar açısından Anayasa, Medeni Kanun, İş Kanunu ve Ceza Kanunu başta olmak üzere kâğıt üzerinde eşitliğe yönelik büyük bir atılım gerçekleşti. Ancak sorun, bunların uygulamada zayıf kalmasıdır; kâğıt üzerindeki eşit haklardan küçük bir azınlık dışında (şehirli/eğitimli/yüksek gelirli) çoğu kadın epey kısıtlı olarak faydalanabiliyor.

Osmanlı dönemindeki kadın hareketinin haklar konusunda bir rolü oldu mu?

Bu bakımdan, Osmanlı'nın son döneminde gelişen kadın hareketinin Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında kadınlara

rın eşit hak taleplerinin politika gündeminde yer almasındaki rolü çok büyük ve önemli olduğunu dikkate almalıyız. Hiç şüphesiz, konuya ilişkin olarak Cumhuriyet yönetiminin resmi vizyonunun cinsiyet eşitliğine dayalı (en azından teoride ve söylemde) olması da bir o kadar önemli. Bununla beraber, nesnel şartlar erkeğin ekonomik, siyasi ve sosyal egemenliğini güçlendirdi. Hatta namus kavramına yasalarda önemli bir yer vererek kadın cinayetlerine meşruiyet zemini yarattı.

AKP döneminde düzelen bir şey oldu mu?

Bu parti ideolojisinin gereği olarak verili cinsiyet rollerini pekiştiren ve özellikle kadını mutlaka aileyle birlikte tanımlayan ve anne kavramını öne çıkaran bir çizgi izliyor. Ancak kadın hareketinin yoğun mücadelesi sonucunda Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'nda kadın lehine kısmi bazı değişiklikler de yapıldı. Buna karşılık, özellikle geldiğimiz noktada, kadın hareketi tarafından elde edilen kazanımların muhafazakâr rotası katılaştıran bir siyaset tarafından nasıl tehlikeye düşürülebileceğini görüyoruz.

Kadın hareketinin bir başarısı var mı?

Elbette! Kadın hareketi cinsiyet çalışmalarını farklı cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, etnisite, inanç, kültür ve sınıftan kadınlarla ve son dönemde de erkeklerle birlikte yürüttü. Cinsiyet eşitliği için ve heteroseksizmin ayrımcılığına karşı önemli mücadeleler verdi. Bu doğrultuda kadına yönelik ve şiddete karşı uluslararası bildirge olan CEDAW'ın kabulünü sağladı. Kadına yönelik şiddeti önlemek üzere hazırlanan yasanın, eksiklerine rağmen geç-

mesine ve o yöndeki politikaların uygulanmasına ciddi katkıda bulundu. Mevcut haliyle toplumda bir nebze de olsa bir duyarlılık oluşmuşsa bunda en büyük pay kadın hareketindedir.

Bin yıllar içinde oluşan cinsiyetçilik kolay değişir mi?

Bazı mesafeler alınmış olsa bile daha gidilecek çok yol var. Zihniyetin değişmesi, eşitliğin ve tam özgürleşmenin sağlanması ilişkilerin ve mevcut yapılanmanın köklü olarak değişmesine bağlı. Her alanda bu değişiklikler sürekli yapılmalı. Heteroseksizm anlayışı etkisiz hale getirilmeli ve cinsellik yurttaşların özgür iradeleriyle yaşadıkları bir alan olarak kabul edilmeli. Cinsiyetçiliğe karşı mücadele insanlığın en temel sorun alanlarından biridir ve onsuz özgürleşme mümkün olmayacaktır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bir şey yapıyor mu?

Bu bakanlığın önde gelen görevleri arasında kadının erkek karşısındaki eşitsiz konumunu güçlendirmek, eşitliği sağlamak ve şiddetle mücadele etmek de var. Ancak, temel motivasyonunun muhafazakâr aile olarak tanımlanan heteroseksüel aile modelinin yaşatılması ve desteklenmesi olduğu bütün icraatlarında görülüyor. Bu muhafazakâr aile modelinde evlilik temel kabul ediliyor. Çocuksuz aileler, nikâhsız yaşayan sevgililer ya da eşcinseller bu tanımın dışında tutuluyor. Yani, aile hane üzerinden değil evlilik üzerinden tanımlanıyor. Bu bakımdan devlet kendi vatandaşları arasında adalet ve eşitliği tesis

etmiyor. Erkeklik üzerinden sadece muhafazakâr aile modelini destekliyor. Kadını bu ailenin bir parçası olarak ele alıp, geleneksel cinsiyetçiliğin ve erkek egemen yapının devamına hizmet ediyor. Halbuki, kadının önündeki ekonomik, politik ve sosyal engeller onun eşit yurttaş olarak kabul edilmesiyle kaldırılabilir. Böylece cinsiyetçi anlayış ve uygulamalar sona erebilir.

Bu bakanlık hiç mi bir şey yapmıyor?

Tabii ki iyi işler de oluyor. En azından kadına yönelik şiddet konusunda yeterli olmasa da bazı duyarlı adımları oldu. Ama temel sorunu kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmaktan öte aileyi, daha çok korumak yöneliminden kaynaklanıyor. Bakanlık haneyi aile olarak kabul etmeli, hane içindeki bireylerin özerkliğini benimsemeli, herkese eşit hizmet sunmalı ve çoğulcu bir zihniyetle faaliyet göstermelidir. Ayrıca yerellerdeki kitle örgütleriyle birlikte çalışma ve faaliyetlerin denetimine onların da katılımını sağlamak gerekmektedir.

AKP kadınının eşitliğinden çok aileyi mi öne çıkarıyor?

Bütün söylemlerinde ve kararlarında bu görülüyor. Zira Bakanlığın (ve AKP Hükümetinin) bu konudaki resmi söylemi giderek “kadının güçlendirilmesi” hatta “ailenin güçlendirilmesi” şeklinde eşitlik hedefinden uzaklaşan uygulamalara dönüştü. Ailenin güçlendirilmesi kavramının kadın-erkek eşitliğinin yerine konulamayacağı açıktır. Kadının konumunun iyileştirilmesi ya da kadının güçlendirilmesi de kadın-erkek eşitliği hedefi ile birebir aynı içerikte değildir. Bakanlığın gerek adında gerekse temel gö-

revleri arasında kadın-erkek eşitliği açıkça yer almalıdır. Aynı şekilde TBMM'deki KEFEK'in (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu) adı da en baştan beri kadın örgütlerinin de talep ettiği şekilde Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu olarak değiştirilmelidir.

Kadınlara yönelik Toplum Merkezleri konusunda ne öneriyorsunuz?

Bakanlığa bağlı olarak 1990'lı yıllarda yerelde kurulan ve kadınlarla güçlendirme çalışmaları yapan Toplum Merkezleri, 2004'ten beri kapatılarak Aile Danışma Merkezleri ve Sosyal Hizmet Birimlerine dönüştürüldü. Bu nedenle de Bakanlık tarafından yerelde kadınlara yönelik bilinçlendirme ve güçlendirme çalışmalarının yürütüldüğü önemli mekanizmalardan biri ortadan kaldırılmış oldu. Toplum Merkezlerinin uluslararası normlarda belirlenmiş olan işlevlerine uygun olarak yeniden yapılandırılmaları ve özellikle de kadınlara yönelik bilinçlendirme çalışmalarına tekrar ivme kazandırmak üzere faaliyet geçmeleri gerekiyor.

AKP cinsiyet eşitliği sorununa nasıl bakıyor?

Başbakan Erdoğan'ın özellikle 2010'dan başlayarak kamuoyuna yönelik muhtelif açıklamalarında "kadın ve erkek eşit değildir" yönünde beyanları oldu. Bu partinin vizyonunun açıkça cinsiyet eşitliğine karşı olduğu kendileri tarafından teyit edildi. AKP, bu karşıtlığını "muhafazakâr" bir parti olmasına dayandırıyor. Bu nedenle üreme politikaları üzerinde yoğunlaşıyor ve yine bu nedenle toplu-

mu aile etrafında kontrol etmeye ve yönetmeye girişiyor. Uludere-Roboski’de, Gezi olaylarında ölenler hakkında toplumu rahatlatan bir söz söylemezken, kürtaj, kızlı-erkekli evler, en az üç çocuk söylemleri eksilmiyor. Kadın bedenine, üreme politikaları ve toplumsal projeleri bakımından araç olarak yaklaşıyor.

Avrupa Birliği’nde cinsiyet eşitliği ne durumda?

AB’de hiçbir muhafazakâr parti “kadın erkek eşit değildir” diye bir söylem sergilemez, sergileyemez. Hatta örneğin İsveç’te babalık izninin 1 aydan 2 aya çıkarılması muhafazakâr parti iktidarında ve bu partinin girişimi ile yasalaşmıştır. İsveç’teki muhafazakâr parti bu yasal reformu aileyi korumak için yapmıştır. Sonuç itibariyle “siyasetin muhafazakâr tarafında durmak = kadın-erkek eşitliğine karşı olmak” gibi doğal bir tanım ya da sonuç yoktur. Kadın-erkek eşitliği global olarak kabul edilen bir normdur; bunu reddetmek evrensel değerler ve global normların dışına düşmektir. Türkiye’de kadın hareketinin de etkisiyle çıkarılan Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunmasına Yönelik Yasa eksiklerine ve uygulama yetersizliklerine rağmen olumlu bir adım. Fakat cinsiyetçi erkek egemen zihniyet etkisini sürdürmeye devam ediyor.

Kadın sığınma evleri şiddet gören kadınlar için bir çözüm mü?

Tek başına ele alınmamalı ama çok önemli bir imkân. Çoğunluğu bakanlığa bağlı, sayıları şu an için yetersiz ve artırılması gerekiyor. Az da olsa bağımsız girişimler var

ve başarılı bir şekilde hizmet veriyorlar. Sığınma evleri şiddete maruz kalan kadınlara destek verici son derece gerekli kurumsal bir mekanizmadır. Türkiye'deki kadın hareketinin en birikimli olduğu, özveriyle çalıştığı konulardan biridir. Bu konuda deneyimli kadın örgütlerinin oluşturulacağı bağımsız denetleme, yönlendirme mekanizmalarının kurulması uygulamanın çok daha etkin olmasını sağlayabilir. Hatta AB ülkelerinde olduğu gibi sığınma evlerinin devlet desteği ile bağımsız kadın grupları tarafından işletilmesi çok daha etkin bir uygulama olabilir. Gerekli olmasına rağmen sığınma evleri tek başına şiddeti engellemek için yeterli olmaktan uzaktır.

Kadına yönelik şiddetin temelinde ne var?

Kadına yönelik şiddetin temelinde kadının ikincil konumda olduğuna dair ataerkil inanış vardır. Çocukluktan başlayarak bütün alanlarda bu düşünceye dayalı rol dağıtımı ve davranış kalıpları empoze ediliyor, öğretiliyor ve nesilden nesile aktarılıyor. Bunun kültürel formları ve dili hakim kılınıyor. Her toplumsal ilişkide yeniden üretiliyor. Devlette, ekonomide, siyasette, okulda, ailede ve bütün alanlarda kadını ikincil konumda görme ve ondan kaynaklanan şiddet hükmünü sürdürüyor. Kadına yönelik şiddeti sona erdirmek için cinsiyet eşitliğini destekleyici sosyal ve ekonomik uzun vadeli stratejiler gereklidir. Bu bakımdan, şiddete uğrayan kadının güvenliği sağlanmalı, adli ve tıbbi desteğe ulaşması önündeki engeller kaldırılmalıdır. Özellikle bakanlığa bağlı olan sığınma evleri henüz çoğulcu bir yaklaşıma sahip değil. Ayrımcılık konusundan donanımsız durumdadır. Ekonomik destek görmeleri bir sisteme bağlanmalıdır. Sığınan

kadınların ekonomik ve sosyal hayata dönebilmeleri için eğitim imkânları ve yeni hayata dönüşlerinin koşulları yaratılmalı, çocuklarının düzenli eğitim almaları ve okul kayıtlarının gizliliği sağlanmalıdır.

Cinsiyetçi zihniyetin güçlenmesinde eğitim kurumlarının rolü var mı?

Hiç şüphesiz büyük bir rolü var. Hatta topluma verilmek istenen politik ve ideolojik biçimin temelleri eğitim kurumlarında atılıyor. Bu nedenle eğitim anlayışının ve öğretim müfredatının cinsiyetçilikten, heteroseksist anlayıştan, militarist fikirlerden, ırkçılık ve milliyetçilikten, her türlü ayrımcılıktan, nefret söyleminden arındırılması gerekir. Eğitimcilerin söylem ve davranışlarının da bunlardan uzak olması sağlanmalıdır. Bunun için de öncelikle bir farkındalık çalışması gerekiyor.

Cinsiyetçi zihniyet ekonomide kendini nasıl gösteriyor?

Gelir dağılımı zaten genel olarak oldukça bozuk. Yoksullar arasında kadınlar daha yoksul durumdadır. Türkiye’de kadınlar mülkiyetin çok azına sahipler. İstihdam ve sosyal güvenlik politikalarında ikinci plana atılmış durumdadır. İşyerlerinde hem hak ettikleri yerlere gelemiyorlar, hem aynı işi yapmalarına karşın aynı ücreti alamıyorlar. Öncelikle işten atılanlar da kadınlar oluyor. Doğum yapmaları ve çocuk sahibi olmaları onlar için bir dezavantaj haline getiriliyor. Kayıt dışı alanda, kötü şartlarda ve sosyal güvenceleri olmaksızın düşük ücretle çalıştırılıyorlar. Eğitimli kadınların işyerlerinde hak ettikleri noktalara

gelmeleri ve ücretlerini yükseltmeleri çeşitli yollarla engelleniyor. İşyerlerinde mobbing ve taciz sık yaşanan olaylar olmasına rağmen, caydırıcı ve kadınları koruyucu yasal ve fiili tedbirler yeterince alınmıyor ve uygulaması sıkı bir şekilde denetlenmiyor. Bu durum ayrımcılık ve şiddete karşı mücadeleyi olumsuz etkiliyor.

Türkiye kadın istihdam oranı bakımından ne durumda?

Türkiye 2000'li yıllarda % 25 civarındaki kadın istihdam oranı ile dünya sıralamasında 200'ü aşkın ülke arasında en alttaki 15 ülke arasında yer alıyor. Yüksek cari açık ve düşük tasarruf oranı ile birlikte bu son derece düşük olan istihdam oranı da Türkiye'nin ekonomik alanda önemli yapısal sorunlarının başında geliyor. Kadınların işgücü olarak ekonomiye kalıcı ve güçlü bir şekilde katılmalarının önünde hem talep hem arz taraflı yapısal engeller var. İş ve aile yaşamını uzlaştırmayı mümkün kılan yasal ve kurumsal mekanizmalar eksik. Çocuk kreşleri ile yaşlı ve engelli bakımı için kurumsal hizmetler son derece kısıtlı ve devletin bu konuda da üstlendiği yükümlülükler son derece sınırlı. Oysa okul öncesi çocuk bakımı ve eğitimi, yaşlı ve engelli bakımı kamusal bir sorumluluk olarak tanımlanmalı (kimi ülkelerin anayasalarında yer almaktadır) ve buna yönelik yaygın ve uluslararası normlarda hizmetlerin herkes için erişilebilir olması sağlanmalı.

Kayıt dışı sektörde kadınların sorunları neler?

Kayıt dışı istihdamın yaygınlığı ve bu şekilde çalışan kadınların doğum ve annelik izni haklarından mahrum kalması; ba-

balık izninin olmaması; ailenin diğer bakıma muhtaç bireyleri için (yaşlı, hasta, engelli) iş yasasında öngörülen bakım izinlerinin bulunmaması; çalışma saatlerinin çok uzun olması gibi yapısal engeller de iş ve aileyi uzlaştırmaya elvermeyen bir ortam hazırlamakta.

Kadınların işten ayrılmalarına yol açan sorunlar nedir?

Pek çok kadın yaşamlarının ilk evrelerinde işgücü piyasasına katılsalar bile bir noktada ailevi sorumluluklar nedeniyle ayrılmak zorunda kalıyor. İşten ayrılmaların diğer nedenleri arasında yetersiz ücret, geçici iş, taciz, mobbing, güvencesizlik gibi sebepler de var. Üniversite altı eğitilmiş kadınlar açısından (yetişkin kadınların % 90'ı) yaygın işgücüne katılım profili genç yaşlarda, evlilik/hamilelik/doğum öncesi kısa süreli katılımdır.

İstihdam yaratan büyümenin kadınlar için önemi var mı?

Elbette var. Talep tarafında istihdam yaratan büyüme (nüfusa göreceli olarak yeterli sayıda ve insana yaraşır işler yaratan büyüme) kadın istihdamı için özel bir önem taşır. Zira güçlü istihdam yaratan stratejiler sadece (kadın ve erkek) işsizliğini azaltmak için değil aynı zamanda ikincil işgücü konumunda piyasa dışına itilmiş kadınları işgücü piyasasına çekecek elverişli koşulları yaratmak için de son derece önemlidir. Bu açıdan Türkiye'nin izleyeceği makroekonomik politikaların (dolaylı değil) doğrudan ve öncelikli hedefinin istihdam yaratmak olarak tanımlanması, cinsiyet eşitliği açısından da işlevsel olacaktır.

Kadın emeği alanında sorun çok galiba?

Kadını ikinci plana atmanın sonuçları her alanda görülüyor. Ev içi hizmet kadınlara mahsus bir alan olarak empoze ediliyor. Bu alana yönelik hiçbir sosyal güvenlik politikası geliştirilmiyor. Bu konu ve kayıt dışı kadın emeği mutlaka sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınarak görünür hale getirilmelidir. Ayrıca eğitimi olan, sertifikası bulunan kadınların iş bulması da kolay olmuyor. Bu alanda fırsat eşitliğinin gecikmeden sağlanması gerekiyor.

Peki istihdam imkânları bakımından eşitlikten söz edilebilir mi?

Evet demek çok zor. Kayıtlarda görünmeyen çok sayıda bakım hizmetini kadınlar gerçekleştiriyor. Çocuk, yaşlı, engelli ve hastaların bakımı kadınlar tarafından yapılıyor. Oysa bu hizmetler merkezi yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilecek kurumlaşmalar yoluyla karşılanmalı. Kreş, yuva, gündüz ve gece bakım evleri yaygınlaştırılarak bu sorun çözülebilir ve güvencesiz, kayıt dışı, düşük ücretli kadın emeğine bağlı olmaktan çıkarılabilir. Benzeri tüm projeler cinsiyet eşitliği bakışıyla yapılmalı ve bütçeleri cinsiyete duyarlı olmalıdır.

Siyasette ve yönetimlerde kadına yer var mı?

Kadın hareketinin gelişmesiyle çok sınırlı bazı gelişmeler ve anlayış değişikliği oldu. Bazı partiler tüzüklerine kadın kotası, seçim aday listelerine seçilecek sıralarda fazla

olmasa bile kadın adayları koymaya başladılar. Ama bu durum tatmin edici olmaktan henüz çok uzak. TBMM’de kadın temsiliyeti artıyor ama kadın nüfusuna kıyasla son derece sınırlı. Yönetici kadınlar ise bazı sektörler dışında kayda değer bir oranda değil. Hem devlet kurumlarında, hem yerel yönetimlerde, hem de özel sektörde ciddi bir mesafe alınmış değil. Kota uygulaması genişlemeli ve yaygınlaşmalı. Bu konuda farkındalık yaratılması çok önemli. Erkek egemen zihniyetin kökten değişmesi için bu alanların çehresinin de değişmesi gerekiyor.

Aranılan eşitlikse kadınları da askere almalılar mı?

Zorunlu askerlik hizmeti hem doğru değil, hem de dönemi geçti. Askerlikte erkekleri şiddet uygulayan ve uygulanan bir insan haline getiren sistem işliyor. Askerlik sonrası şiddet eğilimi artarak devam ediyor. Kadınlar bundan yoğun bir şekilde etkileniyor. Militarizmi içselleştiren ve onunla özdeşleşen erkeğin gözünde şiddet olağanlaşıyor. Askerlik cinsiyetçi düşünce ve fiilleri besliyor. Bırakın kadınların askere gitmesini, zorunlu askerlik kalkmalı ve vicdani ret hakkı yasal olarak kabul edilmelidir.

LGBTİ nedir ve kimleri içeriyor?

LGBTİ kısaltmasının açılımı lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve interseksüeldir. Lezbiyen, gey, biseksüel kavramlarının ilk harfleriyle temsil edilen (LGB) cinsel yönelim, hangi cinsiyetten hoşlanıldığını ve ona karşı duygusal bir şey hissettiğini anlatır. Transseksüel ve interseksüelin ilk harfleri olan T ve İ harfleriyle temsil edilen ise, kişinin bedenini hangi cinsiyette tanımladığını, cinsiyet kimliğini ifade eder. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği olarak kendilerini lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel ve interseksüel birey olarak tanımlayanların oluşturduğu ve ayrımcılık, homofobi, transfobi, ötekileştirme, dışlama, aşağılama, şiddet ve nefret suçları ve cinayetlerinin mağdurlarının birlikte ifade edildiği toplumsal küme / hareket de bu kısaltmayla, LGBTİ olarak anılıyor. Mağduriyetler arasında bir hiyerarşi oluşturulmasını doğru bulmayan, bu bireylerin hayatın her anı ve alanında yüz yüze geldikleri baskı, şiddet ve ayrımcılığa karşı korunması, yaşam haklarının güvenceye alınması, yasal koruma sağlanması, toplumsal yaşamın bütün demokratik süreçlerine engelsiz ve aktif olarak katılmalarının sağlanması için mücadele eden bir yapılanmadır.

LGBTİ nereden çıktı?

LGBTİ bireyler birden ortaya çıkmadı. Sadece son yirmi yılda daha fazla örgütlendikleri için daha fazla görünür oldular. Öncesinde de LGBTİ bireyler vardı, ama hep saklanmak zorunda kalıyorlardı. Bugün LGBTİ hareketi Türkiye’de en görünür hareketlerden biri olarak varlığını sürdürüyor.

LGBTİ hareketi ya da bireyler ne istiyor?

LGBTİ hareketi ya da bireyler herkes gibi eşitlik ve adalet istiyor. Ayrımcılığa maruz kalmamak istiyor. Okulda, işte, evde ve sokakta darp edilmemek istiyor. İş istiyor, aş istiyor. Ancak hali hazırda Türkiye’de LGBTİ bireyleri koruyan hiçbir yasa yok. Bunun için LGBTİ hareketi anayasaya cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ifadelerinin girmesini istiyor. Nefret suçları yasasına yine cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ifadelerinin girmesini istiyor. LGBTİ bireylerin sırf kimliğinden dolayı işten atılmamasını istiyor.

LGBTİ’nin hedefi nedir?

Bugün toplumdaki yerleşik ve geleneksel sistem heteroseksisttir, cinsel kimlik tanımları ve rolleri yaygın olarak buna göre şekillenmiştir. LGBTİ hareketi, cinsel kimlik tanımlarının toplumsal ve tarihsel olarak değişken kategoriler olduğu gerçekliğinden hareketle, yerleşik toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kalıplarının sorgulanması ve özgürlükçü bir cinsel kimlik politikası oluşturulmasını hedefler.

Anayasal ve yasal yönden LGBTİ bireylerin durumu nedir?

Anayasa ve diğer yasalar bu bireyleri yok sayıyor. Dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi, inanç, mezhep gibi kategoriler yer alırken, “cinsel yönelim” ve “cinsiyet kimliği” gibi tanımlara yer verilmiyor. Buna

karşın toplumdaki yerleşik normları koruma amacıyla, aslında birçok sorunun kaynağı olduğu da bilinen “genel ahlak” kavramı her yerde ifade ediliyor.

Ayrımcılığa uğrayanlar için ne yapılmalı?

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği nedeniyle baskı ve ayrımcılığa uğrayanlar yaygın bir dışlanma görüyor. Bu bireylerin toplumsal yaşama eşit şekilde katılmaları kolay olmuyor. Anayasanın bütün yurttaşlara tanıdığı hakların bu bireyler için de geçerli olması gerekir. Sosyal devlet olmanın gereği olarak LGBTİ bireylerin sosyal ve ekonomik haklardan diğer vatandaşlar gibi eşit yararlanabilmesi için yasal ve fiili bütün tedbirler alınmalıdır. Sağlık, eğitim, istihdam, konut, emeklilik, yaşlılık gibi alanlarda eşitlikçi ve özgürlükçü politikalar hayata geçirilmelidir.

LGBTİ bireyler nefret söylemi ve suçlarının hedefi mi?

Türkiye’de ve dünyada bu suçların hedefi olan kesimlerin başında bu bireyler de geliyor. Bu bireylere karşı sayısız saldırı, yaralama oluyor, hatta cinayet işleniyor. Homofobik, transfobik söylemlerin ve nefret söylemlerinin etkisiz kılınması ve ortadan kaldırılması bir dizi politikanın hayata geçirilmesini gerektiriyor. Bazı yasal adımların atılmışı olması meselenin kökten çözülmesi bakımından yeterli değildir. Devlet kurumları, yöneticiler ve her kademedeki görevlilerin bu anlayışın etkisinden sıyrılmaları gerekiyor. Nefret suçlarının eşitlikçi bir çerçevede ele alınıp yasalarda yer alması gerekiyor.

Yerleşik genel ahlak eşitsizlik ve ayrımcılık kaynağı mı?

Maalesef öyle. Transfobi ve toplumsal genel ahlak anlayışı trans bireylere karşı eşitsizlik ve ayrımcılığın önemli bir kaynağı. Çalışma imkânları neredeyse hiç yok. Bu durum trans bireyleri seks işçiliğine yöneltiyor. Kayıt dışı ve yaşam güvencesinden yoksunluk bu alanın temel özelliği. Toplumsal baskı ve polis şiddeti bu hayatın olağan parçası haline gelmiş. Hiçbir insani yönü olmayan bu koşullarda çalışmak zorunda kalıyorlar. Seks işçiliğinin meslek olarak kabul edilmesi, mekân, sağlık hizmeti ve sosyal güvenceye kavuşturulması asgari insani bir talep olarak öne çıkıyor.

Polis şiddeti her zaman, her yerde ve herkese!

Trans bireyler de nasiplerini bu şiddetten fazlasıyla alıyorlar. Özellikle büyük kentlerin polis karakolları, belirli semtleri, caddeleri ve sokakları bu şiddetin alenen ve sürekli sergilendiği yerler. Bazı toplum kesimleri de aynı şiddet ve saldırganlığın parçası oluyorlar. Resmi istatistiklerde bu görülmesi bile, LGBTİ bireylerin örgütlülüğünü sağlayan sivil girişimler bunları doktor raporlarıyla belgelendiriyorlar. Bu transfobik şiddete son verilmesi, ayrımcı yasaların kaldırılması ve eşit yurttaşlık haklarının sağlanması mücadelesi uzun yıllar bu yoğun çabalarla sürdürülecek.

Eşcinsel evliliğine ne diyorsunuz?

Dünyanın bazı ülkelerinde eşcinseller evlenebiliyor. Her geçen gün bu ülkelere yenileri ekleniyor. Çünkü eşcinseller

partnerleri ile kurdukları ilişkiyi daha güvenceli hale getirmek istiyor. Partnerlerden biri hasta olduğunda ya da öldüğünde diğer partner söz hakkına sahip olamıyor. Yıllarca aynı evde yaşanan çiftlere hiçbir hukuki korumayı devlet sağlamıyor. Bundan dolayı eşcinsel evlilikler oldukça önemli. Yeni anayasanın da bu gözle düzenlenmesi gerekir.

Eşcinsellik bir hastalık değil mi?

Birçok insan eşcinselliğin bir hastalık olduğunu zannediyor. Hayır, eşcinsellik bir hastalık değil, tıpkı heteroseksüellik gibi o da hayatımızın içinde var olan bir durum. Zaten tıp literatürü de eşcinselliği hastalık olarak görmüyor. Ancak ülkemizde bazı doktorların ve psikologların meslek etiğini çiğneyerek bu konuya tıbbın evrensel kabullerinin ve birikimlerinin oldukça dışında baktığını biliyoruz. Bu anlamda meslek etiğini çiğneyen doktorların ve psikologların ayrımcılık yapması kabul edilemez.

Dünyanın ısısı artıyor ve iklimi değişiyor mu?

Evet, böyle bir sorunla yüz yüzeyiz. Buzullar umulandan hızlı eriyor. Seller, kasırgalar, fırtınalar gibi iklim olaylarının meydana gelmesi olağan beklentilerin dışında ve büyüklükte yaşanmaya başladı. Dünyanın her bölgesi bu bakımdan tehdit altında. Türkiye de bundan nasibini alıyor. Seller, göller ve sulak alanların kuruması, su kaynaklarının yok olması, dağ buzullarının küçülmesi, kuraklık ve tarımsal üretimde düşme yıllar geçtikçe daha fazla görülüyor.

İklim değişikliğine yol açan ne?

Temel sebep sera gazlarının salımıdır. Dünya ısını ciddi oranlarda yükseltiyor. Ekolojik denge bozulmaya başladı. Enerjide fosil yakıtların kullanımı ve bunun giderek artması sera gazı salımını da artırıyor. Türkiye de bu ülkeler arasında. Ulusal çıkar bahanesiyle enerjide fosil yakıtları kullanıyor. Otoyol yapımı ve motorlu taşıtların kullanımı, tarımda enerji girdisi olarak buna öncelik verilmesi ülkeyi vahim bir noktaya ve kısır bir döngünün içine çekiyor. Kısa vadeli, akıl ve bilim dışı bir tercih dünyayı ve ülkeyi felaketine adım adım yaklaştırıyor.

AKP Hükümeti geleceği görmüyor mu?

Durumu görmek bir yana, iklim değişikliğini artırıcı politikaları pervasızca uyguluyor. Yenilenebilir enerji konusunda gerekli adım atmamak ve düzenleme yapmamak

için akıl almaz bahaneler üretiyor. Hazırladıkları Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu tasarısı doğayı bedelsiz mal olarak kullanıma açmanın aracı olarak planlanmış. Üçüncü Köprü ve Üçüncü Havaalanı İstanbul'u yaşanmaz hale getirecek projeler olarak devreye sokuldu. Kentsel dönüşüm adıyla beton şehirler ve ormansızlaşma almış başını gidiyor. Onlarca termik santral lisansı verilmiş durumda ve kömürden enerji üretmek gibi artık kabul edilemez adımlar atılıyor. Nükleer enerji için aynı hızlı sorumsuzluk almış başını gidiyor. Dar görüşlü, kâr ihtirası gözlerini karartmış sermaye ile AKP kol kola dünyanın ve Türkiye'nin felaketine giden yola taş döküyorlar.

Adım atılması için ihtiyaç nedir?

İklim değişikliğini durdurmak için yapılacak şeyler var. Bu bütün ülkeler gibi Türkiye'nin de görevi. Resmi ve sivil bütün kurumlar bilimsel rapor ve öngörüler doğrultusunda ve eşgüdüm içinde çalışabilirler. İhtiyaç bir iklim değişikliği eylem planı ve bunun uygulamaya konulmasıdır. Türkiye iklim değişikliğini durdurmak için atmosfere salınan karbondioksit milyon partikülde 350 partiküle indirilmesi yönünde kararlı bir mücadele yürütmelidir.

Dünyadaki sıcaklık artışı kaç derecede tutulmalı?

Tehlikeli üst sınır 1,5 derecedir. Türkiye'nin alacağı bütün yasal ve fiili tedbirlerde bunu dikkate alması ve dünyada da bunun kabul edilmesi yönünde çaba göstermesi gerekir.

İklim anlaşmalarındaki “Ortak ama farklılaşmış sorumluluk” ne demek?

İklim değişikliğini durdurmak için her ülkenin kendi koşulları çerçevesinde kişi başı sera gazı salımını indirim miktarını belirleme esnekliği içeren uluslararası anlaşmaların ilkesidir. Türkiye bunlara uymalı, gelecek yıllara dair, iklim değişikliğini durdurmak amacıyla açık taahhütlerde bulunarak kendini bu hedefe bağlamalıdır. Ayrıca, Türkiye OECD ortalamasının iki katı olan enerji yoğunluğunu 1,8'e düşürmeli, sanayide verimli teknoloji kullanımı için bağlayıcı kararlar almalıdır.

Küresel ısınmayla tüketim arasında bir ilişki var mı?

Dünyada egemen olan ekonomik sistem aşırı tüketim hedefine göre şekillenmiş durumda. Aşırı üretim ve aşırı tüketimin en göze çarpan alanı enerji sektörü. Fosil yakıtlara dayalı bir enerji üretiminin sürdürülebilirliği yoktur. Yarattığı kirlilik ve karbondioksit salımı nedeniyle de terk edilmek zorundadır. Dünyanın ısı bu yüzden artmaktadır. Yüksek enerji tüketimini gelişmişlik ölçüğü olarak görmekten de vazgeçilmelidir. Her alanda enerjinin etkin kullanımı ve tasarrufu teşvik edilmelidir. Yenilenebilir enerji hedeflenmeli ve buna adım adım yaklaşılmalıdır.

Yenilenebilir enerji kullanımı için hedef konulabilir mi?

Elbette konulabilir ve konulmalıdır. 2020 için AB'nin hedefi % 20. Türkiye'nin rüzgâr, güneş, jeotermal ve biyo

kütleden oluşan yüksek bir yenilenebilir enerji potansiyeli var. Türkiye bu yönde bir hedef koymalı ve buna uygun bir plan oluşturmalıdır. Türkiye'nin önündeki hedef % 100 yenilenebilir enerjiye geçiş olmalıdır. Bu bakımdan ilk etapta nükleersiz ve karbonsuz % 100 yenilenebilir kaynakların enerji üretimindeki payı 2020'ye kadar % 10'a çıkarılmalıdır. Yeri gelmişken önemle belirtelim, enerji tarımına dayanan biyoyakıtlar, tarım alanlarının amacını değiştirip gıda krizini beslediği için ve sera gazı salımını azaltmaya hizmet etmediğinden bir çözüm olarak görülemez.

İklim değişikliğini durdurmak için nasıl bir sanayi lazım?

Çimento, kimyasal vb. kirli teknolojilere dayalı olandan uzak durulmalı. Avrupa bunları yarattıkları kirlilik nedeniyle çoktan terk etti. Sera gazı yoğun tesislere izin verilmemeli. Kimyasal gübreler, ilaçlar, fosil yakıtlar, yoğun enerji tüketimine yol açan uzak mesafe taşımacılığı, küreselleşmiş gıda sistemlerinin dayanağı olan endüstriyel tarım ve hayvancılık iklim değişikliğini hızlandırıyor. Bunlardan tarım ve hayvancılığın yerel düzeyde ve sürdürülebilir yöntemlerle yapılması sağlanmalı. Doğabilecek istihdam kaybı uyumlu yeni iş alanlarıyla giderilebilir.

Ulaşımında yeni alternatifler işe yarar mı?

Petrole dayalı ulaşımdan acilen uzaklaşılmalı, ulaşımda bireysel olan değil toplu taşıma seçenekleri etkinleştirilmeli. Bu bakımdan şehirlerde raylı sistem ve bisiklet önemli bir alternatif. Kamu bunun için altyapı sorumluluğu üstlenmeli ve fiyatların kâr amaçlı girişimler karşısında denetleyici

rolünü sürdürmeli. Ayrıca, şehirlerde iş ve yaşam bölgeleri mümkün olduğunca az ulaşım gerektirecek şekilde düzenlenebilir ve yaratıcı modeller oluşturulabilir.

Su, sulama ve barajlar ne olacak?

Su kaynaklarının korunması çok önemli. Barajların kademeli olarak kaldırılması hedeflenmeli. HES'ler hem doğayı tahrip ediyor, hem de halkın suyla ilişkisini ortadan kaldırıyor. Bunun için bu yatırımlar durdurulmalı. Modern sulama teknikleri suyun tasarruflu kullanımı bakımından çok önemli. Çiftçilere bu konularda eğitim verilmeli, teşvik ve kredi sağlanmalı.

İklim değişikliği için Bakanlık öneriyorsunuz?

Evet, çünkü çok acil, önemli ve büyük bir sorunla yüz yüzeyiz. Bu konu mevcut bakanlıkların, genel müdürlüklerin çatısının altına sığmaz. İklim Değişikliğinden Sorumlu Devlet Bakanlığı kurulmalı. Bu bakanlık bölgesel etki raporları hazırlamalı ve uyum stratejileri oluşturmalı. Mevcut mevzuat ve politikalar gözden geçirilmeli. TBMM'de de bu yönde bir komisyonun kurulması yerinde bir adım olur. Buna bağlı olarak tavsiyelerde bulunacak İklim Değişikliği Ajansı da kurulabilir.

Yerel yönetimler iklim değişikliğine nasıl hazırlanmalı?

İklim değişikliği her bölgede farklı hissediliyor. Yerel yönetimler yeni şartlara uyum bakımından en önde gelen kurumlar olacaktır. Bu nedenle konu hakkında bilgilen-

meleri ve hazırlık yapımları çok önemli. İlk yapılacaklardan biri çevre düzeni ve imar planlarının iklim değışikliği dikkate alınarak uyum planları çerçevesinde yenilenmesi olmalı.

İklim değişikliği ve ekolojik yıkımın arkasında nasıl bir ilişki var?

Her gün daha ağırlaşan bu sorunun arkasında enerji politikaları var. Fosil yakıtlara, nükleer enerjiye, barajlara ve ekolojik olmayan tercihlere dayanan enerji politikaları son 100-150 yılımıza damga vurdu ve dünyayı bu krize taşıdı. Ekonomi ve sanayi sistemi tercihleri ve kullanılan teknoloji bu durumu yarattı ve enerji oburu topluluklar ortaya çıkardı.

Başka türlü mü mümkün müydü?

İlk dönemlerde iklim değişikliğini yaratan ve ekolojik yıkımı hazırlayan etkenler pek bilinmiyordu. Ama epey zamandır bilim bu nedenleri ortaya çıkardı. Ama temel güdüsü kâr olan sermaye ve onun destekçisi iktidarlar, bu gerçekliği görmezden gelerek aynı ekonomi ve sanayi sistemini sürdürmeyi, yıkımı besleyen teknolojiyi kullanmayı çıkarlarına uygun buluyorlar. Dünyanın ve bütün canlıların geleceğini koruyacak farklı politikalar ve tercihler şimdi mümkündür. Ertelemek her gün riski büyütüyor ve yıkıma biraz daha yaklaşıyor.

Ne yapılmalıydı bu noktaya gelmemek için?

Elbette petrol, doğalgaz, kaya gazı, kömür gibi fosil yakıtlar, nükleer enerji, yapıldıkları yerin ekosistemini altüst eden barajlar ve diğer ekolojik olmayan enerji modellerinden hızla uzaklaşmak gerekirdi. Ulaşımında bireysel motorlu taşıtlara dayalı sistemin yarattığı bağımlılığa son verilmeliydi. Enerjiyi verimli kullanma, daha az ve yerinde tüketme anlayışı

hâkim kılınmalıydı. Güneş, rüzgâr gibi temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayanan bir ekonomi oluşturulmalıydı. Petrole olan talep azaltılmalı ve kömürlü termik santraller kademeli olarak kapatılmalıydı. Bunlara teşvik verilmesi sonlandırılmalıydı. Sera gazı, hava kirliliği, asit yağmuru ve çevre tahribatı böylece önlenebilirdi. Dünya ve bütün canlılar çok zarar gördü, ama yine de hemen ve süratle yapılacaklarla bir umut var.

Elinizde yetki olsa ne yapardınız?

Karbon vergisi uygular ve bunu giderek artırırđık. Böylece fosil yakıtlara yönelik caydırıcılık sağlardık. Ayrıca bunların yarattığı çevre tahribatının maliyetini de fiyatlara ilave ederdik. Petrol ve kömüre dayalı teşvikleri gecikmeden kaldırdık. Petrol, kömür, doğal gaz ve diğer yeni nesil fosil yakıt aramalarını noktaldık. Bu alanda çalışanlara yeni eğitim ve çalışma alanları sağlardık. Nükleer enerjiden ve santrallerden tamamen uzak dururduk. Çünkü bunların yarattığı risk ve radyoaktif kirlenmenin muazzam maliyetleri kabul edilemez.

Türkiye'deki enerji politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'nin enerji politikası baştan sona değiştirilmelidir. Durumumuz, kırık camları değiştirmeden ısınmak için kombiyi daha da açan bir ev sahibin aymazlığı ile aynı. İnşaaata dayalı ekonomik büyüme yoğun bir enerji ithalatını gerektirmekte. Bu da ülkenin cari açığına en büyük katkıyı yapmakta. Oysa daha yeşil bir büyüme modeline geçilse, ne bu kadar enerji ithal etmek, ne de bu kadar termik, nükleer ve hidroelektrik santrali yapmak zorunda kalmayacağız.

Hükümet enerji alanında nasıl davranıyor?

Hükümet aynı anda hem fosil yakıtlardan, hem de yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanmayı hedefliyor. Toplam enerji kaynakları içinde şu anda yenilenebilir enerjinin payı neredeyse sıfır. Bunu yüzde 10'a çıkarabildiklerinde iyi bir sonuç elde edeceklerini düşünüyorlar. Halbuki bu yüzde 90 oranında kömürü, petrolü ve nükleeri sürdürmek ve desteklemek demektir. Termik santraller ABD'de yaklaşık 5 milyon insanın kansere yakanmasına yol açtı. Bu dünya gerçekleri ortadayken yüzde onlarla oylanmak çıkış yolu olmayacak.

Nükleer enerji santralleri temiz enerji üretmiyor mu?

Bu santrallerin dünyadaki payı azalmaya başladı. Çünkü riskleri görüldü. Oysa çevre, ekoloji, demokrasi, güvenlik ve gelecek nesiller için kaygı taşımayan ülkeler kendi bildiğini okuyor. Türkiye de bunlardan biri. Bu anlayış artık eskidi. Mersin, Sinop ve İğneada'da yaşayanlar nükleer santrali reddediyorlar. Bunun temiz enerji üretmek bir yana etkisi yüzyıllarca sürecek, bütün canlı yaşamını ve çevreyi ağır bir tehlikenin içine atacak bir tercih olduğunu biliyorlar. Daha ucuza geldiği iddiası da ortaya atılan yalanların en büyüklerinden! İktidarın merkezinde olduğu nükleer sektörünü elinde tutan uluslararası odaklar, halkın devre dışı bırakıldığı şeffaflıktan uzak bir süreçle bu miadını doldurmuş modeli Türkiye'ye dayatılıyor.

Nükleer enerji bakımından dünyada durum nedir?

ABD 1978 yılından beri yeni bir santral yapmadı. Almanya 2050 yılında yüzde 100 yenilenebilir enerjiye geçmeyi hedefliyor. Şimdiki enerji tüketimini de yüzde 45 azaltmayı planlıyor. İngiltere 19 nükleer santralini kapatmak için kaynak peşinde. Bu örnekler yeter herhalde...

Nükleer enerji yasası kabul edildi, görüşünüz nedir?

Nükleer santraller tüm dünyada 1978 yılından itibaren pahalı, atıkları depolanamaz, denetlenemez ve insanlarla birlikte var olamaz olarak değerlendirilmesine rağmen bu yasanın çıkarılması aymazlıkken üstüne bir de santrali kurana 15 yıllığına alım garantisi verilmesi inanılmaz bir olay. Üstelik santralin kapatılmasına dair yükümlülükler de kamunun sırtına bindiriliyor. Bu teknolojiyi pazarlayan ülkeler, artık yüklerini açıkça diğer ülkelere aktarıyorlar.

Peki barajlara neden itiraz ediyorsunuz, hiç mi faydası yok?

Yapıldığı bölgelerdeki sonuçlara bakınca, götürdüğü getirdiğinden daha fazla. Büyük araziler, topraklar, köyler, ilçeler ve hatta bazen kentler tamamen su altında kalıyor. Yüzyıllar içinde oluşmuş bir doku siliniyor. Bir süre sonra topraklar tuzlanıyor ve çoraklaşıyor. İnsanlar yerini yurdunu terk etmek zorunda kalıyor. Ne kadar aksi söylenirse söylensin, tarihi ve kültürel miras yok oluyor. Çoruh,

Munzur ve İlsu bunun göze çarpan örnekleri oldu. Toplumsal tepki nedeniyle bazılarında geri adım atılsa bile, bu politikadan köklü bir şekilde vazgeçilmesini istemeye devam edilmelidir. Çünkü, büyük barajların ekolojik ve adil bir enerji politikasında anlamlı bir yeri yoktur.

HES'lerle ne alıp vermediğiniz var?

Karadeniz ahalisine bu soruyu yöneltsek, emin olun inanılmaz etkili yanıt verirler. HES'lerin ülke için büyük bir ekolojik sorun haline geldiği artık herkesin görmek zorunda olduğu bir gerçek. Küçük barajlı veya barajsız HES'lerin doğada ağır yıkıma yol açtığı, halkın suyla ilişkisini kestiği, bölgesel yaşamı ve kültürü olumsuz etkilediği biliniyor. Yarattıkları yıkım nedeniyle bunları yenilenebilir enerji sınıfında saymak mümkün değil.

Sular boşuna mı aksın?

Sular boşuna akıyor, onların yerine getirdiği büyük işlevleri var. Geçtikleri, her yere hayat veriyorlar. Ekolojik denge için hayat damarı sudur. İklim değişikliğinin hızlandığı, kuraklığın gelip kapıya dayandığı ve su krizinin bütün ülkeleri etkilediğiyle kendini gösterdiği bu zamanda su kaynaklarını sonsuz zannetmek büyük bir yanılgı. Her su kaynağının önüne bir set çekmek, suya ulaşmaya çalışan her canlının ve ortak yaşam alanı dünyanın dengesini yok eden girişimlere destek anlamına gelecektir.

Parayla su olur mu?

Türkiye'de su özelleştirildi. Yerüstü ve yeraltı suları şirketlere devredildi. Canlıların yaşamsal ihtiyaçları ellerinden

alındı. Köyler ve köylüler çaresiz kaldı. Akarsu yatakları kurudu. Bütün bitki ve hayvan türleri zarar görüyor. İnşaatlar nedeniyle ağaçlar, ormanlar, sulak alanlar tahrip oldu. Bunların geri dönüşümünün gerçekleşmesi neredeyse imkânsız oldu. Gündelik su ihtiyacı bile temel güdüsü kâr olan sermayenin insafına terk edildi. Tartışmasız bir hak olan yaşama hakkının ön şartı su, paraya endekslendi. Bunun hiçbir ticari, ekonomik, siyasi ve ahlaki değer içinde yeri olamaz.

Bu durum böyle sürer mi?

Mevcut üretim biçimi ve tüketim zihniyeti sürdürülebilir değil. Enerjinin az ve verimli kullanıldığı bir üretim sistemine geçilmesi gerekiyor. Yeşil enerji politikalarına yönelmek en uygun olan. Türkiye'nin enerji verimliliği Avrupa ortalamasının yarısı kadar bile değil. Halbuki enerji verimliliği yüksek teknolojiler kullanılabilir ve bunlar teşvik edilebilir. Bu yolla daha az enerji tüketilir. Sanayi, ulaşım, yapı sektörü ve konut ısınmasında enerji tasarrufu sağlayan yöntem ve teknolojiler teşvik edilebilir. Bunlar yasalara bağlanabilir.

Bizim yenilenebilir enerji kaynağımız var mı?

Türkiye isterse mevcut elektrik tüketiminin iki katından fazlasını güneş ve rüzgârdan elde edebilir. Ayrıca, jeotermal enerji, biyogaz ve diğer yenilenebilir kaynaklar da fosil yakıtların terk edilmesi için ilave imkânlar. Yani, bizim için altyapısı temiz, % 100 yenilenebilir, nükleersiz, karbonsuz enerji kaynakları mevcut. Bunları demokratik yerinden yönetim anlayışıyla, refahı paylaştıran enerji kullanımını demokratikleştiren modellerle sağlayabiliriz.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının genel özellikleri nedir?

Yenilenebilir enerji kaynakları dünyada sınırsız ve ücretsiz olarak bulunmaktadır. Bu kaynaklar herkesin eşit olarak ulaşabileceği kaynaklardır. Herkesin bulunduğu yere gelen ve enerjisini sunan özelliklere sahiptir. Yararlanmak için sert rekabete ve savaşlara yol açmamaktadır. Bu özellikleriyle eşitlikçi, özgürlükçü ve barışçı bir toplumsal yönelimin gelecek tasavvuruna uyum gösteren ve çeşitliliği olan enerji kaynağı, yenilenebilir enerji kaynaklarıdır.

Yenilenebilir enerjinin seçenek haline gelme ihtimali nedir?

ABD Enerji Bakanlığı bile 17 Eylül 2013'te yayınladığı raporda rüzgârdan enerji üretimi, güneş pillerinden enerji üretimi, yeni teknoloji ampulleri öneriyor. ABD Çin'den sonra rüzgârdan enerji üretiminde dünyada ikinci sırada. Otomobillerde petrolden elektriğe geçiş başladı. İklim değişikliği ve çevre kirliliğinin başka türlü önlenemeyeceği ortaya çıktıkça, iktidarlara başka seçenek kalmayacak. Enerjide çözüm % 100 yenilenebilir enerjiyi hedeflemekle başlar.

Enerji alanında hangi adımların atılmasını öneriyorsunuz?

TBMM'nin bu konuyu etraflıca görüşmesi, dünyadaki deney ve bilgileri gözden geçirmesi gerekir. Konu pek görüşülmediği gibi iktidarın tercihi de fosil yakıtlar ve nükleerden yana. Bilim insanlarının öneri ve uyarılarını dikkate

almıyor, onların görüşlerine başvurmuyorlar. Kaynağı güneş ve rüzgâr olan, yerel ihtiyaçlara göre tasarlanmış ve akıllı şebekelerle dağıtım yapılan enerjiye dayalı, ölçeği küçük ve özerk üretim birimleri yönünde adım atılabilir. Üretim sürecinde AB'nin ve Birleşmiş Milletler'in vardığı standartlar geleceğin planlamasından göz önüne alınabilir. Teşvik, kredi ve vergi muafiyeti sağlayarak, küçük tesis ve hanelerin kendi elektriklerini üretmeleri ve çift taraflı satışlarla fazlasını şebekeye satmaları gerçekleştirilebilir. Bu amaçla bürokratik engeller kaldırılır, alım garantili fiyatlar belirlenir, şeffaflık sağlanır ve tekelleşme önlenir.

Malzemeler hep ithal, pahalıya gelmez mi?

Doğru. Bunun için gerekli malzeme ve teknoloji, üniversitelerle işbirliği içinde, Türkiye'de üretilmeli ve geliştirilmeli. Bu yeni istihdam imkânları da yaratır. Bunun için teşvik verilmesi de yasa kapsamına alınmalı. Bu nedenle, özel sektör yatırımlarında lisans alınması da kriterlerin arasında bulunmalı. Yerel halkın katılımı ve onayı aranmalı ve doğaya, yerel ekonomiye ve ekolojik dengeye zarar vermeyecek yatırımlara izin verilmeli. Oysa hükümetin vizyonu, rekabetin yüksek olduğu, piyasanın zaten çoktan doygunluğa ulaştığı otomobilin yerlisini üretmekten öteye gidemiyor.

Şu anda elektrik üretim ve dağıtım düzeni nasıl?

Karaborsa hâkim. Kayıp ve kaçaklar had safhada ve bunun faturası ödemesini düzenli yapanlara kesiliyor. Dağıtım

eskiyen hatlar ve iletim sistemi nedeniyle sık sık arızalanıyor. Piyasa ise kontrol edilemez ve denetlenemez durumda. Bunun nedeni her şeyin, yani üretim, iletim ve dağıtımın merkezi yönetime bağlanmış olması. Bunun değişmesi için akıllı şebekelere geçiş ve bazı konularda yerel yönetimlere yetki devri gerekiyor. Elektrik enerjisinin üretimi, iletimi ve dağıtımını yerel yönetimlerce yapıldığı takdirde kontrol ve denetim ile yenilenebilir enerji kaynaklarına uyum sağlanabilir.

Enerjinin etkin kullanımını etkili ve sonuç veren bir tercih olabilir mi?

Bu önemli bir tercih elbette. Yeni teknolojilerin devreye girmesiyle anlamlı bir sonuç alınabilir. Ampul modelinin değişmesi bile ciddi bir enerji tasarrufu sağlayabilir. Bu tür ampullerin tüketicilere bedelsiz verilmesi yoluyla tüketim yarı yarıya azaltılabilir. Önemli olan az enerji sarfiyatıyla enerji ihtiyacını karşılayabilmektir. Bir zamanların kişi başına enerji sarfiyatını gelişmişlik ölçütü olarak alan kalkınmacı, büyümeci kapitalist zihniyet aslında kanser hastalarının sayısını artırmaya hizmet etmiştir.

Enerji politikaları bakımından yerel yönetimlerin durumu nedir?

Yerel yönetimler kentin uzun vadeli yararını gözetken adımlar planlamalı. Enerji ihtiyacı belirlenirken çevre dostu kent anlayışıyla gerekli düzenlemeleri yapmalılar. Henüz bu yaklaşım Türkiye’de pek görülüyor. Partimiz bunu önem ve ısrarla savunuyor. Dünyada 300 kentin

yüzde 100 yenilenebilir enerjiyle beslendiği dikkate alınırsa, çevre dostu kent hedefinin ulaşılabilir olduğu görülecektir.

Çok enerji tüketmek aslında dünyayı tüketmek mi diyorsunuz?

Tüketim ideolojisi toplumlara kapitalizmin dayattığı bir şey. Bu enerji için de geçerli. İhtiyaçların sınırsız olduğu fikri, efsanesi bir yanılsama. Tasarrufun bir kusur olarak görülmesi de bir koşullanma. Kapitalizm kendi devamını garanti altına almak amacıyla tüketimi, hem de sınırsız tüketimi bir yaşam modeli olarak empoze ediyor ve ekonomi, sanayi, teknoloji, bütün toplumsal süreçlere iktidarlar ve onun muhtelif araçları vasıtasıyla böyle dizayn ediliyor. Halbuki bilinçli bir tercih olarak tüketim ideolojisi ve davranışından uzak durmak, tasarruf etmek, sınırsız enerji kullanımının sonuçlarını sorgulamak, yavaş ve düşük enerji kullanımına göre bir üretim ve yaşam tarzının mümkün kılınabileceğini görmek ve bunu gösterecek politikaları geliştirmek mümkündür.

Bizde kentleşmeyi neler belirliyor?

Son 40-50 yıldır kentleşme çok hızlandı. Nüfusun büyük bölümü artık kentlerde yaşıyor. Sanayileşme ve istihdam imkânları bakımından kentler öne geçti. Çoğu bölgede köyler boşalmış durumda. Bu bakımdan kentleşmeyi sosyoekonomik politikaların belirlediğini söylemek yanlış olmaz.

Cumhuriyet döneminde kentsel değişimin ve kentleşme politikalarının seyri nedir?

Cumhuriyet'in uzun yıllarına damga vuran tek parti döneminde kentleşme süreci ulus devlet yaratma hedefinin bir aracı olarak görüldü. Daha sonraki çok partili dönemlerde liberalleşme odaklı ekonomik yönelimlere ve emek gücünün organizasyonu amacına denk düşen gelişmelerin önünü açan bir kent gelişimi yaşanmıştır. Son otuz yıldır ihracata öncelik veren neoliberal ve küreselleşmeci politikalara geçişin öncelikli imkânı olarak kente ve kent arazilerine yaklaşılmıştır. Böylece kent sermaye birikiminin bir aktörü haline gelmiştir.

Kentsel dönüşümün tarihsel gelişmesi nasıl oldu?

Ulus devletin son hızla kurulduğu Cumhuriyet'in ilk yıllarında anıt parklar ve geniş bulvarlar gibi girişimler görülmüş ve yaygın bir kamulaştırma yapılmıştır. Çok partili dönemle birlikte süreci belirleyense gecekondu önleme bölgeleri ve kent merkezlerinin imarına yönelik bir dönüşümdü. Neo liberalizmin ve küreselleşmenin etkisinin gö-

rüldüğü 1980'i takip eden yıllardaysa tapu tahsis belgeleri dağıtılarak gecekondular kente dahil edildi. Ulus devleti tanımlayan kentleşme sembolü yapıların değişmeye başladığı, küreselleşme dönemine uygun plan ve mimarinin öne geçtiği görüldü.

Bugün de bir kentsel dönüşüm yaşanmıyor mu?

Evet yaşıyor. Yakından bakınca kapitalist neoliberal düşüncenin güdümündeki devlet odaklı, halkın sözü ve kararının devre dışı bırakıldığı son derece merkezîyetçi bir tarzda yaşıyor. Sosyal yapılanmayı, tarihsel dokuyu, kültürel mirası, ekolojik çevreyi ve kamusal alanı hesaba katmayan, aç gözlü bir sermaye biriktirme hırsının fırsat alanı olarak bir kentsel dönüşüm. Bugün İstanbul'da 2 milyon kişi yaşadığı yerden edilmiş durumda.

Kentsel dönüşüm kavramı ne zaman gündeme geldi?

1999'da yaşanan Marmara depreminden sonra duyuldu. Gerekçesi depreme dayanıklı planlı yapılaşma, çöküntü alanlarının rehabilitasyonu, olması beklenen büyük depreme hazırlık, artan nüfusa ve olağanüstü gelişmeye karşın daralan ve güvenli yaşam ortamına sahip olmayan eski kentteki bu duruma karşı kenti suçtan kurtarma gibi gerekçelerle bu adım meşrulaştırılmaya çalışıldı. Aslında küresel kapitalizmin yeniden üretim hedefinin bir parçası olarak, toplumsal bir mekân olan kentin yeniden üretilmesiydi söz konusu olan. İktidar şimdi yapısal dönüşümü, bir yandan üzerinde yükseldiği sermaye tabanına kaynak

aktararak, bir yandan da oldubittilerle ve itirazları dikkate almadan gerçekleştirmeye çalışıyor.

Barınma hakkı için ne düşünüyorsunuz?

Son 30-40 yıl Türkiye'nin hem iktisaden, hem de sosyolojik olarak büyük değişimler geçirdiği yıllar oldu. Tarımda yaşananlar, tercih edilen sanayileşme modeli ve Cumhuriyet'in çoğulcu olmayan yapılanması nedeniyle gelişen Kürt özgürlük ve eşitlik taleplerini bastırmak üzere sürdürülen savaşın yarattığı zorunlu ve gönüllü göçler, özellikle büyük kentlerde plansız kentleşmeye, gecekondulaşmaya yol açmıştır. Sağlıklı ve güvenli barınma hakkı anayasanın bütün vatandaşlara tanıdığı bir haktır. Bu hakkın bir rant paylaşımına dönüşmeden, ekolojik dengeyi bozmadan, kentin doğal ve tarihsel mirasını tahrip etmeden, bölgede bulunan canlı ve bitki yaşamına karşı bir risk üretmeden kamu kaynaklarının saydam ve denetlenebilir şekilde kullanılarak sağlanması gerekir. Ancak, durumun böyle olmadığı, yaşanmış yapı stoklarını ve deprem riskini ileri sürerek kentsel bir rant dağıtımını-paylaşımı yaşıyor. Üstelik ne ÇED raporu, ne de orada yıllardır yaşayanların tepkileri dikkate alınmadan, o insanları bölgeden uzaklaşmaya zorlayarak yapıyor. Bunun anayasal bir görev olan barınma hakkının sağlanmasıyla bir ilgisi yoktur.

TOKİ kentsel dönüşümde bir başarı örneği sayılır mı?

TOKİ bütçesiyle, karar ve süreçlere müdahale gücüyle birçok bakanlığı geride bıraktı. Hatta AKP iktidarının inşaata dayalı büyüme ve kalkınma politikasının lokomotif

gücünü oluşturuyor. Kente, yerel yönetimlere, doğaya, ormanlara, dere ve vadilere, ekolojiye, tarihi ve kültürel mirasa dair hiçbir ilke, yasa, plan, kurul, karar, uluslararası hüküm, hiçbir şey Başbakan Erdoğan destekli TOKİ'nin hoyrat ve yıkıcı icraatlarını durduramadı. Kentlerin gelişimine ve kimliğine başarısız müdahaleler şaheser diye pazarlandı. Binlerce insan yerinden, mahallesinden, komşularından, hayatından ve anılarından koparıldı. Sağlıksız tek tip konutlar dönüşümün mekânı oldu. Geçtiğimiz aylarda patlak veren "Yolsuzluk ve Rüşvet Operasyonu" nun önemli ayaklarından birinin merkezinde TOKİ ve ondan sorumlu bakanın olması, nasıl bir başarı (?) ile karşı karşıya olduğumuzu biraz daha gösterdi.

TOKİ eliyle yürüyen bu politikanın tarihsel öncülleri nedir?

Özü itibariyle kent rantının iktidar eliyle, etki alanı içindeki sermaye çevrelerine aktarılması bariz bir popülist politika-dır. Ama Türkiye'nin gördüğü yegâne ve zımni rızaya dayanan politika da bu değildir. Uzun yıllar tarımda uygulanan devlet desteği bunun ilk örneklerindendi. Ardından ithal ikameci sanayileşme ve kentleşme hareketinin başladığı dönemde, sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücünün sağlanabilmesi bakımından batıdaki büyük kentlere başlayan göç ve o kentlerin çeperlerindeki gecekondulaşmaya kapı aralanması bir başka dönemsel örnek oldu.

Kentsel dönüşüm popülist bir politika mı?

Popülist politika şimdiye kadar, yoksul seçmen kitlelerinin iş, konut ve mülk sahibi olmalarını ama buna karşılık ikti-

bara yönelik siyasal rızalarını ortaya koydukları bir alışveriş şeklinde yaşandı. Son örneği ise şimdiki kentsel dönüşümdür. Birçok boyutu olmasına karşın oluşan rantın dağıtımı, paylaşımı ve bunun üzerinde yükselen siyasal rıza yaşanıyor. Bu alışverişte demokrasi, katılım, kent hakkı, ekolojik duyarlılık, gelecek nesiller, tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkma, doğa ve çevreyi koruma endişesinin bulunduğunu söylemek çok zor. İktidara gelmek ve gelirirken de alınan toplumsal rıza için bazı kesimlere yaratılan ranttan pay dağıtmak, işin özeti böyle. Şimdi gecekondular meşruiyetini kaybetti ve sahipleri de göbeğini kaşıyanlar olarak damgalandı.

Uygulanan kentsel dönüşüm kriz getirir mi?

Piyasa şartları ve sermayenin birikim süreçlerinin ihtiyaç duyduğu politikalar çerçevesinde şekilleniyor bu dönüşüm. Bu durumda kentin kendisi ve kentsel arsa sermayenin yatırım aracı haline getiriliyor. Kentsel gelişme tek yöne değil, her yöne doğru oluyor ve bu nedenle de gelişme kontrolden çıkıyor. Rant ve imar hakkı her şeyi belirliyor. Sermaye yeni alanlar talep ettikçe şuursuzca bir genişleme ve inşaat yatırımını yapıyor. Meydana gelen talep dışı aşırı birikimin, atıl kapasitenin er geç bir krize dönüşmesi sürpriz olmayacak.

Kentsel rant kimin olmalı?

Bu rantın bireysel tasarrufa yönelmesi, modern kentlerin önemli bir problemidir. Halbuki dönüşüm süreçlerinde doğan kentsel rantın kamuya döneceği mekanizmaların oluşturulmasıyla kent paydaşlarının ortak yaşamını ve onlara sunulan hizmeti sağlayan bir kaynağa dönüşebilir. Bu bakımdan değişimde kamu yararı, olası doğal afetler,

sağlıklı yaşam alanları gibi yerinde dönüşüm projeleri temel alınmalıdır.

Toplumsal sınıflar kentsel değişimden nasıl etkileniyor?

Hemen her kesim bu dönüşüm ve değişimden etkileniyor. Kentsel dönüşüme bir soylulaştırma fırsatı ve aracı gibi bakmak son derece yanlış. İnsan varsa kentin varlığı anlam kazanır. Kent insanların toplandığı bir mekândır. Onun kaldırma gücünü aşan değişiklikler daima kaos ve kriz yaratır. Bu nedenle değişim ve dönüşümün halkın katılımıyla baştan dikkatlice planlanması gerekir. Bu bakımdan gettolaşma, tek tipleşme, gelir ve hizmet adaletsizliği üretecek dönüşüm ve değişime izin verilmemelidir. Yaşanabilirlik ölçüleri öncelikle kentler için geçerlidir. Bunlar gelir adaleti, insani gelişmişliğin belli bir düzeyde olması, ekonominin gelişme düzeyi ve çeşitliliğinin belli bir düzeye gelmesi şeklinde sıralanabilir. Bütün bunlar toplumsal sınıfların kentsel değişim ve dönüşümle olan ilişkilerini belirleyen etkenlerdir. Bunlarda meydana gelecek olumsuzluklar, etkilenen sınıfları haklı olarak değişim ve dönüşüme tavrı almaya iter.

İklim değişikliğinin kentsel etkileri ve alınacak önlemler nelerdir?

İklim değişikliği biyolojik çeşitliliği yok ediyor, topraklar niteliklerini kaybediyor, su kaynakları yok oluyor, hava ve su kirliliği hayatımızı derinden etkiliyor. Bütün bunlar kentsel alanlarda en ağır haliyle hissediliyor. Kentlerde bütün bunlara dair ciddi tedbirler alınması gerekiyor. Çevrenin korunması, iyileştirilmesi nasıl olacak, tedbirler nasıl alınacak, etkilerin vardığı boyut gibi konular önemli çalışma alanları

olarak öne çıkıyor. Kentsel gelişmenin sürdürülebilirliğinin sağlanması bu çalışmalara bağlıdır. Kentsel ekolojinin korunması ve gelişimi yine bu çalışmaların aydınlattığı yoldan sağlanabilir. Bunları gözeten kent formları ve ulaşım modelleri oluşturulması gerekir.

Değişim ve kentsel arazinin rasyonel kullanımı arasındaki ilişki nasıl olmalı?

Kentsel arazi kullanım işlevlerine göre ayırmak, bir noktadan sonra enerji israfına ve ekolojik tehditlere yol açıyor. Doğru olan kenti bir bütün olarak ele almak ve gelişimini bu bütünlüğü gözeterek planlamak. Avrupa Kentsel Şartı da buna dikkat çekiyor ve gelişme modellerinde buna dikkat edilmesini öneriyor. Bunun yanı sıra, seyahat ve hareketin önemli hale geldiği günümüz toplumunda, öncelik petrole dayalı otomobil çok çeşitli sorunlar üretiyor. Toplu ulaşım ve sürdürülebilir ulaşım alternatiflerine öncelik vermek gerekiyor.

“Ah bir evimiz olsa” diyenlere karşı bir sözünüz var mı?

Emlak ve arazi fiyatları çok yükseldi. Artık emekli ikramiyesiyle alınacak şeyler değil. İnsanların çocukluklarını, gençliklerini ve yetişkinliklerini geçirdikleri mahalleler de ellerinden kayıyor. Bu durumda insanların konut ihtiyacını karşılamak, öyle TOKİ'nin yap-sat politikasıyla geçiştirilemez. Kenti oluşturan halka ihtiyaç ve gelirlerine uygun konutlar sunulması bir insan hakkı olan barınma hakkının yerine getirilmesidir. Kentler o kentleri oluşturan halklara

aittir. Dolayısıyla bu mekânlar sosyal, ekonomik ve kültürel değerleriyle bir bütün olarak gelecek nesillere aktarılacak şekilde ele alınmalıdır. Çoğulcu bir yaşam kültürü, farklı kimliklere sahip kentli bireyleri ve toplulukları zenginleştirir. Konut talepleri bunu gözeterek karşılanmalıdır.

Kentlilik bilinci ve yerinden yönetim birbirine mi bağlı?

Kentlilik bilinci zamanla, demokrasi ve demokratik doğrudan katılımın süreklilik içinde sağlanması ve bir yaşam tarzı haline gelmesiyle kazanılır. Bu bakımdan yerinden yönetim mekanizmaları olmazsa olmaz bir tercihtir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı halk meclisleri, yerel referandumlar, her türlü doğrudan katılım, müzakere ve karar mekanizmaları gibi bu konuda önemli ve olumlu modellerin uygulanması şartını getiriyor. Bunlar uygulanabilir ve yetkilendirilebilir. Bütün kent paydaşları, çeşitli nedenlerle kente göç etmek zorunda kalan göçmenler ve diğer dezavantajlı grupların da oy kullanabildiği ve temsil edildiği bir işleyiş kent yaşamını ve hizmetlerin demokratik bir işleyiş içerisinde gerçekleşmesini sağlayabilir.

Kentsel farklılıklar korunmalı mı?

Kentlerin yayılma, ulaşım ve enformasyon yapıları farklı olabilir. Kültürel, mimari, sanatsal ve sosyolojik farklar kentlere farklı kimlik kazandırır. Bu farkları ortadan kaldırıp kentleri birbirine benzemeye zorlamak tek tipleşme ve giderek çirkinleşme yaratır. Bu nedenle altyapıların geliştirilmesiyle tarihsel değerlerin ve çevrenin korunması bütünsellik ve dengeli bir ortaklık içinde ele alınmalı. Mekânsal ve bölgesel eşitsizlikler azaltılmalı, sanatsal yaratıcılık ve kültür hiz-

metleri desteklenmeli. Yerel kültür ve kimlikler korunmalı, tarihsel yapılar yaşatılmalı.

Belediye de bir devlet kuruluşu değil mi?

Ne münasebet! Belediye halkla merkezi siyasi idare arasında bir köprü gibidir. İktidarın tek elde toplanmasını önler ve çoğullaştırır. Kent paydaşının siyasete müdahil olmasının yollarını artırır. Ayrıca merkezi iktidarın denetlenmesi imkânını sağlar. Yerel yönetimler demokrasiye asıl gücünü veren yapılardır. Bir halkın özgürleşmesi demokratik ve yerinden, özerk yerel yönetimlerle gerçekleşir. Özgürlüğün nüvesi bunlardır. Yerel yönetimsiz demokrasi olmaz. Bi-reylerin siyaseten olgunlaşması ve katılımı yerel yönetim birimleri olmaksızın gerçekleşmez.

Kent-kır ilişkisi neden önemli?

Giderek büyüyen kentler yerine kendine yeterli ve kendi yerel çevresinden, yerel üretimlerinden beslenen yapılar kurmak gerekiyor. Köyde geleneksel yaşamını sürdürmekte olanları ve küçük çiftçileri kente bağımlı kılan ekonomiler ve eğitim sistemleri yerine, kendi değerlerinin farkına varan ve kırsalda yaşayanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek, fırsat eşitliğini sağlayacak bir yerel ekonomiyi destekleyen bir kent-kır ilişkisi kurulmalı.

Yeşiller ve Sol Gelecek olarak nasıl bir kent hedefiniz var?

Temiz ve sağlıklı, yeşil ve güzel, bütün hizmetleri etkin ve sürdürülebilir, paydaşlarının doğrudan katılımıyla yöne-

tilebilir ve demokratik, yeşil bir kent partimiz açısından gerçekleşmesi mümkün ve farklı olan kenttir. Böyle bir kentte yurttaşlara temiz ve sağlıklı içme suyu sağlanması, hava kirliliğinin azaltılması, katı atıkların özelliklerine ve önemlerine tasnif edilerek toplanması ve depolanması, toksik maddelerden arındırma önemli hizmet alanları olacaktır. Kentsel yeşil alanların korunması ve oluşturulması, biyolojik çeşitliliği geliştiren alanların hem korunması hem de geliştirilmesi, kent paydaşlarının yararlanacağı sessiz sakin bölgeler tanzim edilmesi, toprağı tahrip etmeyecek yapısal özelliklerini bozmayacak, kimyasal kirlenmeden uzak tutacak sürdürülebilir bir toprak kullanımının hâkim kılınması ve kentin tarihsel ve kültürel mirasına sahip çıkılması için gerekli bütçe, personel ve kurumsal desteğin sağlanması, toplumsal bir duyarlılığın gelişmesi için çalışma yapılması önemli bir hedef olacaktır.

Etkin ve sürdürülebilir yeşil kent için neler yapılabilir?

Dünyanın olduğu gibi kentlerinde kaynakları sınırsız değildir. Bu bakımdan yereldeki yaşamı sürdürülebilir kılan bütün kaynakların azami düzeyde etkin kullanılması, israftan sakınılması, tüketim ideolojisinin ve ekonomisinin sorumsuz etkisinin kırılması gerekiyor. Su için, gıda için, toprak için, enerji için, özetle kaynak olarak değerlendirilebilecek her şey için bu geçerli. Petrol tüketimine dayalı ulaşım sistemleri yerine raylı sistemlerin ağırlıkta olduğu, bisikletin önemli bir bireysel ulaşım aracı olarak devreye sokulduğu, bunun için kentte gerekli düzenlemelerin yapıldığı, kent paydaşlarına fiziki hareketliliğin bir zihniyet, bir yaşam anlayışı olarak sunulduğu adımlar atılması gerekiyor.

Yeşil kent ve iklim değişikliği ilişkisi hakkında ne diyorsunuz?

Böyle bir kentte dünyanın bugünü ve geleceği için artık büyük bir tehlike halini alan iklim değişikliğini besleyen her şeyden sakınılmasını aktif bir yönetim politikası haline getirilmesi hedef olmalı. Kent hizmetlerinde ihtiyaç duyulan bütün teknik donanımın bu anlamda enerjinin etkin kullanımına hizmet eden, iklim değişikliğine yol açmayan, kirlenme yaratmayan teknoloji olmasına özen gösterilmeli. Dünyada bunları uygulayan sayısız kent var. Kopenhag, Stockholm, Amsterdam, Kiev, Münster bu konularda yaratıcı çözümleri uygulamaya koyan şehirlerin başında geliyor.

Kent ve çocuk size neyi anlatır?

Çok klişe olacak ama çocuklar gelecektir. Onların yer almadığı, onların sözünün ve elinin dokunmadığı bir kent yönetimi, yerel yönetim kimse için bir gelecek vaat edemez. Bu noktadan baktığımızda, her çocuğun mutlu, refah içinde, savaştan, şiddetten arınmış, daha güzel ve barış içinde, sağlıklı ve iyi planlanmış yerleşim birimlerinde yaşamak ve büyümek hakkı vardır. Yerel yönetimler politikalarını belirlerken bu temel ihtiyacı gözetmeli, çocukların da fikrini alarak bu doğrultuda adım atmalı.

Yerel yönetimler çocuklar için neleri gözetmeli?

Yaya gidebilecek kadar yakın okullar, aydınlık ve yüksek koridorlar, bisiklet yolları, ahşap malzemeli oyun araç-

larının bulunduğu çocuk parkları, beton değil toprak ve çim okul bahçeleri, trafiğe kapatılmış cadde ve sokaklar, boyama ve grafiti duvarları, spor ve dinlenme tesisleri ve oyun alanları vb. her çocuğun sağlıklı gelişimi için atılması gereken asgari adımlar. Çocuğun bireysel ve kolektif sorumluluk üstlenmesi, özgüveninin gelişmesi, yeteneklerinin ve ilgi alanının ortaya çıkması, demokratik duyarlılığı yüksek birey olarak gelişebilmesi için bunlar önceliklidir. İş yapma, eleştirme, ortaklaşma, farklı fikir ve öneri geliştirme, isteğini açıkça ifade etme anlayışının güçlenmesi için bu şartlar yaratılmalıdır.

Her çocuk aynı şartlara sahip değil, farklı durumda olanlar da var!

Şartları iyi olmayan ve risk grubunda olan çocukların sayısı da oldukça yüksek. Dolayısıyla bu konularda da ciddi adımlar atılması gerekir. Sokak çocukları, engelli çocuklar, hasta çocuklar, kimsesiz ve yoksul çocuklar, sokakta çalışan çocuklar, zorunlu göç mağduru çocuklar ve mahkûm çocuklar bu kapsamda ele alınmalı. Bunun için özel bütçe ayrılmalı. Özellikle zorunlu göç çocuklarının ana dilinde eğitim almalarının sağlanmalı. Sağlık hizmeti almaları, cadde, sokak ve meydanların çocuklar için güvenli hale getirilmesi yerel yönetimlerin ihmal edilemez sorumlulukları arasında olmalı.

Dünyada açlık ve yoksulluk artışı ile gıda krizi baş başa mı gidiyor?

Evet, üçü bir arada yaşanıyor. Bu durumun temel sebebi adil olmayan dünya ekonomik sistemi ve mevcut kaynakların küresel ve toplumsal ölçekte eşit dağıtılmamasıdır. Gıda paylaşımında dünya çapında adaletsizlik hâkim. Ancak, yaşanan gıda krizinin tek nedeni bu değil. Araştırma sonuçları üretimin yetersizliğini değil, ama adil olmayan dağılım, yerel üretim zayıflığı, israf gibi nedenlerin de krizi besleyen diğer etkenler olduğunu gösteriyor. Yani, nedenlerin başında doğa yasalarına aykırı üretim ve hastalıklı tüketim toplumunun fakirleştirici alışkanlıkları geliyor. Dünyada obezlerin sayısı açlık çekenlerin sayısını geçti. Böyle sürdürülemez.

Endüstriyel tarım ve hayvancılık şimdi sorun mu oldu?

Bu konuda önemli bilimsel tespitler var. Endüstriyel bitkisel ve hayvansal üretimin iklim değişikliğine yol açtığı, toprakları verimsizleştirdiği ve ormansızlaşmaya yol açtığı görülüyor. Doğal yaşam alanları tahrip oluyor, zararlı kimyasallar ve GDO'lar insan sağlığı üzerinde tehdit oluşturuyor. Bu tarım ve hayvancılığın yerine daha az enerji kullanan, sera gazı salımına yol açmayan, besin kaynaklarının her birini kendi başına ele alan, bölgelere özgü gıda üretme, türetme ve tüketme anlayışını hâkim kılan politikalara yönelmek gerekiyor. Ayrıca, ekolojik ve yerel üretim biçimlerine, geleneksel/atalık tohumlara, doğal su yollarına tarımda yer veren tercihler öne çıkarılmalı. Küçük çiftçilik esas model alınmalı ve aile tarım birimleri geleceğin gıda üretiminin biçimi olarak görülmeli. Ancak

bu şekilde gıda tekellerinin değil, bizzat gıdanın kendisinin egemenliği sağlanabilir.

Tarım toprakları daralıyor mu?

Birçok ülkede tarım toprakları başka amaçlar için kullanılıyor. Sanayi, otoyollar, kentsel alanların oluşumu ve biyoyakıt üretimi bunun önde gelen nedenleri. Halbuki gıda krizine karşı öncelik o topraklarda gıda üretimi yapılmasıdır. Bu çerçevede sosyal, ekolojik ve ekonomik dengeler gözetilmeli. Atılacak her adımda hem gelecek nesiller, hem de dünyayı bizimle paylaşan tüm canlılar hesaba katılmalı. Dünyada ekolojik tarımı savunan bazı grup ve kişiler çok küçük alanlarda oldukça fazla kişiyi besleyebilecek üretimler yapıyor ve ihtiyaçtan çok daha fazla tarım alanı olduğunu söylüyorlar. Ancak, sermaye güdümünde yürütülen tarımsal faaliyetler bunların yeterli faydayı sağlamasını önlüyor.

Gıda hakkı ve tüketim toplumu ilişkisi nedir?

Gıda hakkı tüm canlıların en temel haklarından. Her bireyin ve canlının yeterli ve sağlıklı gıdaya ulaşma hakkı vardır ve bu arz-talep ilişkisine, piyasa şartlarına teslim edilmemelidir. Toplum bunu sağlayacak örgütlenmeyi gerçekleştirebilir. Bu bakımdan gıda üretiminde tüm toplumun bir yerden katılımı sağlanmalı. Kentlerde yaşıyor olmak insanları bilinçsiz bir tüketici ve tüketim ideolojisinin tahakkümüne teslim olmuş bireyler haline getirmemeli. İnsanlarla gıda arasındaki organik ilişki yeniden, etik ve ekolojik değerlere göre kurulmalı. Ekonomik gereklilikler bahanesiyle bu bağın koparılmasına izin veril-

memeli. Tohumlar büyük şirketlerin mülkiyetinde olacak şekilde patentlenememeli ve küresel gıda şirketlerinin müdahalesiyle ortaya çıkan GDO'ya ve tohum tekellerine karşı yeryüzü ölçeğinde mücadele sürdürülmeli. Bunun için yerel üretim ve tüketimin desteklenmesi, yerli tohumların yaygınlaştırılması gerekiyor.

Yediğimiz gıdalar sağlıklı mı?

Sorun yalnızca gıdaya ulaşmak değil, aynı zamanda temiz, adil ve sağlıklı gıdayı bulabilmek. Tarım ilaçları ve kimyasal gübreler ürünleri kirletiyor. Genetiği değişmiş gıdalar geleceğimizi ve gelecek nesilleri tehdit ediyor. Tüketimi özendiren kâr odaklı gıda üretimi dizginlenemiyor. Kentlerde milyonlar sağlıksız gıdaları tüketiyor. Bu hem bir yaşam biçimi, hem de zorunluluk haline geldi. Bunun önüne geçilmesi lazım. Hastalıklara ve farklı hava şartlarına dayanıklı hale gelmiş, kimyasal gübre ve ilaçlara ihtiyaç duymayan yerel tohumlarla üretim yapılması gerekiyor. Şirketlerin bu alana çeşitli yollarla müdahale etmelerinin önüne geçilmelidir. Bunun için yerel inisiyatifler ve kooperatifler kurulabilir, yasal düzenlemeler için mücadele edilebilir, birlikler, sendikalar, tüketici ve üretici örgütleri kurulabilir. Böylece hem doğanın, hem de toplumun korunması ve sağlıklı gelişimi sağlanabilir. Ayrıca böyle bir adım sağlık giderlerinin daha da azalmasına hizmet eder.

Artan nüfusu doyurmanın yolu endüstriyel tarım değil mi?

Endüstriyel tarım doğası gereği kırlardaki emek gücünün büyük bölümünü işsizlik ve çaresizlik nedeniyle ken-

te göçmeye zorluyor. Ama bu yoğun göç artık kentlerin kaldıracığı ölçüleri çoktan aştı. Kente gelen bu üreticiler de bağımlı tüketiciye dönüştüler. Oluşan ağır ekonomik, sosyal ve ekolojik baskıyı kentlerin taşıması mümkün görünmüyor. Büyük ölçekli ve endüstriyel entegre tarımsal modeller aşırı enerji tüketimi bakımından da uygun değil. İklim değişikliğini besleyen nedenler arasında yer alıyor. Küresel iklim değişikliği ve meydana gelen küresel ısınma, tarımsal üretimde daha fazla insan gücüne ihtiyaç doğmasına neden olacak. Bu nedenle mevcut kırsal nüfusunun bölgelerinde korumak ve sürdürülebilir üretim yapmalarını sağlamak çok önemli. Hatta kentten kıra dönüş için teşvikler uygulanmalı.

Korunması gereken sadece tarım toprakları mı?

Tarım topraklarını korumak yetmez. Sulak alanlar, ormanlar, yerüstü ve yeraltı suları, denizler gıda üretiminde katkısı olan ve olmayan canlı ve bitkilerin yaşamı için büyük bir öneme sahip. Onların yaşam hakkı da tartışmasız korunmalıdır. İnsanların faaliyeti bunların hayat alanlarını daraltmamalı ve yok etmemelidir.

Su ile gıdanın ilişkisi nedir?

Su kaynaklarının % 70'i tarımsal üretimde kullanılıyor. Bu bakımdan gıda üretiminin en temel girdisi su. İnsanlar için hayati bir öneme sahip. Gelecek kuşaklar için de korunması gerektiği çok açık. Ama yalnız insanlar açısından değil, bütün canlılar için vazgeçilmez bir hak. Bu nedenle su konusunda titiz ve sürekliliği olan tedbirler alınması gerekiyor. Tarımda su kullanılırken doğal döngüsü

bozulmamalı, kimyasal gübre ve ilaçlarla kirletilmemeli. Öncelik, su bölgesindeki yerel toplulukların kullanımına verilmeli.

Suya erişim hakkı konusunda ne düşünüyorsunuz?

Suya engelsiz ve bedelsiz erişim herkes için bir haktır ve bunun eşit olması ve yasal garanti altına alınması gerekiyor. Su bir ticari meta olmamalı. Suyun kullanımı üzerinde yerel topluluklar söz sahibi olmalı. Küresel ısınma ve iklim değişikliği nedeniyle her geçen gün önemi artan su, yaşam hakkından ayrı düşünülemez. Suya ulaşımı engelleyecek, onu kapitalist piyasanın hükümlerine tabi kılacak ve meta haline getirecek uygulama ve dayatmalar bu temel hakkın ihlalidir.

Doğa hak sahibi bir özne mi?

Doğanın hak sahibi bir özne olduğu fikri, son yıllarda insan ve doğa ilişkisinin yeniden tarif edilmesi, ekolojik ve sürdürülebilir bir yeni temele oturtulması mücadelesinde ortaya çıkan önemli bir anlayış. Bu anlayışa göre insan doğanın bir parçasıdır, tıpkı canlı ve cansız diğer parçaları gibi. İnsanın hakları da bu canlı ve cansız varlıkların haklarıyla birlikte yeniden tanımlanmalıdır. Elbette bu hakların arasında çelişkiler de bulunmaktadır ama doğanın dengesi, bütünlüğü, sağlığı ve güvenli geleceği dikkate alınarak bu çelişkiler çözüme kavuşturulabilir. Bu sayede bütün yaşamsal döngüler ve süreçler insan tarafından bozulmadan sürekliliği sağlanabilir. Sonuç olarak doğanın biyolojik kapasitesini yenileme, bütünlüğünü sürdürme ve ilişkide olduğu diğer varlıklarla birlikte olma halini koruma hakkı vardı. Bu halleriyle ve varoluşuyla doğa bir öznedir.

Doğanın haklarını kim çiğniyor?

Bir kere küresel kapitalizm ve onun politikalarını savunan ve uygulayan kesimler, doğayı hak sahibi bir özne olarak kabul etmiyorlar. Toplumların büyük bir kesimi de bu yaklaşımın etkisi altında, doğayı herkesin istediği gibi değerlendirebileceği sınırsız, sahihsiz, bedelsiz bir imkân olarak görüyor. Halbuki, doğa insan faaliyetleri nedeniyle tahrip oluyor ve kirleniyor. Zehirli ve radyoaktif atıklardan zarar görüyor. Yaşamsal bütünlüğü ve döngüsü zaafa uğruyor, sağlıklı işleyişi ciddi ölçüde sekteye uğruyor. Genetik yapısı büyük ölçüde bozuluyor. Oysa doğanın korunması, yani insan eyleminin tahribatlarına karşı haklarının savunulması gerekiyor. Su, tohum, toprak

kaynak değil, doğanın parçasıdır; dünyada yaşayan bütün varlıklara aittir; mülkiyet ve patent konusu olmamalıdır; bireysel ve kamusal kullanım ekolojik dengeleri tahrip etmemelidir.

Yeşiller ve Sol Gelecek doğayı hak sahibi görüyor mu?

Evet, biz doğayı hak sahibi, insanı da doğanın bir parçası olarak görüyoruz. Tüm canlıların bu bütünlük içinde bir değeri ve anlamı olduğu fikrindeyiz. Doğaya uyumu temel bir ilke olarak kabul ediyoruz. Ekolojik dengeli ve gelecek kuşakları gözetilen bir ilişkinin sürdürülmesini olmazsa olmaz bir ilke olarak görüyoruz. Bu nedenle de doğayı koruyan, insan merkezli olmayan politikalar öneriyoruz.

Doğal yaşam alanlarının parçalanması neye yol açıyor?

Ekonomik insan etkinlikleri doğal yaşam alanlarını parçalıyor. Bu mutlaka önlenmeli. Doğanın bütünlüğünün yok edilmesi canlı ve cansız hayatı açısından olumsuz sonuçlar üretiyor ve tahribata yol açıyor. Milli parkları ve doğa koruma alanlarını bu nedenle savunmak gerekiyor. Alanlarının daha da genişletilmesi için mücadele edilmeli. Yıkıcı insan etkinliklerinin bertaraf edilmesi kararlılık ister. Maden arama, HES, nükleer ve termik santraller gibi diğer enerji tesisleri, endüstriyel üretim tesisleri ve alanları ile kitle turizm tesis ve alanlarının bu bölgelerden uzak tutulması için mücadele edilmelidir. “Kamu yararı” gerekçesinin bir bahane olarak kullanılmasına seyirci kalınmamalı.

Yaban hayatı için koridorlar açılması ne demek?

Doğal yaşam alanlarının gerek merkezi iktidarın, gerekse yerel yönetimlerin muhtelif uygulamalarıyla parçalanması, bölünmesi oradaki canlı dengesinde değişikliklere yol açıyor, ekolojik bütünlüğü zedeliyor, canlı ve bitki yaşamına zarar veriyor. Canlı türlerinin geleceği riske giriyor. Besin zinciri tepetaklak oluyor. Kimi canlı türleri yeni oluşan bölünmüş biyolojik alanlara hapsolüyor ve beslendikleri gıdalara ulaşamaz hale geliyorlar. Bu durum türlerinin sonunu getiriyor. Bazı durumlarda ise, bu biyolojik bölünme sonucu, aslında yaşam alanları o bölge olmayan canlılar o bölgeye muhtelif yollardan gelmek zorunda kalıyor ve oradaki kimi canlıların besinlerini ya da bizzat kendilerini yok ederek yine dengeleri bozuyorlar. Bunun önüne geçilmesi için, bölünmüş biyolojik alanlarda yaban hayatının sürdürülebilirliğini sağlamak üzere canlı geçişlerine imkân tanıyan koridorlar yaratılması çok önemli. Ayrıca yaban hayvanlarının ve nesli tükenmekte olan bitki türlerinin ticaretinin önlenmesi de gerekiyor.

Doğa sadece yeşil ve orman mı?

Böyle olduğu sanılır ama değil. Sulak alanlar, bozkır, yarı çöl, deniz, nehir, mera, vadi, dağ, tarım arazisi ve bataklıklar da farklı eko sistemlere ve yaşam örgülerine sahiptir ve aynı derecede önemli. Bunların eko sistemlerindeki ekolojik ilişkiler ve türlerinin zarar görmemesi hedeflenmeli. Canlılar ve kültürlerinin doğal alanları korunmalı. İnsan tahribatı söz konusu olduğunda rehabilitasyon yoluna gidilmeli ve alanları genişletilmeli. Devletin bu amaçla kaynak ayırması için mücadele edilmeli.

Doğa korumada emanetçilik ve ihtiyatlılık ilkeleri nedir?

Endüstriyel üretim anlayışı doğayı bir hammadde deposu olarak görüyor ve ekonomik nedenlerle doğal varlıkların tüketilmesine neden oluyor. Ama ortaya çıkan sonuçlar da gösteriyor ki, böyle bir üretim anlayışı yaşamın sürdürülebilmesini imkânsız hale getiriyor. Sürdürülebilir kalkınma diye tarif ettikleri aslında, doğayı bedelsiz ve sınırsız bir kaynak olarak görüyor, özü itibarıyla doğanın varlığına karşı, bu nedenle de kabul edilemez. Yapılan üretimle doğanın kendini yenileyebilmesi arasında eşzamanlı bir uyumun olması gerekir. Kalkınma amaçlı üretim tarzları motivasyonunu kârdan, hep daha fazla kârdan aldığı için doğanın kendini yenilemesine imkân tanımaz. Sonuçta bu döngü yine insana zarar verir, doğayı telafisi imkânsız tahribat ve yıkımla karşı karşıya bırakır. Yalnız bizler değil, ülkemiz değil, bütün dünya ve gelecek nesiller de bu tehditle karşı karşıyayız. Bu bakımdan bizler, aynı zamanda gelecek nesiller için emanetçiyiz. Bu durumun bize ilave sorumluluklar yüklediğini görmeliyiz. Her türlü girişimin yaratacağı muhtemel zararları önlemek ve en aza indirmek ilkemiz olmalı. İnsanların ve doğanın olası zararlardan korunması için devletin ihtiyatlılık davranışını da bir ilke olarak gözetmesi gerektiğini ve bunun anayasal zorunluluk haline getirilmesini savunuyoruz.

Doğaya sınır koymak mümkün mü?

Ne sınır konulabilir, ne de sınırla korunabilir. Doğa ve ekosistemleri bir bütündür. Bu gerçekten hareketle, hem yerel, hem de komşularla işbirliği çok önemli. Bölgesel ve küresel işbirliklerinin yapılması ve sürdürülebilir olması

da artık kaçınılmaz. İklim değişikliği ve doğal felaketler sınır tanımıyor. Doğa koruma ve ekolojik mücadelede geniş bir işbirliği alanı mevcut ve partimiz bunu savunuyor. Bu işbirliği hem resmi, hem de sivil platformlarda gerçekleşebilir. Yerel, bölgesel ve küresel kampanyalar yapılabilir. Anlaşma ve sözleşmeler imzalanabilir. Ortak kurumlar oluşturulabilir. Partimiz var olanlarda yer almak, ihtiyaç duyulanları da gerçekleştirmek için mücadele sürdürmekte. Ayrıca partimiz kırsal ve yerel yaşam bilgisinin, somut ve soyut uygulama biçimlerinin yeni nesillere aktarılması, arşivlenmesi ve yaşam içinde korunmasının önemine işaret etmekte ve bunun kurumlaşması için de çaba göstermekte.

Doğa ve çevre nasıl kirleniyor?

Çevre kirliliği kontrol edilemiyor. Bu durum doğa, canlı yaşamı, ekosistemler, insan yaşamı ve halk sağlığı üzerinde ciddi olumsuzluklara yol açıyor. Kimyasal ve radyoaktif artıklar denetimsiz bir şekilde doğaya bırakılıyor, havaya salınıyor. Atmosfer, deniz, göller, akarsular, sulak alanlar, toprak, yeraltı suları, ormanlar ve diğer eko sistemler endüstriyel üretimin tercihi ve bu sorumsuzluğu nedeniyle ileri derecede kirleniyor ve tahrip oluyor. Yaygın petrol ve kömür kullanımı, baca gazları başta kentler olmak üzere önemli sağlık sorunlarına yol açıyor. Kalp ve akciğer hastalıkları ve sık görülen erken ölümlere bu kirlenme neden oluyor. Endüstriyel kirlilik içme sularını kirletiyor, susuzluğa ve doğrudan hastalıklara davetiye çıkarıyor. Denize, göllere ve akarsulara bırakılan atıklar canlı yaşamı ve balıkçılığı öldürüyor ve çevre halkını çaresizliğe mahkûm ediyor. Orman alanları, tarım toprakla-

rı ve sulak alanlar endüstriyel üretime açılarak taammüden çevre cinayeti işleniyor ve büyük ekonomik kayıplara sebep olunuyor.

Hava ve deniz kirliliği sıfır atık ilkesiyle önlenir mi?

Kolay değil ama mümkündür. Tehlikeli atık çıkaran üretimden vazgeçilmesi yönünde adım atılabilir. Üretilen atıkların serbestçe doğaya bırakılmasının önüne geçilip, sağlığa zarar vermeyecek şekillerde etkisiz hale getirilmesine imkân veren yöntemler uygulanabilir.

Kimyasal ve radyoaktif atıklar için ne yapmalı?

Bu atıklar çok tehlikeli ve etkileme ömürleri çok uzun. Bu nedenle de bunları üreten ve tüketen kurumların çok sıkı denetim altına alınması gerekiyor. Yasal düzenlemelerle bu atıkları üreten endüstriyel tesislere, atıklarını en güvenilir yoldan bertaraf etme zorunluluğu getirilmeli. Bunun denetimi de ulusal düzeyde örgütlenmiş bağımsız bir kurumca yapılmalı. Denetim tek değil, çok yönlü, çapraz olmalı. Sivil toplum ve devlet kurumları da bunun gözlemcisi olarak süreci izlemeli. Meslek odaları, üniversiteler, sendikalar ve ilgili diğer sivil kurumlar bu çalışmalarda ve kurullarda temsilcileriyle yer almalı. Halk yaşamını ve doğayı riske atan bu tür atık üreten tesisler, çevre halkının onayı olmadan kurulamamalı. Sadece yetkililer değil, halk da sürekli denetim yapabilmeli, zira denetimde toplumun katılımı son derece önemlidir.

Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED) Raporu ne işe yarıyor?

Endüstriyel bir tesisin kurulacağı bölgede yaratması muhtemel bütün doğa ve çevre sorunlarını ele alıp inceleyen ve verilecek izne kaynaklık eden bir rapordur. Gerçekleşmesi ihtimal dahilinde olan sorunları daha baştan önleyebilmek bakımından çok önemli bir rapor. Son dönemde AKP ve yönettiği ilgili kurumlar, yeni yatırımlarda raporun yaratacağı sonuçları önceden bildiklerinden, ÇED raporu gerekliliğini devre dışı bırakmak için olmadık yollara başvuruyorlar. Bunun önüne geçilmesi için bu rapor bağımsız bilimsel kuruluşlarca verilmeli. Uzmanlar heyetinde yer alacak kişilerin belirlenmesinde yöre halkının da söz hakkı olmalı. Ayrıca bu heyete ilgili meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütleri de temsilci verebilmeli. Bunun bile yeterli olmadığı bazı projelerde ortaya çıktı. Böylesi durumlarda geniş kapsamlı Stratejik Çevre Değerlendirmesi Raporları da hazırlanmalı. Bütün bunlar Türkiye'nin Aarhus Konvansiyonu'nu hemen imzalamasının, bilgi ve karar hakkı ile toplum katılımı ilkesini hayata geçirmek için adım atma zamanının çoktan geldiğini gösteriyor.

Kalkınmacı politikaların kıra etkisi ne oldu?

1950'lerden beri uygulanan sağın geleneksel kalkınmacı politikaları en köklü tahribatı kırsal alanlarda gösterdi. Büyüme, kalkınma, gerçekliğimizle uyumu olmayan nüfus hedefleri, yoğun fosil yakıt kullanımı ve bunların sıkı bir merkezileşmeyle beraber sürdürülmesi kırsal yaşamın ağır darbe almasına yol açtı. Şehir ve kır ilişkisi doğal mecrasından çıktı. Hem şehrin, hem de köyün toplumsal yaşamı, ekonomisi, kültürü olan bitenden derin zarar gördü. Benzerlerini dünyada da gördüğümüz ekolojik çöküş, doğal kaynakların sınırsız sömürülmesi ve kurutulması, toplumsal yapı ve dinamiklerin yok edilmesi, mülkiyet ilişkilerinin ekonomik anlamını kaybederek sürdürülemez hale gelmesi Türkiye kırında da yaşandı.

Köy yaşamının aşağılanması nasıl başladı?

Kültürel ve toplumsal aşağılama, hor görme, kırsal yaşamdaki çöküşle birlikte başladı. Kırsal alan büyük işletmeciler tarafından sürdürülebilirlikten uzak, enerji yoğun, merkezileştirici ve verimsiz yöntemlerle şehirler için doğal kaynak deposu muamelesi görmeye başlaması bu bakış açısını ve yıkımı getirdi. AKP merkezileşmeyi iyice artırdı. Köyleri kente tabi kıldı. Bunlar geleneksel kır yaşamına ve üretime ağır darbeler oldu. Kırsal yerleşimler hammadde üretim bölgeleri olarak görmemek, insani ve ekolojik birimler olan köyleri ve topluluklarını kendi sosyoekonomik ve kültürel dinamikleriyle değerlendirmek gerekir. Köyleri ortadan kaldırmak siyasi, ekonomik ve sosyolojik bir dar görüşlülüktür. Tersine köylerin korunması ve geliştirilmesi gerekir.

Kırsal yaşam yarınsız hale mi getiriliyor?

Köyler büyük ölçüde terk edilmiş durumda. Mevcut mülkiyet ve tapu sistemine göre topraklar yetmiyor. Gençler iş ve güvenli bir gelecek için büyük kentlere göç ediyor. Kalanlar genellikle yaşlılar. Aslında ihtiyaç gidişatın tersine çevrilmesi yönünde. Şehir ve kırsal arasındaki dengesiz, eşitsiz ve adaletsiz ilişkinin sağlıklı ve sürdürülebilir hale getirilmesi gerekli. Kırsalın kendine yeterli, ekolojik, ekonomik ve toplumsal dengesi sağlanmış, sürdürülebilir ve sağlıklı bir işleyişe kavuşması hedeflenmeli.

Tarımsal alanda yaşanan yoksullaşma ne olacak?

İktidarların ve şimdi AKP'nin refah ve gelişme umudu diye sunduğu küresel kapitalizm tarımsal alanda, kırsal nüfusta dengeyi altüst etti. Tarımla geçinenlerin sorunları arttı. Geçim kaynakları daraldı. Yükselen yoksullaşma kadın ve erkekleri farklı etkiledi. Yani toplumsal cinsiyet itibariyle farklılıklar doğuyor. Bunları dikkate alan tedbirlerin gecikmeden devreye sokulması gerekiyor.

Kırsal alana destek verilemez mi?

Toprağın işlenmesini kolaylaştıracak kolektif bilgi ve dağıtım ağları kurup üretimin iyileşmesi sağlanabilir. Ekonomik refahı artırmak, kültür ve yaşam biçimini koruyarak güçlendirmek de mümkün. Enerji-yoğun, merkezi ve ekolojik tahribata yol açan üretimler tedricen terk edile-

bilir. Doğaya uyumlu, ekolojik olarak sürdürülebilir ve onarıcı yöntemler uygulanabilir ve bölge şartlarına uygun destekler verilebilir.

Kır ve kent ilişkisinde yeni model önerileriniz var mı?

Dünyada da işleyen ve sürdürülebilir örnekler var. Üreticiler için katma değeri yüksek, tüketiciler için sağlıklı ve kaliteli ürünlerin ortaya çıkması hedeflenebilir. Adil paylaşımlı ve kır-şehir ilişkisini güçlendiren ve besleyen, doğrudan üretim, tüketim ve dayanışma modelleri oluşturulabilir. Kırsalın horlanıp kenarlara itildiği, terk edildiği süreç sonlandırılabilir. Yeniden benimsenen ve geleceğine güven duyulan yaşam ve üretim alanları olarak hak ettiği değere kavuşan kır ile mevcut kentin dengeli, adil, dayanışma içerikli ilişkisi tesis edilebilir.

“Düzenin makbul iktisadi seçeneği” nedir?

Kapitalizmin en önemli çelişkisi az sayıda şirketin (sermaye sahibinin) çok sayıda insanın (halkın) talepleriyle ilgili kararlar veriyor oluşudur. Bu durumda, üretim, toplumun istediği gibi değil sermaye sahiplerinin istediği gibi biçimleniyor demektir. Bu da kapitalizmin, iddia edildiği gibi, “ekonomik olarak etkin” olsa bile “sosyal olarak etkin olmayan” bir sistem olduğu anlamına gelir. 20. yüzyılın son çeyreğinden beri esas olarak kapitalizmin neoliberal modeli hükümünü sürdürüyor. Dünya Savaşı sonrasında kurulmak zorunda kalınan sosyal devlet 1970’lerdeki krizler bahane gösterilerek çokuluslu şirketlerin güdümündeki Washington Uzlaşısı’na kurban edildi. Deregülasyonlar, özelleştirmelerle özellikle finans şirketlerinin kârları rekorlar kırarken, emeğin geliri düştü, ekolojik kriz tırmandı. 2008’de dünya ülkelerini vuran kriz, ekonomik olduğu kadar ekolojik ve toplumsal bir krizdir de.

Bu modelin kriz üretmesi kaçınılmaz mı?

Değiştirme yönünde köklü ve kararlı adımlar atılmazsa, kaçınılmaz. Mevcut reçetelerle krizden çıkmak imkânsızdır. Bu kafayla atılacak adımlar, bir yeri yamarken, diğer alanlardaki tahribatı artırmaktan öte bir anlam taşımaz. Başka bir dünya yok, bu dünyada yaşamaya devam etmek istiyorsak ayağımızı yorganımıza göre uzatmayı başarmamız, bırakın büyümeyi, küçülmeyi tartışmaya başlamamız gerekiyor. Var olan serveti yeniden paylaşarak, yaşamı koruyan bir ekonomik yapıyı büyüterek daha uyumlu bir iktisadi yapı kurmamız gerekiyor. Halbuki bugün ortaya

çıkaran sonuç toplumsal eşitsizlik ve adaletsizliğin artması, ekolojik tahribatın büyümesidir. Buna ilave olarak, işçiler dahil bütün çalışanların emeğini koruyacak, onların taleplerini savunacak araçların, yasaların, sendikal ve toplumsal örgütlenmelerin zayıflayarak gerilemesi de dikkat çekiyor. Ücretli çalışanlar daha güvencesiz, koşulları kötü ve gelirleri son derece adaletsiz düzeyde. Küreselleşen sermayenin birikimi ise muazzam bir düzeye çıkmış durumda. Bu sistemin neden olduğu ekolojik yıkımın asıl etkisini dar gelirliiler üzerinde gösterdiğini de belirtmeliyiz.

Büyük sermaye grupları ekonomiyi teslim mi aldı?

Gerçek durum böyle. Washington ve Brüksel başta olmak üzere, her başkentte görevleri hükümet politikasını etkilemeye çalışmanın ötesinde, bizzat politikaları belirleyip hükümetlerin dikkatine sunmak olan yüz binlerce özel sektör lobicisinin varlığı bunun en açık kanıtıdır. Bu lobiciler sahip oldukları maddi kaynaklar sayesinde hükümet ve bürokrasinin kapısını istedikleri anda çalabilmekte, taleplerini kolayca dillendirebilmekte, dikte edebilmektedirler. Çalışanlar, toplum ve tek tek bireyler ise bu güç odaklarının baskı ve kuşatması altında ve korunaksız. Devlet ve piyasa denilen mekanizma, kârı esas amaç olarak doğayı, ekolojik dengeyi, sosyal yapıyı tahrip eden politika ve uygulamalarıyla nefes aldurmuyor. Koruyucu yasal düzenlemeler ve sosyal politikalar art arda terk ediliyor. İnsani ve toplumsal ihtiyacı karşılama çabasındaki toplum piyasasının insafına bırakılıyor. Bu açmazdan ancak katılım, dayanışma, ortaklık ve gönüllülük zemini sunan yeni alternatiflerle çıkılabilir.

Çarpık düzen dedikleri bu mu?

Dünyada da, bizde de az sayıda insanın kararıyla, çok sayıda insanın hayatını etkileyen bir ekonomik düzen var. Buna çarpık denilmez de ne denir! Bu dışlama ve yabancılaştırma, büyük bir dengesizliğin, sık sık yaşanan ve ne zaman patlayacağı da belli olmayan krizlerin nedeni. Bunlar kapitalist ulus devlet ekonomileri ve yalnızca büyümeye odaklanmışlar. Bu nedenle de toplumsal eşitsizlik, adaletsizlik, sürekli dengesizlik ve ekolojik tahribat ve yıkım kaçınılmaz bir sonuç.

Çarpık ekonomik düzenden çıkış yolu var mı?

Toplumu kendi geleceğini ilgilendiren önemli kararlara katmak bize çıkış imkânı sunar. Temel mesele halkın temel iktisadi tercihlerde yönlendirici rol sahibi olmasını sağlamak. Bu piyasayı, motivasyonunu sınırsız kâr etmek amacından alan sermayeyi frenleyecek ve toplumun piyasayı kuşatmasını sağlayacak çeşitli mekanizmalar oluşturulabilir. Bu yolla toplumsal, ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirliği olan ve katılımcılık ilkelerine dayanan yeni bir düzen kurulabilir. Adına küreselleşme dediğimiz süreç yerel ekonomileri yıkarak gelişti, giderek tekelci bir yapıya kavuştu. Oysa yerel ekonomiler sistemin belkemiği. Bu süreci tersine çevirmek zorundayız. Bu bağlamda işletmelerin yönetimlerinde çalışanların ve tüketicilerin temsilcilerinin bulunması ve kararlara katılması sağlanabilir. Ekonominin bütün süreçlerine etkin katılım, siyasi ve iktisadi alanlardaki güç yoğunlaşmasını sınırlayabilir, büyük sermaye gruplarının istedikleri gibi yön verme girişimlerini önleyebilir.

Çarpık ekonominin eşitsizlikleri neler?

Bu küresel ekonomik sistem hem ülkeler arasında, hem de ülkelerin kendi içinde her alanda ekonomik eşitsizlik ve ekolojik dengesizlik üretiyor. Dünyada ve ülkeler içinde bölgeler bu eşitsizliği ve dengesizliği yaşıyor ve bu durum giderek yayılıyor. Son yıllarda farklı konular etrafında ve birbiri ardına yaşanan krizler bunun örneği. Krizlerin araları kısılıyor, etki alanları ise genişliyor. Sık sık bir tıkanmaya doğru sürüklenme hali yaşanıyor. Küresel kapitalizmin ürettiği bu sorunların giderilmesi kapalı ekonomiler ve otoriter yönetimler oluşturmaktan geçmiyor. Aksine çıkış imkânlarını yaratacak olan her alanda demokratikleşme ve toplumsal katılımıdır.

Demokratik bir küreselleşme olamaz mı?

Şu anda küreselleşen sermaye ve istediğini dünya halklarına dayatıyor. Toplumların katılımları üzerinden gelişen demokratik bir küreselleşme de mümkündür. Dünya ve AB ile kurulan ilişkileri sermayenin yönlendirdiği elitlerin kontrolünden alarak, toplumun bizzat katılıp söz ve karar sahibi olacağı biçimler oluşturmak hedeflenebilir. Buna ilave olarak yerel ekonomilerin güçlenmesi için çalışmalar yapılarak, mevcut sistemin onları öldürerek büyümesinin önüne geçilebilir.

İşsizlik, yoksulluk ve doğa katliamları kaçınılmaz mı?

Ekonomik büyüme ve ekolojik denge birbirini dışlamaz. Bu istihdam için de geçerlidir. 2013 yılı için Türkiye’de

işsizlik neredeyse % 10'u buldu. Asgari ücret 846 TL. Kamuoyuna yansıyan yolsuzluk, rüşvet, kayırma, hukuksuzluk skandallarını “çağ atlama” olarak sunan bir iktidar savunmasıyla karşı karşıyayız. Eğer ekonomi politikaları küresel değil yerel üretim birimlerini, kârı değil gerçek refahı, ekonomik büyümeyi değil sürdürülebilirliği temel alırsa, yani yeşil ekonomik dönüşüm benimsenir ve uygulanırsa durum çok farklı olacak. Geleneksel kalkınma stratejilerinden çok daha fazla iş imkânı, doğayı korumak ve ülkenin biyolojik kapasitesini yükseltmek mümkün olacak. Ancak böyle bir ekonomik politika işsizliği, yoksulluğu ve doğa katliamını önler.

Piyasa ekonomisinin sonuçları nelerdir?

Piyasa ekonomisi toplumdaki eşitsizlikleri artıran bir rol oynuyor. Eşit dağıtılmamış kaynaklara ve bilgi tekeline sahip olanlar süreçleri belirliyor ve ekonominin çarkları büyük ölçüde onlar için dönüyor. Piyasa ekonomisinin etki alanı genişliyor ama ücretli çalışanların ve çoğunluğun yaşam kalitesi görece olarak düşüyor. Bu olumsuz etkileri bertaraf etmek için ulaşım, eğitsel ve kültürel faaliyetler, sağlık ve barınma gibi hizmetlerin kamu tarafından sağlanması dar gelirli ve varlıksız kesimlerin korunması bakımından önemlidir. Bu bağlamda paranın geçmediği veya etkili olmadığı kamu alanları yaratılması piyasanın yıkıcılığını frenleyen ve alanını daraltan imkânlar olarak görülebilir.

Bu ekonomik düzenin vergi politikası adil mi?

Mevcut vergi politikaları gelir dağılımı adaletsizliğini gi-

dermiyor, daha da artırıyor. Yurtdışına kaçırılan servetlerin ülkeye getirilmesi karşılığında ödenecek vergiler kolayca affedilirken, asgari ücretten halen vergi alınmaya devam ediliyor. Kamu kaynakları toplumun refahını yükseltecek alanlara akıtılmıyor. Bu kaynakların adil ve adaletsizliği yok edecek bir vergi sistemiyle toplanması gerekir. Durum hiç de böyle değildir. En zenginle en fakir dolaylı vergilerle aynı ölçüde vergi veriyorlar. Gelir dağılımını düzelteren kapsamlı bir vergi reformu yapılması gerekiyor. İktisadi adalet için gerekli olan budur.

Kooperatifçilik konusunda fikriniz nedir?

Piyasa ekonomisinin hükmünü sürdürdüğü günümüzde kooperatifler çok yönlü fonksiyonu olan örgütlenmelerdir. Kamusal ilişkilerde ve insan ihtiyaçlarının karşılanmasında, piyasanın etkisinden arınmak, olabildiğince eşitsizlikleri onarmak, toplumsal adaleti sağlamak, üretim, tüketim ve çalışanlar ilişkilerinde demokratik katılımı sağlamak kooperatifler yoluyla mümkün olabilir. Yine kooperatifler doğal varlıkların sınırsız ve yıkıma uğratacak düzeyde işletilmesinin önüne geçebilir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının işletilmesinin ve kullanımının yaygınlaştırılmasında da etkin rol oynayabilir. Bu bakımdan üretici, tüketici ve çalışanlar kooperatifleri kurulabilir. Demokratikleşme, tüketicinin ve üreticinin korunması, ekolojik duyarlılık, yoksullukla mücadele, mikro finansman temini, uluslar arası işbirliği, bilgi ve veri paylaşımı kooperatiflerin kapsamını anlatıyor. Hem üretici ve tüketici kooperatiflerinin birleşmesi, hem de dünya ölçeğinde işbirliği modellerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kooperatifler sadece ekonomik değil, aynı zamanda

sosyal bir kurumdur ve sosyal amaçları da bulunmaktadır. Örneğin, bu ağ içinde kar ve piyasa unsurunu yıkıcı etkisini en aza indirmeyi hedefliyor. Partimiz doğrudan demokrasinin uygulandığı, eşitlikçi, özgürlükçü, doğayla uyumlu toplumsal düzenin kurulması hedefimizde, piyasaya alternatif olma potansiyeli taşıyan kooperatifçilik çalışmalarına önem vermektedir.

Ekonominin insani, toplumsal ve ekolojik hedeflerle uyumu şart mı?

Uyumun olmaması zaten sorunların esas kaynağı. İşçiler, kamu çalışanları, emekçileri ve ücretli çalışanları örgütlenme, sendikalaşma, dayanışma, grev ve toplu sözleşme haklarını özgürce kullanabilmeliler. Bunlar evrensel haklar. Toplumsal yapı ve üretim süreci böyle bir yapılanma üzerinde yükselmeli. İktisadi alanda demokrasi ve kararlara katılım ancak böyle mekanizmalarla hayat bulur. Ekonominin böylesi insani ve toplumsal hedeflere yöneldiği şartlarda uyumun sağlanması ve hedeflere ulaşmak mümkün olabilir. Bugün işçi ve kamu emekçileri sendikalarını, meslek odalarını daha güçlü kılmaya, kapsayıcı ve demokratik bir işleyişe kavuşturmaya ihtiyaç var.

Herkese sendika ve grev hakkı mümkün mü ve gerekli mi?

Örgütlenme, toplumsal ve ekonomik hak ve çıkarları kazanma, koruma ve geliştirme hakkına herkes sahip olmalı. Yani tam anlamıyla sendikalaşma, toplu sözleşme, grev hakkı ve toplu eylem gibi temel haklar geleneksel işçi, emekçi ve ücretli çalışanların dışında, kamu görevlileri, emekliler, ev içi emekçileri, çiftçiler ve öğrenciler gibi kesimleri de kapsamalı. Bu konuda çalışanlar arasında ayırım yapılamaz. Sendikalaşma, toplu pazarlık ve grevi de içeren toplu eylem hakkı birlikte kullanılan haklardır ve sınırlandırılmaları kabul edilemez. Bu bakımdan barışçı eylem hakkı, iş yavaşlatma, işi durdurma, dayanışma grevi, hak grevi ve genel grev hakkı da bu kapsamda kabul edilmelidir. Toplu pazarlık çoğulcu bir şekilde gerçekleşmeli, içeriği sınırlandırılmamalı ve işverenlere tanınan lokavt bir hak olmaktan çıkarılmalıdır.

Sendikal haklar hangi yasal temellere dayanıyor?

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 87 ve 89 sayılı sözleşmeleri ve ilgili kararları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AIHS) hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) kararları, Avrupa Konseyi'nin Avrupa Sosyal Şartı ile Gözden Geçirilmiş Sosyal Şartı, Sosyal Haklar Avrupa Komitesi kararları ve AB Temel Haklar Şartı sendikal hakların kullanımıyla ilgili uluslararası hukuki zemini oluşturmaktadır. Türkiye bunları imzalamıştır. Anayasa'nın 90. maddesi bunları iç hukuk hükmü kabul ettiğinden uygulanmak zorundadır. Bunlara aykırı yasa ve idari düzenlemeler ve mahkeme kararları aslında geçersizdir.

Emeğin güçlenmesi için ortak çalışanlar yasası gerekmez mi?

Temel sorun bu. Ayrı yasalara tabi durumdalar. Bu haklarını aramalarını ve güçlerini birleştirmelerini imkânsız kılıyor. Toplumun hak temelli örgütlenmesini ve güçlü örgütler kurmasını önüyor. Emeklerinin karşılığını ve işveren karşısında daha güçlü pazarlık imkânlarını ortadan kaldırıyor. Sonuç itibariyle emeğin güçlerinin bölünmesine ve zayıflamasına neden oluyor. Bu bakımdan işçiler ve kamu görevlileriyle ilgili sendikal mevzuat yeniden ele alınmalı ve uluslararası çalışma hukukunun normlarına göre düzenlenmelidir. Tüm çalışanlar için geçerli, güveneli istihdam sağlayan, ortak ve demokratik bir çalışanlar yasası çıkarılmalıdır. Anayasa ve diğer yasalar buna göre değişmelidir.

Sendikalaşma ve iş güvencesi ilişkisi nedir?

İş güvencesi aslında birçok hakkı korumanın anahtarı gibidir. Çalışma ve sendikalaşma hakkı da buna bağlıdır. Sendikal nedenlerle işten çıkarılma çok yaygın bir şekilde uygulanıyor. Önüne geçmek için hızlı ve etkin bir yargılama ve işe iade sistemi kurulması gerekiyor. Sendika karşıtlığı ve sendikasızlaştırma bir hakkın kullanılmasını engellemek, ihlal etmek, yani aleni ayrımcılıktır. Bu konuda caydırıcı yasal önlemler alınmalı. Halbuki şu anda Türkiye’de 2,5 milyon işçi taşeron sistemiyle güvenceden yoksun ve düşük ücretle çalışmaya mahkûm edilmiş durumda. Esnek ve kurlsız çalıştırma yoluyla iş güvencesi ortadan kaldırıldı. Sendikalaşma hakkı için referandum temel bir hak olarak kabul edilmeli. Sendikalaşma yönündeki bütün faaliyetler tam bir serbesti içinde yapılabilirli.

Sendikaların iç demokrasileri hakkında fikriniz nedir?

Sendikalar işçilerin ve çalışanların son derece önemli örgütlenmeleridir. Demokrasinin varlığını aramada kriter olarak görülecek alanların en önemlilerinden biridir. Bununla beraber, Türkiye’de sendikaların kendi yapılanmalarında gelişkin bir iç demokrasiye sahip oldukları söylenemez. Bu bakımdan sendikal dünyanın çok köklü yapısal reformlara ihtiyacı olduğu açıktır. Bu bakımdan sendika işleyişinde iç demokrasiyi güvenceye alacak mekanizmaların oluşturulması da zorunludur. Sendikalarda bu konuda çok ciddi sorunların yaşandığı, iç süreçlerinin sorgulandığı, işlemlerin ve ilişkilerin saydam olmadığı,

yönetimlerin değişiminde demokratik mekanizmaların yeterince işlemediği kanaati kamuoyunda yaygındır. Hem işçi, hem de kamu emekçileri sendikalarının bünyelerindeki farklı anlayışların yönetim mekanizmalarında temsili yönünde değişimlere gitmeleri ve yönetimlerini destek tabanı daha geniş bir meşruiyete oturtmaları başarılı mücadelede vermeleri bakımından son derece önemli.

İş güvensizliği ve ölümler hakkında ne diyorsunuz?

Üretim sürecinde iş güvensizliği, işçi ve emekçi ölümlerinde Türkiye, ilk sıradaki ülkeler arasında yer alıyor. AKP'nin 12 yıllık iktidarında 10 bin 723 işçi yaşamını kaybetti. Tersaneler, kömür ocakları, inşaat ve ulaşım ölüm ve yaralanmanın en çok olduğu sektörler. Yasaların yetersizliği de, var olan yasaların yeterince uygulanmadığı ve denetimlerin ciddi şekilde yapılmadığı hemen her olayda bir kez daha görülüyor. Cezai yaptırımlar ise son derece yetersiz. Ölenler öldükleriyle kalıyor, geride bıraktıkları yakınları da yoksulluğa ve çaresizliğe mahkûm ediliyor. Ölümlü kazaların insanca olmayan ve süresi çok uzun olan çalışma koşulları ve saatleriyle de ilgisi bulunmakta. Çalışma saatlerinin ücrette düşüşe gidilmeden azaltılması gerekiyor. İşsizlere yeni istihdam olanakları da yaratacak bu adım, çalışanlar için şartları biraz daha insani hale getirecektir.

Emek alanına kadınların katılımı nasıl?

Halen dört kadından ancak biri çalışma hayatına katılabiliyor. Bunların da yaklaşık % 14-15'i işsiz kalma riskiyle karşı karşıya bulunuyor. Çalışma hayatında cinsiyetçi

yaklaşım bütün boyutlarıyla etkisini sürdürüyor ve iş bölümünde kendini açıkça gösteriyor. Sosyal güvence ve iş güvencesinden yoksunluk kadınların karşılaştığı başlıca sorunlardan. Kadın ve işçi olmak iş yaşamında kadınlara ilave sorunlar getiriyor. Kadının çalışmaması, çocuk bakımı ve ev işleriyle uğraşması düşüncesi Türkiye’de hâlâ çok yaygın. Kadına böyle bir rol biçiliyor. Sosyal ve ekonomik krizlerin kadınların yükünü ağırlaştırdığı da biliniyor. Neo liberal politikalar sürdükçe erkekleri de kadınları da daha fazla işsizlik, güvencesizlik ve daha fazla sömürü bekliyor.

Çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığıyla mücadele nasıl olacak?

Kapitalizmin toplumsal hayatta yarattığı tahribat en çok kadınları, yaşlıları, çocukları ve engellileri etkiliyor. Bu bakımdan özellikle emek alanında ve üretim sürecinde toplumsal cinsiyete duyarlı mücadele yöntemlerinin benimsenmesi gerekiyor. Mevcut koşulların ürettiği toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadelede çalışma koşullarının kadınlar ve LGBTİ bireyler için daha uygun ve kapsayıcı olması için çaba gösterilmeli. Gerekli düzenlemeler için yasal ve kurumsal adımların atılması sağlanmalı.

Sendika yönetimlerinde kadınların durumu nedir?

Aslında iş yaşamındaki tablo sendikalara da yansıyor. İşçi sendikalarında yönetim kademelerine kadar tırmanabilen kadınların sayısı, son yıllarda az da olsa artmakla beraber halen son derece sınırlıdır. Bu alana erkek dünyası olarak bakılabilir. Buna karşılık kadınlar, bütün engelleyici

faktörlere rağmen, sendikal örgütlenme ve diğer hak mücadelelerinin her aşamasında yer alıyorlar. Kamu emekçilerinin sendikal mücadelesinde ise kadınların durumu başlangıcından itibaren daha farklı ve ileri durumda. Buna rağmen yönetim kademelerine aynı ölçüde yansıdığı söylenemez. Tüm kurullarda eşit temsilin sağlanması önemli ve ertelenemez bir talep. Bu bağlamda program ve tüzüklerin cinsiyetçi ve ayrımcı hükümlerden ve uygulamalardan arındırılması ve eşitliği sağlayacak demokratik ve eşitlikçi adımların atılması gerekiyor.

Kadınlar için eşit işe eşit ücret mümkün mü?

Bu önemli bir hedefimiz. İstihdam olanaklarına eşit bir şekilde erişmeleri sağlanabilir. Cinsiyet ayrımcılığı önlenerek eşit işe eşit ücreti almaları sağlanabilir. Hiçbir kayda girmeyen ama ömür boyu bedelsiz olarak gerçekleştirdikleri bakım hizmetleri nedeniyle gereken saygıyı görmek haklarıdır. Bunun için emekçi, işçi ve ücretli çalışan sınıfların talep ve beklentileri ekonomik ve sosyal politikaların çerçevesini belirlemeli. Cinsiyet eşitliğinin sağlanması bunların çok temel bir kriteri olmalı.

Çalışma hayatında ayrımcılık ne boyutta?

Ayrımcılık çalışma hayatımızın önemli sorunlarından biri. Kadınlar, engelliler, yaşlılar ve yabancı uyruklular bundan etkileniyor. Maaşlar ve yükselme fırsatı bakımından bu ayrımcılık daha açık görülüyor. Bu durum, ekonomik gelişmeye katkı sunabilecek fikirleri de sınırladığı gibi büyük çapta ekonomik değer kaybına da neden oluyor.

Ayrımcılığın önüne geçilmesi için yasal düzenlemeler yapılması ve yönetmeliklerle bütün işyerlerinde uygulamaya girmesi gerekiyor.

Çalışma yaşamında kadını koruyacak tedbirler neler olabilir?

Kadına duyarlı sosyal politikaların yasal ve kurumsal olarak devreye sokulması gerekiyor. İşgücüne katılmalarının önündeki engellerin temizlenmesi zorunlu. Bu açıdan çocuk, yaşlı, hasta ve engelli bakımının toplumsallaştırılması yönünde kapsamlı çalışmalar yapılması kamusal bir görev. Kadın işsizliği ve kayıt dışı istihdamı konusunda özel tedbirler alınarak mücadele edilmeli, güvenceli istihdam ve insanca koşullar sağlanmalı. Sosyal güvenliğin çalışan birey odaklı olmaktan çıkarılıp tüm vatandaşları kucaklayan ve kapsayan bir sisteme dönüştürülmesi gerekiyor. Kadına yönelik her türlü ayrımcılık, şiddet, taciz ve mobbinge son verilmesi için yasal adımlar dahil etkin tedbirler uygulanmalı. Kadın ve erkek arasındaki ücret farkı kaldırılmalı ve insanca bir yaşam için gerekli olan seviyeye çıkarılmalı. Kadınların sendikalaşmasının önündeki engeller kalkmalı. Mesleki sağlıklarının korunması için eğitim, teknik destek ve işyeri düzenlemelerinin yapılması sağlanmalı. Eşitlikçi, özgürlükçü ve ekolojist bir siyasal mücadele hattı, toplumsal hedefleri bakımında bunlara öncelik vermek zorundadır. Yeşiller ve Sol Gelecek'in mücadelesi de bu yöndedir.

Kadınların yükü ağır, toplumsal cinsiyet duyarlılığı nasıl sağlanabilir?

Cinsellik, sağlık, hamilelik, doğum, çocuk bakımı, ev işi ve iş hayatını dengelemek kadınlar için hem bir ihtiyaç, hem

de zorluklar üreten bir durum. Kadınlarla özdeşleştirilen birçok iş erkeklerle paylaşılabilir. Bunun için yasal önlemler ve yönetmeliklerle kadınlar açısından koşullar daha insani ve çalışma yaşamını da etkilemeyen duruma getirilebilir. Toplumsal cinsiyet duyarlı düzenlemeler getirilebilir. Çocuklar için kaliteli bakım hizmetleri, işyerlerinde çocuk bakım yerleri ve olanakları yaratılabilir. Doğum sonrası ebeveyn izni 18 aya kadar uzatılabilir.

Yeşiller ve Sol Gelecek sosyal politikalar alanına nasıl bakıyor?

Sosyal politikalar genel olarak toplumu koruyan ve güçlendiren politikaların uygulama alanıdır. Toplumsal refahın adil ve insani bir ölçü içinde paylaştırılmasını hedefler ve buna uygun mekanizma ve kurumlar oluşturulmasını sağlar. Kapitalizmin küresel neoliberal politikaları ücretli çalışanlar ve tarım kesiminin aleyhine işlemekte ve adaletsizliği iyice derinleştirmektedir. Bu kesimlerin korunması ve güçlendirilmesini esas alan politikalar üretmek özgürlükçü, eşitlikçi ve ekolojist bir siyasetin asıl görevidir. Yeşiller ve Sol Gelecek bu doğrultuda mücadele etmeyi hedeflemiştir.

Adil ve demokratik bir toplum olmak kolay mı?

Bütün vatandaşların insani ölçüler içinde yaşayabilecek gelir elde etmelerinin garanti edileceği bir sistemle bu gerçekleşebilir ve sosyal olarak adil ve demokratik bir toplum inşa edilebilir. Bunun için de bütün eşitsizlik alanlarını düzenleyebilecek politikaların ortaya konulması gerekiyor. Gelir dağılımı ve istihdam ilişkisi gelir dağılımıyla bağlantılı. Eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşımdaki adaletsizlik de öyle. Gelir dağılımdaki bozukluk ve derin uçurum, birbirini besleyen bir döngüsel ilişki içinde. Gelir dağılımı bozuldukça eşitsizlik artar; eşitlik bozuldukça uçurum büyür. Bunun önüne geçilmesi için vatandaş olmaktan kaynaklanan hakları ve ihtiyaçları dikkate alan, kâr amacı gütmeyen kurumlar eliyle düzenlemeler gerekiyor. Örneğin, sosyal hizmetlerden yararlanmak, sosyal güvenceye sahip olmak, kaliteli sağlık ve eğitim hizmeti

almak, insani barınma şartlarına sahip olmak, milli gelirden yurttaşlık payı almak, toplumsal yaşama katılmak için ihtiyaç duyulan bütün kaynaklara erişmek bunlar arasında sayılabilir..

Yoksulluk eski ve köklü bir sorun, nasıl çözeceksiniz?

Vatandaşın sosyal haklarını gözeten bir demokrasinin oluşturacağı asgari yaşam koşulları, gün geçtikçe büyüyen yoksulluk ve gelir uçurumuyla mücadele için önemli bir basamak olarak görülmeli. Sosyal devlet anlayışının gereği olarak, sosyal yardım sisteminin herkese uygun bir gelir yaratılması için mevcut sistemde köklü değişikliklere gidilmesi gerekiyor. Çünkü, sosyal yardımlar bir himmet, iktidarların sadakası değil, kaynağını vergilerin ve ülkenin diğer alanlardan elde edilen gelirlerinin oluşturduğu havuzdan verilen ve vatandaş olmaktan kaynaklanan bir hakkın teslimidir. Bu yardımların ağırlıklı olarak nakdi olması evrensel bir ilkedir. Yurttaşların kendi yaşamlarını kendilerinin düzenleme hakkı bakımından uygun olan budur. Ayrıca, vatandaş siyasi müşteri konumuna düşürecek, ağırlıklı da AKP iktidarı döneminde sık olarak gördüğümüz, ilkesiz uygulamaların sosyal yardım kapsamında ele alınması doğru değildir.

Toplumsal dayanışmanın önemi nedir?

Kapitalizmin her şeyi kâra bağlayan zihniyeti, bireyler, topluluklar ve ülkeler arasında hâkim kıldığı insani normları devre dışı bırakan rekabetçi hırsı ve ideolojisi, gözü dönmüş ve doymak bilmeyen tüketim alışkanlıkları toplumdaki farkı, uçurumu, yalnızlaşmayı ve “kendi başına kaderini yaşama” halini bir sisteme dönüştürüyor ve bunu sürekli kılıyor.

Toplumsal dayanışma ise bütün sosyal politikaların temeli, insanlık kadar eski, sorunları eşitlik ve adalet içinde birlikte aşmanın, bunun için gönüllü örgütlenmenin ve erdemli davranışın adı. Modern toplumlarda yurttaşın bir hak olarak asgari gelire sahip olması bunun somut ifadesi. Belli bir düzeyin altında geliri olanların veya hiç geliri olmayan hanelerin koşulsuz, şartsız sahip olacakları ve vergi gelirleriyle finanse edilecek böyle bir asgari gelir hakkı, yurttaşlar arasındaki dayanışmanın sembolü olarak görülmeli.

Ayrımcılık politikaları sosyal hakları etkiler mi?

Evet, etkiliyor. Üstelik bizim gibi ülkelerde her alanda yaygın bir ayrımcılık varsa, sosyal politikaların dayanışma adımları bazı kesimlere hiç uğramıyor. Cinsiyet kimliği, engellilik, farklı etnisite ve inanç grubundan olmak ve bölgesel farklar sosyal politikaların uygulanmasında ayrımcı davranışlara ve politikalara gerekçe oluyor. Eşitsizliklerin kaynağı bireysel etmenler değil. Asıl hedef toplumsal eşitsizliklerle mücadele olmalı. Bu nedenle özgürlükçü, eşitlikçi ve ekolojist bir sosyal politika anlayışını yaşama geçirmek için çaba veriyoruz.

Devlet sosyal hizmetlerden çekiliyor mu?

Epey zamandır sosyal devletten ve sosyal politikalardan kaçış var. Neoliberal zihniyet sosyal hizmetleri devletin sırtında yük olarak görüyor. Hükümetler bu politikaların çoğunu terk ediyor ve geniş bir toplum kesimini piyasanın insafına bırakıyor. Bu özelleştirmelerle baş başa giden

bir süreç olarak uygulamaya konuldu. Bu durum bütün ülkelerde yükü yakınların omzuna bindirdi. Kadınların çocuklara, yaşlılara, engellilere ve hastalara yönelik bakımları gibi olağanüstü bir sorumluluk alanı doğdu. Yine bu durum kadınların iş yaşamından evlere doğru çekilmesine yol açtı. Bunun önüne geçilmesi için kamusal sosyal politika ve uygulama projelerinin savunulması ve canlandırılması gerekiyor.

Ev içi hizmetler niye hesaba katılmıyor?

Ev içi hizmetler kadınların sırtında. Burada verilen hizmetin iş piyasasındaki değeri çok önemli olmasına karşın, ulusal ekonomik ölçümlerde hiçbir şekilde hesaplara dahil edilmiyor. Halbuki çocuk, yaşlı, engelli bakımı kapitalizmin kendi sistematığı içinde önemli karşılığı olan bir hizmettir. Bunun kadınlara yönelik ayrımcılığın, onların emeğinin yok sayılmasının ve mevcut statükoyu sürdürmenin bir yolu olduğu görülüyor. Önüne geçmek için bu emeğin ölçümlerde yer almasının kabul edilmesi ve hesaplarda görülmesinin sağlanması önemli bir mücadele alanıdır.

Emekli olanı bekleyen yoksulluk mu oluyor?

Emekli maaşları, emekli olanların insani düzeyde yaşamlarını sürdürebilmeleri bakımın yeterli değil. Üstelik kamudan emekli olanlarla, SGK emeklisi olanların emekli maaşları arasında işçi emeklisi olanlar aleyhine, hiçbir ekonomik ve mali izahı olmayan bir fark bulunuyor. İkti-

darlar şimdiye kadar bu maaşları belli bir refah düzeyine çekmek ve işçi-memur emeklisi farkını ortadan kaldırmak yönünde anlamlı bir adım atmadılar. Derin bir eşitsizlik sürüyor. Maaşların insanca yaşamak için uygun bir düzeye çekilmesi gerekiyor.

Bu düzen gençlere ne vaat ediyor?

Hayatın her alanında katılım ve eşitlik sorunu gençlerin canını sıkıyor. Mevcut sistemi ve bunun üzerinde şekillenen toplumsal yapısı epey köhnemiş Türkiye'nin yeniden inşası gerekiyor. Düzen gençleri “tehlike”, “sorun”, “taze ve ucuz işgücü”, “militarizmin bedelsiz insan kaynağı” ve biraz da “gelecek” olarak görüyor. Şimdiye kadar yapılan darbelerin hemen hepsi kendilerine dayatılan eşitsiz ve köhnemiş düzeni reddeden ve özgürlük isteyen gençleri hedef aldı. En son Taksim Gezi Parkı'na kışla görünümü AVM yapmak isteyen AKP iktidarına karşı seslerini yükseltip son yılların en kitlesel direnişini sergileyenler de ağırlıklı gençlerdi. Bu mücadelede yaşamlarını kaybedenlerin de gençler olması tesadüf değildir. Düzenin bu geleneksel ve tahammülsüz, despotik yaklaşımın muhatabı olan eğitimsiz, eğitim gören ve eğitilmiş gençlerin büyük bir bölümü geleceğe dair haklı olarak umutsuz bakıyor. Bunun değişmesi ve gençlerin toplumda “genç” kimlikleriyle var olabilmelerinin yolunu açacak köklü değişim öngören, merkezinde gençlerin ihtiyaçları olan politikaların ortaya konulması gerekiyor.

Gençlerin eşit statü istemesi çok bir şey mi?

Bu gençlerin hakkıdır. Kendi yaşamları üzerinde daha fazla söz ve karar sahibi olmaları gerekir. Geleneksel devlet anlayışı ve uygulaması özellikle eğitimi kullanarak gençlerin aile, devlet ve iktidar üçlüsünün ideallerine göre şekillenen bir hayatı seçmelerini isteniyor. Genç bireylerin kendi yaşam ve kimliklerine dair bu seçimi özgürce yapmaları engelleniyor. Bunu mümkün kılacak toplumsal ze-

minlerin yaratılması çok bir şey değil, bir hakkın yerine getirilmesidir. Onları piyasaya işgücü olarak görmekten vazgeçip eşit yurttaş olduklarını hatırlamak ve her alanda katılım hakkı tanımak doğru olmalıdır. Kamu hizmetlerinin, özellikle sosyal ihtiyaçların gerçekleşmesinde buna dikkat edilmelidir.

Gençlerin kamusal alanda var olmaları nasıl sağlanır?

Katılımın gençler açısından en önemli boyutu toplumsal karar süreçlerine dahil olarak kamusal alanda varlıklarını hissettirmeleridir. Ancak nüfusla kıyaslandığında buna imkân tanıyacak gençlik çalışmaları, kaynak ve kurumların yeterli olmadığı görülüyor. Hizmetleri artıracak ve yaygınlaştıracak adımlar atılması gerekiyor. Sosyal ve kültürel merkezler, eşit ve aktif yurttaşlar olarak gençlerin katılımını sağlama da önemli bir imkân olarak değerlendirilebilir. Yerel yönetimlerin bu yönde de yetkilerinin artırılması gerekir.

Genç işsizlik oranı tahammül sınırlarını zorlamıyor mu?

Malum genç işsiz sayısı, yetişkin işsizlerin iki katını aştı. Son resmi açıklama % 19,3 olduğunu ortaya koydu. Yani her beş gençten biri işsiz. İşsizlik eğitilmişler arasında hem hızla artıyor, hem de oranı giderek yükseliyor. İşsizliğin azaltılması ve gençler için nitelikli istihdam alanları yaratılması daha fazla gecikmeden ulaşılmaması gereken bir hedef. Bundan dolayı gençler lehine çözümlerin stratejik olarak oluşturulması zorunluluk haline geldi. İş bu-

lan gençlerin de bir dizi eşitsizlik ve adaletsizlikle karşı karşıya kaldıkları bir gerçek. Ücretsiz staj uygulaması da bu durumun yaygın ve dikkat çeken bir parçası. Askerlik yapmış olma şartının aranmasının eşitsizliği daha da derinleştirdiği ise son derece açık.

Gençlere sürekli sosyal güvence sağlanamaz mı?

Gençlerin eğitim dönemlerinin sosyal güvence altına alınmaması Türkiye’de bir sorun olmaya devam ediyor. Bunun önüne geçilmesi için eğitim dönemleri ve çalışma yaşamı öncesinde aileleri veya sivil toplum kuruluşlarının desteklerine ihtiyaç duymadan, bir hak olarak sosyal güvencelerinin devlet tarafından sağlanması gerekiyor. Partimiz bunu öneriyor.

Bu düzen gençlere eğitimde fırsat eşitliği sağlıyor mu?

Devlet okullarının eğitim kalitesi çağa uygun değil, son derece yetersiz. Kaliteli eğitimin özel okullarda verilmesi, sık değiştirilen sınav sistemi öğrencileri ve aileleri dershanelere yönlendiriyor. Bu politikanın her yönüyle hatalı olduğu ortada. Oysa eğitimde bütün gençlere fırsat eşitliği tanınması sosyal adalet ilkesi gereği. Ailelerinin sınıfsal durumları nedeniyle eğitimini sürdüremeyen gençlerin oranı bir hayli fazla. Bunun önüne geçmek için yeterli kamu kaynağının bu alana yönlendirilmesi gerekiyor. Ayrıca, barınma, beslenme ve sağlık hakkı da aynı kapsamda ele alınmalı. Bunlar kamunun zorunlu hizmet alanlarıdır.

Gençler “nasihate doyduk” diyorlar, siz ne diyorsunuz?

Haklılar, çünkü her alanda katılım sorunu yaşıyorlar. Gerçi seçimlerde aday olma yaşı filan düşürüldü ama sorunun esası halen sürüyor. Gerontokrasi denilen yaşlılar hâkimiyeti, hiyerarşik ve bürokratik yapılanma özellikle 12 Eylül Darbe Rejiminden beri güçlendirildi. Bu yapılarla ve gençleri katılım dışında tutarak sorunlar çözülemez. “Deneyim” ve “olgunluk” gibi gerekçelerle karar süreçlerinden dışlanmaları doğru değil. Yaş ve deneyim hiyerarşisi toplumun geleceğinin inşa edilmesini engeller. Üniversitelerde sesini yükselten genç her gün karşısında polisi, idareyi ve mahkemeyi buluyor. Hemen her olayda gençlerin karşısında dikilen devletin dili ve tarzı çok yaşlı. Onları hiç anlamıyor ve anlamaya da yanaşmıyor.

Siyasette gençleşmeye ne diyorsunuz?

Gerek partilerin, gerekse siyasal süreçlere gençlerin katılımlarının önündeki yasal sınırlamaların ve fiili engellemelerin kalmasını savunuyoruz. Oy verme ve seçilme yaşı daha aşağı indirilmelidir. Çünkü, dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de gençle, artık siyaset alanının diğer yaş gruplarıyla eşit oldukları, söz ve karar hakkını kullanabildikleri bir zemin haline gelmesi istiyorlar. Büyük toplumsal değişimlere yaratıcı dinamikleri ve sergiledikleri olgun ve kararlı mücadele üsluplarıyla gençlerin bu taleplerinin son derece haklı olduğu görülüyor. Günümüz dünyasındaki teknoloji, iletişim ve eğitim olanaklarının olağanüstü gelişimi genç kuşakların daha erken yaşlarda olgunlaşmaları ve hayata hazırlanmaları imkanını veri-

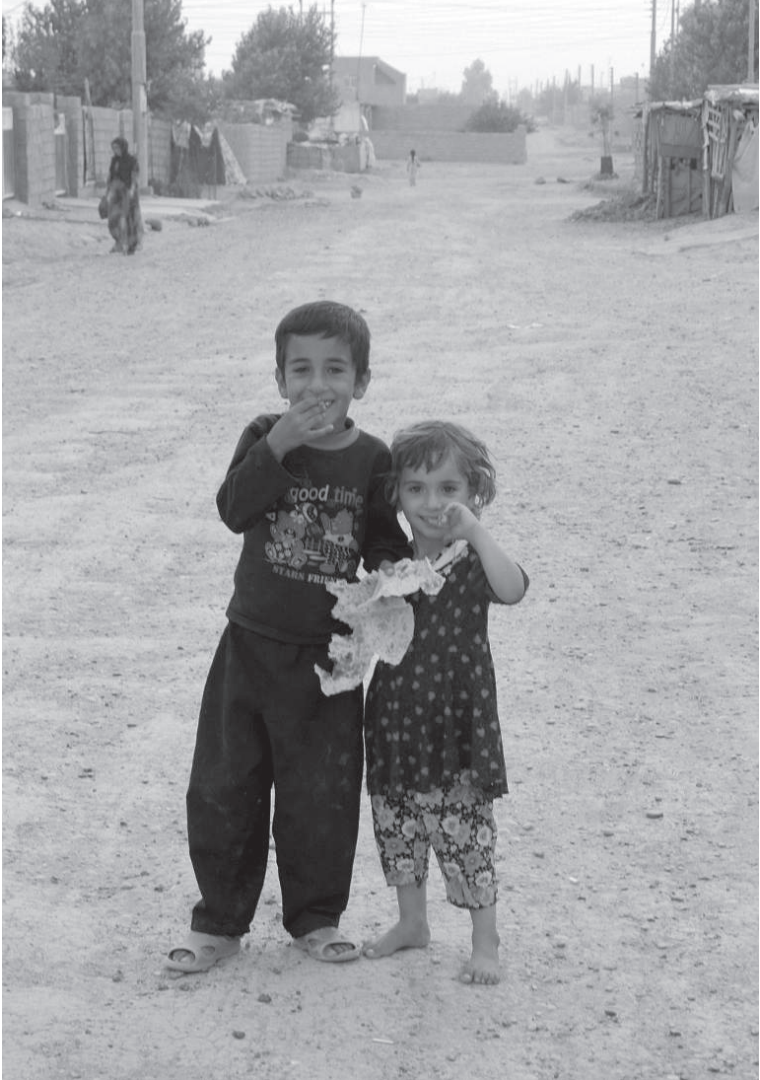

yor. Partimiz bu konuda ileri bir adım atıp, kendi örgütsel yapısında ve seçim sisteminde pozitif ayrımcılık uygulayıp gençlere her seçimli organda kota getirmiştir. Eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik bir siyasi parti olarak bunu bir ilke olarak görüyoruz. Siyasete katılma yaşının da 16'ya indirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Anayasa'nın gençliğe bakışında bir problem yok mu?

Yıllardır itiraz eden gençler çok haklı. Biz de değişsin diye mücadele ediyoruz. Bu anayasa gençleri devletin ve benzeri kurumların ideallerini gerçekleştirecek araçlar olarak görüyor ve her alanda böyle davranıyor. Anayasa ve diğer yasaların, eğitimle ilgili yönetmeliklerin bu anlayıştan arındırılması gerekiyor. Bu bakımdan özellikle Anayasa'nın "gençliğin korunması" ile "sporun geliştirilmesi" başlıklı, devletin gençlerle ilişkisini düzenleyen 58. ve 59. maddeleri çıkarılmalı ve asla bir daha yer verilmemelidir. 58. madde devletin bekasını merkeze alan ve gençleri bu amaçla araçsallaştıran, devletin gençlere müdahalesi için sınırsız alan açan bir maddedir. 59. madde ise alkol, uyuşturucu gibi alışkanlıklara karşı gençleri korumayı öngörüyor. Günümüz gençliği böyle bir korumayı asla kabul etmiyor. Farklı evrenler söz konusu. Spor ise bir ehlileştirme, terbiye etme alanı olarak değerlendiriliyor. Aynı bakanlığın hem gençlikle, hem de sporla ilgilenmesi de bunun göstergesi. Gençler bu ayak bağlarından kurtulup özgürleşmek istiyor.

Çocuk kimdir ve hakları nedir?

18 yaşına kadar her birey yasal olarak çocuk kabul edilir. Korunma, gelişme ve katılım hakkına sahiptir. Baskı ve sömürden uzak, sağlıklı ve özgür bir gelişme ortamı içinde büyüme ve kendisini isteği ve ilgisi doğrultusunda geliştirmek de hakları arasındadır. Ebeveynler, devlet ve toplum çocuklara karşı sorumlu ve borçludur. Hiçbir ayırım gözetmeden başta eğitim olmak üzere bütün haklarının tanınması gerekir. Ana baba, yasal vasiler veya aile üyelerinin düşünceleri, eylemleri, siyasal görüşleri, inançları ve meslekleri nedeniyle çocuklar ayrıma veya cezaya tabi tutulamaz. Eğitimlerinde kendi kültürel kimliklerinin özgün nitelikleri dikkate alınmak zorundadır. Türkiye'de her çocuk kendi kültürel değerlerini öğrenme, yaşama ve anadilinde eğitim hakkına sahip olmalıdır.

Çocuk istismarı deyince ne anlıyorsunuz?

Eğitim, sağlık, barış içinde güvenli bir yaşam çocukların temel hakkıdır. Ancak, devletin, toplumun ve ailelerin bunlara yeterince duyarlılık gösterdiği söylenemez. Çocuk işçiliği, sokakta çocuk istismarı, çocuk dilendirme, sokakta çocuk çalıştırma, organ mafyası, çocuk pornografisi, aile içi ve dışı şiddet, çocukları politikada kullanma, çocuk mahkûmluğu gibi geniş yelpazeye yayılan bir istismar alanı söz konusudur. Bu nedenle aynı genişlikte bir mağduriyet yelpazesi de ortaya çıkıyor. Buna karşı hem toplumsal duyarlılığı geliştirmek, hem de yasal düzeyde tedbirler alınması için mücadele etmek gerekiyor. Çocukların silahtan, savaştan ve silahlı çatışmalardan uzak tutulması da günümüzün en önemli sorunlarından biri.

Çocukların yaşam ve bedenlerinin ticari ve benzeri amaçlarla kullanılması, onur kırıcı şekilde afişe edilmesi de önlenmelidir.

Çocuk sağlığı, korunması ve yararına dair ne söylüyorsunuz?

Doğumdan yetişkinliğe, asgari sağlık ve refah düzeyinde yaşama ve büyüme bütün çocukların hakkıdır. Bu bakımdan köklü anne-çocuk ve halk sağlığı politikaları, kurumları ve hizmetleri gerekiyor. Yoksullukla ve yoksul aile çocuklarının sağlığı ve geleceğiyle ilgili hizmetler de yerine getirilmeli. Devlet bu çerçevede etkin ve adil sosyal politikalar geliştirmekle yükümlüdür. Çocukların korunma, yaşama, gelişme, katılım ve güvenlik hakkının ve yüksek yararının yasama ve yargı organları, kamu ve özel sivil toplum kuruluşları ve medya tarafından titizlikle gözetilmesi gerekir.

Çocukların görüşünü almak önemli mi?

Onları ilgilendiren politika ve faaliyetlerde yarar ve haklarını gözetmek temel ilkedir. Çocuklara dair eylemlerde katılım hakkından hareketle görüşlerinin alınması önemli. Yetişkinler gibi onların da kanaat, duygu ve düşünceleri var. Bunu yuvalarda, okullarda, ebeveynleri ve kamuoyu önünde bireysel veya toplu olarak açıklayabilmeliler. Bu onların geleceği, kişiliklerinin gelişimi ve haklarına sahip çıkan birey olmaları bakımından çok önemli.

Çocuklar için doğal ve çevresel değerlerin önemi nedir?

Çocuklar da en az yetişkinler kadar doğal ve çevresel değerlere sahip olma hakkına sahiptir. Yaşamları boyunca ihtiyaçlarını giderebilmek ve insani gelişimlerini sürdürebilmek bakımından bu zorunludur. Bu bakımdan doğal ve çevresel değerlere yönelik atılacak her adım çocukların ve gelecek nesillerin çevre hakları bakımından önemle ele alınmalı.

Çocukların anadili ve kültür hakkı ne ifade ediyor?

Türkiye insan, dil, inanç, kültür ve kimlik zengini bir ülke. Bu çeşitlilik çocuklar söz konusu olduğunda daha da önem kazanıyor. Çocukların insani gelişimi bakımından içine doğdukları dilin, kültürün, inancın demokratik bir çoğulculuk yoluyla aktarılabilmesi kurumsal yollar bulunmak zorunda. Yerel yönetimlerin okullar açması, anadilleri farklı olanlara kendi dillerinin ve özgün kültürel değerlerinin öğretilmesinin sağlanması, ihtiyaç olan yayınların basılmasının gerçekleştirilmesi bu haklardan kabul edilmelidir.

Çocukların işçi olarak çalıştırılması hakkında fikriniz nedir?

Çocukların çalıştırılması insan haklarına ve uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Partimiz bunun kesinlikle önüne geçilmesi gerektiğini savunuyor. Yüz binlerce çocuk özellikle kayıt dışı sektörde her türlü güvenceden yoksun olarak, düşük ücretlerle, insani koşullardan tamamen uzak ve uzun çalışma saatleriyle köle gibi çalıştırılıyor. Bu devlet

tarafından engellenmeli ve bütün işçi çocukların zorunlu eğitim süresini mutlaka eğitim olarak tamamlamaları sağlanmalıdır. Ayrıca, yaşlılarıyla beraber hak ve istekleri için örgütlenmek, derneklere, klüplere üye olmak, toplantı ve gösteri yapmak çocukların da hakları olmalı. Genç nüfusun oranının yüksekliği, kayıt dışı sektörlerin yaygınlığı, sosyal güvenlik kurumlarının yetersizliği ve denetimsizliği ise çocuk işçiler konusunu çok ciddi bir sorun olarak önümüze getirmektedir. Eğitim görmeleri ve sağlıklı bir büyüme ve gelişim göstermeleri gereken çocukların, kayıt dışı sektöre ucuz emek olmasında, devletin sosyal fonksiyonlarını yerine getirmemesinin rolü çok büyüktür. Partimiz bu sorumsuzluğun kesinlikle sonlandırılması için bütün tedbirlerin alınmasından yanadır.

Korumaya ve özel bakıma muhtaç çocuklar için ne yapılabilir?

Engelli, öksüz, yoksul ya da engelli olup korunması ve özel bakım görmesi gereken çocukların bakım ve eğitiminden devlet ve toplum sorumludur. Elbette devlet, yerel yönetimler ve diğer kamu kuruluşlarının sorumluluğu daha fazla olmalıdır. Bu çocukların barınma, sağlık, tedavi, eğitim, rehabilitasyon ve bütün sosyalleşme ve kendilerini geliştirme şartları sürdürülebilir şekilde bu kurumlarca sağlanmalıdır. Bu çocukların toplumdan yalıtılmış alanlara kapatılması engellenmelidir.

Çocuklarla ilgili uluslararası anlaşma ve sözleşmeler uygulanıyor mu?

Türkiye 1990'da BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni (ÇHS) imzaladı ve Anayasa'nın 90. maddesine göre iç hukuk

normu olarak kabul etti. Bu sözleşmeden kaynaklanan bütün çocuk haklarını devlet kabul ve taahhüt etmiş durumda. Ayrıca sayısız anlaşma ve sözleşmeyi de kabul etmiş ve uygulama vaadinde bulunmuştur. Bunlar son derece olumlu ve her maddesi ve uygulamaları dikkatle takip edilmesi gereken uluslararası çocuk hakları hukukunun önemli unsurlarıdır. Partimiz iktidarların, devlet kurumlarının ve ilgili diğer kuruluşların faaliyetlerini bu çerçevede takip etmeyi ve problem alanlarını siyasetin mücadele konusu haline getirmeyi önemsemektedir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29.ve 30. maddelerine konulan çekinceye ne diyorsunuz?

Bu maddeler çocukların anadili ve kültürleriyle ilgili konuları kapsıyor. Türkiye çok dilli, çok kültürlü ve çok inançlı bir toplum. Demokrazi ve çoğulculuk ilkeleri bakımından bu kabul edilemez. Bu çekincenin hemen kaldırılması lazım. Çocukların anayasadan kaynaklanan haklarının kullanılmasını engellemektedir. Hem anayasanın eşitlik ilkesine, hem de ÇHS'nin ayrımcılığı yasaklayan 2. maddesine aykırıdır.

Çocuğun sosyalleşme hakkı nasıl şekilleniyor?

Bütün çocukların, buldukları, yaşadıkları ve eğitim gördükleri her yerde oyun oynama hakkı vardır. Bu hak cinsiyet, toplumsal statü, dil, din, etnisite ve kültür farkı gözetmeden bütün çocuklara her şart altında sağlanmak zorundadır. Zihinsel ve bedensel gelişimleri için yete-

rince boş zaman ve bunu değerlendirecek sosyalleşme, oyun, spor, eğlence ve kültürel etkinliği yaşlılarıyla birlikte gerçekleştirmeleri için imkân sağlamak devletin ve toplumun görevidir. Eşitlikçi ve özgürlükçü bir toplum tasavvurunun önemli bir mücadele alanı da çocukların haklarının sağlanmasıdır.

Türkiye’de engellilerin durumu nasıl?

Nüfusumuzun % 10’unu engelli yurttaşlar oluşturuyor. Ama eşit yurttaşlık hakkının onlar için geçerli olduğunu söyleyemeyiz. Toplumdan tecrit edilmiş bir hayatı yaşamaya zorlanıyorlar. Onların hayatını kolaylaştıracak düzenlemeler layıkıyla yapılmadığı gibi, toplumun çoğunluğu tarafından yardıma muhtaç, kendi başına yaşaması olanaksız bireyler olarak görülüyorlar. Toplumun bu yön-deki baskısı engellilerin üzerinde açık olarak hissediliyor.

Engelliler mahkûm edildikleri dar hayatın dışına çıkabilir mi?

Merkezi ve yerel yönetimler uygulamaları ile toplumun zihniyetinin değişmesi gerekiyor. Diğer vatandaşların sahip olduğu tüm haklara engellilerin de sahip olmaları gerektiğinin kabulünü sağlamak zorunlu görünüyor. Bu ise ciddi bir mücadele gerektiriyor. Bu yönde başarı elde edilirse engellilerde mahkûm edildikleri sınırlandırılmış hayatın dışına çıkabilirler; dışlanma ve tecritleri sona erebilir. Yakın çevre gözetimi ve bir tür ev hapsi böyle bitebilir. Engellileri hayata dahil etmek üzere çok yönlü sosyal politikalar, gelişkin istihdam olanakları, yerel uygulamalar ve toplumsal zihniyetin kökten değişmesi durumu değiştirebilir.

AB’ye aday üyelik sürecinin engellilerin şartlarına etkisi oldu mu?

Uyum anlaşmalarında bütün belediyelerin bütün ulaşım yollarını, devlet daireleri ve diğer kamu kuruluşlarını en-

gellilerin rahatlıkla ulaşabileceği şekilde düzenlemeleri karara bağlandı. Bunun için 7 yıllık süre verildi. Ama mevcut AKP iktidarı henüz bu konuda gerekenleri hakkıyla yerine getirmede.

Engellilere farklı sıfatlarla hitap edilmesi doğru mu?

Halen resmi kurumların yazışmalarında “sakat, özür-lü, çürük” gibi tanımlar yer alıyor. Toplumdaki yardıma muhtaç birey algısını pekiştiren bu tanımlar ve ifadeler kullanılmamalı.

Engelli politikaları nasıl oluşturulmalı?

Bütün engelli kesimlerin birlikte ele alınması gerekiyor. Ortopedik, işitme ve görme engelliler ile zihinsel engelli-ler toplumla tam olarak kaynaştırılmalı. Bu amaçla engel-li olmayanlara yönelik de proje ve programlar oluşturul-malı. Engellilerin bütün eşit yurttaşlık haklarına ve tam sosyal haklara kavuşması anayasal güvenceye kavuşturul-malı. Kamusal konut, sağlık ve eğitim projeleriyle engel-lilerin özel sosyal politikalarla desteklenmesi gerekiyor.

Engellilerin öncelikli talepleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Engellilerin en temel ihtiyacı olan kendi engellerini kıs-men ortadan kaldırmak üzere kullanmak zorunda olduk-ları teknik destek cihazları (işitme cihazı, beyaz baston, tekerlekli sandalye vb.) ve protez gibi tamamlayıcı unsur-

ların tamamen bedelsiz olarak ve gecikilmeden verilmeli. Ayrıca, yine bunların kullanım süreleri itibariyle değiştirilip yenilendiklerinde de bedellerinin ödenmesinde zorluk çıkarılmamalı. Bütün bunları kendileri satın alanlara bedellerinin tam olarak ödenmesi sağlanmalıdır. İşitme cihazı tıbben çift taraflı kullanılması gerekirken, yalnızca tek taraf cihazın bedelinin ödenmesi gibi akıldışı bir uygulama mutlaka kaldırılmalı. Bu konularda Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) uygulama tebliğinden kaynaklanan ve engellilerin hayatını zora sokan anlayış gecikmeden değiştirilmeli. Ayrıca, ortopedik engellilere tekerlekli sandalye verilmesini önleyen uygulamaya da son verilmelidir.

Engelli dostu kentler hakkında fikriniz nedir?

Belediyelerle ilgili 5393 sayılı Yasa hizmetlerin engelli, yaşlı, düşük ve dar gelirlileri gözeterek verilmesi gerektiğine dair hükümlere yer veriyor. Ancak bunların istenilen düzeyde gerçekleştiği söylenemez. Halen büyük küçük bütün kentlerimizde belediye hizmetleri bu toplum kesimleri için istenilen standartta ve erişilebilir şekilde uygulanmıyor. Atılan kimi adımlar ise oldukça yetersiz.

Engelli dostu kentlere dair önerileriniz nedir?

Tüm yerleşim birimlerinin engelliler, hastalar ve yaşlıların zorluk çekmeden, güvenli ve rahatça, başkalarının yardımına gerek duymaksızın her yere ulaşabileceği şekilde düzenlenmesi, var olanların bu amaçla değiştiril-

mesi gerekiyor. Bu bakımdan erişilebilirlik sorununun çözümü için altyapı düzenlemeleri ve teknik donanım sağlanmalı. Bunların arasında en az 1,5-2 metre genişlikte kaldırımların yapılması ve yaya kaldırımı eğiminin % 2'den fazla olmaması önemlidir. Kaldırım yüzeylerinin engelsiz, pürüzsüz, kaymayan ve görme engelliler için kılavuz olması gerekir. Özellikle bunlar öncelikli olarak ele alınması gereken konular. Ayrıca alt-üst geçitler engelli, hasta ve yaşlılar için özel düzenlemelere sahip olmalı. Ulaşım araçları engellilerin kullanımına uygun hale getirilmeli. Araç personelinin de bu konuda eğitim alması sağlanmalı. Güzergâhlar çoğaltılmalı, uyumlu toplu taşıt sayısı artırılmalı. Bunlara ilave olarak yerel yönetimler engellilerin üretime ve istihdama katılımı yönünde özel çalışmalar yapmalı, imkânlar oluşturmalı, meslek edinmeleri için eğitim imkânı sunmalı. Eğlenmek engellilerin, yaşlıların, düşkünlerin ve hastaların da hakkıdır. Bu olanakların yaratılması yoluyla onlara topluma katılacakları ve yaşama daha sıkı sarılacakları bir kent oluşturulabilir.

Engelli dostu kentlerde hizmet nasıl olmalı?

Hiç şüphesiz yerel yönetimlerin sosyal sorumluluk hizmetleri bağlamında tedavi, bakım, eğitim ve rehabilitasyon gibi görevleri yerine getirecek kurumları oluşturmaları ve aksamadan sürdürülmesini sağlamaları da beklenir. Bütün zorunlu, zaman zaman değil her zaman, kararı hizmeti alacak olanlarla birlikte verilen, göstermelik ve seçim dönemlerine mahsus olmayan gerçek ihtiyaçlar üzerinde şekillenen adımlarla yerine getirilmeli. Ortaya konulacak somut politikalar engellilerin hayatlarını iyileştirmek ve refahını yükseltmek için gereklidir.

25

EMEKLİLER, YAŞLILAR VE HAKLARI

Emekliler ve yaşlılar topluma bir yük mü?

O nasıl söz! İnsan temel hak ve özgürlükleri, yaş, cinsiyet benzeri durumlar üzerinden değil varoluştan gelen bir hak. Eşitliği temel almış, ayrımcılığın yok edildiği, bütün yaş gruplarını kucaklayan bir toplum hedefi bu hakların herkes tarafından eksiksiz, sürdürülebilir şekilde ve eşzamanlı olarak kullanılması anlayışını bir bütünlük içinde ifade eder. Emekli ve yaşlı bireylerin hakları da bu kapsamdadır. Aktif yaşam ve çalışma dönemlerinde ortaya koyduklarıyla toplumun tarif edilmiş hedefleri için kendilerinden beklenenleri zaten yerine getirmişlerdir. Bu nedenle, doğa gereği olan yaşlılık durumu ve sosyal devlet ilkelerinin işleyişi sonucunda gerçekleşen emeklilik konumu toplumlara bir yük olarak tarif edilemez.

Emekliler ve yaşlılar için neler yapılabilir?

İnsanca yaşam yaşlılar ve emekliler için de tartışılmaz bir hak. Bunun için ekonomik, demokratik, hukuksal ve sosyal hakları eksiksiz korunup geliştirilmeli. Çalışma yaşamından ayrılmış olmaları nedeniyle, ulusal gelir içindeki paylarının artırılması için özel mücadele verilmeli. Dernek ve sendikaların emeklilik yaşının belirlenmesi, emeklilik koşulları, sağlık ve bakım hizmetleri gibi konularda söz sahibi olmaları sağlanmalı.

Her fani bir gün yaşlanacaksa, nasıl davranmalıyız?

Emekli ve yaşlı bireyler hizmet alırken inanç, cinsiyet,

etnik köken, engellilik durumu gibi nedenlerle ayrımcılığa uğramamalı. Sömürü, fiziksel ve zihinsel istismar, şiddet ve ayrımcılık engellenmeli. Saygı görmek ve güven içinde yaşamak herkesin hakkıdır. Gelir durumu insanlara karşı takınılacak davranışın belirleyici unsuru olmamalı. Gelir düzeyinden bağımsız olarak kamu hizmetlerinden yararlanması için yasal bütün tedbirler alınmalı. Özellikle yaşlı yoksulluğu ciddi bir problem. Emekli ve yaşlıların güven içinde yaşlanmaları sağlanmalı. İstek onlardan geldiğinde gelir getirici işlerde çalışmalarına imkân verilmeli. Barınma, beslenme ve sağlık hizmeti almaları için yeterli imkân ve hak temin edilmeli.

Emekli ve yaşlılar nerede yaşamalı?

Elbette bireysel tercihlerine bağlı olarak güvenli bir çevrede yaşamaları uygun olan. Bu çevrede onlara kendilerini geliştirecek fırsatların sunabilmesi de önemlidir. Yaşları ve yeteneklerine göre eğitim ve kültür etkinliklerine katılmaları sağlanabilir. Bilgi ve becerilerini genç kuşaklarla paylaşabilirler.

Yaşlılara bakmak zor derler!

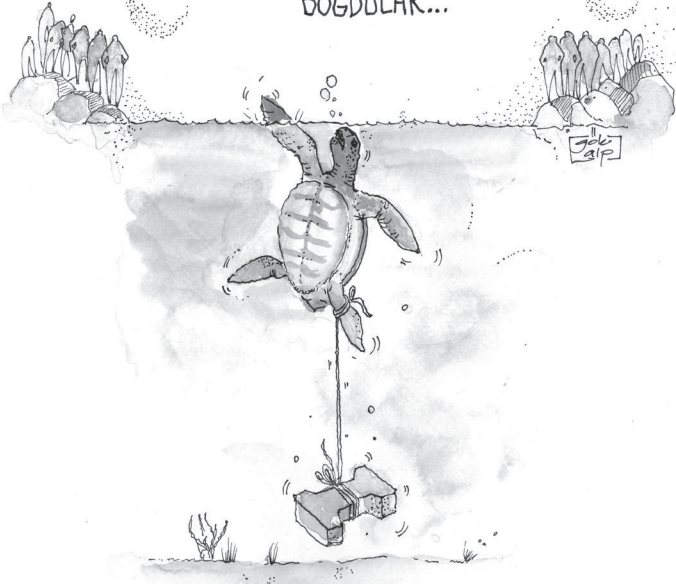
Asgari düzeyde fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlığa sahip olmak belli bir bakım düzeyi gerektirir. Yaşlı ve emekliler için bunun sağlanması gerekiyor. Kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerin bu yönde çok sayıda imkân yaratmaları kurumsal girişimlerde bulunmaları gerekiyor. Koruma ve rehabilitasyon hizmetleri ile çerçevede uygun bakım ve hizmet modelleri oluşturulabilir. Huzurevi ya da rehabilitasyon

merkezlerinde inanç, onur, özel yaşam ve kararlarına saygı gösterecek bir ortam ve işleyiş yaratılmalı. Kendi başına yaşamlarını sürdürebilecek olanlara da sosyal hizmetler ve bakım sağlanmalı.

"İNSANLAR
MERSİN ERDEMLİ'DE
BİR CARETTA CARETTA'NIN YÜZGEÇİNE
PARKE TAŞI BAĞLAYIP,
DENİZE ATIP
BOĞDULAR..."

İnsan diğer canlılardan üstün değil mi?

İnsanı dünyanın ve diğer canlıların efendisi gibi görmek doğru değil. İnsan da doğanın bir parçası ve diğerleri arasında bir tür. İnsanlar gibi hayvanların da algı, his, acı ve bilinç gibi canlılara özgü olan ve yalnızca insanlara mahsus olmayan özellikleri var. Bu nedenle, insanların hayvanlar üzerinde şiddet, zulüm ve işkence uygulaması kabul edilemez.

Hak ve hukuk yalnız insanlara mahsus mu?

İnsanlara ahlaken ve hukuken sayısız hak ve hukuk tanınmıştır. Hayvanlara da tanınması ve faydalanmaları gereken haklar var. İnsanlar kendi hak ve hukuklarını savunamayan hayvanların haklarını da savunmakla yükümlü. Onların hakları da insanlar aracılığıyla davalara konu olabilmeli, davalarda müdahil olarak kabul edilebilmeliler. Topluma, doğayla barışık bir yaşama giden yolun buradan geçtiğinin ısrarla anlatılması gerekiyor.

İnsan ve hayvan arasındaki ilişki eşit olabilir mi?

Hayvanları evcilleştirme dönemiyle birlikte dünyadaki canlılar arasındaki ilişkiye hiyerarşik bakma anlayışı gelişti ve eşitsiz ilişki böylece doğdu. İnsan farklı bir koluma oturtuldu. Doğayla uyumlu, demokratik ve bütün canlılara eşit değer biçen ekolojik toplum hedefi, elbette hayvanların insanlara bağımlılığı şeklindeki bu yerleşik

anlayışı ortadan kaldıracaktır. Böyle bir ahlaki anlayışın oluşup gelişmesi için çaba gösteriyoruz ve göstereceğiz.

İnsan ve hayvan arasındaki eşitliği sağlamak kolay mı?

Hayvan haklarının ardında yatan zihniyet, felsefi olarak insanı dünyanın efendisi olarak gören türçülüktür. Hayvanlar üzerindeki tüm sömürü ve tahakküm buradan besleniyor. Bunun kaldırılması kolay değil ama mücadele etmeyi hedef olarak benimsemeliyiz.

Hayvanların doğasına müdahale edilmesi doğru mu?

Hayır, elbette değil! Hayvanlar doğal yaşamlarını sürdürebilmeli. Kafes bataryası, boynuz, kuyruk ve gaga kesme gibi uygulamalara son verilmelidir. Şiddet uygulayanlar ağır biçimde cezalandırılmalıdır.

Nüfus fazla, gıda az, endüstriyel hayvancılıktan başka çıkış yolu var mı?

Beslenme alışkanlıklarının değişmesi, endüstriyel ve yoğun hayvancılık modellerinin aşamalı olarak terk edilmesi gerekiyor. İnsanlığın binlerce yıl sürdürdüğü bitkisel ve organik beslenme tarzını ve ona uygun gıda üretimi ve tüketimini yerleştirmeye çalışmalıyız.

Hayvanlara yaşayacak alan kaldı mı?

İnsanlar kendi yaşam alanlarını diğer canlıların aleyhine genişlettiler. Kentlerde birlikte yaşadığımız sokaklar hayvanlara yasaklanıp, barınaklara hapsedilerek zulüm ve şiddet uygulanıyor. Kentleri hayvanlardan arındıran hiçbir yasal ve fiili uygulama ahlaki değil. Sokak hayvanlarının yaşam güvenliğinden ve refahından da hepimiz sorumluyuz.

Sirklere, parklara ve havuzlara ne diyorsunuz?

Bunlarda esasen eğitici, eşit ve birlikte yaşama kültürünü aşıl原因 bir şey yok. Kâr ve eğlence amaçlı hapishaneler bunlar. Sportif avcılık, yunus havuzları, sirkler ve hayvanat bahçeleri hayvanları ölüme ve esarete mahkûm ediyor. Hep-sini kaldırmak en iyisi.

Canlı hayvan ithalatı yapılıyor, buna ne diyorsunuz?

Gümrükler ve sınırlar yolgeçen hanına dönmüş. İthalatı da, taşımacılığı da kesinlikle sınırlanmalı. Bu bakımdan hayvan ticaretini önlemek ve türleri korumak için getirilen uluslararası anlaşmalara uyulmalı. Evcil hayvan satışı da önlenmeli.

Vejetaryen ve vegan beslenmenin hayvan haklarıyla ilgisi var mı?

Tercih eden bireylerin hikâyeleri farklılıklar gösterse de, hayvan haklarıyla yakın ilişkileri var. Bu beslenme tarzla-

rının tanıtılması ve teşvik edilmesi hayvan haklarının gelişmesi bakımından önemli. Ürün etiketlerinde hayvansal veya hayvanlarda test edilmiş ürün içerip içermediğine yer yer verilmesi önemli bir adım olacaktır.

Kürk çok sıcak tutuyor, karşı çıkmak saçma değil mi?

Kürkü için hayvan üretimi, avı ve kürk satışı yasaklanmalı. Çünkü, moda ve ısınmak için, insanın bir başka canlıyı öldürmesine gerek yok. Kendine yakışan ve ısıtan başka giysiler giyebilir. Dünya sadece insanlara değil, bütün canlılara ait. Kâr için onların hayatına son vererek aslında dünyanın sonu hazırlanıyor.

Deneylerde hayvanların kullanılmasının nesi yanlış?

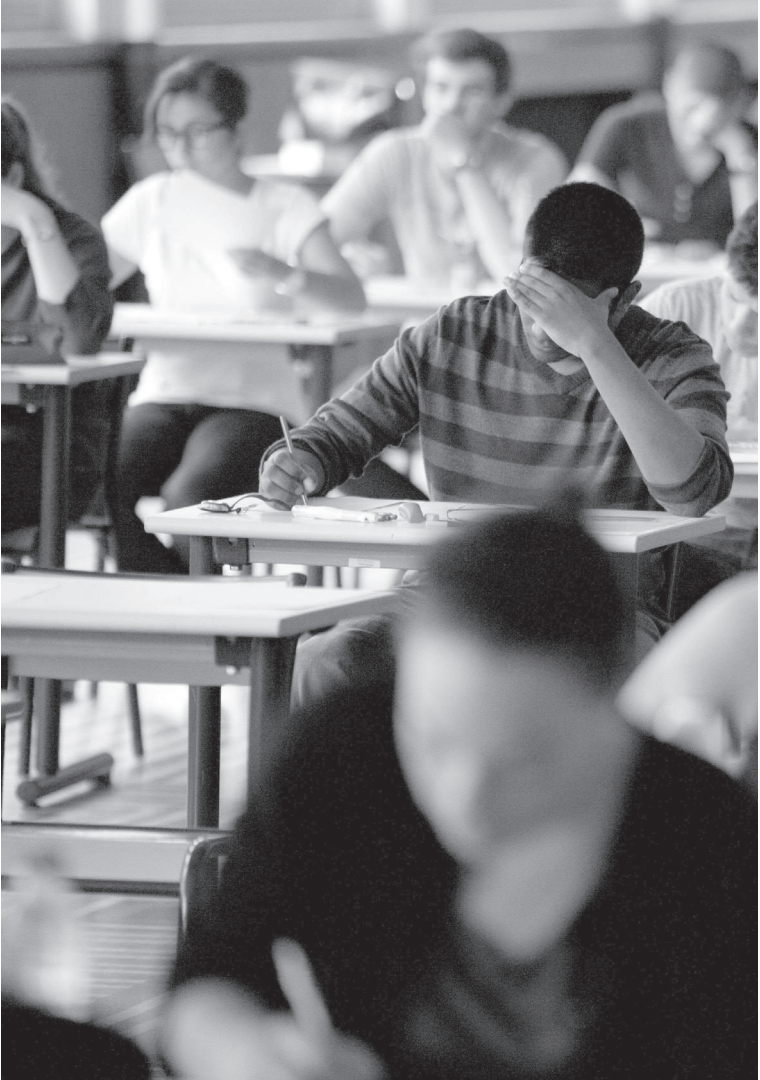
Bir canlı için başka bir canlının yaşamı araç ve malzeme olarak kullanılıyor. Bazı canlılar açıkça kapitalizmin kâr amacının parçası haline getiriliyor. Bunun hayvan hakları ve ahlaki değerler bakımından kökten sorgulanması gerekiyor. Bu bakımdan ister tıbbi, ister kozmetik amaçlı olsun deneylerde hayvan kullanılmamalı ve mutlaka alternatif yollar aranmalıdır.

Hayvan Hakları Denetleme Birimi öneriyorsunuz, bu ne işe yarayacak?

Böyle bir birime çok ihtiyaç var. Çünkü hayvanların hakları ihlal edildiğinde onların başvurma imkânları yok. Bu nedenle, kurumların uygulamalarının yasa ve yönetme-

liklerin getirdiği şartlar bakımından denetlenmesini böyle bir kurumun yapması ciddi bir ihtiyaç.

Bizde eğitimin amacı nedir?

Ne yazık ki bizde eğitim, eleştirel düşünce ve fikri gelişmeyi sağlamak yerine piyasaya işgücü, devlete ve rejime uyumlu, sadık vatandaş sağlama amaçlı. Eğitim alanında problemlerin bir diğeri de özgür düşüncenin ve bilimsel bilginin önündeki engeller. Mevcut sistem sınıfsal ve bölgesel farklılıkları derinleştirirken kültürel farkları yok sayıyor. Oysa insanla doğanın uyum içinde olduğu sürdürülebilir, ekolojik ve demokratik bir toplumsal sistemin kurulması da eğitimin amaçları arasında olmalı.

Mevcut eğitimin temel özellikleri ne?

Öncelikle otoriter bir zihniyet ve ezberci bir sistem hâkim. İnsanların yaratıcı potansiyellerini ortaya çıkarmaktan, demokrasi, eşitlik, toplumsal cinsiyet ve ekolojik konularda duyarlılık kazandırmaktan çok uzak. Ayrımcılıklara karşı duyarlılık bir yana, onu besleyen bir müfredat ve anlayış söz konusu. Barış, savaş karşıtlığı, adalet, kardeşlik, evrensellik gibi değer ve erdemler hak ettikleri ölçüde bu eğitim sisteminde yer bulamıyor. Milliyetçiliğin, ırkçılığın, belli bir kesime ait inanç sisteminin muhtelif biçimlerde uygulamalarla işlendiği ve müfredata yedirildiğini yıllardır görüyoruz. Bunun önüne geçilmesi için yasa ve yönetmeliklerle önlem alınması gerekiyor. Kültürel mirasa sahip çıkan, tarihten kaynaklanan sorunlarla yüzleşmeyi ve evrensel değerleri içselleştirmeyi hedefleyen, farklı olana empati geliştiren, cinsiyet eşitsizliğine karşı bir anlayışı yerleştiren bir eğitim sistemine geçiş atılması gereken temel adımdır.

Anadilinde eğitim çok mu önemli?

Tartışmasız bir insan hakkı olarak da, pedagojik ilkeler nedeniyle de anadilinde eğitimin mutlaka uygulanması gerekiyor. Cumhuriyet'in ayrımcı politikalarının en açık şekilde görüldüğü alanların başında eğitim geliyor. Eğitim alanındaki ayrımcılıkların başında ise anadilinde eğitim hakkının çiğnenmesi var. Bu etnik ayrımcılık Cumhuriyet tarihi boyunca sürdü. Başta Kürtler olmak üzere, inkâr ve asimilasyon politikalarının mağduru olan farklı etnik kimliklere mensup toplum kesimleri, yoksun kaldıkları anadilinde eğitim hakkı nedeniyle derin bir eşitsizliğe mahkûm oldular. Oysa herkes anadilinde eğitim görebilmeli ve kamu hizmeti alabilmelidir. Demokrasinin evrensel ilkeleri ve uluslararası insan hakları sözleşmeleri de bu hakkı olmazsa olmazlar arasında görüyor. Farklı dillerde eğitim görebilmek çoğulcu ve demokratik sistemlerin öncelikli şartıdır.

Zorunlu din dersleri ne olacak?

Zorunlu din dersleri konusunda da aynı şey yaşanıyor. Aleviler, Babailer gibi farklı inanç ve kültürleri benimseyen ailelerin çocukları mağdur oluyor. Son dönemde yapılan kısmi değişiklikler halen gerçek ihtiyaca cevap vermekten uzak. Zorunlu din dersleri kaldırılmalı. Özgürlükçü bir laiklik anlayışı çerçevesinde öğrencilere bir kültürel formasyon kazandırmak bağlamında bütün din ve inanç sistemleri uygulaması yapılmaksızın verilebilir. İç barış ve bir arada yaşama kültürü böyle bir zemin üzerinde yükselir.

Eğitim müfredatında içerik nasıl?

Ayrımcılık, ötekileştirme, cinsiyet eşitsizliği, erkek egemen dil, bazı etnisite ve inanç kümelerini aşağılayan ve dışlayan içerik ve ifadeler, otoriter bir zihniyeti hâkim kılan söylem, milliyetçi ve ırkçı tarihi ve efsanevi anlatımlar kitaplarda, yardımcı yayınlarda ve uygulamalarda sık görülüyor. Eğitim hizmeti verenlerin bu konuda duyarlı olmaları çok önemli. Müfredat ve uygulamanın bu ayrımcı içerikten temizlenmesi gerekiyor. Ayrıca, eğitimin bütününde var olan insan merkezli bakışın değişerek doğanın tahribatına duyarlı, dünyanın ve gelecek nesillerin haklarını gözeten bir anlayışın hem eğitim hizmeti verenlere, hem de eğitim görenlere kazandırılması önem taşıyor.

Herkese parasız ve nitelikli eğitim verilebilir mi?

Eğitim alma herkes için tartışmasız bir hak. Dar gelirliler ve yoksul toplum kesimleri dahil, devletin herkese her düzeyde kaliteli eğitim hizmeti sunması bir yükümlülük. Bu eğitimin parasız ve nitelikli olması toplumsal adalet ve eşitlik ilkesinin gereği. Vatandaşların bu eğitime ulaşması için yeterli şartların hazırlanması da sosyal devletten beklenen bir hizmet. Bu çerçevede bölgeler arası dengesizliklerin ortadan kaldırılması ve eğitim planlamasının ve kaynak aktarımının buna göre yapılması gerekiyor.

Kadınların eğitimi beklenen düzeyde mi?

Kadınların eğitim imkânlarına ulaşmasının önünde çok ve özel engeller bulunuyor. Aile, çevre, bölge, ekonomik

ve sosyal durum ile gelenekler kadınların eğitim almasında farklı bölgelerde farklı engeller oluşturuyor. Özellikle öne çıkan sorun, bazı bölge ve kentlerde kızların ya hiç eğitim görmemesi ya da birkaç yıllık ilköğretimden sonra okuldan alınıp erken yaşta evlendirilmesi. Kadınların erken çocukluk eğitiminden yüksek eğitime kadar uzanan süreçte hak ettikleri ölçüde yer alabilmeleri için imkânlar artırılmalı ve yasal tedbirler alınmalı. Eğitime eşit erişimin gereği budur.

Yaşam boyu eğitim ve öğrenme için ne düşünüyorsunuz?

Zorunlu eğitim sistemi ve okullar yetmez. İnsan yaşam boyu eğitim alabilir ve birçok şeyi öğrenebilir. Okul resmîyetinin dışında faaliyet ve örgütlenmeler yoluyla bu sağlanabilir. Bu şekilde gerçekleşen katılımla öğrenme ve eleştirel düşünme, ilköğretimden üniversiteye sistematik eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçasıdır. Mahallelerde açılacak gençlik merkezleri, kendini yönetecek gençler için sosyalleşme, etkileşim ve örgütlenme ortamı yaratabilir. Okul dışı öğrenmenin önemli bir parçası olabilir. Bu, eğitim ve öğretimde alternatif modellerin araştırılıp ortaya çıkarılmasının yollarını açabilir. Bireylerin çok yönlü gelişimi bakımından potansiyellerinin ortaya çıkmasını sağlayabilir. Kamu desteği bu bakımdan son derece önemlidir.

Okumaz yazmaz vatandaşlar halen var mı?

Genç kuşaklarda oran giderek azalmaktaysa da yaşlı kuşaklar arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı bazı bölgelerde yüksek düzeyde. Milyonları buluyor. Bunun bölgesel

eşitsizlik, ekonomik ve siyasal ihmal gibi birçok nedeni var. Belli dönemlerde açılan okuma-yazma kursları ve seferberlikleri kısmi sonuçlar vermiş olmakla beraber sorunun esası çözülemedi. Yaşlı kuşaklar arasında okuma-yazma bilmeme durumu kadınlarda daha fazla göze çarpıyor. Bu sorunun kurumsal mekanizmalarla, yaygın olarak ve sürdürülebilir şekilde kamu-sivil toplum işbirliğiyle planlanıp gerçekleştirilmesi gerekiyor.

Arıza veren eğitim sistemi yeniden ele alınamaz mı?

Eğitim sisteminin yeniden yapılanmaya ihtiyacı var. Toplumsal ihtiyaçlar ve gerçekliğimizle paralel giden bir sistem değil. Çağın gerisinde kalıyor. Hak ve özgürlükleri genişleten uluslararası sözleşmeler bağlamında yeniden yapılandırılması gerekiyor. Anadilinde eğitimin gerçekleşmesi konusundaki anayasal ve yasal adımlar cesaretle atılmalı. Eğitimin merkezi örgütlenme sistematığı büyük sorun yaratıyor. Okul yönetimleri bu sistemde kendini yönetmekten aciz bırakılıyor. Hem okulda yerinden yönetime geçilmeli, hem de eğitim sisteminin karar ve yürütme yetkilerinin önemli bölümü yerel yönetimlere aktarılmalıdır.

Eğitim alanında aklınıza ilk gelen tedbirler neler?

Şunlar sıralanabilir: Meslek liselerinin eğitim içeriği güçlendirilmeli, ders yükü azaltılmalı ve etkili hale getirilmeli. Üniversiteler özgür ve özerk kurumlar olmalı. Merkezi vesayetin üniversite ayağı olan YÖK sistemini tadil etmek değil kaldırmak gerekiyor. İhtiyacı olan bütün üniversite-

te öğrencilerine parasız eğitim, ulaşım, beslenme ve barınma koşulları sağlanmalı ve tatmin edici düzeyde burs verilmeli. Dershanelere dayalı hazırlık ve eğitim sistemi tasfiye edilmeli ve eğitimin kalitesi yükseltilmeli. Öğrencilerin okul yönetimine ve kararlara katılmaları sağlanmalı ve örgütlenmelerinin önündeki yasal ve fiili engeller kaldırılmalı. Bütün eğitim ve öğretim kurumları ve üniversiteler polisten ve polis gibi davranan özel güvenlikten arındırılmalı. Anadilinde eğitim hakkının önündeki anayasal ve yasal engeller kaldırılmalıdır.

Eğitim ve öğretim ikliminin değişmesi nasıl olacak?

Eğitim hizmetlerinin planlama ve uygulamasında önemli kararlara bireysel ve toplumsal katılım imkânı sağlanmalı. Bunun yasal ve fiili mekanizmalarını yaratmak devletin sorumluluğu. Çoğulcu, özgür, cinsiyet eşitlikçi bir anlayışla eğitim kurumları ve yerel yönetimler kendi müfredat ve kurullarını oluşturabilmeli. Geliştirici sosyal faaliyetler için imkân sağlanmalı. Özgür düşünce geliştirme, paylaşma ve dayanışma ortamı ve fırsatları yaratılmalı. Bunlar yapılırsa mevcut erkek egemen, otoriter, milliyetçi, yabancı düşmanı, muhafazakar, rekabetçi homofobik, heteroseksist cinsiyetçi, ataerkil eğitim ve öğretim iklimi hızla değişecektir.

Hem öğretmen var, hem öğretmen yok, bu ne iş?

Çünkü öğretmen yetiştirme ve istihdam ilişkisi kopmuş durumda. Binlerce mezun ve stajyer var. Ama okulların

önemli bölümünde dersler boş geçiyor. Genç ve eğitimli işsizler yaratılıyor. Maliyenin yeterli kadro açamadığı bahanesi ileri sürülüyor. Halbuki ihtiyaç kadar nitelikli öğretmen yetiştirilmesi ve onlara güvenceli istihdam sağlanması gerekir. Eğitim emekçileri boğaz tokluğuna yaşamaya mahkûm ediliyorlar. Grevli ve toplu sözleşmeli sendikal hak henüz tam olarak sağlanabilmiş değil. Ücret artışları, sosyal haklar ve özlük haklarının geleceği bakanın iki dudağının arasında. Eğitime daha fazla kaynak, yeterli yatırım, yetişkin personel ve planlı bir gelişim modeli getirilmeli.

Nasıl bir sağlık düzeni düşünüyorsunuz?

Sadece hastalığın tedavisi ve önlenmesi değil, bedensel, psikolojik ve sosyal olarak bireylerin ve toplumun iyi olma halinden söz etmek gerekiyor. Bunun için de birey ve toplum sağlığını koruyucu demokratik, eşitlikçi, ekolojik ve sosyal hakların ileri düzeyde geliştirildiği bir sistemi hedeflemeliyiz. Mevcut şartlarda halk sağlığı ciddi bir mücadele konusu haline geldi. Artık yoksullukla, fırsat eşitsizliğiyle, bürokrasiyle ve çevre kirliliğiyle mücadele bir anlamda sağlık mücadelesinin parçası durumundadır. Sağlık sistemi öncelikle bireylerin ve toplumun sağlığını koruma ve geliştirmeyi hedeflemeli. Tedavi edici hizmetler de eşitlikçi ve toplumsal anlayış çerçevesinde düzenlenmeli ve verilmeli.

Halk sağlığı nelere bağlıdır?

Kadınların toplumsal yaşama dahil olmaları ve eşitlikleri sağlanmalı. Sağlıksız şartlardan en fazla çocuklar etkilenir. Onların yeterli bakımı yapılabilmesi. Herkese sağlıklı barınma koşulları, dengeli ve nitelikli beslenme imkânının sağlanması halk sağlığının gerçekleşmesi bakımından olmazsa olmazdır. Benzer şekilde dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge gibi toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılık nedenleri giderilerek sağlık hizmetleri herkesin erişimine açık hale getirilirse halk sağlığı sorunu büyük ölçüde ortadan kaldırılabılır. Çünkü, kaliteli hizmetten eşit yararlanma herkesin hakkı. Devlet de bu hizmetin parasız, eşit ve nitelikli olarak alınmasını garanti etmekle yükümlü. Bu hizmetler ülkenin en ücra birimine kadar taşındığında halk sağlığının gerçekleşmesinde ciddi mesafe alınmış olacak.

Sağlık harcamaları devletin sırtında yük mü?

Devlet dediğimizin aslında vatandaşlara bir hizmet örgütü olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Üstelik devletin faaliyetlerini finanse eden de vatandaşların vergileri. Sağlık harcamalarını yük görmek, vatandaş yük görmektir. Kamu kaynakları vatandaşa hizmet için vardır. Sağlıktaki merkezi yönetim ve yapılanma ise hizmeti zorlaştırıyor. Erişilebilir sağlık hizmeti için yerel yönetimlerin yetkilendirilmesi önemli bir çıkış yolu; hem etkin, hem yetkin hem de yakın bir çözüm yolu. Böyle bir sistem kurulursa sağlık bakanlığının işlevi de denetim ve planlama olur.

Sağlıkta özelleştirmeye nasıl bakıyorsunuz?

Özelleştirmenin önü açıldı ve çok sayıda özel hastane kuruldu. Devlet hastanelerinin çoğu hastalarını tıbbi tetkik, muayene ve tedavi için oralara yönlendirdi. Sağlık alanına ayrılan kamu kaynaklarının önemli bir bölümü bu yolla, sağlık sektörüne yatırım yapan yerli ve yabancı sermayeye aktarıldı. Aradan geçen zamana rağmen gerçekleşeceği iddia edilen sonuç alınmadığı gibi, sağlık hizmetlerinin bedeli devamlı yükseldi.

Katılım payı uygulamasına ne diyorsunuz?

Katılım payı denilerek sosyal güvenlik şemsiyesi altındaki bütün çalışan, emekli ve serbest meslek sahibi yurttaş-

lardan ödemeler talep ediliyor. Bu nedenle sağlık sektöründeki özelleştirme durdurulmalı. Kamu hastanelerini ticari işletme, hastaları müşteri haline getiren uygulamaya son verilmeli. İlgili bütün kesimlerin katılımıyla demokratik biçimde, devletin denetim ve gözetiminde, ama baskıdan uzak şekilde kamu hastaneleri yeniden yapılmalı, özerk bir şekilde idare edilmeli.

Riskli kesimler için koruyucu sağlık önerileriniz nedir?

Çocuklar, doğurganlık yaşındaki kadınlar ve gebeler, yaşlılar, engelliler ve kronik hastalığı olanlar riskli grupta yer alıyor. En fazla koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetine bu kesimler ihtiyaç duyuyor. Kamusal sağlık hizmetleri bu kesime öncelikli ve eksiksiz olarak verilmelidir.

Kürtaj, kadın özgürlüğü ve aile planlaması hakkında görüşünüz nedir?

Devletin kadın bedeni üzerinde söz ve karar sahibi olduğu hiçbir uygulama kadın sağlığı ve özgürleşmesi bakımından kabul edilemez. Aile planlaması hizmetleri kadın sağlığı ve özgürleşmesinin bir parçası olarak görülmeli. Bu hizmetin kamu tarafından verilmesi uygun olanı. Kürtaj ve sezaryen konusu hükümetlerin kadın bedeni üzerinde tahakküm kurmak ve kontrol gerçekleştirmek üzere ele aldığı ve politika dayattığı bir alan. Bunların kadınların kendi kararlarına bırakılması, devletin aradan çekilmesi gerekiyor. Devletin yükümlülüğü isteyen kadınlara bu hizmeti en iyi şartlarda vermektir.

Sağlıkta yerinden yönetim mümkün mü?

Sağlıkta kararlar çalışanlar, yerel yönetim ve toplum temsilcilerinin eşit oranda katıldığı kurullarda alınabilir. Çünkü, bireyler ve toplum sağlık hizmetlerinin planlaması ve uygulamasına dair kararlara katılma hakkına sahiptir. Planlama, uygulama ve denetleme bu katılım anlayışıyla yapılabilir. Sağlık eğitimi ve okul sağlığı da bu yerinden yönetimin planlama ve uygulamasıyla gerçekleştirilebilir.

Sağlık çalışanları için hangi adımlar atılabilir?

Sağlık emekçilerinin çalıştığı kurumların yönetsel özerkleşmesi hedeflenmeli. Sağlık personeli ve hizmetlilerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri için yeterli kaynak ayrılmalı. Oysa henüz grevli toplu sözleşmeli sendikal hakları bile sağlanabilmiş değil. Toplu görüşme ise idarenin son sözü söyleyen konumunda bulunması nedeniyle yeterli bir sendikal hak değil. Ayrıca toplumsal yararı gözetilen ve güvenceli bir istihdam politikası hayata geçirilmeli.

Yaz boz tahtasına çevrilen hastane hizmetleri hakkında ne diyorsunuz?

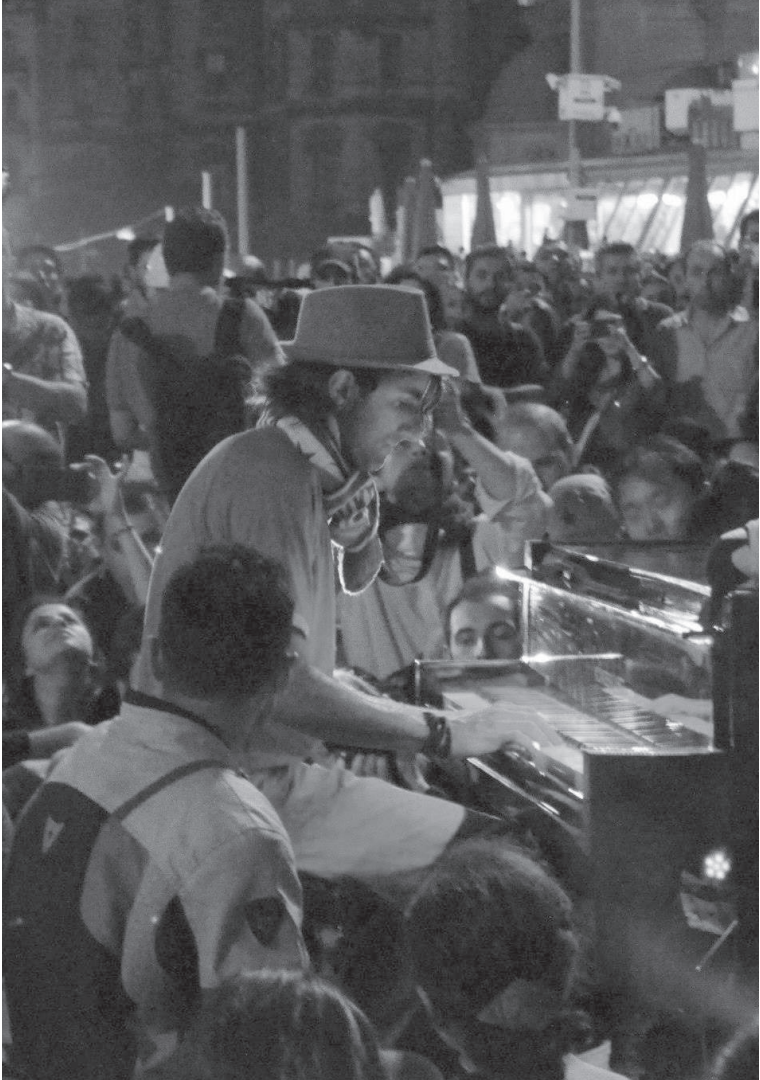
Sağlık emekçileri arasında dengesiz ve tutarsız uygulamalar nedeniyle iş barışı bozulmuş ve motivasyonlarının olumsuz etkilenmesine yol açılmıştır. Sağlık çalışanları sürekli görmezden geliniyor. Performansa dayalı, hastayı müşteri konumuna düşüren ücretlendirme sistemi, sade-

ce sağlık anlayışı bakımından değil hekimlik etiği bakımından da son derece tartışmalı bir uygulama olmuştur. Bunun yerine güvenceli, yeterli ve emekliliğe yansıyan, hekim ve diğer çalışanların yalnızca sağlık hizmetlerine odaklanacağı yeni bir sistem oluşturulmalı. Sağlık hizmetleri alanının teknoloji ve ilaç çöplüğüne dönüşmesine yol açan, insanı yaşadığı toplum ve doğadan koparan sistem ve uygulamalar terk edilmeli.

Endüstriyalist tüketim zihniyeti sağlık alanını nasıl etkiliyor?

İnsanı doğaya yabancılaştıran ve ondan koparan bir tüketim zihniyeti hâkim. Bunun yerine doğayla uyum ve ekolojik yaşam, sağlıklı bir ömür için daha uygun şartlar sunuyor. Modern tüketim toplumunda hastalıkların önemli kaynaklarından biri çevre kirliliği ve değişen beslenme alışkanlıkları. Ayrıca sağlığı yalnızca uzmanlara bırakan modern tıp anlayışı da sorunlar barındırıyor. Bunun yumuşatılmasına, şifayı ve sağlığın korunmasını eksene alan bir tıp anlayışının geliştirilmesine ihtiyaç var.

Kültür ve sanat hayatımızın iktidarlarla ilişkisi nasıl?

Bu ilişki hep sorunlu oldu. İktidarlar tasavvurları yönünde sanat ve sanatçı aradılar, kültür hayatımızı kendi ideolojik hedefleri ve formasyonlarına göre şekillendirerek iktidarlarını güçlendirmek ve siyasal ömürlerini uzatmak istediler. Şimdi de durum bundan farklı değil. İktidar partileri kültür politikalarını esas olarak pasifleştirme, sindirme ve muhalif düşünceyi etkisiz hale getirme yönünde kullandılar. İtirazlar sert tepki gördü, muhtelif baskı ve cezalandırmalar yaşandı. Bir devlet söylemi olarak “Sanat ve kültür faaliyetleri milli manevi değerlerimize, milletin hassasiyetlerine ters düşmemelidir” düsturu hemen bütün hükümetlerin önde gelen hareket noktası oldu.

Devletin ve iktidarların sanat politikası olur mu?

Elbette ki olmaz ve olamaz. Kültür ve sanat kendi mecralarında, toplumların iç dinamikleriyle ve kültürler arası etkileşimlerle, kendi doğrultusunda gelişen, bu gelişme seyri içinde kendi sözünü, eylemini, biçimini ve araçlarını yaratan birey ya da toplulukların bağımsız üretim süreçleridir. Sanatı iktidarların desteği var edemez, engelleme ve baskıları da yok edemez. İktidar eliyle veya baskısıyla oluşturulan kültür ve sanat toplumun gerçeği, isteği ve yönelimiyle örtüşmez.

AKP'nin bakışı ve uygulamaları nasıl?

İslami bir gelenekten gelen ve referanslarını büyük ölçüde muhafazakâr düşünce dünyasından olan AKP'nin bu ala-

na bakışı ideolojik, devlet gücü ve araçlarını kullanarak topluma model dayatan, tepeden inmece bir anlayıştır. Sannatta çoğulculuğu, farklılığı, özgünlüğü, yaratıcılığın itici gücü olan sınırsız özgürlüğü ve bunların üzerinde yükselen yaratıcı biçimleri kabullenemiyor. Bu doğrultudaki eser ve sanatçılara kültür ürünlerine, merkezi iktidarın ve kimi yerel yönetimlerin temsilcileri son derece saygısız ve yıkıcı bir yaklaşım sergiliyorlar. Dini ve etnik bir bağlantı görmedikleri tarihsel ve kültürel miras karşısında da benzeri davranışları sergileyip, tarihi ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını zora sokuyorlar. Kısmen özerkliği bulunan kimi sanat kurumlarını devre dışı bırakarak, iktidar güdümünden yeni üst bir kurul/kurum aracılığıyla bu alanı, sanat etkinliklerini, bütçe, personel istihdamı vb. konuları merkezi kontrol altına alma, ideolojik ve politik şekil verme yönündeki hamleleri de bu bakımdan dikkat çekicidir. Ama tarihsel birikim iktidar güdümünde özgür sanat faaliyeti olamayacağını göstermiştir.

Bakanlık ne yapıyor?

Kültür Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı'nın birleştirilmesi bu iktidar döneminde gerçekleşmiş ve kültür ve sanatın bir turizm metası olarak görüldüğünü açıkça ortaya koymuştur. Çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapan Türkiye'nin her tarafından tarihi miras fıskırmaktadır. İktidar, bu arkeolojik eserleri ve kalıntıları, tarihi ve doğal sit alanlarını, esasını inşaat ve her tarafı betonlaştırmanın oluşturduğu "kalkınma ve büyüme" gayretlerinin önünde ayak bağı olarak görüyor. Kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve onların etrafında kümelenmiş inşaat müteahhitleri ordusu elbirliği ile bu engeli aşmak için mevcut

koruyucu yasa, yönetmelik, ÇED raporu gibi unsurların etrafından dolanmak için her yolu meşru görüyorlar. Bu nedenle, kültür ve sanat hayatımızın zenginleştirilmesi ve yeniden yapılandırılması için kültür ve sanat kurumlarının çağdaş bir biçimde ve uluslararası normlara göre yeniden düzenlenmesi gerekiyor.

Kültür ve sanatta sansür var mı?

Bu alandaki etkinlikleri engelleme ve sansürleme iktidarların sürekli kullandıkları bir silah. Devlete bağlı sanat ve kültür kurumları ve yerel yönetimlere bağlı olanlar bu durumu sıkça yaşıyorlar. Zaten iktidarlar sadece görsel ve yazılı medyada, ya da bugün olduğu gibi sosyal medyada sansür uygulamıyorlar. Sanat eserleri, şiirler, kitaplar, hikâye ve romanlar, tiyatro, araştırmalar ve müzik eserlerine de yaygın bir şekilde sansür uyguluyorlar. 12 Eylül Darbe Rejimi toplu kitap ve film yakma seanslarıyla tarihe geçmişti. AKP iktidarı da başka bir dalda, internette ipi göğüslemek üzere inanılmaz bir sansür yasasına imza attı. Şimdi Youtube ve Facebook'u yasaklamaktan söz ediyorlar.

Sansürcü ve denetimci zihniyet karşısında ne yapılabilir?

Bu tür iktidar baskılarının önüne geçmenin, demokratik metodlarla direnmekten öte yolu yok. Önlemek çoğu zaman da kolay değil. Ama her şart altında yasal olarak siyasi amaçlı idari ön denetimini yasakların, iktidar güdümünün kaldırılması için mücadele verilmeli. Sanat ve kültür toplumsal değişimi yaratan en önemli dinamikler arasında. Baskı ve engellemeler değişimi önlemeye dö-

nük politikalarıdır. Bu nedenler sanatçı ve sanat kurumlarının özerkliği mutlaka korunmalı ve geliştirilmeli. Yeşiller ve Sol Gelecek, özgürlükçü, eşitlikçi, ekolojist ve demokratik bir toplum hedefi için mücadelede bu hususları dikkate almakta.

Sanatçı ve sanat kurumları kaynak sıkıntısı çekiyor mu?

Kamu kaynaklarından faydalanan sanat kurumları ve bunlarda istihdam edilen sanatçıların, yaratıcılıkları üzerinde kaynak yetersizliği veya kaynaklarının kesilmesi gibi baskılar söz konusu. Halbuki kamu kaynaklarından eşit ve koşulsuz yararlanma ilkesiyle bu alanın özel olarak desteklenmesi, sanatın paranın kısılcasına bırakılmaması gerekiyor. En azından kişi başına düşen kaynağın Avrupa ortalamasına yaklaşması için çaba gösterilmeli. Sanatçıların sosyal güvenlikleri ve emeklilik sonrası yaşam kalitelerini korumaları ihtiyacı da göz ardı edilmemeli. Kamu kurumlarında çalışanların koşulları iyileştirilmeli, sanatçıların kurum yönetiminde doğrudan görev almaları sağlanmalı. Sanatçıların mesleki örgütlenmeleri ve sendika kurmaları engellenmemeli, alan ve bölge değişikliğine zorlanmalarının önüne geçilmeli. Özellikle yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri sanatsal etkinliklere her türlü desteği verebilmeli.

Sanat eğitimi, sanata, sanatçıya ve topluma hizmet ediyor mu?

Dünyanın sanat alanında kat ettiği mesafeyi, diliyle, biçimiyle, ürünleriyle, teorisi ve eylemselliğiyle yakından takip etmek sanat eğitimi bakımından bir zorunluluktur. BU

açından Türkiye'nin sanat eğitiminin çağdaş bir yapıya kavuşturulması ciddi bir ihtiyaç. Kültürel çoğulculuğu savunan, din, dil, mezhep ve etnik köken farklılıklarını zenginlik olarak gören bir anlayışın içselleştirilmesi gerekiyor. Bireyin haklarını gözeten, her türlü sanatsal yaratıcılığı destekleyen, geliştiren ve koruyan yeni bir kültür ve sanat politikasına ihtiyaç var. Ayrımcılığa duyarlı, bunu topluma ve kurumlara taşıyan faaliyetleri artırmak bu alanda büyük önem taşıyor.

Bilişim teknolojileri dünyayı siyaseten nasıl etkiliyor?

Yaşamın tüm alanlarına giren bilişim teknolojisi siyaseti de sıkı bir şekilde etkiledi. Wikileaks, Wall Street eylemleri, CIA ajanının ifşaatları ve ABD'nin yabancı devlet başkanlarını dinleme skandalı ile Türkiye'de Gezi olaylarında gençlerin interneti kullanmadaki maharetleri çok şeyi anlatıyor. Hatta denilebilir ki, Twitter ve Facebook siyasette bir platform olarak geleneksel yazılı ve görsel medyayı gerilere itti. Bundan böyle siyasetin neredeyse en önemli mücadele platformunun dijital teknolojinin sunduğu bu mecralar olacağını söylemek kehanet sayılmaz. Çünkü, bilginin ve bilgi transferinin ekonomik ağırlığı da gün geçtikçe bu alana kaymaktadır. Artı değer oluşturulmasında bu sektörün payı giderek büyüyor. Yaratıcılık ise neredeyse sınır tanımıyor. Fikri yaratıcılığın ve eserlerin esas olduğu ekonominin payı da katlanarak artıyor. Bilgi toplumuna doğru evriliyoruz. Bu gelişme bizim kararlarımızın şekillenmesinde de rol oynayacaktır.

Bilişim çağında düşünce ve ifade özgürlüğü engellenebilir mi?

Önceki dönemlere göre daha zor ve sonuçları itibariyle de anlamsız bir çaba. Yıllardır bu alanda yasak, sınırlama ve sansür uygulayan ülkeler ve hükümetler bile giderek pes ediyorlar. Muhalif düşünceleri bastırmak ve susturmak amacıyla yapılanlar, yüz yıl öncesinin metotları, araçları ve kurumları. Düşünce ve ifade özgürlüğünü garanti altına alacak ve iktidar kaynaklı bu tür baskı ve tahakküm girişimlerinden koruyacak olan araçların önemli bölümü de yine bilişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar arasından

çıkarmakta. Ayrıca, bilgiye erişim haklarının genişletilmesi gerekiyor. Filtresiz ve engelsiz erişim hakkı sağlanmalı. Sansürün tarihe gömüldüğü ve dünyayla özgür iletişimin gerçekleştiği bir geleceğe böyle gidebiliriz.

Bireysel mahremiyetin korunması nasıl olacak?

Sistem içindeki kişisel bilgilerin devlete ve şirketlere karşı korunması temel haklarla ilgilidir. Yasal güvence altında olması gerekiyor. Devletin ve şirketlerin işlemleri ise şeffaf ve denetlenebilir olmalı. Mevcut haliyle devlet ve şirketler vatandaşları izliyor, dinliyor ve fişliyor. Vatandaşın kişisel bilgileri şirketler için meta, devlet için denetleme ve baskı kurma imkânı olarak kullanılıyor. Bunun tersine dönüp, vatandaşın devletten, şirketlerden ve yöneticilerden hesap sorabileceği bir sistem oluşturulmalı.

Kişisel verilerin güvenliği neyi anlatıyor?

Kişisel verileri korumak bilişim çağının en büyük sorunu. Bu veriler hayatımızın bütün yönlerini sergileyen bir röntgen filmi gibi. Vatandaşlık numarası, tıbbi geçmiş, hukuki geçmiş, tüketim harcamaları, seyahat kayıtları, dolaşım ve iletişim bilgileri, gelir ve harcama bilgileri vb. arayan için çok şeyi ifade eder. Bunların mahkeme kararı olmadan biriktirilmesi, satılması ve kullanılması kabul edilemez. Kişisel verilerin gizliliği ve anonim olma hakkının korunması Yeşiller ve Sol Gelecek için kişi hak ve özgürlükler alanının en önemli mücadele konularından biridir.

Bilgi toplumuna ayak uydurabiliyor muyuz?

Büyük bir genç nüfusumuz var ve gelişmelere çok çabuk uyum sağlıyorlar. Türkiye'nin son yıllarda yenilenen iletişim altyapısı da bilgi toplumuna doğru ilerlemeyi bir nebze kolaylaştırıyor. Ancak bilgi toplumu olmanın, çağın teknolojisine ayak uydurmaktan ibaret olmadığı, bilginin kendisinin üretiminde, bunun demokratik ve katılımcı mekanizmalarının oluşumunda da adım atmak gerektiğini görmeliyiz. Bunun için özgürlükçü, çoğulcu ve şeffaflık üstüne inşa edilmiş bir toplumsal yapılanma oluşturmak gerekiyor. Bilgi özgürce üretilmeli. Paylaşılabilmesi için ifade özgürlüğü tavizsiz savunulmalı ve sınırlayan bütün engeller kaldırılmalı. Kamu kaynakları bu alanı desteklemeli ve fikri mülkiyet haklarında reform yapıp demokratik bir çerçeveye oluşturulmalı.

Bilişim alanında sömürü var mı?

Kapitalist sömürü düzeninin en açık ve en yoğun işlediği alanlardan birisi de bilişim sektörü. Fikri ve yaratıcı ürünler yok pahasına ele geçiriliyor. Bu ürünlerden yararlanmaya sınırlar getirilerek olağanüstü kârlar elde ediliyor. Üretenler de kullananlar da bu sistemin açık sömürsüyle karşı karşıya. Bu nedenle, fikri üretim ve yaratıcılığın korunması ve kamusal yarar arasında hassas bir denge oluşturulmalı ve bu denge korunmalı. Salgın hastalıkları önleyen ilaçların, açlığı engelleyecek gıda maddelerinin üretimini, kültürel ürünlerin yaygınlaşmasını marka, patent ve fikri mülkiyet yasalarıyla önlemek kabul edilemez. Bugünkü sistem yaratıcı düşüncenin gelişmesini değil, sınırlanmasını getiriyor. Başkalarının yaratımlarını

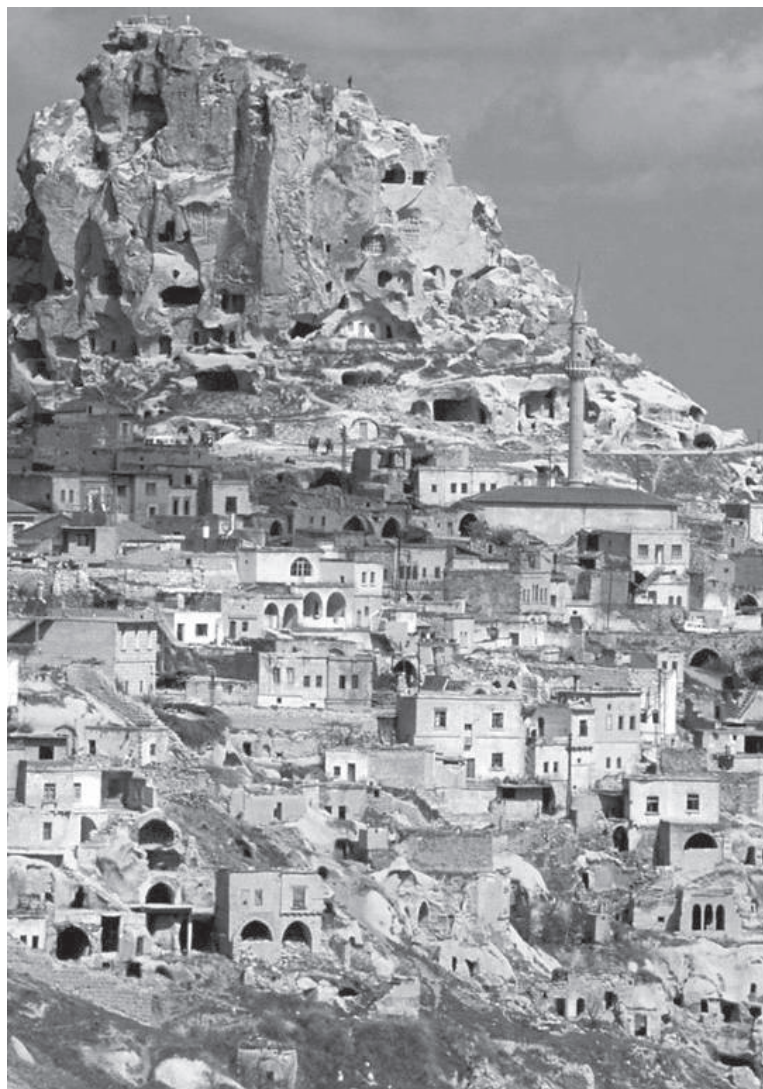

izinsiz olarak kamunun kullanımına açanlar, çeşitli yollardan elde ettikleri gelirlerle yaratıcı emek sahipleri ve kullanıcılar üzerinde başka ilave bir sömürü daha gerçekleştiriyorlar.

Bilişim alanındaki mevcut düzen yaratıcı fikir ve ürünlerin önünde engel mi?

Evet, engel. Kapitalizmin dayattığı bu sistem erişilemez hale getirilen ürünleri topluma erişilebilir kılınmasını suç sayıyor. Bu durum yaratıcı fikir ve üretimleri körelten bir ortamı hâkim kılıyor. Bunun önüne geçilmesi için fikri mülkiyet mevzuatı adil, kamu yararına, yaratıcılığı gözetten bir dengeyle yeniden düzenlenmeli. Kamusal faydayı gözeterek fikri ürün yaratıcılarının haklarını savunmakla toplum ve bireylerin yaratıcılığının engellenmemesi de sağlanmalı. Ayrıca, bireysel veya kolektif çabayla üretilecek bilgiye özgürce ulaşımı sağlayacak yasal ve ekonomik desteklerin sağlanması da gerekiyor.

Türkiye’de nasıl bir turizm modeli uygulanıyor?

Türkiye turizminin ana omurgasını kitle turizmi oluşturuyor. Kitle turizmi yoluyla rakamlar büyüse de kârlar az sayıda uçak şirketinin ve otel grubunun elinde toplanmakta, faturayı ise doğa ve çalışanlar ödemekte. Küresel rekabet içindeki dünya turizm piyasasında kitle turizmi ancak kıyasıya bir fiyat rekabetiyle mümkün. Kıyasıya fiyat rekabeti sonucu işletmelerde sunulan hizmetler giderek standartlaşmakta, bu da niteliksiz, düşük ücretli eleman çalıştırılması sonucunu doğurmakta.

Dünyada turizmin gelişmesi nasıl?

Uluslararası turizm son 30 yılda 4 kat büyüdü. 2012 itibariyle küresel GSH'nın % 9'unu turizm sağlıyor ve doğrudan/dolaylı 260 milyon kişi istihdam ediyor. Bu rakamların 10 yıl içinde % 10'a ve 350 milyon kişiye ulaşacağı öngörülüyor.

Turizmin Türkiye ekonomisi içindeki yeri nedir?

Dünyadaki genel trende paralel olarak turizm Türkiye ekonomisinin en önemli kalemlerinden biri haline geldi. Her sene turizm gelirleri milyar dolarlarla, ülkemize gelen turist sayısı on milyonlarla ifade edilen rakamlarla rekorlar kırıyor. Turizmin bu parlak yüzü öte yandaki karanlık yüzünü gizleyemiyor ve Türkiye’de turizmin bu haliyle sürdürülmesi mümkün değil.

Türkiye’de uygulanan kitle turizminin doğa ve çevre üzerindeki etkileri nedir?

Kitle turizmine yönelik birbiri ardına açılan turistik tesisler doğayı ve çevreyi tehdit ediyor. Sahiller ve orman arazileri yasalar gereği halka ait olması gerekirken çeşitli ayrıcalıklarla turistik tesislere veriliyor. Üstelik bunun yaratacağı olumsuz çevresel etkiler elde edilecek gelir uğruna göz ardı ediliyor.

Turizmin dünyada yarattığı sorunlar neler?

Dünyada sera gazı salımlarının % 5’i turizm kaynaklı. Bu tempoda devam edersek bu rakamın 20 yılda % 130 artacağı hesaplanıyor. Akdeniz havzasında turizm demek sayıca dünya turizminin % 33’ü; yatak kapasitesi ve gelir olarak % 25’i demek. Bu da kirletmeye bugüne kadarki tempoda devam edersek 90 yılda Akdeniz havzası tamamen kirlenmiş olacak demek. Kirlenmenin yanı sıra doğanın tüketilmesi de var. En basit örnekle, Türkiye’de kişi başı su tüketimi ortalama 217 litre/gün iken bir lüks otel müşterisinde bu miktar günde 750-1000 litreye kadar çıkıyor. Varın hesabını siz yapın...

Türkiye turizminin fiyat politikası nasıl?

Türkiye’de otellerde konaklayan turistlerin % 68’i orta gelir grubundan geldiği halde bu otellerin % 30’u 5 yıldızlı, yani olması gerekenin çok altında fiyatlarla hizmet veri-

yorlar. Bu düşük fiyatı verebilmek için en başta kısıntı yapılan kalem çalışan ücretleri. Yani, otelinden otobüsüne çoğunluğu kitle turizmüne yönelmiş olan turizm sektörünün “ucuz ülke” imajı Batı ülkelerindeki meslektaşlarının çok altında ücretlerle hizmet veren çalışanların omuzlarında ayakta durabiliyor.

Turizmdeki sorunlar için hangi çözümleri öneriyorsunuz?

Çözüm turistik ürünümüzün fiyatını düşürmek değil, turizm çeşitliliğini artırmak, turizmi birtakım gettolardan kurtararak ülke çapında yaygınlaştırmak ve kalitesini yükseltmekle sağlanır. Bu durumda gelen turist sayısında bir miktar düşüş olsa bile hem hizmet alan turist, hem de hizmet veren turizm çalışanı insan yerine konulacak ve daha mutlu olacak. Üstelik bu sayı azalması aynı zamanda karbon salımında, denize bırakılan kanalizasyon suyunda da azalma anlamına geleceği için başka hayırlı sonuçları da olacak. Bu değişimin gerçekleşebilmesi için de hem sektör çalışanlarının mesleki örgütlenmelerinin, sendikalarının etkinleşmesi; hem de turistlerin aldıkları hizmetin kalitesine ilişkin haklarını koruyacak ve geliştirecek kurumların geliştirilmesi, desteklenmesi gerekir.

Sporun dünyada ve Türkiye’de temel özelliği nedir?

Günümüzde, endüstriyel kapitalist sistemin metalaştırıcı etkisiyle spor, profesyonelleşme ve boş zaman aktivitesi olarak kesin çizgilerle ayrılıyor. İzleyici ve sporcu arasındaki keskin ayırım, sporun mübadele üzerinden tanımlanmasına yol açıyor. Spor, piyasa değerlerinin hüküm sürdüğü, ticarileşme ve kâr hırsının hâkim olduğu, piyasa ilişkilerinin bir parçası olan rekabetin her şeyin önüne geçtiği bir alan haline geliyor.

Mevcut spor anlayışı amatör ruha yer bırakıyor mu?

Profesyonelleşme dışında kalan hiçbir sportif faaliyete yer bırakmayan bu anlayış, spordaki amatör ruhu yok ederek, insanları seyircilik üzerinden edilgen kılıyor ve spor müsabakalarını alınır-satılır bir faaliyet olarak sunuyor. Yüksek meblağlar üzerinden gerçekleşen sponsorluk anlaşmaları ile spor bir marka değeri haline geliyor. Spor kulüpleri teker teker şirketleşiyor, taraftarlık piyasa ile entegre bir şekilde arz-talep dengesi vasisıyla ticari faaliyete doğru evriliyor. Bu gelişmeler, “modern spor” olarak tanımlanan şeyin aslında kapitalizmin spor üzerinde kurduğu tahakkümün bir ifadesi olduğunun açık göstergesi.

Sporla kâr nasıl buluştu?

Sporun endüstriyelleşmesi ile birlikte kâr fetişizminin spora hâkim olması, rekabet ideolojisini müsabakaların

belirleyeni haline getiriyor. Dostluk, kardeşlik ve temiz oyun gibi söylemlerin içinin boşaltılması ile beraber, kazanma hırsları ve vurgusu, sporun temel dinamiği oluyor. Sadece sonuca odaklı bir faaliyet haline gelen spor, şike, doping gibi eylemleri sıradanlaştırıyor, kazanmayı sporcu sağlığının ve spor etiğinin üzerinde bir konuma yerleştiriyor.

Bir kolektif görsellik şöleni olan futbol nereye gidiyor?

Dünya üzerinde en fazla izleyiciye sahip olan spor dalı olarak futbol, endüstriyelleşmenin billurlaşmış hali. Futbolun yüz yılı aşkın tarihinde, bu dönüşümü rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Astronomik ücretlerin futbola dahil olması, keyif veren bir etkinlik olarak futbolun yok olması ve rakibe saygı gibi etik değerlerin rafa kalkmasıyla birlikte yaşanıyor.

Para ve sportmenlik uyumlu ve saygılı bir beraberlik yaşayabilir mi?

Bu süreçte yerellik yok oluyor, büyük şehirlerin büyük bütçelere sahip takımları, futbolun hem formunu, hem de içeriğini belirlemeye başlıyor. Önceleri amaç sportif bir etkinlik iken ve spor, sporcular ile izleyicilerin her birini bu oyunun ana özneleri olarak bir araya getirirken, endüstriyelleşme, oluşan bu kitleselliği, tabiatı gereği parayla özdeşleştirip, hem bu oyunun ana öznelerini kâr getiren metalara, hem de sportif faaliyetin amacını yalnızca paraya dönüştürüyor.

Demokratik taraftarlıkla saldırgan holiganlığın yolları ayrılacak mı?

Öte yandan, futbol ve diğer spor dallarının ayrılmaz bir parçası olan tribünler, ırkçı, milliyetçi, cinsiyetçi, homofobik ve transfobik bir kültürün taşıyıcısı ve yeniden üreticisi haline geliyor. Ulusal maçların hâkim ulusal kültürün yeniden üretildiği önemli bir alan haline gelmesi, sportif faaliyetin kitleselliği üzerinden ticari bir amaç güdülmesinin yanında, hâkim ideolojilerin birer uygulama sahasına dönüşmesine yol açıyor.

Tribün neylerse güzel eyler zihniyeti bir çıkmaz yol değil mi?

Tribünlerde sıkça karşılaşılan ırkçı, cinsiyetçi, homofobik ve transfobik tezahüratlar, yaratılan “erkek tribün” imajıyla ilişkilidir. Ülkemizde küfre karşı cezai bir işlem olarak tasarlanan saha kapatma yerine tribünleri kadınlara açma gibi girişimler, mevcut spor anlayışının cinsiyetçiliğini gözler önüne seriyor.

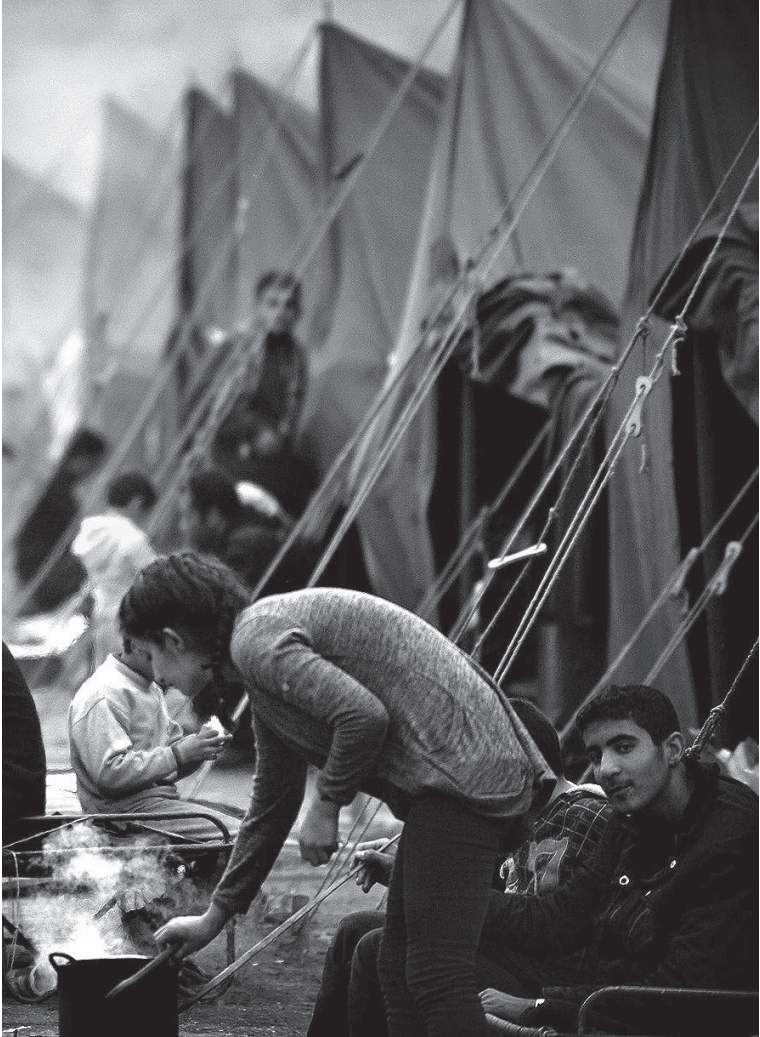
Bağımsız sportif alternatif mümkün mü?

Tüm bu olgulardan hareketle, endüstriyel spora karşı piyasa ilişkilerinden bağımsız bir sportif alternatifi oluşturma çabalarını desteklemek ve profesyonelleşme karşısında durmak, özgürlükçü ve eşitlikçi bir siyasetin olmazsa olmazlarından. Bu siyaset, spor müsabakalarına sızmış ırkçı, militarist, milliyetçi, cinsiyetçi,

homofobik ve transfobik yaklaşımlara karşı ve sporcu emeğinin güvence altına alınması için mücadelenin sürdürülmesi ve var olan mücadelelere destek olunması perspektifini taşır.

Göçmen, mülteci ve sığınmacı kimdir?

Türkiye özellikle Batı ülkelerine yönelik göçmen akınının hem bir geçiş ülkesi, hem de bazı eski Sovyet ülkeleri ve Afrika'nın yoksul ülkelerinden ve bazı Yakındoğu ülkelelerinden göç alan bir ülke. Ayrıca, Ortadoğu'ya komşu olması nedeniyle de, yaşanan savaşlardan kaçan çok sayıda sığınmacıyla sık karşılaşılan bir ülke. Öncelikle bu konuyla ilgili kavramlara bir açıklık kazandırmak lazım. Mülteci, sığınmacı, göçmen ve kaçak göçmen kavramları sık kullanılıyor ama bunların ortak yönleri ve farklılıkları yeterince bilinmiyor. Mülteci ırk, din, siyasal düşünce, ulusal kimlik gibi nedenlerle baskı hisseden veya savaş ve iç savaş gibi durumlarda kendi devletine olan güvenini kaybeden, devletinin ona tarafsız davranmayacağı düşüncesiyle ülkesini terk edip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi kabul edilen kişiye deniyor. Yoksulluk, açlık, kıtlık, eğitim şartlarının yetersizliği, işsizlik, kuraklık gibi haller de gerçek nedenler arasında görülüyor. Göçmen ise bu nedenlerin dışında ve çoğu zaman ekonomik gerekçelerle ve gönüllü olarak ülkesini terk ederek başka bir ülkeye, o ülke yetkililerinin bilgi ve izniyle yerleşen kişi. Kaçak göçmen ise gittiği ülkenin yetkililerine kendisini bildirmeden veya izin almadan yerleşen kişidir. Yaşanan iç savaş nedeniyle özellikle Suriyeli sığınmacıların yüz binlercesinin çeşitli yollardan gelerek kimi kamplarda, kimi kiralık evlerde kimileri ise sokakta ve parklarda yaşamalarıyla son dönemde en çok dikkati çeken sığınmacılar ise yukarıda sıralanmış olan nedenlerle ülkesini terk eden ve henüz sığınma talebi kaçtığı ülkenin yetkilileri, tarafından soruşturma safhasında olan kişidir. İskan Kanunu madde 3/3'e göre "Türkiye'de yerleşmek amacıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara sığınmacı denir" şeklinde tarif edilmektedir.

Göçmenler genel olarak nasıl muameleyle karşılaşılıyorlar?

Kaçak olanlar yakalandığında ülkelerine sınır dışı ediliyorlar. Başvuru yapanlar ise BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği aracılığıyla takip ediliyor. Kayda alınan kişiler gerekçelerinin doğru olup olmadığını ispat edecekleri zorlu bir süreç yaşarlar. Bu süre iki yılı bulabilir. Bu süre içinde kendilerine gösterilen şehirde ve mekânda yaşamak zorundalar. Emniyete her gün imza vermek zorundalar. Şehri terk edemez, gece 24'ten sonra sokağa çıkamazlar. Ne yazık ki bu dönemde hiçbir ekonomik ve sosyal korumaları yok ve kaçarken ne getirdilerse onunla geçinmek, son derece sağlıklı koşullarda yaşamak zorunda kalıyorlar.

Türkiye'de göçmen olup kaçak çalışanların durumu nedir?

Türkiye'ye iş amacıyla göç 90'lı yıllardan itibaren arttı, özellikle de Doğu Bloku ülkelerinden. Hasta bakıcı, çocuk bakıcısı, temizlikçilik gibi işlerde ağırlıklı kadınlar büyük ölçüde kayıt dışı ve sosyal güvencesiz bir şekilde istihdam ediliyorlar. Turizm ve hizmet sektörünün ardından inşaat, tekstil ve madencilik alanı da giderek bu göçmenlere, kayıt dışı ve düşük ücretli olduğu için kapılarını aralayan sektörler oluyor. Neredeyse kölelik şartlarında çalışmak durumunda kalıyorlar. Fuhşun da önemli bir yasadışı iş alanı haline geldiği görülüyor. İstanbul kaçak göçmen trafiğinin yoğunlaştığı uluslararası merkez konumunda. İran, Irak, Afganistan, Sudan gibi ülkelere gelip AB ülkelerine gitmeyi amaçlayanların ara istasyonu.

Göçmen kampları hangi illerde var?

Hatay, Edirne, Kırklareli, İstanbul Kumkapı ve Zeytinburnu ve İzmir'de ve başka bazı ilçelerde koşulları oldukça kötü göçmen barınakları var. Giderlerini BM karşılıyor. Bazıları için Türkiye başka ülkelere gitmek için bir geçiş istasyonu, diğer bazıları içinse nihai varış noktası konumunda. Kabul edilmeyenlerin iadesi çeşitli güçlükleri olan bir konu. Çünkü, hapis, işkence ve ölüm cezalarıyla karşı karşıya kalabiliyorlar. Bu yüzden de gitmemek için Türkiye'de her türlü insani şarttan yoksun bir hayat sürmeyi göze alıyorlar.

Kamplarda koşullar nasıl?

Mülteci olduğunu kanıtlayanların kabul edilecekleri ülke için bekleme süreleri de oldukça uzun sürüyor. Bu süre boyunca çalışma imkânları yok. Aylarca kapalı, yani gözetim altında kalıyorlar. Odalarda çok sayıda kişi bulunuyor ve yeterli yatak olmadığından yerlerde yatmak zorunda kalanlar oluyor. Hastalanmaları halinde tedavi göremiyorlar. Görevli polislerin insafına kalmış durumdadır. Zorunlu durumlarda sağlık giderleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bütçesinden karşılanıyor. Bu gayri insani şartların değişmesi gerekiyor.

Göçmen sorununda yabancı düşmanlığı yaşanıyor mu?

Göç alan ülkelerin çoğunda değişik şekilde yabancı düşmanlığı görülüyor. Çoğu zaman ırkçı partiler bu yönde politikalar uyguluyorlar. Asayiş, işsizlik, sosyal hizmet alanlarının daralması, vb konuları bahane edip saldırgan

tavırlara, şiddete ve hatta cinayete varan olaylar yaşanabiliyor. Avrupa ülkelerinde son dönemde yükselen ırkçı ve ayrımcı politikaların ardında yaşanmakta olan ekonomik krizin de önemli rolü olduğu görülüyor. Bu bakımdan göçmenler buldukları hemen her ülkede değişik gerekçelerle yabancı düşmanlığının (xenophobia) ve nefret söyleminin hedefi oluyorlar. Geçtiğimiz yıllarda Ermenistan'la yaşanan bir sorun nedeniyle Türkiye'de çalışan 100-150 bin Ermeni göçmeni yurtdışı etmekle tehdit eden Başbakan Erdoğan'ın tavrında sembolleşen politika göçmenlerin durumunu gözler önüne sermesi bakımından son derece ibret verici.

Hangi ülkeler göçmen kabul ediyor?

İsveç, Norveç, Avustralya, Kanada ve ABD kabul ediyor. Genellikle kabul etmemelerine karşın AB ülkeleri de ilgi odağı ve sık sık kaçak girişlere sahne oluyor.

Göçmenlerin sayısı nedir?

Konuyla ilgili çalışma yapan sivil kuruluşlar dünya çapında mülteci sayısının BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kayıtlarına göre 15,2 milyon olduğunu belirtiyorlar. Göçmen nüfusunun ise son on yılda 150 milyondan 214 milyonunun üzerine çıktığı yine aynı kuruluşlarca ifade ediliyor. Bugün dünyada her 33 kişiden biri göçmen durumunda. Uluslararası ve yerel çatışmaların, savaşların, insan hakları ihlallerinin ve ekonomik sömürünün dayanılmaz boyutlara ulaşmasının bu tabloda tayin edici bir rolü olduğu görülüyor.

Türkiye’de göçmenleri koruyucu nitelikte bir yasa var mı?

Hayır, henüz yok. Anayasanın 16. maddesinde “yabancıların durumu” ele alınıyor ve temel hak ve hürriyetlerinin milletler arası hukuka göre sınırlanabileceğine işaret ediliyor. Ceza Kanunu’nun 18. maddesinde ise “geri verme” konusu düzenleniyor. TBMM’de “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı” adıyla bir tasarı 2012 yılından bu yana bekliyor. İçişleri ve diğer ilgili komisyonlarda görüşüldükten sonra Genel Kurul’a gelecek. Yüz binlerce Suriyeli sığınmacının yasal olan/olmayan yollardan Türkiye’ye girmesiyle birlikte devasa bir sorun olarak ortaya çıkan bu konunun, uluslararası normlara ve evrensel prensiplere dayalı yasal çerçeveye ve ona uygun bir uygulamaya kavuşması artık geciktirilemez. Dört kavram etrafında ifade edilen göçmenlik konumu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi madde 14’te, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde ve Birleşmiş Milletler sözleşmelerinde tartışmasız insan hakları bağlamında evrensel ilke ve normlara kavuşmuştur. Bunları imzalamış Türkiye’nin konuya dair koruyucu bir yasınının olmaması artık kabul edilemez. Çünkü Türkiye gelenlere hukuki vasıflandırma yapıyor ve tecrit uyguluyor. Misafir kavramı kullanılarak yasal yükümlülüklerden ve statü tanımaktan kaçınılıyor.

Doğru dürüst bir yasa yoksa, bu kadar göçmenin başına neler geliyor?

BU insanlar yabancılar polisi, bürokratlar ve yerel yöneticilerin insafına terk edilmiş durumda. Yapılan hatalar

AİHM'nin kararlarında insan hakları ihlalleri olarak yer aldı ve kimi uluslararası insan hakları örgütlerinin raporlarında eleştirilere konu oldu. Şu anda Suriyeliler hariç resmen yaklaşık 26 bin civarında ilticacı söz konusu. Edirne'den Yunanistan'a geçmeye çalışırken yakalananların sayısı 23 bin. Türkiye'de 250 bin civarında kayıtlı yabancı çalışma izni ile çalışıyor. En az bu sayı kadar kişinin de kayıtsız olarak çalıştığını tahmin etmek zor değil.

TBMM'de bulunan yasa tasarısı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tasarının hazırlık evresinde STK'lar, ilgili sivil örgütler ve akademisyenlerin görüşleri alındı. Şüphesiz mevcut durumu değiştirecek, kısmen düzelterek, sığınmacılar lehine koşulları iyileştirecek unsurlar içeriyor. Ancak özgürlük ve güvenlik dengesinde ibrenin güvenlikten yana kaydığı bir tasarı özelliği taşıyor. İnsan hakları standartları ve usul güvenceleri bakımından ciddi yetersizlikleri var. Uygulamasını 1951'den beri yürürlükte olan ve çok az ülkede varlığını sürdüren "coğrafi sınırlama" anlayışı üzerine inşa ediyor. Böylelikle Türkiye kendisine sığınan insanlarla birlikte daimi yaşama isteğini göstermeyeceğini ifade etmiş oluyor. Bütün toleransını sığınma tarihinden 3. bir ülkeye yerleştirme tarihine kadar geçici süre göçmenlere nasıl bir yaşam ve koşul sunacağını belirlemeye sınırlı tutuyor. Bu güç durumdaki insanlara daimi ev sahipliği sorumluluğu ve külfeti altına girmek istemiyor. Bunun hem insani bakımdan, hem de dünyadaki göçmen gerçekliğinin gelişme seyri bakımından isabetli ve uzak görüşlü bir yasal çerçeve olmadığı aşikâr. Beklentimiz komisyonlarda ve Genel Kurul'da gerekli müdahalelerle evrensel norm ve ilkelere uygun bir yasanın çıkmasıdır.

Ayrıca göçmen işçilerin örgütlenme, sendikalara ve derneklere üye olma, iş yaşamına dair diğer hakları kullanabilmeleri için yasal güvenceye kavuşmaları sağlanmalıdır.

Sayıları milyona yaklaşan Suriyeli sığınmacılar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Suriye'deki iç savaş üçüncü yılın içinde ve Türkiye bu ülkeyle en uzun sınıra sahip bir komşu. Bu kadar can kaybının yaşandığı, kent ve köylerin yerle bir olduğu bir savaşta kitleler halinde sığınmacıyla karşılaşılacağı belliydi. Türkiye'nin bu sığınmacılara sınırlarını açması, asgari insani koşullara sahip kamplarda konaklamalarını ve gıda, sağlık vb. hizmetleri almalarını sağlaması çok önemlidir. Bu çadır kampların dışında binlerce Suriyelinin belli şehir ve ilçelerde kiralık evlerde yaşadığı, durumları kısmen uygun olanların kendi aralarında bir ekonomik ilişki ağı yarattığı da biliniyor. Bununla beraber derin bir yoksulluk ve yoksunlukla canlarını kurtarmak üzere Türkiye'ye sığınıp sokaklarda kalan, kent parklarında perişan bir hayat sürdürmeye çalışan büyük bir kitle var. Bunların önemli bir bölümü batı kentlerine, özellikle İstanbul'a gelmiş durumdalar. Çocukları köşe başlarında dileniyor.

Bu sığınmacıların yasal statüleri nedir?

Türkiye'nin bu sığınmacılara hiçbir statü ifade etmeyen, önceki yıllarda gelen Çeçen sığınmacılara yaptığı gibi, "misafir" nitelemesi doğru değil. Kitlemel bir sığınma söz konusu olduğu için, bireysel mülteci işlemine girilme-

den “geçici koruma” kapsamına alınmaları gerekir. Çünkü 1994 tarihli yönetmeliğin “Sınırlarımıza Topluca Gelen veya Sınırlarımızı Topluca Geçen Mülteci ve Sığınmacıların Ülkemize Kabul Edilmeleri Halinde Yapılacak İşlemler ve Alınacak Tebliğler” başlıklı 4. bölümü bu kapsamda değerlendiriyor. Bu sığınmacılara yönelik tecride ve izolasyona da son verilmesi gerekiyor. Uluslararası kuruluşlara ve medyaya uygulanan görüşme yasağı, yardım kuruluşlarına yönelik erişimi engelleme uygulamaları kaldırılmalı. Kamplara dair sır perdesi ister istemez haklı soruları da akla getiriyor. Bazı kişilerin kaçırılması ve para karşılığı Suriyeli yetkililere satıldığına dair kamuoyuna yansıyan iddialar dehşet verici ve bu tecrit ve yasakların sonucu. İç İşleri Bakanlığı’na bağlı İltica ve Göç Bürosu bu konuda inisiyatifini doğru kullanmamakta. Medyanın ve sivil kurumların ziyaret ve incelemelerine açık, şeffaf bir işleyiş yaratılmalı.

Halkın göçmenlere bakışı nasıl?

Hem büyük kitlesel sığınma olaylarında, hem de ekonomik nedenlerle gerçekleşen göçmenlik durumlarında, bu sorunların yaşandığı ya da kısmen hissedildiği yerlerde ortaya çıkan olaylar, yerli halkla yaşanan anlaşmazlık dikkat çekiyor. Reyhanlı’da patlayan bombalardan önce ve sonra o bölgede yaşanan gerilim, kimi illerde artarak süren hoşnutsuzluk, politik ve ekonomik içerikli tepkiler göz ardı edilmemeli. Türkiye gibi kuruluşundan itibaren göç alıp veren bir ülkede bu durumun kendi içinde katmanlı halleri ve bundan kaynaklanan psikopolitik boyutları olduğu da biliniyor. Yapılan araştırmalar da ilginç sonuçlar veriyor. Toplumumuzun ağırlıklı bir bölümünün göçmenlere ve yabancılara karşı olumsuz bir tutum sergi-

lediği görülüyor. Özellikle de göçmenlerin, zaten az olan iş bulma imkânlarını ellerinden aldığı fikri çok yaygın. Aksayan ve yetmeyen sosyal güvenlik hizmetlerinden yabancılara da faydalanması fikrinden hoşlanılmıyor. Bu bakımdan göçmenler bir yük olarak görülüyor. Birçok bakımdan göçmenler ulusal kültüre karşı bir tehdit olarak algılanıyor. Oysa devlet yapılanması olarak da, toplum olarak da bu insani soruna, evrensel değerler sistemi içinde çözüldüğünde, farklı coğrafyalardan gelen farklı kültürlerin taşıyıcısı olan bu insanlarla varlıkları ve kültürleri paylaşarak zenginleşmenin bir imkânı ve fırsatı olarak bakılmalıdır. Ama bunun için mevcut zihniyetin değişmesi, yeni yasal normların oluşması, yeni kurum ve uygulamalarla farklı bir başlangıç yapılması gerekiyor. Partimiz Yeşiller ve Sol Gelecek, görüş ve araştırmalarından yararlandığı kuruluşlarla bu yönde bir çabanın içinde olacaktır.

Geçici diye gelenlerin kalması endişesi var mı?

Kitlesel sığınmacılığın söz konusu olduğu ve yaşanan sorunun aylar ve yıllar boyu sürdüğü durumlarda, süre uzadıkça, sorun çözülsün bile bazı sığınmacılar açısından geri dönme eğiliminin zayıfladığı görülüyor. Bugün Suriyeliler bakımından da böyle bir gelişme ihtimal dışı değildir. Sayının 2014 içinde bir milyona ulaşabileceği ileri sürülüyor. Bu bakımdan, Türkiye'nin konuyu "misafir" gibi uluslararası göçmen-mülteci-sığınmacı hukukunda yeri olmayan bir kavram ve tuhaf "statü"yle geçiştiremeyeceğini görmesi gerekiyor. Geçici olma konumundan ülkeye yerleşerek kalıcı olma konumuna geçiş sorunu giderek daha belirgin hale gelecektir. Bu konunun toplumsal ge-

rilimlere, ayrımcılıklara, ötekileştirmelere, baskılara kaynaklık etmemesi için Türkiye'nin yasal adımlarını bir an önce atması gerekiyor. Yeşiller ve Sol Gelecek olarak, bu büyük sorunun insan haklarına ve evrensel ilke ve değerlere dayalı bir yasal çözüme ve uygulamaya kavuşması için mücadele vereceğiz.

BİR ÖNERİMİZ VAR

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (YSGP) olarak bu kitapla, yaşayan sorular ve cevaplar çerçevesinde partimize dair bir kanaat edinmenize yardımcı olmaya çalıştık. Elbette dünyanın, ülkenin, insanların ve bütün canlı ve cansızlar âleminin geçmiş, gelmiş ve gelecek bütün sorunlarına yanıt vermek gibi bir hadsizliğin içinde değiliz. Sorunlarla yüklü dünyaya ve ülkemize yeterli olmadığının farkında olduğumuz ufkumuzla bakmayı ve hali hazırdaki fikirlerimizi size yansıtmayı denedik. Dünya döndükçe daha çok şeyler öğrenmeye, anlamaya, düşüncelerimizi derinleştirmeye ihtiyacımız olduğunu da biliyoruz. Bu nedenle kendimizi “öğrenen parti” diye tarif ederken, bunu samimiyetle söylüyoruz. Bütün kurullar ve üyelerimizle herkesten ve her şeyden öğrenmeye hazır olduğumuzu ifade ediyoruz.

Bunun için partimizin örgütsel yapılanmasında parti dışı kurumlardan ve bireylerden düşünsel beslenmeye son derece elverişli zeminler oluşturduk. Etkinliklerimize katılmak, toplantılarımızı izlemek, çalışma gruplarında yer almak, tartışmalara dahil olmak ve önerilerde bulunmak için, partimizi tanımak isteyen, izlemek isteyen yurttaşlar açısından mümkün olup, bu amaçla oluşturulmuş platformlara sahibiz. Buralarda sizi dinlemek ve sizden de öğrenmek isteriz. Partimize üye olmak elbette çok kolay.

Tüzüğü ve programı “kabul ediyorum” demek yeterli. Onların içinde beğenmediğiniz noktalar var ise, birlikte müzakere eder ve ortak irademiz o yönde oluşursa birlikte değiştiririz.

Sizi elbette aramızda görmek isteriz. Ama insanlar için bu tür kararları vermenin kolay olmadığını bilenlerdiniz. Biraz zamana ihtiyacım var, diyorsanız, sorduğunuz sorulara verdiğimiz cevaplarla biraz tanıttığımız Yeşiller ve Sol Geleceği, hayatın içinde ve yerinde tanımanızı öneriyoruz. Aşağıda adresi bulunan, size uygun örgüt merkezimize bekleriz. Bizi daha yakından izleme fırsatı bulacaksınız. Bize de sizi yakından tanıma şansı vermiş olacaksınız. Sizi aramızda görmek bizi mutlu edecek ve güç verecek.

Sevgilerimizle,

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi

ADRES VE İLETİŞİM BİLGİLERİMİZ

ADANA İL ÖRGÜTÜ

Adres: Turhan Cemal Beriker Bulv. Reşat Bey Mh. Kaloğlu İşhanı K.7
Seyhan/ADANA

E-posta: ykangirtay@hotmail.com

Telefon: 0552 669 88 33

İl Eş Sözcüleri: Peri Nacar - Yakup Kangırtay

Seyhan

İlçe Eş sözcüleri: Ebru Özdar - Yaşar Gököğlü

ANKARA İL ÖRGÜTÜ

Adres: Ataç-1 Sk. No:42/5 Kızılay- Çankaya/Ankara

E-posta: yesillervesolgelecekankara@gmail.com

Tel: 0554 876 25 95

Facebook: YesilSolAnkara **Twitter:** @YesillerSolANK

İl Eş Sözcüleri: Duygu Melek Sürücü - Koray Doğan Urbarlı

Çankaya

İlçe Eş Sözcüleri: Deniz Kırımsoy- Emine Eyyuboğlu

E-posta: deniz.kirimsoy@gmail.com

Tel: 0506 273 59 13

ANTALYA İL ÖRGÜTÜ

Adres: Elmalı Mh. Hasan Subaşı Cd. Ekip İşhanı K:2 N:4 Muratpaşa

E-posta: ysgpantalya@gmail.com

Tel: 0536 594 19 02

İl Eş Sözcüleri: Hatice Kuzu - Taner Çağlar Doğan

Muratpaşa

İlçe Eş Sözcüleri: Hatayi Ulutağ - Yusuf Yılmaz

e-posta: amed_hatayi@hotmail.com, yusufyilmaz1949@hotmail.com

Tel: 0505 881 57 07

Twitter: YesillerSolAnt

ARTVIN İL ÖRGÜTÜ

Adres: Hopa işmerk. No:70 Hopa/Artvin

E-posta: mecmart08@hotmail.com

Tel: 0532 274 13 97

İl Eş Sözcüleri: Casim Cihan - Nezahat Turan

Hopa

İlçe Eş Sözcüleri: Hediye Çakır Özler - Recep Demirci

Tel: 0532 492 50 22

AYDIN İL ÖRGÜTÜ

Adres: Hasan Efendi Mh. 1913 sk. No:16 K:3 AYDIN

E-posta: nizamettinaktepe@hotmail.com

Tel: 0542 514 66 03

İl Eş Sözcüleri: Nizamettin Aktepe - Oya Katkıcı

Söke

İlçe Eş Sözcüleri: Sevay Açıcı - Mehmet Celal Gümüş

BALIKESİR İL ÖRGÜTÜ

E-posta: besemece@hotmail.com

Tel: 0505 268 30 39

İl Eş Sözcüleri: Bedri Arık - Bilsev Aydın

BURSA İL ÖRGÜTÜ

Adres: 100. Yıl mah. Nazım Hikmet Kültür Evi, Piraye Kafe, Nilüfer

E-posta: ysgpbursa@gmail.com

Tel: 0533 540 60 66

İl Eş sözcüleri: Mediha Özdemir - Yüksel Akgün

Nilüfer

İl Eş Sözcüleri: Arif Hikmet Balkan - Neslihan Demir

İlçe Tel: 0530 950 93 60

Web: <http://ysgpbursa.blogspot.com.tr/>

Facebook: Yeşiller Sol Bursa **Twitter:** @YesillerSolBurs

ÇANAKKALE İL ÖRGÜTÜ

Adres: Kemalpaşa Mh. Kemalyeri sk. No:1/1

E-posta: ysgpcanakkale@gmail.com

Tel: 0286 814 15 58 - 0532 676 93 49

İl Eş Sözcüleri: Derya Nazan Ünverir - Dilek Sağır

Merkez İlçe

İlçe Eş Sözcüleri: Oral Kaya - Serap Soylu

E-posta: oralkaya@gmail.com, srp.sylu@gmail.com

Tel: 0505 332 49 93

ÇORUM İL ÖRGÜTÜ

Adres: Gazi Cd. No:54/3 (Vergi Dairesi Karşısı) ÇORUM

E-posta: yesillervesolgelecekcorum@gmail.com

Tel: 0536 419 40 04

İl Eş Sözcüleri: Semiha Azapcı - Süleyman Kamişlı

DENİZLİ İL ÖRGÜTÜ

Adres: Çaybaşı Mh. 1583 Sk. No:58 K:4 D:8 DENİZLİ

E-posta: yesillervesoldenizli@hotmail.com

Tel: 0533 212 13 34

İl Eş Sözcüleri: Ayşe Levzan Süzük - Şenol Akyol

Merkez İlçe

İlçe Eş Sözcüleri: Eylem Ölmezoğlu Poyraz - Hüseyin Öztürk

Facebook: YesillerVeSolGelecekDenizli

DÜZCE İL ÖRGÜTÜ

E-posta: aydinsngl@hotmail.com

Tel: 0532 506 73 00

İl Eş Sözcüleri: Aydın Şengül - Ülviye Dikmen

Merkez İlçe

İlçe Eş Sözcüleri: Bedriye Kara - Mehmet Demirel

GAZİANTEP İL ÖRGÜTÜ

Adres: Atatürk Bul. Nuri Akınal Apt. A Blok Kat1/2 Şahinbey

E-posta: celaldeniz@yahoo.com.tr

Tel: 0532 267 53 07

İl Eş Sözcüleri: Celal Deniz - Necla Bozkurt

Şehitkamil

İlçe Eş sözcüleri: Abdülkadir Özkara - Selvi Korkmaz

Şahinbey

İlçe Eş sözcüleri: Mehmet Harman

GİRESUN İL ÖRGÜTÜ

Adres: Çınarlar Mh. Doktor Baki Gürkan Sk. No:19/5

E-posta: bekir.sensoy@gmail.com

Tel: 0505 589 34 44

Merkez İlçe

İl Eş Sözcüleri: Bekir Şensoy - Süheyla Adıgüzel

HATAY İL ÖRGÜTÜ

Adres: İnönü Cd. Melek Apt. No:23 Antakya

E-posta: mkose1955@hotmail.com

Tel: 0532 325 27 49

İl Eş Sözcüleri: Mustafa Köse - Sebahat Çelik

Antakya

İlçe Eş sözcüleri: Casim Yıldırım - Leyla Mengüllüoğlu

İskenderun Temsilcisi: Özay Aslan

E-posta: alevi_aslan@hotmail.com

Tel: 0532 270 40 67

İSTANBUL İL ÖRGÜTÜ

Adres: Kâtip Mustafa Çelebi Mh. İstiklal Cd. Tel Sk. No:28/3-4 Beyoğlu

E-posta: ysgpistanbul@gmail.com

Tel: 0212 244 33 73

İl Eşsözcüleri: İnci İşbulur - Savaş Çömlek

Facebook: Yeşiller-ve-Sol-Gelecek-İstanbul

Twitter: @YesillerSol_IST

Adalar

İlçe Eş sözcüleri: Uğraş Salman - Emine Tarhan

E-posta: yesilvesoladalar@gmail.com

Tel: 0532 346 37 58

Twitter: YSGP_Adalar

Ataşehir

İlçe Eş sözcüleri: Neslihan Avcı - Süleyman Yılmaz

E-posta: avcineslihan@hotmail.com, sulyil@hotmail.com

Tel: 0532 748 41 26 - 0542 214 13 30

Twitter: YSGPATasehir

Bakırköy:

İlçe Eş sözcüleri: Muazzez Töre - Emre Pekgönenc

Adres: Kartaltepe Mh. İncirli Cd. Bağlarbaşı Apt. no:54 k:1 d:4

E-posta: epek78@gmail.com

Tel: 0532 304 20 94 - 0507 699 64 51

Beşiktaş

İlçe Eş sözcüleri: Gonca Şahin - Şafak Aykaç

E-posta: safakaykac@gmail.com

Tel: 0544 673 14 14

Beylikdüzü

İlçe Eş sözcüleri: Füsun Oğuz - Metin Kılıç

Adres: Büyükşehir Mh. E-5 üzeri Plaza İşmerkezi K:5 No:92 Beylikdüzü

E-posta: yesillersolbeylikduzu@gmail.com

Tel: 0536 541 24 33

Beyoğlu

İlçe Eş sözcüleri: Nadire Gül - Bülent Müftüoğlu

Adres: Kâtip Mustafa Çelebi Mh. İstiklal Cd. Tel Sk. No:28/3

E-posta: ysgpbeyoglu@gmail.com

Tel: 0535 863 95 40 - 0552 232 00 57

Gaziosmanpaşa

İlçe Eş sözcüleri: Burcu Belli - Cengiz Şanlı
E-posta: burcubel@gmail.com, savali62@hotmail.com
Tel: 0507 846 60 46 - 0533 253 95 02

Kadıköy

İlçe Eş sözcüleri: Sevgi Mutlu - Hasan Hüseyin Küçükaydın
Adres: Bahariye Cad. Kırtasiyeci Sok. Çandarlıoğlu Apt. No:32
 (Kadıköy Altiyol'dan Bahariye Caddesi'ne girince sağdaki ilk sokak)
E-posta: ysgpkadikoy@googlegroups.com
Tel: 0538 377 2777
Facebook: ysgpkadikoy **Twitter:** ysgpkadikoy

Maltepe

İlçe Eş sözcüleri: Selahattin Nesipoğlu - Sema Bayraktar Tür
Adres: Bağdat Cd. Ateş Çıkmaızı Bağlarbaşı Mh. No:408/A (Lunapark yanı) Maltepe/İSTANBUL
E-posta: ysgp.maltepe@gmail.com
Tel: 0532 648 25 80

Şişli

İlçe Eş sözcüleri: Çiğdem Gülizar Güler - Simin Gürdal
E-posta: sisli.ysgp@gmail.com

İZMİR İL ÖRGÜTÜ

Adres: 1337 Sk. As Han No:16 Kat:1/103 Çankaya - Konak/İZMİR
E-posta: ysgizmir@gmail.com
Tel: 0232 446 46 56 - 0532 200 79 07
İl Eş sözcüleri: Osman Doğan - Sevgi Nazlı Çifter
Facebook: ysgizmir **Twitter:** yesillersol_izm

Bayraklı

İlçe Eş sözcüleri: Hamdi Öztürk - Sevil Süzer
E-posta: saglikcihamdi60@hotmail.com
Tel: 0532 264 55 29

Bornova

İlçe Eş sözcüleri: Cafer Doğan - İsmican Sezer
E-posta: caferdogan1955@hotmail.com, ismican2008@hotmail.com
Tel: 0554 723 92 23

Karşıyaka

İlçe Eş sözcüleri: Gürkan Develi - Hülya Özses
E-posta: gurkan_develi@hotmail.com, hulyaozs@hotmai.com
Tel: 0538 267 25 11

KAYSERİ İL ÖRGÜTÜ

Adres: Cumhuriyet Mh. Aytaç Sk. Gençoğlu İşm. K:4 Melikgazi

E-posta: karacaoglu.hakem@hotmail.com

Tel: 0535 511 81 56

İl Eş sözcüleri: Kenan Maraşlı - Ülfet Turgut

KIRIKKALE İL ÖRGÜTÜ

E-posta: hasanalidede1980@hotmail.com, hanifisak@hotmail.com

Tel: 0542 401 46 00 - 0505 428 36 13

İlçe Eş sözcüleri: Hanifi Sakallı - Reyhan Akpınar

KIRKLARELİ İL ÖRGÜTÜ

Adres: Coştur İşhamı K:2 D:67 KIRKLARELİ

E-posta: ertoksster@gmail.com

Tel: 0532 341 57 73

İl Eş sözcüleri: Ertuğrul Öksüz - Nermin Türkgeldi

Merkez İlçe

İlçe Eş sözcüleri: Ayşe Bozkurt - Cevdet Uçar

Lüleburgaz

İlçe Eş sözcüleri: Meral Tunç - Sahir Uçar

MALATYA İL ÖRGÜTÜ

E-posta: selturgunay@gmail.com

Tel: 0538 958 62 81

İl Eş sözcüleri: Derya Bali - Vedat Serin

MANİSA İL ÖRGÜTÜ

Adres: Peker Mh. 1700 Sk. No:26/a Şehzadeler/MANİSA

E-posta: hyucel4519@gmail.com

Tel: 0532 365 16 41

İl Eş sözcüleri: Hüseyin Yücel - Nur Taycı

Akhisar

Temsilci: Gürsel Gönül

E-posta: gursel_gonul@hotmail.com

Tel: 0505 485 86 07

Salihli

Temsilci: Hakkı Uysal

E-posta: hakkiuysal@gmail.com

Tel: 0505 758 03 83

MERSİN İL ÖRGÜTÜ

Adres: Kiremithane Mh. 4406 sk. Mustafa Arif Yavuz işh. K:3 no:7 Akdeniz

E-posta: ymm.osmanyilmaz@ttmail.com

Tel: 0532 586 55 80

Facebook: yesillervesolgelecekmersin

İl Eş sözcüleri: Feride Yıldız - Osman Yılmaz

Akdeniz

İlçe Eş sözcüleri: Hasan Karabil - Ülkü Tunga

Tel: 0532 586 55 80

MUĞLA İL ÖRGÜTÜ

Adres: Orhaniye Mahallesi Cumhuriyet Caddesi Eren Oğuz İş Merkezi No:Z/12 MUĞLA

E-posta: mustafatuncaelli@gmail.com

Tel: 0532 242 68 19

İl Eş sözcüleri: Mustafa Tuncaelli - Nalan Erol

Merkez İlçe

İlçe Eş sözcüleri: Kadriye Beceren - Mustafa Turgut

Adres: Orhaniye Mahallesi Cumhuriyet Caddesi Eren Oğuz İş Merkezi No:Z/12 MUĞLA

E-posta: kadriyeinak@hotmail.com, mus-turgut@hotmail.com

Tel: 0555 540 50 95 – 0505 817 87 46

Bodrum

İlçe Eş sözcüleri: Nihat Gençosman - Feyha Karşı

Tel: 05325005035 - 05322521350

E-Posta: nihategcosman@gmail.com, feyhakarshi@gmail.com

Adres: Kıbrıs Şehitleri Cd. No: 267/C Bodrum/MUĞLA

Marmaris

Adres: Kemeraltı Mah. 83. Sokak No: 1/9 Marmaris/MUĞLA

Eş sözcü: Nazan BATMAZ

Tel: 05322333520 **E-posta:** nazanbatmaz@yahoo.com

İletişim

Nuran DOĞAN 05323533213 nuranozanzafer@hotmail.com

Murat SÜTÇÜOĞLU 05337386363 muratsutcuoglu@gmail.com

ORDU İL ÖRGÜTÜ

Adres: Şarkiye Mh. Emekveren Sk. No:7/3 ORDU

E-posta: kemal.sari01@hotmail.com

Tel: 0533 712 72 63

İl Eş Sözcüleri: Kemal Sarı - İnci Akyıldız

Fatsa

İlçe Eş Sözcüleri: Güldane Atabay - Gülden Gülüzar Şendur

E-posta: gulizarsendur@hotmail.com

Tel: 0505 313 62 07

Facebook: fatsayesiller.solgelecek

SAMSUN İL ÖRGÜTÜ

Adres: Kale Mh. 144. Sk. Keseli Apt. K:3 İlkadım/SAMSUN

E-posta: hayrettinyagci55@hotmail.com, sharslan@hotmail.com

Tel: 0507 858 54 63 - 0546 910 93 89

İl Eş sözcüleri: Hayrettin Yağcı - Süheyla Arslan

İlkadım

İlçe Eş sözcüleri: Cemil Gül - Sezer Selma Altundağ

E-posta: cemilgul52@hotmail.com, sezerselma55@hotmail.com

TEKİRDAĞ İL ÖRGÜTÜ

E-posta: zafertabu@gmail.com

Tel: 0532 595 84 98

İl Eşsözcüleri: Çiğdem Gülmez - Zafer Tabu

Süleymanpaşa

İlçe Eş sözcüleri: Mustafa Yılmaz - Zeynep Serbes

E-posta: kahramansahin@gmail.com

Tel: 0532 223 92 19

TRABZON İL ÖRGÜTÜ

Adres: Kunduracılar cd. Puslular İşh. K:4 No:48 Kemer kaya Camii
Karşısı TRABZON

E-posta: omrfrk@ttmail.com

Tel: 0533 711 74 32

İl Eşsözcüleri: Elmas Durmuş - Ömer Faruk Altuntaş

Merkez İlçe

Eş Sözcü Ahmet Hazar Dilaver

E-posta: hazardilaver@hotmail.com

Tel: 0505 263 86 18

ZONGULDAK İL ÖRGÜTÜ

E-posta: topalogluali@yahoo.com, ayfer_en@windowslive.com

Tel: 0543 778 53 28

İl Eş Sözcüleri: Ali Topaloğlu - Ayfer Usta

TEMSİLCİLİKLER

ADİYAMAN

Gaffari Karadağ
gafari@windowslive.com
Tel: 0553 448 74 21

AFYON

Salih Ağbalık
agbaliksalih@gmail.com
Tel: 0506 963 80 54

BOLU

Mehmet Cantürk
mehmet_canturk14@hotmail.com
Tel: 0532 281 35 14

BARTIN

Kadir Şener Yalçın
k-seneryalcin@hotmail.com
Tel: 0533 779 46 41

BURDUR

Celal Çiçek
cicek_sedat@hotmail.com
Tel: 0530 693 26 16

EDİRNE

Fazlı Şahin
fazlisahin22@hotmail.com
Tel: 0537 268 91 01

ERZURUM

Firdes Korkmaz Akova
f_akova@yahoo.com
Tel: 0539 738 90 00

ESKİŞEHİR

Cemal Küçükbaş
midashan@gmail.com
Tel: 0532 396 44 70

KARAMAN

Soner Özer
sonerozer70@hotmail.com
Tel: 0542 726 00 60

KIRŞEHİR

Ahmet Çiçek
ahmetcicek58@hotmail.com
Tel: 0505 698 32 86

KOCAELİ

İsmet Yılmaz
ismet_yz@yahoo.com.tr
Tel: 0532 311 75 83

KONYA

Necmettin Demirkaya
demirkaya55@hotmail.com
Tel: 0542 577 22 81

VAN

Şerif Taşlı
aras.dagli49@hotmail.com
Tel: 0551 554 52 12

NEVŞEHİR

Ahmet Mete Pak
metepak@hotmail.com
Tel: 0533 453 01 43

OSMANIYE

Umur Gürsoy
sonbursali@yahoo.com
Tel: 0505 610 53 27

SAKARYA

Günay Şentürk
gunay__senturk@hotmail.com
Tel: 0532 618 31 82

ŞANLIURFA

Serhat Yıldız
serhat.110743027@gmail.com
Tel: 0544 214 32 14

TOKAT

Cemalettin Yıldız
cemalettinyildiz60@hotmail.com
Tel: 0535 348 18 39

UŞAK

Ayşe Akgün
ayse.akgun@gmail.com
Tel: 0542 652 30 95

YALOVA

Füsun Özcan
fusunozcan7@gmail.com
Tel: 0505 561 69 20

PARTİ MECLİSİ ÜYELERİ

ABDULLAH ÇİFTÇİ	ANKARA
AHMET ASENA	İSTANBUL
AHMET ATIL AŞICI	İSTANBUL
AHMET GÜRCAN ŞİŞMANOĞLU	TRABZON
ALİ KERİM MUTLU	MUĞLA
ATILLA AYTEMUR	İSTANBUL
AYLA ŞEŞAN	İSTANBUL
AYLA TOKMAK	İSTANBUL
AYŞE AKDENİZ	İSTANBUL
AYŞE ERDEM	MUĞLA
BAHAR TOPÇU	İSTANBUL
BERCAN AKTAŞ	İSTANBUL
CELAL AY	İSTANBUL
CELAL DENİZ	GAZİANTEP
CEYDA CAN	İSTANBUL
CİHAN ERDAL	İSTANBUL
CİHAT DEMİRTAŞ	İSTANBUL
ÇAĞDAŞ KÜPELİ	ANKARA
DENİZ ÖZKOR	ANKARA
DERYA NAZAN ÜNVERİR	ÇANAKKALE
DİLARA DURNA	ANKARA
DURUKAN DUDU	ÇANAKKALE
DUYGU MELEK SÜRÜCÜ	ANKARA
EMİN ALP BIYIK	ANKARA
EMİNE İNCİ İŞBULUR	İSTANBUL
ERCÜMENT GÜRÇAY	İSTANBUL
EYLEM TUNCAELLİ	İSTANBUL
EYÜP ÇAKIR	GAZİANTEP
FATMA FEYHA KARSLI	MUĞLA
FEHİM CACULİ	İSTANBUL
FERDAN ERGUT	ANKARA
FİRDES KORKMAZ AKOVA	ERZURUM
FİRDEVS SEMA TATLI	İSTANBUL
GİZEM KASTAMONULU	İSTANBUL
GÖKHAN TÜRKÜLER ERGÜN	DENİZLİ
GÜLNUR AKSOP	İSTANBUL
GÜVEN ATABAY	ORDU
HAMİDE BEZİRCİ YILMAZ	İSTANBUL

HASAN HÜSEYİN KÜÇÜKAYDIN	İSTANBUL
İBRAHİM AKIN	İZMİR
İFFET KARACA	BURSA
İKBAL POLAT	BURSA
İNCİ POLAT	BURSA
KAMİL SİNAN TUTAL	İSTANBUL
KEMAL TUNCAELLİ	İSTANBUL
KORAY DOĞAN URBARLI	ANKARA
MAHMUT BOYNUDELİK	İSTANBUL
MEHMET NAZIM ÖZTÜRK	İSTANBUL
MURAT BELGE	İSTANBUL
MURAT ÖZBANK	İSTANBUL
MURAT PAKER	İSTANBUL
MÜGE KARALOM	İSTANBUL
NADİRE GÜL	İSTANBUL
NECLA TÜREMEN	BURSA
NERİMAN BİRGÜL HAKAN	İSTANBUL
NESRİN ASLAN	İSTANBUL
NİL MUTLUER	İSTANBUL
PELİN CENGİZ	İSTANBUL
RECEP DEMİRCİ	ARTVİN
SEMİHA AYŞE ÖKTEM SUDHOFF	İSTANBUL
SENNUR BAYBUĞA	İSTANBUL
SERKAN ZİHLİ	İSTANBUL
SEVAY AÇICI	AYDIN
SİMİN GÜRDAL	İSTANBUL
SÜMBÜL SEDA YALNIZCA	DENİZLİ
ŞEFİKA CACULİ	İSTANBUL
TANAY SIDKI UYAR	İSTANBUL
TAYLAN ŞENDUR	ORDU
TÜLAY KOÇAK	ANKARA
TÜRKAN UZUN	İSTANBUL
ÜMİDE AYSU	İSTANBUL
ÜMİT ŞAHİN	İSTANBUL
VEDAT SERİN	MALATYA
YASEMİN GÜNEY AĞIRDIR	İSTANBUL
YÜKSEL AKGÜN	BURSA

FAHRİ PM ÜYELERİ

ADNAN GÖLPUNAR
ALAADDİN DİNÇER
ARZU ŞİMŞEK
AYŞİN HANGÜL
BERNA ATAŞ
BÜLENT BİLMEZ
CHRIS STEPHENSON
ÇİĞDEM ÖZBAŞ
ERDAL DEMİRDAĞ
EROL KATIRCIOĞLU
FATMA ÇETİNTAŞ
NURGÜL VATAN
SAMİ EVREN
SARUHAN OLUÇ
SULTAN ÖZCAN
TÜRKAN OKYAZ
ZEHRA VEZAN KARABULUT
ZEYNEL ÖZGÜN

ANKARA
İSTANBUL
İZMİR
İSTANBUL
İSTANBUL
İSTANBUL
İSTANBUL
İSTANBUL
İSTANBUL
ANKARA
İSTANBUL
İSTANBUL
İSTANBUL
DENİZLİ
İZMİR
İSTANBUL

